

KA 'AILANA
o nā
NAI'A POLŪ

SCOTT O'DELL

Pa'i hou 'ia e ka 'Oihana Ho'ona'auao o ka Moku'āina o Hawai'i
me ka 'ae a McIntosh a me Otis, Inc.

THE ISLAND
of the
BLUE DOLPHINS
by Scott O'Dell

Hawaiian Translation by
KEONI DUPONT

with Editing and Formatting by
Laiana Wong

for the Office of Instructional Services of
the Department of Education, State of Hawai'i

Reprinted with permission from
McIntosh and Otis, Inc.

*with acknowledgement to
Lolena Nicholas
and
William H. Wilson
for their assistance*

1

Ho'omana'o a'ela au i ka lā i pae mai ai ka moku 'Āliuka i ko mākou mokupuni.

I nānā aku ka hana o'u, kohu pūpū kēlā e lana mālie ana ma ke kai. I ke kokoke 'ana mai na'e, 'o kona nui a'ela nō ia, a me he nēnē 'aukai lā nō ho'i i ka'apeha 'ole nā 'ēheu ke 'ike aku. Eia kā, i ka mā'ama'ama 'ana mai o nā kukuna o ka lā, ua maopopo pono ihola ia'u, he moku 'ula'ula kā me nā pe'a 'ula'ula 'elua.

Pi'i a'ela māua me ku'u kaikunāne i uka loa o kahī awāwa e kīke'eke'e ana kona ihona a hiki aku i ke kū'ono li'ili'i i kapa 'ia 'o Honoko'a. I laila māua i 'eli aku ai i ia mea he a'a, ka mea ho'i e uluāhewa 'ia ai ua wahi nei i ke kau kupulau.

He keiki 'ōpiopio ko'u kaikunāne 'o Lamo; he 'eono wale nō ona makahiki, a he 'eono makahiki ia ma lalo mai o'u. A he kino 'u'uku nō ho'i kona i loko nō na'e o ia mau makahiki 'eono. Eia na'e, ua 'eleu 'o ia, me he 'ūhini lele ala ke 'ano. A pupuāhulu nō ho'i ma ka hana ke pīhoihoi mai. No ia kumu a no ku'u 'i'ini nui e huki like mai kēlā i ka 'eli a'a 'ana me ka huli 'ole aku i ia mea aku ia mea aku, no laila, 'a'ole au i ha'i aku iā ia no ua pūpū lā a nēnē 'aukai 'ēheu ka'apeha 'ole paha a'u i 'ike aku nei.

Kāmau akula au i ka 'eli 'ana ma ka nāhelehele me ka 'ō'ō. 'A'ohē a'u hō'ike iki aku no ua mea lā e holo mai ana ma ka 'ilikai, 'oiai nō na'e ua hiki mai ka wā i maopopo le'a ai ia'u he moku 'i'o nō kēlā nona nā pe'a 'ula'ula 'elua, a 'a'ole ia he nēnē 'aukai a pūpū paha.

Eia na'e, he keiki maka'ala 'o Lamo, a 'a'ohē mea hala aku i kāna 'ike. He mau maka 'ele'ele kona a nui nō ho'i e like me ko ka mo'o, a e like ho'i me nā maka o ka mo'o, he pīoioi ka hana i kekahi manawa i mea e 'oi aku ai ka maika'i o ka 'ike. A pēlā ke 'ano o ko Lamo maka i ia wā nō, he pīoioi me he mo'o lā e moe ana ma ka pōhaku me ka mākaukau e 'ai kiani aku i ka nalo.

"Auē ka mālie ē o ke kai," wahi a Lamo. "Me he pōhaku lā ho'i i pālalahala a kahakaha 'ole 'ia."

He mea ma'amaui iā Lamo ka ho'omeamea 'ana. 'O ia ala kā ho'i ma ka ho'ohālikelike mau i kekahi mea me kekahi mea aku.

"A'ole ke kai he pōhaku i kahakaha 'ole 'ia," wahi a'u i pane aku ai. "He kai wale nō i 'ale'ale 'ole."

"He pōhaku uliuli nō ia i ka'u 'ike," i 'ōlelo ai kēlā. "A aia lā ma 'ō loa, a ma kona 'ao'ao, he ao li'ili'i e noho ana ma luna iho."

"A'ohē ao nāna e noho ma ka pōhaku. Pōhaku uliuli, pōhaku 'ele'ele, 'oia ana nō!"

"Loa'a nō!"

"A'ole ma ka 'ilikai," i hō'ole aku ai au. "Noho nā nai'a ma laila, me nā nēnē 'aukai, me nā manu lawai'a, me nā 'ota, a me nā koholā pū kekahi; akā, 'a'ole loa'a nā ao."

"He koholā nō paha."

E kū ana 'o Lamo ma kekahi wāwae, a laila, ma kekahi wāwae, me ka hākilo aku i ua moku lā e hiki mai ala, i ka mea ho'i āna i ho'omaopopo 'ole ai he moku. A 'o wau kekahi i 'ike mua 'ole i ia mea he moku; ma ka lohe wale mai nō na'e i maopopo ai kona 'ano ia'u.

"Iā 'oe e hākilo nei i ke kai," i 'ōlelo ai au, "e 'eli nō au i ke a'a. A ma hope, 'o au wale nō ke 'ai, a 'o 'oe ke nele."

'O ka ho'omaka ihola nō ia o Lamo e 'ōla'ola'o i ka lepo me ka 'ō'ō, akā, i ka moku e ho'okokoke maila, 'ike pono 'ia akula nā pe'a 'ula'ula e poho mai ana i ke ehu kakahiaka. A 'o ia nei, he noke akula nō i

ka 'alawa malū aku i ua mea 'ano hou lā he moku.

"Ua 'ike anei 'oe i ke koholā 'ula'ula?" i nīnau mai ai 'o ia.

"'Ae," i 'ae aku ai wau me ka ho'opunipuni na'e.

"He 'āhinahina wale nō nā koholā a'u i 'ike ai."

"Ua 'ōpiopio loa 'oe; 'a'ole pau nā mea holo o ke kai i ka 'ike 'ia e 'oe."

Lālau akula 'o Lamo i ke a'a, a i kona wā auane'i e ho'ō aku ai i ua a'a nei i loko o ka 'ie, i ia manawa koke ihola nō i hāmama a'e ai kona waha me ka hō'ā'ā pū o ka maka.

"He wa'a!" i ho'ōho ai kēlā. "He wa'a nui i 'oi aku ho'i kona nui ma mua o nā wa'a a pau o kākou. A he 'ula'ula nō ho'i!"

He wa'a paha a he moku paha, 'o ia nō mea like iā Lamo. A no laila, me ke ka'uka'ulua 'ole iho i ho'olei a'e ai i kahi a'a i luna o ka lewa, a 'o kona holo na'aupō akula nō ho'i ia ma ka ulunahale me ka 'uā pū a'e o kona leo.

Noke akula wau i ka 'eli a'a; a no ka nui o ko'u pīhoihoi i ka 'ike aku he moku kēlā, a 'a'ole ia he wa'a, no laila, e ha'alulu ana ku'u mau lima ia'u e 'eli ana i ka lepo. No ka mea ho'i, ua maopopo ia'u ē ke hiki mai ia mea he moku, hiki pū mai nō ho'i me nā mea o nā 'ano hou he lehulehu. A no laila, ua ulu a'e ka 'i'ini i loko o'u e ho'oku'u aku i ka 'ō'ō a e holo pū aku kekahi me ia ala, akā, ua mau na'e ka'u 'eli 'ana i loa'a ia mea e pono ai ka po'e o ke kūlanakauhale he a'a.

I ka wā nō i piha ai ka 'ie, ua holo akula ka moku 'Āliuka a hala ka ulu limu i 'ane ho'opuni i ko mākou mokupuni, a ua holo nō ho'i ma waena o nā pōhaku nui 'elua nāna e kia'i ana iā Honoko'a. Ua hiki 'ē mai ka lono no kēia pae 'ana mai o ua moku lā i ke kūlanakauhale 'o Kalasa'ā. A no laila, me nā mea kaua i pa'a ma ka lima i iho māmā aku ai ko mākou po'e kāne ma ua ala kīke'eke'e lā a hiki aku i kahakai. A i ia manawa nō ho'i, e 'ākoako mai ana nā wāhine ma uka, ma kula.

Hele akula au ma kahi la'alā'au o ka nāhelehele, a me ka māmā loa nō i iho aku ai ma ke awāwa a hiki i nā kīpāpali kahakai. Ma laila au i 'ekepue iho ai me ka hākilo aku i ke kū'ono e waiho kāhela ana ma lalo a'e o'u. Ua kai make, a e pā mai ana ka lā ma ke one ke'oke'o o kahakai. Aia kekahi hapa o nā kāne e kū ana ma ka lihi kai, a 'o kekahi hapa, e pe'e ana nō ma nā pōhaku nui o ke kumu pali me ka mākaukau e ho'ouka kaua aku i nā malihini ke 'ike 'ia mai paha auane'i he mana'o 'ino ko lākou lā.

Ia'u nō e 'ekepue ana ma ka nāhelehele o ka lihi pali me ka mālama pono 'ana i ku'u kūlana kūnihi o laila, i 'ole ho'i e hā'ule wau, a me ke ake nui ho'i e 'ike a ho'olohe aku i nā mea a pau e hana 'ia ana o lalo a'e, i ia manawa nō i ho'oku'u 'ia ihola kekahi wa'apā no luna iho o ka moku. He 'eono kāne ke hoe ana me nā hoe lō'ihī. He maha pepe ko lākou a he lauoho hinuhinu e ku'uwelū ana ma ka lae. I ka ho'okoko'ana mai, 'ike 'ia auane'i ē he iwi ko ka ihu o lākou kahi i ho'ō 'ia ai.

Aia ma luna o ua wa'apā nei, a ma hope ho'i o ua mau kānaka maha pepe ala, e kū ana he kanaka lō'ihī loa i loa'a ka 'umi'umi meleleme. 'Akahi wale nō a 'ike ku'u maka i ke kanaka Lūkini; he lohe wale mai nō ka'u i ka 'ōlelo ho'ākāka a ku'u makuakāne i ka wehewehe mai no kēia 'ano kanaka. E kūāki'i mai ana kēlā me he lā ua lilo 'ē ko mākou kū'ono iā ia; a nūnē ihola au, no ko ia ala kū 'ana pēlā a me ke ki'ihēlei ho'i o ka wāwae, 'o ia ala nō pāha kekahi o nā kānaka o ka 'ākau i kau ai ka weli o ku'u lāhui. A i ka wā i pae mai ai ka wa'apā a i lele mai ai ho'i kēlā i uka me ka 'uā pū 'ana a'e o ka leo, 'o ia nō ku'u wā i 'ike maopopo le'a ai – 'oia ihola nō.

Kūpina'i maila kona leo mai ke alo pali mai o ke kū'ono. He mea 'ē maoli kāna 'ōlelo. 'Akahi ho'i wau a lohe i ia 'ano namu. Eia na'e, ma hope mai, 'ōlelo maila 'o ia i nā kāne ma kapakai ma kā mākou 'ōlelo pono'ī.

"I hele mai nei au me ka mana'o 'ana i nā mea wale nō e ku'ikahi ai a me ka mana'o ho'i e kū'ai waiwai kākou."

'A'ohē nō he wahi mea a 'ekemu iki aku. 'O ku'u makuakāne na'e, puka maila mai hope mai o nā pōhaku, kahi i pe'e pū ai me nā kānaka, a iho akula i ka pu'e one. Pahu ihola kēlā i kāna ihe a kū ke one.

"O au nō ke ali'i o Kalasa'ā," wahi āna i kūkala aku ai. "O Kouiki ko'u inoa."

'O ko'u pū'iwa ihola nō ia i kona hō'ike 'ana aku i kona inoa maoli i kahi malihini. 'Elua inoa o kēlā me kēia kanaka o ko'u lāhui; 'o kekahi, he inoa huna i lohe kāka'ikahi 'ia, a 'o kekahi, ka inoa ma'amau ona e kapa 'ia ai. No ka mea, he mana ko ka inoa huna, a he mea e pau koke ai ia mana ka lohe pinepine 'ia. No laila, 'oiai 'o Wōnapalei ko'u inoa kapa mau 'ia; a 'o ka mana'o o ia inoa, 'o ia ho'i Ke Kaikamahine Lauoho Lō'ihi a 'Ele'ele, eia na'e, 'o Kalana ko'u inoa huna. 'O Kouiki nō ho'i ka inoa huna o ko'u makuakāne. A no ke kumu aha lā i hō'ike aku ai i ka malihini, koe aku ia.

Mino'aka maila kahi Lūkini, a me ke kau a'e i ka lima i luna i 'ōlelo pū maila kēlā 'o Kāpena 'Orelowa kona inoa. Kau a'ela ka lima o ko'u makuakāne kekahi. 'A'ole i hiki ia'u ke 'ike i kona maka. He mino'aka paha, 'a'ole paha.

"I hele mai nei mākou me o'u mau kānaka he kanahā," i 'ōlelo mai ai kēlā, "i ka hahai 'ota. He makemake nō ho'i ko mākou e ho'omoana ma kēia 'ailana nei o 'oukou 'oiai mākou e hana ana pēlā."

'A'ohē 'ekemu iki aku a ko'u makuakāne. He kanaka lō'ihi 'o ia nei, akā 'a'ole na'e i like kona lō'ihi me ko Kāpena 'Orelowa. Kū wale maila 'o ia nei me ka no'ono'o 'ana iho i kā ka Lūkini i noi mai nei. 'A'ohē a ia nei pane koke aku, no ka mea, ua hiki mai nā 'Āliuka ma mua i ka hahai 'ota, a ua 'ano 'ē ka na'au o ko'u makuakāne i ka ho'omana'o a'e.

"Ke ho'omana'o a'e nei nō paha 'oe i kekahi huaka'i hahai 'ota o ka wā i hala, 'eā?" i nīnau mai ai 'o Kāpena 'Orelowa ma muli o ka 'ekemu 'ole a ko'u makuakāne. "'O wau kekahi i lohe no ia huaka'i. Ua alaka'i 'ia e Kāpena Mikilipa, he mea i hala akula i ka make. A ua maopopo nō, 'o ka pilikia, ma muli ia o kona hūpō, 'o ia ho'i no ka ho'oku'u aku na 'oukou ka nui o kāna hana hahai 'ota ['o ia] e hana."

"He 'oia'i'o nō ho'i kāu," i 'i aku ai ko'u makuakāne, "'O kāu mea e 'ōlelo nei he hūpō, he pākela koikoi mai e hahai 'ota mākou i ka pō me ke ao; 'a'ohē nō he wā e pāu ai ka hana."

"I kēia manawa a mākou e hahai 'ota ai, 'a'ole ana pēlā kā mākou e hana ai, 'a'ohē mea iki a 'oukou e hana ai," wahi a Kāpena 'Orelowa i ho'ohiki mai ai. "Na ko'u po'e kānaka nā hana a pau. A 'o ka loa'a, e ka'ana 'ia ana; ho'okahi hapa nāu, e ho'oka'a 'ia ho'i ma nā mea kū'ai, a 'elua hapa na'u."

"E pākahi 'ia nā loa'a i kaulike ai kā kāu," i 'ōlelo aku ai ko'u makuakāne.

'Alawa akula 'o Kāpena 'Orelowa i ke kai. "Alia kāua e ho'oholo aku, aia a pau ka ukana i ka wehe 'ia mai loko mai o ka moku a waiho 'ia ho'i ma kahi palekana o uka nei, 'o ia ana ko kāua manawa e kūkākūkā hou ai."

He kakahiaka mālie nō ia; 'a'ohē he wahi aheahe makani a pā iki mai, 'oiai nō na'e 'o ka ho'oilo ia, a 'o ka wā ho'i e hiki pinepine mai ai nā 'ino'ino. Ho'omaopopo ihola nō wau i ke kumu e ake nui nei kahi Lūkini e pae koke mai ma uka nei o ka 'āina.

"E aho nō e ho'oholo 'ānō," i pane aku ai ko'u makuakāne.

Kuemi iki akula 'o Kāpena 'Orelowa mai o ko'u makuakāne aku, a laila, huli hou maila ke alo me ka 'ōlelo pū mai penei, "Ho'okahi wale nō hapa nāu, 'o ia nō ka mea e kaulike ai. He nani ia na mākou ka hana, a no laila, na mākou nō ho'i ka hapanui o ka loa'a."

'O ka luliluli a'ela nō ia o ke po'o o ko'u makuakāne.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Lālau a'ela ka Lūkini i kona 'umi'umi. "'Oiai, 'a'ole i kapu nou wale nō ke kai, 'o ke aha lā ka'u kumu 'o ke ka'ana like me 'oe?'"

"Ua kapu no mākou wale nō ke kai a puni ka 'Ailana o Nā Nai'a Polū," i pane aku ai ko'u makuakāne me ka leo mālie loa e like me ka mea ma'amau iā ia ke pi'i kona inaina.

"Mai ne'i nei aku a hiki loa kā i kēlā kapa o Sāna Pāpalā – he iwakālua lekue a keu aku paha?" i ho'ōho mai ai kēlā. ['O ka loa o ka lekue, ma waena ia o ka 2.4 a me ka 4.6 mile]

"'A'ole, 'o nā wahi wale nō o ke kai e pili ana i ka mukupuni, a me nā wahi nō ho'i e noho ai 'o ka 'ota, 'o ia nā wahi i kapu."

Kani'uhū ihola 'o Kāpena 'Orelowa, a nānā maila i nā kānaka e kū ana ma kahakai a i nā kānaka 'ē a'e i puka iho nei mai waena mai o nā pōhaku nui. A i nānā hou mai ka hana i ko'u makuakāne, ho'ēheu a'ela kēlā i kona po'ohiwi. I ia manawa koke nō, mino'aka mai ana 'o ia me ka hō'ike pū 'ana i nā niho lō'ihi.

"E kaulike ho'i nā māhele," i 'ī a'e ai 'o ia.

He mau 'ōlelo 'ē a'e nō kāna, akā, 'a'ohē a'u lohe iki, no ka mea, i ia wā koke ihola nō, a ma muli nō ho'i o ku'u nui pīhoihoi, i ho'ohē'e aku ai wau i kahi pōhaku li'ili'i. 'O ke kaka'a ihola nō ia o ua pōhaku nei a kū ana ma kahi o ka wāwae o ua 'o Kāpena 'Orelowa. Nānā koke maila nā kānaka a pau nāna e kū ana ma kahakai. 'O ko'u niau koke akula nō ia mai ko'u wahi hālona aku o ka nāhelehele, a holo akula nō a hiki loa aku wau i uka o ke kula.

2

I ia kakahiaka, ua ne'e mai 'o Kāpena 'Orelowa mā me kona po'e 'Āliuka i uka me ka halihali li'ili'i mai i nā ukana mai ka moku mai a hiki i uka o ka 'aeone o ua wahi kū'ono lā 'o Honoko'a. 'Oiai, e emi mai auane'i ka laulā a me ka loa o kahakai ke hiki mai ka wā kai piha, a no kona maka'u o pulu nā ukana ke waiho 'ia ma ia wahi, no laila, noi maila ua 'o Kāpena 'Orelowa i ka 'olu'olu o ku'u makuakāne e pi'i hou mai lākou lā i uka o laila e ho'omoana ai. Ua 'ae akula ko'u makuakāne i kēia noi āna.

Ma 'ane'i, e ka mea heluhelu, e ha'alele paha kākou i kēia kama'ilio 'ana no Kāpena 'Orelowa mā lāua me ko'u makuakāne, a e huli aku i uka o ku'u 'āina, a e ho'ākāka aku wau no nā hi'ohi'ona o laila i maopopo iā 'oe kahi o ko mākou kūlanakauhale e kū ana a ma hea lā ho'i kahi o nā 'Āliuka i ho'omoana iho ai i loko o ua kau wela ala.

He 'elua lekue ka loa o ko mākou 'ailana, a he ho'okahi lekue ka laulā, a inā e kū 'oe ma luna o kahi nu'u ma luna o nā pu'u o waenakonu o ka mokupuni, e mana'o nō auane'i he i'a kona 'ano ke nānā aku. A me he nai'a lā nō ho'i e moe ana ma kona 'ao'ao a e kuhikuhi ana ka hi'u i kahi o ka pi'ina a ka lā; 'o kona nuku ho'i, e kāmoe ana i kahi e napo'o ai 'o ka lā; a 'o nā pekekeu, e lilo ana 'o ka 'āpapa la, me ka holopapa ho'i e pili ana ma nā kapakai. 'A'ole i maopopo inā no ia mau hi'ohi'ona nō i kapa 'ia ai kona inoa 'o ka 'Ailana O Nā Nai'a Polū; 'o ia paha, 'a'ole paha. No ka nui nō paha o nā nai'a e noho ana ma ke kai a puni, koe aku ia i ka mea nāna ia inoa i kapa aku.

'O kāu mea, e ka mea heluhelu, e 'ike mua ai no ko'u 'āina, 'o ia ho'i ka makani. He pā mau nō i kēlā lā kēia lā; mai na'e mai paha, mai ke komohana 'ākau paha. A eia aku nō ho'i a eia mai, he pā kākā'ikahi mai nō ka makani o ka hema. He mau makani ikaika lākou, koe wale nō ka makani hema; a ma muli nō o ua mau makani ikaika nei, no laila, ua 'ane 'ōlohelohe 'o luna o nā pu'u. 'O ke kumulā'au wale nō o laila, he 'u'uku a 'ōmilomilo ke 'ano, a pēlā nō ho'i ma nā wahi a pau o ia awāwa e moe ana mai uka a hiki i kai o Honoko'a.

Aia ke kūlanakauhale 'o Kalasa'ā ma kula o ka 'ao'ao hikina o ua mau pu'u 'ōhule lā, a ma kahi ho'i kokoke i Honoko'a, a ma laila ho'i i loa'a ai ka pūnāwai maika'i. Aia ma ka 'ākau, ma kahi o ka hapalua lekue mai ia wahi aku, he loa'a kekahi pūnāwai maika'i. A ma laila nō i ho'omoana ai nā 'Āliuka ma ko lākou mau halepe'a i hana 'ia me ka 'ili o kahi holoholona. 'O ka ha'aha'a loa o ia mau halepe'a, kolo ke kanaka ma kona 'ōpū ke komo aku i laila. I ka mōlelehu 'ana iho, ua hiki ke 'ike 'ia akula ka 'ena'ena o nā ahi a lākou.

I ia pō, a'oa'o maila ko'u makuakāne i nā mea a pau o ke kūlanakauhale e kipa 'ole aku mākou i nā malihini.

"No ka 'āina 'ākau nā 'Āliuka, he 'āina mamao loa," wahi āna. "A'ohē like ko lākou mau 'ao'ao me ko kākou; 'oko'a ho'i kā lākou 'ōlelo, 'oko'a kā kākou. Eia na'e lākou ua hiki mai i ka hahai 'ota; a pau, e ka'ana like 'ia mai ana ka loa'a. 'O kā kākou, he mau waiwai ia a lākou e ho'oka'a mai ai, a he mau mea ho'i ia e pono ai kākou. Akā, 'a'ohē na'e he wahi pōmaika'i iki e loa'a mai i ka ho'ālohaloha aku me lākou. He po'e 'ike 'ole i ia mea he ho'ālohaloha. A 'oiai 'a'ole nō paha 'o lākou nei ua po'e kolohe lā nāna i hiki mai i 'ane'i i ka wā ma mua a hana 'ino mai iā kākou, eia na'e, he po'e kēia no ia lāhui like nō."

Ua mālama 'ia ka 'ōlelo a ko'u makuakāne. 'A'ole mākou i kipa aku i ke kahua e ho'omoana ana nā 'Āliuka, a 'a'ole ho'i lākou i kipa mai i ko mākou kūlanakauhale. Akā, ua maopopo nō na'e iā mākou kā lākou i hana ai, kā lākou i 'ai ai, ke 'ano i ho'omo'a 'ia ai ua 'ai nei, a me ka helunui o nā 'ota i pepehi 'ia i kēlā me kēia lā, a me nā mea 'ē a'e ho'i he nui, no ka mea, 'oiai lākou lā e hahai ana i nā 'ota, i ia mau manawa a pau, e hākilo mau ana kekahi kiu o mākou mai kahi hālona o ke kīpāpali a mai kahi 'a'alu paha o ke awāwa e iho ana i kai.

'O Lamo kekahi kūkini i lawe mai i kahi nūhou no Kāpena 'Orelowa.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

"I ke kakahiaka, i puka mai ka hana mai loko mai o kona halepe'a, noho ihola kēlā ma ka pōhaku me ka palaki 'ana i kona 'umi'umi a koku 'ēheu manulawai'a lā ka hinuhinu," wahi a Lamo.

Na 'Ulape, na ko'u kaikua'ana i hānau 'ia 'elua makahiki ma mua o'u, i ha'i mai i kahi nūhou i 'oi a'e ka ho'opāha'oha'o. 'Ōlelo maila kēlā me ka pa'a ho'i o ka mana'o no kāna 'ike aku i kekahi kaikamahine ma waena o nā 'Āliuka.

"Ua 'a'ahu 'o ia i nā 'ili holoholona e like me ko nā kāne," wahi a 'Ulape. "Akā, ua komo 'o ia i ka pāpale huluhulu, a ma lalo o laila he lauoho nui lō'ihī nāna e hiki aku i lalo o kona pūhaka ke ho'oku'u 'ia."

'A'ohe mea i piliwi iā 'Ulape. Ua 'aka'aka mākou i kēia mana'o ona, 'o ia ho'i, i ka lawe 'ana mai o kekahi kanaka i kāna wahine i ka hahai 'ota.

I ia mau lā, ua maopopo, he hākilo 'ia mai ko mākou wahi kūlanakauhale kekahi e nā 'Āliuka, no ka mea, ke 'ole kā lākou hākilo 'ana mai, 'a'ole paha i 'ike i kahi pōmaika'i nui i ili mai ma luna o mākou ma ia hope iho.

Pēia ka loa'a 'ana mai. He wā maika'i 'ole nā lā mua o ke kau kupulau no ka lawai'a 'ana. He kaiko'o a makani nui paha a ua 'āha'i akula nā i'a i ke kai hohonu kahi e noho ai a mālie hou mai ke aniau, kahi ho'i e pa'akikī ai ko lākou hopu 'ia 'ana. 'A'ole mākou i lako pono i ka mea'ai i loko o ua kau nei; 'o nā 'ano'ano wale nō i 'ohi 'ia i ke kau hā'ulelau kai loa'a.

Ku'i maila ka lono no ko mākou pōmaika'i ma kekahi 'auinalā 'ino'ino; na ke kaikamahine 'eleu na 'Ulape i ha'i mai. Ua hele aku nei kēlā i ka holopapa ma ka 'ao'ao hikina o ka mokupuni me ka mana'o e ku'i 'opihi malihini. Pau kēlā, a iā ia e ho'i ana i kauhale, a i ia manawa nō āna e pi'i ana i ka pali, 'o kona lohe maila nō ia i kekahi hana kuli nui ma hope ona.

I ia manawa, 'a'ole 'o ia i 'ike i ke kumu no laila mai ua kani nei. Kainō 'o ka makani ia e wūwū ana i loko o ke ana, eia kā, i ko ia nei wā auane'i e naue hou ai no kauhale, a i nānā hou aku ka hana iā lalo o ke kū'ono, 'ike akula kēia a he mau mea 'āhinahina e waiho ana ma laila. A aia nō a 'oni a'ela ua mau mea 'āhinahina nei, a laila, 'ike maopopo akula kēia he i'a kū 'o'opu haole ke'oke'o, a he i'a ho'i kēlā i like kona nui me ko 'Ulape. No ko lākou hahai 'ia 'ana mai e ke koholākila i nele i ka loa'a 'ole o kāna mea'ai ma'amau he sila, no laila, huli maila ua i'a nei i wahi e pakele ai ma loko o ke kū'ono. 'O ko lākou pīhoihoi loa, kuhihewa ihola he wai hohonu, eia kā, he wai pāpā'u. 'O ko lākou kiola 'ino 'ia maila nō ia e nā nalu a pae ma uka o nā kāheka o ia holopapa.

Me ka ho'ohākālia 'ole iho, ho'oku'u ihola 'o 'Ulape i ka 'ie 'opihi malihini, a 'o kona holo koke akula nō ia no ke kūlanakauhale. A ma muli o ka māmā o kona holo, ua paupauaho ihola 'o ia i kona wā i hiki aku ai i laila. 'O ka mea wale nō i hiki iā ia ke hana, 'o ke kuhikuhi aku i kai. E kuke ana nā wāhine i ka 'aina ahiahi i ia manawa, akā ua ho'ōki lākou i ia hana a 'ākoakoa mai me ke kali 'ana i ka ha'i 'ia 'ana o kā ia nei nūhou i lawe mai ai.

"He i'a kū 'o'opu haole ke'oke'o," i 'ōlelo ai kēia.

"Ma hea? Ma hea?" i ninaninau mai ai lākou.

"Ma nā pōhaku o ka holopapa. Ho'okahi kākini a 'oi aku paha ka nui."

'A'ole i pau kēia 'ōlelo a 'Ulape i ka ha'i 'ia mai, holo nui ana mākou no kahakai me ka mana'olana e hiki aku i laila ma mua o ke kāpekupeku a kūlepelepe 'ana o nā i'a a pakele aku ma loko o ke kai.

Hiki akula mākou i ka pali. I 'alawa iho ka hana, aia nō ua i'a kū lā ma ka holopapa e hūlalilali mai ana i ka lā. Akā, no ka pi'i 'ana mai o ke kai, e po'i iki mai ana nā nalu ma luna o nā i'a, a ua maopopo ihola nō iā mākou ē na ka 'eleu ka loa'a a na ka mili'apa ka 'ala'ala. Ua kauō pākahi maila mākou i nā i'a i kahi e po'i 'ole 'ia ai e ka nalu. A laila, i loko nō o ke kaumaha loa, hāpai 'ia a'ela ka i'a ho'okahi e nā wāhine 'elua a

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

pau nā i'a i ka halihali 'ia aku i uka o ka pali, a hiki loa aku nō ho'i i ke kūlanakauhale.

Ua lawa ka po'e o ko'u lāhui i ka i'a i ia pō a pēlā nō ho'i i kekahi pō a'e, akā, i ia kakahiaka 'ana a'e, hiki maila 'elua 'Āliuka i o mākou iā. E noi mai ana lāua e kama'ilio me ko'u makuakāne.

"Eā, he i'a kā 'oukou," wahi a kekahi o lāua.

"Ae, he i'a ia e lawa ai mākou wale nō," i pane aku ai ko'u makuakāne.

"He 'umikūmāhā āu i'a," i 'ōlelo ai kahi 'Āliuka.

"He 'ehiku i koe; ua pau 'ehiku i ka 'ai 'ia."

"Ae. I 'elua paha na mākou mai waena mai o ia koena."

"He kanahā ko 'oukou nui," i pane hou aku ai ko'u makuakāne, "a ua 'oi aku ko mākou nui. 'A'ole kākou a pau e lawa ana i kēia mau wahi i'a a i 'ehiku wale nō. Eia kekahi, ua loa'a kā 'oukou i'a malo'o i lawe mai ai i ka wā i holo mua mai ai."

"Ua pau ko mākou 'ono i ia 'ano i'a," i 'ōlelo mai ai ka 'Āliuka.

He kanaka pōkole 'o ia i hiki aku paha kona lō'ihi i ka po'ohiwi o ko'u makuakāne, a he mau maka 'ele'ele kona me he mau 'ili'ili lā 'elua. 'O kona waha, me he mo'o lehelehe 'ole lā ke nānā aku. Pēlā pū me ka helehelena o kona kōko'olua.

"He po'e hahai holoholona 'oukou," wahi a ko'u makuakāne. "E hahai aku 'oukou i i'a na 'oukou 'oi ai 'a'ohē o 'oukou mahalo i ka mea i loa'a, i ia i'a ko'eko'e ho'i a 'oukou e 'ai nei. 'O ka pono o ku'u po'e, 'o ia kuleana ho'okahi wale nō ka'u e mālama ai."

"E lohe ana nō 'o Kāpena 'Orelowa no kāu hō'ole 'ana mai i kahi noi a mākou."

"O hele 'olua," i 'ōlelo ai ko'u makuakāne, "ua pono ka ha'i aku iā ia; eia na'e, mai poina ka ha'i aku i ke kumu i hō'ole 'ia ai."

Ke'u akula kekahi 'Āliuka i kona kōko'olua a kū'o'e nuha akula lāua ma 'ō aku o nā pu'e one e kū ana ma waena o ko mākou kūlanakauhale a me ko lāua kahua ho'omoana.

Ua 'ai mākou i nā koena 'o'opu haole ke'oke'o i ia pō; a mā'ona, 'o ko mākou 'oli'oli a'ela nō ia. Akā, iā mākou e 'ai ana a mele ana, a i nā 'elemākule ho'i e mo'olelo mai ana, 'a'ole i maopopo iā mākou e hiki mai ana kahi pō'ino nui ma Kalasa'ā.

3

Ua uluāhewa 'ia ko mākou mau kapakai ma nā 'ao'ao 'ekolu o ka mokupuni e ka limu; a mai ka 'aekai aku ho'i kēia ulu 'ana a hala mai he ho'okahi lekue paha ka loa. 'O ia mau ulu limu nō kahi i hahai mau ai nā 'Āliuka i ka 'ota; pehea ka lā mālie a lā 'ino'ino paha, 'a'ole nānā 'ia. Holo lākou i ka wana'ao ma luna o nā wa'a 'ili o lākou, a aia wale nō a pō ke ao, ho'i mai me ke kauō 'ana i nā 'ota a lākou i pepehi ai.

'O ka 'ota kai, he kohu sila ka 'au 'ana, akā ua 'oko'a nō na'e kona 'ano. He pōkole mai kona ihu, a he mau wāwae pepewa nō ho'i kona ma kahi o nā hui a kākou e 'ike nei o ka sila; a 'o kona huluhulu, he 'oi aku ka nu'a a me ka nani ma mua o ko ka sila. Eia kekahi mea i 'oko'a ai. He puni 'o ia i ka moe 'ana ma ka 'ilikai ma luna a'e o ua ulu limu lā me kona alo e huli ana i luna, a he puni ho'i i ka lana like 'ana me ka loluholu a ke kai, a me ka 'ōlala a hiamoe 'ana paha i ka lā. He keu nō ho'i 'o ia a ka mea puni le'ale'a.

Akā 'o ka waiwai nui o ka huluhulu o ua holoholona 'olu'olu nei, 'o ia kā ho'i ka mea i hiki mai ai nā 'Āliuka i ko mākou mokupuni.

Mai kahi o luna o ka pali, ua hiki ia'u ke 'ike aku i nā wa'a 'ili o ua po'e pepehi 'ota lā e he'ehe'e māmā ana i 'ō a i 'ane'i o luna o ka ulu limu, a 'o kā lākou mau 'ō, e lelekē ana me he mau pua ala. I ke ahiahi, he halihali 'ia mai ka loa'a i loko o Honoko'a, a ma laila, ma kahakai, e ho'okolekole a pā 'i'o 'ia ai. Na 'elua kānaka ho'okala 'ō ia hana; a he hana aku nō lāua a pili ke kau o ke aumoe, a he ho'ā 'ia ka limu malo'o i mea e mālamalama ai ka pō'ele'ele. I ke kakahiaka, e waiho mōkākī mai ana nā heana 'ota ma kahakai, a ua hele a hā'ula'ula nō ho'i nā nalu i ke koko.

Hele akula ka po'e o ko mākou lāhui i ka pali i kēlā me kēia pō e helu pau i nā 'ota i pepehi 'ia i ka lā. 'Oiai lākou e helu ana, a e helu ana me ke kuko pū nō ho'i i nā akalei olopī a me ia mea aku i mea aku e loa'a mai ana iā lākou o ia kumu kū'ai no nā 'ili 'ota. 'A'ohē o'u iho aku i kai o ke kū'ono i ia mau lā, eia na'e, i nā manawa a pau a'u i 'ike ai i ua po'e hahai 'ota lā me kā lākou mau 'ō lō'ihī e huli hele ana ma ka 'ilikai i kā lākou luapo'i, he 'ota, pi'i maoli ko'u wela. A no ka mea, he po'e hoaaloha nā 'ota no'u, a he mea nanea mau ia'u ka nānā aku iā lākou e pā'ani ana a moe ana paha i ka lā ma luna a'e o ka ulu limu. E aho ho'i ka hoaaloha ma mua o nā akalei olopī e kau ana ma ka 'ā'i.

I kekahi kakahiaka, 'ōlelo akula au i ua mau mana'o nei o'u i ku'u makuakāne.

"He 'umikūmalua wale nō paha 'ota i koe ma nā ulu limu o Honoko'a," i 'ōlelo ai wau. "Mai ia manawa mai i hiki ai nā 'Āliuka ma ko makou kapakai, ua emi loa nā 'ota." "He nui nā 'ota i koe e noho ana ma nā wahi 'ē a'e a puni ka mokupuni," i pane mai ai kēlā me ka 'aka'aka 'ana mai, a me he lā ho'i he 'ōlelo hūpō ka'u. "E ho'i hou mai ana nō lākou ke ha'alele nā 'Āliuka."

"A'ole, e pau loa ana lākou," i hō'ole aku ai wau. "E luku pau 'ia ana kā ho'i. I kēia kakahiaka, 'imi ana lākou ma ka hema. I kēia pule a'e, ma kekahi wahi."

"Ua pihaku'i ka moku i nā 'ili, a i loko nō o kēia pule a'e e hiki mai ana, e mākaukau ana ho'i nā 'Āliuka e ha'alele."

Maopopo ihola wau ua pa'a 'i'o nō ka mana'o o ko'u makuakāne e ha'alele ana nō kēlā po'e i loko o ia mua iho, no ka mea, ua ho'ouna aku nei 'o ia i kekahi o nā 'ōpio i kahakai no ke kālai 'ana aku i kekahi paukū lā'au i pae wale mai ma ka 'aekai i wa'a hou no mākou.

'A'ohē kumulā'au o ia mokupuni o'u a koe wale na'e nā kumulā'au kanali'i i kāohi 'ia ka ulu 'ana e ka makani. A no laila, ke pae mai kahi paukū lā'au, a he mea 'ike kāka'ikahi wale 'ia nō, lawe 'ia mai i ke kūlanakauhale e kālai 'ia ai, i 'ole ho'i e po'i 'ia e ka nalu a ho'ihō'i 'ia aku i ke kai. Ua maopopo, 'o kēia ho'ouna 'ia 'ana na'e o nā kānaka kālai wa'a i kahakai e pao ai i ka wa'a, he mea ia e hākilo ai mākou i nā 'Āliuka a e kāhea hōlina mai ai nō ho'i inā nō paha e ho'ā'o 'o Kāpena 'Orelowa mā e holo malū aku me ka ho'oka'a 'ole mai i ko lākou 'ai'ē.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

He mana'ō hopohopo ko mākou a pau o pēlā auane'i kā ia ala e hana ai; a no ia mea, no laila, ho'ouana 'ia nā kānaka i luna o ka pali kekahi e kiu aku ai.

I kēlā hola kēia hola, hiki maila kahi lono i o mākou lā. Wahi a 'Ulape, ua 'ike akula 'o ia i ka wahine 'Āliuka i ka holo'i aku i kona mau 'ēpane 'ili a hala ka 'auinalā holo'oko'a. A 'o ka mea kupaianaha, 'akahi wale nō ho'i a 'ike 'ia 'o ia ala i ka hana 'ana pēlā. Ho'okahi kakahiaka nui, ha'i maila 'o Lamo no kona 'ike iho nei lā iā Kāpena 'Orelowa i ka 'ako 'ana i kona 'umi'umi a like ka lō'ihi me ia i 'ike 'ia ai i ka wā i pae mua mai ai, 'O nā kānaka ho'okala 'ō ho'i, ua ho'ōki a'ela lāua i ia hana a 'a'ako aku i ka hohole i nā 'ota i loa'a mai i ia 'auinalā.

Ua maopopo le'a ihola iā mākou kānaka o ke kūlanakauhale 'o ko Kāpena 'Orelowa wā auane'i ia e holo hou aku ai. A no laila, kupu maila nā mana'ō hopohopo i loko o mākou. E loa'a mai ana kā mākou māhele, 'a'ole paha; e holo malū ana paha kēlā po'e i loko o ka pō. Inā pēlā, e hakakā ana nō paha ko mākou po'e kāne i mea e loa'a mai ai kā mākou māhele, Aia wale nō ia i ka 'ike 'ana aku.

E ulu a'e ana kēia mau mana'ō hopohopo i loko o mākou ma muli o ka 'ike aku ua mākaukau 'i'o nā 'Āliuka e ha'alele. 'O ko'u makuakāne na'e, 'a'ohe āna 'ekemu iki, he hana wale aku nō i kāna ihe hou.

4

Ha'alele akula nā 'Āliuka i kahi lā 'ōmalumalu i hiki mai ai ho'i nā nalu mai ka 'ākau mai. E halulu mai ana ke kai me ka po'i 'ana mai o nā nalu ma luna o nā pōhaku. A i ka wā e 'ulupā 'ia mai ai ka hula'ana e ka nalu, he komo aku ua nalu nei ma nā ana; a laila, e puhi 'ia a'ela ka 'ehuehu kai mai loko a'e o nā māwae pōhaku. A he mea maopopo nō e hiki mai ana ka 'ino ma mua o ia pō 'ana iho.

A ma hope iho o ka wana'ao, wāwahi 'ia akula nā halepe'a me ka halihali 'ia aku i kahakai.

'A'ohē i ka'a ka 'ai'ē o Kāpena 'Orelowa no nā 'ota āna i pepehi ai. No laila, i ka wā i hiki mai ai ka lono no kēia ha'alele 'ana, 'o ka holo koke akula nō ia o ko mākou po'e a pau a hiki aku i kai o Honoko'a. Aia nā kāne e holo ana ma mua me nā ihe i pa'a ma ka lima, a ma hope mai nā wāhine. Iho akula nā kāne ma ke ala e hiki aku ai i kahakai, akā, 'o nā wāhine na'e, ua pe'e ihola ma ka nāhelehele o luna o ka pali.

Hele akula māua 'o 'Ulape ma kahi pali o ka lae a'u i pe'e ai i ka wā i hiki mua mai ai 'o nā 'Āliuka.

Ua kai emi, a ua ahuwale kahi 'aeone hāiki a me nā pōhaku o ka holopapa, a aia nā 'ope 'ili 'ota e waiho mōkākī ana ma 'ō a ma 'ane' i o laila. Aia ka hapanui o nā mea hahai 'ota ma ka moku. 'O kekahi po'e i koe, e helekū ana lākou ma ke kai me ka ho'ouka 'ana a'e i nā 'ope 'ili i luna o kahi wa'apā. 'Aka'aka mai ana ua po'e lā 'oiai lākou e hana ana, a me he mea lā e 'oli'oli ana lākou i ka ha'alele mai i ko mākou mokupuni.

I ia manawa, e kama'ilio ana ko'u makuakāne me Kāpena 'Orelowa. 'A'ole i hiki ia'u ke lohe i ia kama'ilio 'ana a lāua ma muli o ka nui o ka hana kuli a nā mea hahai, eia na'e, ma ka luliluli 'ana a'e o kona po'o i maopopo iho ai ia'u ē 'a'ole i 'olu'olu ka na'au o ko'u makuakāne.

"Ua huhū 'i'o nō paha 'o ia ala," i hāwanawana mai ai 'o 'Ulape.

"'A'ole paha," i hō'ole aku ai wau. "Ke pi'i kona wela, he huki 'o ia i kona pepeiao."

I ia manawa, oki ihola ka hana a nā kānaka kālai wa'a, Nānā maila lākou i ko'u makuakāne lāua me Kāpena 'Orelowa. 'O kekahi po'e kāne o mākou, aia ma ka nuku o ke alahahele, kahi e kali maila me ka mākaukau e ho'ouka mai i ke kaua.

Holo akula kahi wa'apā i piha i nā 'ili 'ota. I ka wā i hiki aku ai ua wa'apā nei i ka moku, kau a'ela ka lima o Kāpena 'Orelowa i hō'ailona no kona po'e. I ho'i mai ka hana o ka wa'apā a pae, ua 'ike 'ia ē he pahu nui 'ele'ele ko luna. A laila, halihali 'ia maila ua pahu nei, na 'elua kānaka ho'i i halihali, a waiho 'ia i lalo o ke one.

Wehe akula 'o Kāpena 'Orelowa i ke po'i me ka unuhi a'e i mau akalei olopī. I loko nō o ke 'ano 'ōmalumalu o ka lewa i ia manawa, hulali mai ana na'e nā olopī iā ia ala e ho'ohilala ana i ua mau akalei olopī lā mai kekahi 'ao'ao a i kekahi 'ao'ao. Aia ma kahi 'ao'ao o'u, e noho pīhoihoi ana ko'u kaikua'ana, 'o 'Ulape, i loko o kona kuko nui i ia mau mea; a mai kahi mai o ka nāhelehele e pe'e ana nā wāhine, lohe 'ia maila nā leo hiala'ai o lākou i ke ehehene 'ana a'e.

Akā, i lawa nō na'e a luliluli ke po'o o ko'u makuakāne me ka huli kua i ka pahu, i ia manawa koke ihola nō, ho'ōki 'ia ihola kēia mau ehehene. Kū hakanū maila nā 'Āliuka. I ia manawa, puka maila ko mākou po'e kāne mai ko lākou wahi o ke alahahele e pe'e ana. Ho'okokoke iki maila lākou a kakali akula i 'ike lākou i ka mea a ko'u makuakāne e hana ai.

"Ho'okahi lei no ka 'ili 'ota ho'okahi, 'a'ole kā kēlā 'o ka 'aelike a kāua i ho'opa'a ai," i 'ōlelo ai ko'u makuakāne.

"Ho'okahi lei a me ho'okahi maka ihe hao," wahi a Kāpena 'Orelowa me ka hō'ike pū 'ana mai i nā manamana lima 'elua.

"A'ole lawa kēnā pahu ho'okahi," i pane aku ai ko'u makuakāne.

"He mau pahu 'ē a'e ko luna o ka moku," wahi a ka Lūkini.

"E lawe 'ia mai," i 'ōlelo aku ai ko'u makuakāne. "Ua helu 'ia ho'okahi haneli me 'elima 'ope 'ili 'ota ma luna o kou moku. A eia he 'umi kumamālima 'ope i koe ma kahakai nei. E lawe 'ia mai 'ekolu pahu keu aku i like ka nui me ko kēia pahu, 'o ia nō ka mea e kō ai ka 'aelike."

Namu akula 'o Kāpena 'Orelowa i nā 'Āliuka i kahi mau 'ōlelo i maopopo 'ole ia'u ma ka lohe mai; eia na'e, he maopopo mai koe. He nui nā 'Āliuka ma ke kū'ono, a iā lākou nō a lohe mai i ka leo o ke kāpena, 'o ka ho'omau akula nō ia e halihali i nā 'ope 'ili 'ota me ka ho'ouka aku ho'i ma luna o ka wa'apā.

Aia nō 'o 'Ulape ma ko'u 'ao'ao ua 'ane pa'a ka hanu i ka nui o kona pīhoihoi. "Pehea, e hā'awi mai ana kēlā ka'aka i kekahi mau pahu?" i hāwanawana mai ai 'o ia.

"A'ohe o'u hilina'i iā ia."

"Ke pau nā 'ili i ka ho'ouka 'ia ma luna o ka moku, e holo ana paha."

"Ae, e holo ana nō paha."

I ia manawa, aia ko'u makuakāne ma waena o nā 'Āliuka a me ka wa'apā, a i ka ho'okokoke 'ana mai o ka 'Āliuka mua, kū 'āke'ake'a maila 'o ia nei ma ke ala e hiki aku ai i ka wa'apā.

"E waiho 'ia nā 'ili i koe ma 'ane'i nei," wahi āna me ka huli 'ana o kona alo iā Kāpena 'Orelowa, "aia wale nō a lawe 'ia mai kekahi mau pahu, a laila e ho'ouka."

Ua kū pololei ka Lūkini a kuhikuhi aku i nā ao panopano e hiki maila.

"E ho'ouka mākou ma mua o ka hiki 'ana mai o ka 'ino i o kākou nei."

"Alia 'oe e ho'ouka aku. E hō mai i nā pahu. A laila, e alu like nō kākou, a me ko mākou mau wa'a nō ho'i e kōkua ai," i pane aku ai ko'u makuakāne.

Ua noho mū maila 'o Kāpena 'Orelowa me ka 'alawa aku i 'ō a i 'ane'i a ma ia wahi aku ia wahi aku o ke kū'ono. Nānā maila 'o ia i ko mākou po'e kāne e kū mai ana ma ka holopapa pōhaku. 'Alawa hou a'ela ia i ka pali, a laila, i ko'u makuakāne. A 'ōlelo akula kēlā i kona po'e 'Āliuka, a he mau 'ōlelo namu nō kā ho'i.

'A'ole i akāka ka mea i hana mua 'ia, inā paha 'o ko'u makuakāne kai 'iliki mua aku i kahi kanaka āna i 'āke'ake'a ai i ke ala, a inā nō paha 'o ua kanaka ala nāna e hā'awe ana i ka 'ope nui kai ho'ouka mua mai i ko'u makuakāne, 'o ia nō mea like kai loa'a mai. Me ke ka'uka'ulua 'ole iho i ho'oili ai lākou a pau i ke kaua. Ia'u na'e i kū a'e ai, e 'alalī ana 'o 'Ulape mā me nā wāhine 'ē a'e ma luna o ka pali, a i ia wā nō au i 'ike aku ai i kekahi kino ma ka pōhaku kahi i waiho ai me ka 'oni 'ole a'e. 'O ko'u makuakāne nō kā kēlā, a he koko ko kona helehelena e kahe ana. 'A'ole i li'uli'u kū mālie a'ela kēlā. Kohu hinapē ke 'ano ke nānā aku.

Me nā ihe e pa'a ana ma ka lima i ho'ouka iho ai ko mākou po'e i ke kaua mai ko lākou wahi mai o ka holopapa i kakali ai. I ia wā, pua maila he pōpō uahi mai ka 'oneki o ka moku, a pa'apa'ina a'ela he kani nākolo me ke kūpina'i 'ana a'e i ke alo pali. 'O ka hā'ule koke iholā nō ia o 'elima koa. 'A'ohe he wahi mea a 'oni iki a'e o lākou.

'Alalī hou akula 'o 'Ulape me ka nou aku i ka pōhaku i lalo o ke kū'ono. 'O ke one wale nō ma kahi 'ao'ao o Kāpena 'Orelowa kai pā i ia pōhaku. Eia na'e, ma ia hope koke iho, he lehulehu nā pōhaku e helele'i mai ana i loko o ke kū'ono mai 'ō a 'ō o luna o ka pali, Ua pā 'ino kekahi mau 'Āliuka a hina. A laila ho'ouka huliāmahi akula nā koa o ka lāhui a hele a hilikau nā kōkua o nā 'ao'ao 'elua.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Kū akula māua 'o 'Ulape ma ka lihi pali me ke ake nui e kiola hou aku i ka pōhaku, akā, ua maka'u nō na'e o pō'ino auane'i ko mākou po'e koa.

Ho'oku'u 'ino ihola nā 'Āliuka i nā 'ope nui a lākou e hāpai ana a unuhi a'ela i nā pahi kaua mai loko mai o ka 'ili kuapo; a i ko mākou mau koa i ho'ouka iho ai, 'o ka paio aku a paio wale mai nō ia o ia mau 'ao'ao a 'elua. 'O kekahi po'e kaua, hā'ule akula ma ke one, akā, 'o ke kū hou a'ela nō ia e paio hou aku. 'O kekahi po'e na'e, 'a'ohē lākou i ala hou mai. A pēia nō me ko'u makuakāne.

Ia'u nō e nānā ana a li'uli'u, kainō e lanakila ana ko mākou 'ao'ao, eia kā, 'a'ole. Ua hoe 'ē akula 'o Kāpena 'Orelowa i ka moku i ka wā nō ho'i i ho'omaka ai ke kaua 'ana, a eia a'e kā kēlā e ho'i maila me nā 'Āliuka 'ē a'e.

Ua hō'auhe'e 'ia ko mākou mau koa a hiki aku i ke kumu pali. Kāka'ikahi wale nō nā mea i koe, akā, noke akula nō na'e lākou i ke kaua aku me ke kuemi hou 'ole aku i hope, i uka ho'i o ka nuku o ke alahahele.

I ia wā, hao mai ana ka makani. 'O ka huli 'oko'a akula nō ia o Kāpena 'Orelowa mā me kona po'e 'Āliuka a holo akula ma luna o ka wa'apā. Iā lākou lā na'e e hana ana pēlā, 'a'ohē he wahi ho'ouka hou aku a ko mākou mau koa. Hiki akula nā 'Āliuka i ka moku, kau 'ia a'ela nā pe'a, a 'o ka niau akula nō ia ma waena o nā pōhaku 'elua, nā kia'i kā ho'i o ko mākou wahi kū'ono.

Ma mua o kona nalowale 'ana aku i waho lilo o ke kai uliuli, pua hou maila ka uahi mai ka 'oneki mai o ka moku. A iā māua 'o 'Ulape nō ho'i e holo ana ma ka pali, lohe 'ia maila he kani kapalulu e kā'alo mai ana ma luna iki a'e o ke po'o me he lā he manu nui ia e 'ūpa'ipa'i mai ana nā 'ēheu.

Ua hiki mai ka 'ino i ia manawa nō a māua e holo ana, hiki pū mai nō ho'i me ka ua pehi i ke alo. E holo ana nā wāhine 'ē a'e ma ko māua 'ao'ao me ka 'alalā 'ana a'e, a i loko nō o ka wūwū nui a ka makani, ua hiki nō na'e ke lohe 'ia ua mau 'alalā 'ana nei a lākou. A i hiki aku ka hana i kai o ua nuku lā o ke alahahele, hālāwai akula mākou me nā koa. Ua kaua aku ka hapanui o lākou ma kahakai. Eia na'e, kāka'ikahi nā mea i pakele ke ola; a ma waena o ua mau koa nei i pakele, 'a'ohē mea loa'a 'ole i ka pō'ino.

E moe ana ko'u makuakāne ma ke one. I ia wā nō, e po'i mai ana nā nalu ma kona kino. I nānā aku ka hana i kona kino wailua, 'ike maopopo ihola nō wau i ke kūpono 'ole o kāna hō'ike aku i kona inoa huna iā Kāpena 'Orelowa. A ma ke kūlanakauhale, kūmākena ihola nā mea a pau. 'O ka 'ūpē o ka waimaka ka mea i 'ike ahuwale 'ia o nā wāhine, a 'o nā kāne, hakanū ihola nō; a ua 'aelike nō ho'i ka mana'o o mākou a pau ē no ia ha'i 'ana nō i emi loa ai ka mana o ko'u makuakāne, a 'o ia nō ho'i ke kumu i make ai i nā 'Āliuka a i kahi Lūkini ho'opunipuni.

5

'A'ohē lua e like ai ka weliweli o ua pō lā ma ke kūlanakauhale 'o Kalasa'ā. I ka wehena kaiāo o ua lā kaua lā, ua helu 'ia he kanahā kūmālua kāne o ko mākou lāhui, helu pū 'ia nō ho'i me nā 'elemākule i hiki mai ko lākou mau lā hapauea a hiki 'ole ho'i ke komo aku ma ke kaua. I ke ahiahi 'ana iho, a i ka wā ho'i i pau ai nā kino wailua i hā'ule ma kahakai i ka halihali 'ia mai i uka o ke kūlanakauhale, a i helu hou aku ka hana, he 'umi kūmālima wale nō kāne i koe. A ma waena o lākou, he 'ehiku 'elemākule i helu 'ia.

'A'ohē wahine i pakele aku i ka make 'ana o kekahi 'ohana ona.

He 'elua lā o ka 'ino, a i ke kolu o ka lā, kanu 'ia ihola nā heana ma ka 'ao'ao 'ākau o ka mokupuni. 'O nā 'Āliuka i hā'ule, puhi 'ia nā heana i ke ahi.

I loko o nā lā he nui ma ia hope mai, ua maluhia ke kūlanakauhale. I ia mau lā nō, 'o ka 'ohi mea'ai wale nō ka mea e puka mai ai ka po'e i waho, a pau, he ho'i koke aku nō. 'O kekahi po'e, ulu a'ela ka 'i'ini e ha'alele i ka 'ailana a e holo aku ma luna o nā wa'a o lākou no kekahi mokupuni i kapa 'ia 'o Sāna Katalina ka inoa, a ma ka hikina ua 'o Sāna Katalina, kahi i moe ai. Wahi na'e a kekahi po'e, he 'āina malo'o ia i lawa 'ole ka wai. A no laila, ua mālama 'ia he 'aha kūkā ma waena o mākou, a ma laila nō i ho'oholo 'ia ai ka mana'o e mau ko mākou noho 'ana ma Kalasa'ā.

Eia kekahi, koho akula ua 'aha nei i ali'i hou i pani hakahaka no ko'u makuakāne. 'O Kimiki kona inoa. Ua 'elemakule loa nō 'o ia, akā he kanaka ikaika na'e ma kona wā e 'ōpiopio ana, a he akamai nō ho'i i ka hahai holoholona. I ia pō i ho'oholo 'ia ai 'o ia ana ko mākou ali'i hou, i hō'ākoakoa mai ai ho'i kēlā iā mākou a 'ōlelo maila penei:

"Ua hala aku nei ka hapanui o ko kākou po'e pulu'aha manu [he 'upena li'ili'i ka pulu'aha i ho'ohana 'ia i mea e hei ai ka manu] a me nā mea lawai'a o ke kai hohonu, a me nā mea ho'i nāna ke kālai 'ana i nā wa'a o kākou. Ua hele lākou i ke ala ho'i 'ole mai. A he nani ia 'a'ole nui nā kāne i koe i kēia mau lā a kākou e noho nei, no laila, e pono kākou ke ka'a aku na nā wāhine ia mau hana i kuluma i nā kāne, 'oia nō na'e 'o ka hana wale nō i ma'amau iā lākou, 'o ia ho'i ka noho 'ana ma ka hale me ka ho'omo'a mea'ai, ka hana lolo 'ana a me ka 'ohi wale 'ana nō ho'i i ka mea'ai. 'A'ohē mea o Kalasa'ā nei nāna e namunamu mai i kona kuleana iho; 'a'ohē ho'i mea maka'u i ka hana. E lilo ka mea ho'opalaleha i ka ho'opa'i 'ia mai, no ka mea, ke 'ole ko kākou huki like 'ana i ka hana, make auane'i kākou."

Māhelehele 'ia maila ka hana ma waena o mākou pākahi a pau e Kimiki. Na māua 'o 'Ulape ke ku'i 'opihi malihini. He noho ua i'a nei a pili pa'a ma nā pōhaku o nā hula'ana, a he nui hewahewa lākou. 'O ka wā kai emi ka wā kūpono e ku'i ai. He ho'ō 'ia i loko o ka 'ie a piha, a laila, lawe 'ia akula i uka o ke kula, kahi i poke 'ia a pākā 'ia ai kona 'i'o hā'ula'ula. A pau, kaula'i 'ia akula ma nā pōhaku pālalahala.

Na Lamo ka mālama 'i'o 'opihi malihini i 'ole e 'aihue 'ia mai e ka nēnē 'aukai a 'īlio 'āhiu paha. He nui nā 'īlio laka i lilo i 'īlio 'ōhukahuka ma hope o ka hala 'ana o kona kahu. Hui akula ka 'īlio 'ōhukahuka me ka 'īlio 'āhiu maoli a lalau hele aku i 'ō i 'ane'i o ka mokupuni ma ke 'ano he pū'ulu. 'A'ole li'uli'u, hele a like ko lākou hae me ko ka 'īlio 'āhiu maoli, a he nāhoahoa nō kā ho'i. 'O ko lākou mea wale nō e ho'i mai ai i ke kūlanakauhale, no ka 'aihue mea'ai. I ke ahiahi 'ana iho o kēlā me kēia lā, i 'ole ai ho'i e lilo ka 'opihi i ka 'īlio, e kōkua aku māua 'o 'Ulape iā Lamo i ka ho'opiha 'ana i nā 'ie a me ka ho'iho'i 'ana aku i ke kūlanakauhale.

Iā mākou e hana ana pēlā, e 'ohi ana nā wāhine i nā 'āpala 'ula'ula e ulu ana ma ka pānini a i kapa 'ia he tuna. I ia manawa, nui nā i'a i hopu 'ia a nui ho'i nā manu i hei i ka pulu'aha. Ho'oikaika 'i'o akula kēlā me kēia wāhine i ka hana, a ua loa'a maila nā pōmaika'i he nui wale, i 'oi loa aku nō ho'i ma mua o ka wā e hana 'ia ana ia mau hana e nā kāne.

Kainō he mea kēia e maluhia ai ka noho 'ana o ko Kalasa'ā, eia kā, 'a'ole pēlā. Namunamu 'ia maila ka

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

lilo 'ana o ka hana pono i a ke kāne (a he hana i kuluma i nā kāne mai kahiko mai) na ka wahine e hana. Ua lilo kēia nīnau he mea nui iā mākou, a ua hele a nui ka ho'ohalahala 'ana a ka ua Nāulu. Akā, i mea e nā ai kēia pilikia i kupu mai ma waena o nā kāne a me nā wāhine, kuahaua maila 'o Kimiki e ka'awale hou ka hana; na ke kāne ka hahai holoholona a na ka wahine ka 'ohi mea'ai. A ma muli nō o ko mākou ulakolako i ka mea'ai i hō'ili'ili 'ē 'ia ma mua, no laila, ua ola nā lā ho'oilo, a ua lilo he mea 'ole ua nīnau ho'opilikia nei.

Akā, 'a'ole no ua pilikia nei ke kumu maoli i maluhia 'ole ai 'o Kalasa'ā i ia mau lā. Aia nō ke noho pū nei me mākou nā 'uhane o ko mākou po'e aloha i hala. Ma nā wahi a pau a mākou e hele ai o ka mokupuni, i ka lawai'a ma ke kai, i ka pā'ina 'ana i ke ahiahi, a i ka noho wale nō ho'i a puni ke kapuahi, 'o lākou pū me mākou. He ho'omana'o a'e mākou pākahi a pau i kekahi mea aloha i hala aku nei o mākou, a 'o ko'u makuakāne nō ka'u i li'ali'a mau ai; 'o kona lō'ihī, kona ikaika, a 'o kona 'olu'olu nō ho'i. I kekahi wā he mau makahiki aku nei i hala a'e, hala pū me ku'u makuahine, a ma ia manawa mai, ho'ā'o māua 'o 'Ulape e hana e like me ia ala i hana ai. Ua 'oi aku 'o 'Ulape ma ka hana 'ana pēlā ma muli nō o kona kūlana hānau mua. A ma ia manawa mai i hala aku ai 'o ko'u makuakāne, ua lilo i hana nui ka hānai 'ana iā Lamo.

'O ia nō ha'awina like kai ili mai ma luna o nā 'ohana a pau o Kalasa'ā; akā na'e, 'o ka mea i 'oi a'e ke kaumaha, 'o ka hāli'ali'a mau i ua mau mea aloha lā o mākou i hala. He mokumokuāhana nui 'a'ole o kana mai.

I ka wā i ulakolako ai mākou i ka mea'ai a mākou i hō'ili'ili ai i ke kau hā'ulelau, a piha ai ho'i nā 'ie ma kēlā me kēia hale, ua hele a nui ka manawa ka'awale no mākou e no'ono'o ai a e ho'omana'o aku ai i ua po'e lā i hala. A no laila, ua hele a lo'ohia maoli mākou i ke kaumaha. Me he mea ala ho'i, ua loa'a ke kūlanakauhale i kekahi ma'i nāna i kāohi mai ka 'aka a mākou a i ho'opau mai ho'i ko mākou mana'o e launa aku kekahi me kekahi.

I ke kau kupulau, ho'ākoakoa maila 'o Kimiki i ka lāhui. Ua mana'o 'o ia e holo aku ma kona wa'a i ka hikina, a i kahi 'āina nō ho'i āna i kipa aku ai i kona wā li'ili'i. He nui nō nā lā o ka holo 'ana i laila, eia na'e, ua pa'a kona mana'o e hele a e ho'omākaukau i wahi no mākou e noho ai. E hele ho'okahi nō 'o ia no ka nele i nā kāne o ka lāhui.

He lā mālie ka lā o kona holo 'ana. Ua iho mākou a pau i ke kū'ono e aloha aku iā ia a e kōkua aku ho'i i ka ho'olana aku i kona wa'a nui. Aia ma loko o 'elua 'ie nā mea e pono ai, he wai 'oe, he tuna 'oe a he 'opihi malihini kaula'i 'ia nō ho'i. E lawa ana nō 'o ia ala i ka mea'ai no nā lā he nui.

Nānā akula mākou 'oi ai 'o Kimiki e hoe aku ana i ke kōā hāiki o waena o nā pōhaku nui 'elua. He holo mālie nō ho'i kona ma ka ulu limu a hiki aku 'o ia i waho o kahi lipolipo o ka moana kai uli. Ma laila 'o ia i ani aloha mai ai iā mākou. 'O ko mākou pāna'i aloha akula nō ho'i ia. A i ka lā e pi'i ana i ka lewa, moe ana ke aka o kona mau kukuna ma luna o ka 'ilikai me ka 'oliliko 'ana a'e. A mai o mākou nei aku a hiki i o ua Kimiki lā i 'ike 'ia ai. Ma ka wēlau ho'i o ua aka lā, kahi ho'i e kokoke ana i ka hālāwai, i nalowale ai 'o ia ala.

Ua kama'ilio mākou a pō ia lā e pili ana i kā ia ala huaka'i. Pehea lā, e hiki aku ana anei 'o Kimiki i ua 'āina āiwaiwa lā i kama'āina 'ole iā mākou? E ho'i mai ana paha ma mua o ka pau 'ana o ka ho'oilo? Koe aku ia.

I ia pō, noho ihola mākou a puni ke kapuahi e kūkahekahe ana 'oi ai ka makani e pā mai ana a me nā nalu e popo'i mai ana ho'i ma ka 'aeone.

6

Ho'okahi mahina ma hope o ka ha'alele 'ana o Kimiki, mana'o ihola mākou e maka kilo aku i kona ho'i 'ana mai. I kēlā me kēia lā, hele akula kekahi kanaka i ka pali e hākilo aku ai. I nā lā nō a pau i hele ai, pehea ka lā mālie a lā 'ino paha. A ke pa'a ka mokupuni i ka 'ohu, 'oia hākilo aku nō. Aia mau kekahi mea hākilo ma ka pali i nā lā a pau, pō me ke ao. A i ke ahiahi, iā mākou e noho mai ana a puni ke kapuahi, 'o ko mākou wā ia e nūnē iho ai inā e hiki pū mai ana kēlā me kekahi lā a'e.

Ua hiki mai ke kupulau a heo aku. 'A'ohe na'e he wahi mea a 'ike iki 'ia o Kimiki ma ke kai. 'A'ole nō paha 'o ia e ho'i mai ana!

He mau wahi 'ino ko ua ho'oilo lā, eia na'e, 'a'ole i nui ka ua, a ua pau koke maila nā lā ua. A maopopo ihola nō iā mākou e pono ana ka mālama i ka wai. I ka wā i hala, ke emi ka wai o nā pūnāwai, 'a'ohe o mākou hopohopo, akā i kēia manawa a mākou e noho nei, ua lilo kēlā me kēia wahi pilikia li'ili'i a me ia mea aku ia mea aku i mau mea e pi'i wale ai ka pīhoihoi. 'O kekahi po'e o mākou, ua maka'u o make ma muli o ka nele i ka wai 'ole.

"O ko mākou mea 'i'o e maka'u ai, he hiki wale mai nō koe," wahi a Matasa'ipa, 'o ke pani hakahaka ia no Kimiki.

Ua pili kā Matasa'ipa 'ōlelo i nā 'Āliuka, no ka mea, ua hiki mai ke kau i pae mua mai ai 'o lākou. Kū uaki akula nā kia'i ma ka hālona pali i mea e 'ike koke ai ke ho'i mai nā pe'a 'ula'ula. 'Oiai, 'a'ohe i lawa nā kāne nāna e kūpale aku ua po'e hana 'ino lā ke pae hou mai, a nāna ho'i e ho'opakele mai ke ola o mākou ke ho'ouka hou 'ia mai, ua mana'o 'ia ē inā e pae mai lākou, inā nō ua make mākou. No laila, ua mālama 'ia he 'aha kūkākūkā, a ma laila i ho'oholo 'ia ai e naholo aku mākou i ia wā koke nō e 'ike 'ia mai ai ua mau pe'a 'ula'ula lā.

Ua ho'āhu 'ia ka mea'ai me ka wai ma nā wa'a a ua hūnā 'ia ua po'e wa'a nei ma waena o nā pōhaku o ka 'ao'ao hema o ka mokupuni. He kūnihinihi loa ka pali o laila, akā, ua hilo aku mākou i ka limu mānoanoa i kaula lō'ihī a nīki'i mai i kahi po'o i nā pōhaku ma luna o ka pali; a 'o kekahi po'o, ho'oku'u 'ia akula a lewalewa ana i lalo loa o ke kumu pali. I lawa nō a 'ike 'ia ka moku 'Āliuka, e holo koke aku nō mākou i ka pali a iho pākahi aku me ka 'āma'ama. A laila, e holo aku mākou ma nā wa'a no ka mokupuni 'o Sāna Katalina.

I loko nō o ka hāiki loa o ka nuku o Honoko'a i hiki 'ole ai ho'i ke komo 'ia mai i ka pō e kekahi moku me ka pō'ino 'ole, ho'ouna 'ia na'e kekahi mau kū uaki e hākilo aku i ke awa a ao a'e kēlā me kēia pō; a mau keu lākou ma waho a'e o nā kū uaki o ke ao.

Ma ia hope iho, i kahi wā pō mahina, a iā mākou ho'i i pau ai i ka hiamoe, holo māmā maila kekahi kia'i i ke kūlanakauhale me ka nui o ka pi'oloke. Na kona leo 'alalā nō mākou i ho'āla koke mai.

"Nā 'Āliuka!" i 'uā mai ai kēlā. "Nā 'Āliuka!"

He lono i mahu'i 'ia a kakali 'ia ho'i e mākou me ka mākaukau. Eia na'e, ua kau mai ka weli o ko Kalasa'ā a pau. Hele akula 'o Matasa'ipa ma ia hale aku ia hale aku e ha'i ana i nā kānaka a pau e ho'omākaukau no ka ha'alele 'ana no kahi o nā wa'a, me ka pupuāhulu 'ole na'e. 'Ōlelo maila ia e lawe pū me mākou ma nā mea wale nō e pono ai ka huaka'i a 'a'ole ma nā mea nui. Ua lawe aku na'e au i ko'u pā'ū nani i hana 'ia me nā ma'awe iuka [he 'ano meakanu o ko mākou 'āina] no ka mea, ua nui ko'u minamina i kona nani a me nā lā he nui i lilo i kona ulana 'ia 'ana. 'O ko'u koloka 'ota kekahi mea a'u i lawe ai.

Ha'alele mālie akula mākou i ke kūlanakauhale ma ke alahēle e hele ana no kahi o nā wa'a i hūnā 'ia ai. E emi ana ka mā'ama'ama a ka mahina i ia manawa 'oiai ka wehe 'ana o ke alaula ma ka hikina a me ka pā 'ana mai o ka makani ikaika.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

I ka wā i hala ai ma kahi o ka hapalua lekue i ka hele 'ia, hiki maila i mua o ka huaka'i ke kanaka nāna i kāhea mua mai no ka hiki 'ana o nā 'Āliuka i o mākou lā. Kama'ilio ana 'o ia me Matasa'ipa, akā, 'o mākou kekahi i 'ākoakoa mai no ka ho'olohe 'ana aku i kāna nūhou i hiki mai nei.

"Ho'i aku nei au i ke kū'ono ma hope o ko'u kāhea hōlina 'ana mai," wahi āna i wehewehe mai ai. "i ko'u hiki 'ana i laila, ua hiki ia'u ke 'ike le'a i ka moku. Aia ma waho o nā pōhaku nāna e kia'i ana i ke awa. He moku 'u'uku nō; 'a'ole i like kona nui me ko ka moku 'Āliuka. Eia hou, ua ke'oke'o nā pe'a; 'a'ole 'ula'ula."

"Ua 'ike 'ia ke 'ano o ke kanaka?" i nīnau aku ai 'o Matasa'ipa.

"'A'ole."

"'A'ole anei ia 'o ua moku lā a kākou i 'ike ai i ke kau kupulau i hala aku nei?" "'A'ole."

Hāmau maila ka leo o Matasa'ipa iā ia e nūnē ana i kēia nūhou. A laila, kēnā maila 'o ia e ho'omau aku mākou i kahi o nā wa'a a e kakali aku ma laila i kona ho'i 'ana mai. Ua ao, a ua hele akula mākou me ka māmā a hiki i ka lihi pali ma 'ō aku o nā pu'e one. Hō'ea akula mākou i laila 'oiāi ka lā e pī'i ana.

Ua hele a pūanuanu ka makani, akā, ma muli o ko mākou maka'u o 'ike mai auane'i ka po'e o ka moku i ka uahi, no laila, 'a'ole mākou i ho'ā i ke ahi, 'oiāi nō na'e he mau mea kā mākou e kuke ai no ka 'aina kakahiaka. He 'opihi malihini malo'o wale nō kā mākou wahi mea i 'ai māmā ai o ia kakahiaka. A pau, iho akula 'o Lamo i ka pali. No ka mea, mai ia wā mai i hūnā 'ia ai nā wa'a, 'a'ohē mea o mākou i iho aku i lalo o nā pōhaku i ka nānā i ke kūlana o ua mau wa'a lā, inā ho'i ua palekana paha, 'a'ole paha.

Iā ia i hele ai, 'ike akula mākou i kekahi kanaka e holo mai ana ma kula. 'O Nanako kā, a e lawe mai ana ho'i he wahi 'ōlelo maiā Matasa'ipa. I loko nō o ke anuanu, e kahe ana ka hou o ia ala a e haha ana nō ho'i no ka paupauaho. Kakali maila mākou me ke koikoi aku iā ia ala e 'ōlelo. Ua hiki na'e ke 'ike 'ia ma kona maka hau'oli he lono maika'i kāna i lawe mai nei.

"E 'ōlelo mai!" i ho'ōho like ai mākou.

"Ho'okahi lekue a 'oi ku'u holo 'ana mai," wahi āna i pane mai ai. "Ua hiki 'ole ia'u ke 'ōlelo."

"Eia kā 'oe ke wala'au maila," i 'ī aku ai kekahi kanaka.

"'Ae, he aha kāu, e Nanako? E ha'ina 'ia mai ho'i," i 'uā ai nā leo he nui.

E pā'ani ana kā 'o ia ala me mākou. Hanu loa ihola 'o ia me ka nānā pū mai iā mākou a me he mea lā ho'i 'a'ole i maopopo iā ia kona kumu e haka 'ia nei e mākou.

"O ka moku," wahi āna i 'ōlelo mālie mai ai, "'a'ole ia he moku no ko mākou 'enemi, no nā 'Āliuka. He po'e Haole na'e ko luna o ia moku. Ua hele mai nei nō ho'i mai kahi a Kimiki i hele aku nei lā."

"O Kimiki anei kekahi i hiki pū mai?" i nīnau aku ai kekahi 'elemakule.

"'A'ole, akā, nāna i hālāwai aku me lākou, a ma muli nō ho'i o kāna 'ōlelo i hiki mai nei ia po'e 'ilipuakea i o mākou nei lā."

"Pehea ko lākou nānā 'ana?" i nīnau aku ai 'o 'Ulape.

"He mau keikikāne ko luna o ka moku?" i nīnau aku ai 'o Lamo, he mea i ho'i mai nei me ka piha'ū o kona waha i kekahi mea.

Ua hele a nui ka hana kuli ma laila ma muli o ka walawala'au like 'ana a mākou a pau i ka wā ho'okahi.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ua ho'okūo'ō 'o Nanako; a he hana nui ka hana 'ana pēlā 'oiai ua moku mai nei kona waha i ke kaua me nā 'Āliuka; a ma ia manawa mai, kohu mea lā ua pa'a mino'aka kona waha. Kau a'ela kona lima me he lā e 'ī mai ana e hāmau mākou.

"Ho'okahi wale nō mea a kahi moku 'o ke kū 'ana mai nei," wahi āna. "O ka lawe 'ana iā kākou mai Kalasa'ā aku."

"I hea aku ana?" i nīnau aku ai wau.

He nani ia 'a'ole ia 'o ka moku 'Āliuka, ua hau'oli mākou. Aia na'e i hea ana lā mākou kahi e lawe 'ia ai e nā Haole?

"Aia lā i hea," i pane mai ai kēlā. "Ua maopopo iā Kimiki. Nāna nō ho'i kēia po'e 'ilipuakea i ho'ouna mai i ke ki'i mai iā mākou a lawe aku i kahi ona lā."

A pau kēia 'ōlelo 'ana a Nanako, huli ho'i akula kēlā a ma hope aku nō ho'i mākou. A i loko nō o ko mākou na'au hopohopo, ua hau'oli nō na'e.

7

'Oiai, ua heo wale aku mākou me ka lawe 'ole i kā mākou mau waiwai i ia wā a mākou i mana'o ai e nāholoholo ka pono, ua nui ka pīhoihoi i kēia manawa a mākou e ho'opihapiha nei i nā 'ie i ia mau waiwai. Kā'alo'alo ana 'o Nanako ma waho a'e o nā hale me ka ho'olalelale 'ana mai iā mākou e hō'eleu.

"Ke ikaika mai nei ka makani," i 'uā ai 'o ia ala. "E wikiwiki kākou o hala ka moku i mua o ka makani."

Ua ho'opiha au i 'elua 'ie i nā mea a'u i makemake ai e lawe. 'O ia ho'i 'ekolu kui iwi koholā, ho'okahi kui houhou, ho'okahi pahi pōhaku maika'i i mea e kahi 'ili ai, 'elua ipu i mea e pono ai ke kuke 'ana, a he pahu li'ili'i i hana 'ia me ka pūpū a i piha ho'i i nā kulapepeiao.

Ua lawe 'o 'Ulape i 'elua pahu kulapepeiao ma muli o kona 'ano ho'okahakaha, a iā ia ho'i i ho'okomo iho ai i nā pahu i loko o kāna 'ie, pena iholā 'o ia i mau kaha ma kona maka me ka lepo mānoanoa polū. He hō'ailona nō ho'i ia no kona kūlana male 'ole.

"Ke ha'alele a'e nei ka moku," i 'uā hou mai ai 'o Nanako.

"Inā e holo ka moku," i 'uā aku ai 'o 'Ulape, "e ho'i mai ana nō – i lawa nō ho'i a hala ka 'ino."

He aloha ko 'Ulape no Nanako, akā he 'aka'aka na'e 'o ia iā ia.

"E hiki mai ana nā kāne 'ē i ka mokupuni," wahi a ia nei i none aku ai iā Nanako. "He mau kāne ho'i i 'oi aku ka u'i a me ka wiwo 'ole ma mua o ko 'one'i po'e kāne nāna e ha'alele nei.

"He keu kā ho'i 'oukou a ka po'e wahine pupuka. E maka'u auane'i ua mau kāne wiwo 'ole lā iā 'oukou, a e naholo wale aku nō i pakele ke ola."

Iā mākou i ha'alele aku ai i ke kulanakauhale, e hao mai ana nā kīkīao makani, pehi 'ia ana ho'i ka 'ili o ko mākou mau lae e ke one. Aia 'o Lamo e lelele ana ma mua loa aku o ka huaka'i me kāna 'ie e pa'a ana ma ka lima, eia na'e, 'a'ole li'uli'u, holo maila kēlā me ka 'ōlelo mai ē ua pōina ka lawe mai i kāna 'ō i'a. I ia manawa, aia 'o Nanako ma ka pali e pe'ahi lima mai ana e hō'eleu mākou, a no laila, 'au'a akula au 'a'ole e ho'i 'o Lamo e ki'i i kahi 'ō āna.

Aia ka moku e kū ala ma waho o ke kū'ono. 'Ōlelo mai ana 'o Nanako 'a'ole i hiki i ka moku ke ho'okoko mai i uka o pō'ino auane'i i nā nalu halehale. E 'ulupā 'ia ana ka holopapa e ua po'e nalu lā, a me he ku'i 'ana lā o ka hekili ka nākolokolo 'ana mai ke ho'olohe aku. Ua hele nō ho'i a he kuakea launa 'ole nā 'ale o ke kū'ono mai 'ō a 'ō a ma ia wahi aku ia wahi aku o ia kai kūpikipiki'ō e like me ka mamao i hiki ia'u ke 'ike aku.

Aia lā 'elua wa'apā li'ili'i ua ho'opae 'ia ma kahakai. Ma kahi ho'i o lāua, e kū ana he mau Haole 'ehā, a iā mākou e iho ana ma ke alahale, pe'ahi lima maila kekahi o lākou e hele mākou me ka 'āwīwī. Namu maila kēlā, 'a'ohe na'e he wahi mea a mōakāka iki o kāna 'ōlelo.

Ua pau nā kāne o ka lāhui i ke e'e aku ma luna o ka moku a koe wale mai 'o Nanako lāua me Matasa'ipa. A i kona nīnau 'ia 'ana, wahi a Nanako, aia lā ku'u kaikunāne, 'o Lamo kekahi ma luna o ka moku. Ua 'ike akula nō wau iā ia i ka holo aku i mua me ka nuha ho'i i ko'u hō'ole 'ana iā ia 'a'ole e ho'i aku i ke ki'i aku i kāna 'ō. Wahi ho'i a Nanako, ua 'ike 'ia kēlā i ke e'e aku ma luna o ka wa'apā mua i ha'alele i ke kū'ono.

Ho'oka'awale maila 'o Matasa'ipa i nā wāhine ma nā hui 'elua. A ho'olana 'ia akula nā wa'apā i ke kai, a 'oiai ua mau wa'apā nei a 'elua e pu'ōpu'ō mai ana, e'e akula mākou.

Ua malu kekahi 'ao'ao o ke kū'ono, 'a'ohe pā mai o ka makani i laila, akā, i lawa nō na'e a puka

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

mākou ma 'ō aku o ke kōā ma waena o nā pōhaku, a hō'ea ma waho o ke kai, hālāwai maila mākou me nā 'ale nui. 'O ko mākou pi'oloke koke ihola nō ia. Puehu a'ela ka 'ehukai; 'o nā Haole, e 'uā aku ana nō me ka 'uā mai kekahi i kekahi. 'O ka huleilua 'ino o ka wa'apā i ka 'ilikai, 'a'ole i hiki ke 'ike 'ia ka moku i kekahi manawa, a i kekahi manawa 'ō'ili honua mai. Akā, i loko nō o kēia 'ōkaikai loa, hiki ola akula na'e mākou a pau i ka moku, a me ka hana nui i e'e aku ai a kau ana ma luna o ka 'oneki.

He moku nui ia; ua 'oi aku kona nui ma mua o ka wa'a nui loa o mākou, 'a'ole na'e i like ka nui me ko ka moku 'Āliuka. 'Elua ona kia, a aia ma waena o lāua e kū ana he kāne 'ōpio maka 'ālohilohi me ka 'umi'umi 'ele'ele. 'O ia ala nō paha ke ali'i o nā Haole, no ka mea, e kēnā aku ana 'o ia i kona po'e e hana i ia mea aku ia mea aku, a e mālama koke 'ia ana kāna mau 'ōlelo a pau. A kau ka pe'a i luna o nā kia ki'eki'e, ho'omaka akula 'elua kānaka e 'āwala like i ke kaula i pa'a ai ka heleuma.

Ua kāhea akula au i ko'u kaikunāne, iā Lamo, me ka ho'omana'o 'ana i kona 'ano nīele. Aia paha 'o ia ma waena o nā kānaka e hōkai ana i kā lākou hana. Puehu wale a'ela ku'u leo i ka makani; he kōli'uli'u wale nō ho'i ka mea i lohe 'ia, a 'a'ohe he wahi mea a pane mai. 'O ka pihaku'i loa o ka 'oneki, 'a'ole hikiwawe ko'u ne'e 'ana. Eia na'e, ua hele akula au mai ka hope a ka ihu me ke kāhea pū 'ana a'e i ko Lamo inoa. 'A'ohe na'e he wahi pane iki a lohe 'ia mai. 'A'ohe ho'i he kanaka ho'okahi nāna i 'ike 'o Lamo.

A laila, loa'a maila 'o Nanako ia'u.

Ilihia maoli au i ka maka'u. "Aia lā i hea ku'u kaikunāne?" i ho'ōho aku ai wau.

'Ōlelo hou maila kēlā i kāna i 'ōlelo mua mai ai ma kahakai no ko Lamo e'e 'ē a'e ma luna o ia wa'apā mua, akā, iā ia na'e e 'ōlelo ana pēlā, kuhikuhi akula 'o 'Ulape i uka o ka mokupuni. I leha aku ka hana i uka aku o laila, aia lā 'o Lamo e holo ana ma ka pali me ke 'ō i'a e pa'a ana ma kona lima.

Ua poho pono nā pe'a i ia manawa a e holo mālīe aku ana ka moku i kai, E nānā ana nā mea a pau i ka pali; 'o nā Haole kekahi e nānā ana, Holo akula au a hiki i mua o kekahi Haole a 'o ko'u kuhikuhi akula nō ia iā Lamo, akā, 'o ka luliluli wale a'ela nō na'e ia o ko ia ala po'o a huli kua 'ia maila nō ho'i wau. I ia manawa, māmā a'ela ka holo o ka moku. 'A'ole i hiki ia'u ke 'u'umi iho i ka'u pū'alalā 'ana aku.

Lālau maila 'o Matasa'ipa i ko'u lima.

"A'ole hiki iā kākou ke kali iā Lamo," i 'ōlelo mai ai kēlā. "Ma hope ili aku ka moku ma nā pōhaku."

"Auhea kā ho'i ku'u mea aloha 'o ke kaikunāne?" i 'uā aku ai wau. "E ho'i aku kākou!"

"E ho'i ana ka moku i kekahi lā i ke ki'i aku iā ia," wahi a Matasa'ipa. "E palekana ana nō 'o ia ala. Loa'a kāna mea'ai e 'ai ai a me ka wai e inu ai a me kahi nō ho'i e hiamoe ai."

"A'ole!" i 'alalā ai wau.

Kohu pōhaku ke 'ano kū'o o ko Matasa'ipa maka. 'A'ohe 'o ia e ho'olohe mai ana. Pū'alalā hou akula au, akā, ua lilo wale aku na'e ko'u leo i ka hū mai a ka makani. 'Ākoakoa maila ka po'e i o'u lā me ka 'ōlelo hou 'ana mai i kā Matasa'ipa i 'ōlelo mai nei; 'a'ohe na'e a lākou 'ōlelo e nā ai ko'u kaumaha.

I nānā hou aku ka hana, ua nalowale 'o Lamo a 'o ko'u 'ike maopopo ihola nō ia aia 'o ia ala e holo ana ma ke alahele i kahakai.

Ua ho'omaka ka moku e holo puni i ka ulu limu a kainō e ho'i ana i kapakai. 'Umi ihola au i ka hanu me ka nui o ka pīhoihoi, akā, i nānā hou aku auane'i ka hana, eia kā e huli ana ka ihu o ka moku no ka hikina. I ia manawa nō, hele akula wau i kekahi 'ao'ao o ka 'oneki, a i loko nō o ka nui o nā lima nāna e kāōhi mai ana ia'u, 'o ko'u lele akula nō na'e ia i loko o ke kai.

Po'i maila kekahi nalu ma luna a'e o ko'u po'o a piholo ihola au i lalo o ka 'ilikai a hiki mai auane'i

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

ko'u wā i mana'o ai 'a'ole wau e 'ike hou aku i ka mā'ama'ama o ka lā. A ma hope o kekahi wā lō'ihī, a i ea a'e ka hana, aia lā ka moku ua hala aku a ka'awale loa mai o'u aku. 'O nā pe'a wale nō kai 'ike kōli'uli'u 'ia ma 'ō aku o ka 'ehuehu kai nāna ia e ālai mai nei. Ua pa'a mau nō ma ku'u lima ka 'ie i piha i ka'u mau ukana a pau, akā, ua kaumaha loa, a ua maopopo koke ihola ia'u 'a'ole e hiki ana ia'u ke 'au maika'i me ka pa'a pū 'ana o kahi 'ie ma ka lima. A no laila, ho'oku'u ihola au i ka 'ie e holoāi'a aku i o Keaumiki mā, a 'o ko'u 'au akula nō ia no uka o kahakai.

He 'ike hala'o'a wale nō ka'u i nā pōhaku 'elua nāna e kia'i mai ana i ka nuku o Honoko'a, 'a'ole na'e au i maka'u. No ka mea, he mea ma'amau ia'u ka 'au loa 'ana ma ke kai, a ua hele a he wai 'au'au wale nō ua kū'ono nei no'u; eia na'e, 'akahī nō wau a 'au ma laila i ka wā 'ino a kūpikipiki'ō nō ho'i o ke kai.

Ia'u nō e 'au ana, no'ono'o nui pū ihola i ho'opa'i e ho'opa'i aku ai iā Lamo ke pae aku wau i uka o kahaone. Akā, i pae aku ka hana, a 'ike akula wau i kahi Lamo e kū ana ma ka lihi kai me kāna 'ō i'a e pa'a ana ma ka lima a me kona kaumaha ua ahuwale ma ka helehelena, ua pau koke ia mana'o ho'opa'i o'u. 'O ko'u kukuli ihola na'e ia me ka pūliki aku iā ia.

Ua hala loa akula ka moku.

"Āhea lā e ho'i mai ai ka moku?" i nīnau mai ai 'o Lamo me ka hālo'ilo'i o kona waimaka.

"Mai hopohopo e ke keiki, he ho'i wale mai koe," wahi a'u i pane aku ai.

'A'ole au i huhū iā ia. 'O ko'u mea wale nō i huhū ai, 'o ia nō ka lilo loa aku o ko'u pā'ū nani i ke kai.

8

Iā māua e pi'i a'e ana ma ke alahēle, hao maila he makani kuehu one. Ua hele a ālai 'ia ka lewa a uhi 'ia ke kula, a 'o nā wāwae ho'i, e pehi 'ia ana e ke one. A no ia kuehu nui 'ia 'ana o ke one i hiki 'ole ai iā māua ke ho'i aku i ke kūlanakauhale i ia manawa, no laila, hele akula māua i kahi lulu ma nā pōhaku, a ma laila ho'i i noho ai a pō ia ao. Ma hope mai, ku'u ka makani a kau maila ka mahina a 'o kona kōnane kai ho'omālamalama i ko māua ho'i 'ana aku i ke kūlanakauhale.

Me he mau lapu ala nā wahi pupupu hale o Kalasa'ā ke nānā aku i ia pā kōnane mai a ka mahina. Iā māua i ho'okokoke aku ai i laila, lohe maila au i kekahi hana kuli 'ano 'ē, me he mea lā ho'i he mau mea wāwae kēlā e holo ana i 'ō a i 'ane'i. A i ko'u kuhi mua 'ana, kainō he makani wale nō. Akā na'e, i ho'okokoke hou aku ka hana, eia kā he pū'ulu 'ilio kēlā, a ma kahi o ka ho'okahi kākini a 'oi ko lākou nui, e holokē ana a puni nā hale. I nānā mai ka hana, kuemi akula lākou mai o māua aku me ka nunulu pū 'ana mai na'e.

Ua komo mai nei nō paha ua pū'ulu 'ilio lā ma ke kūlanakauhale i ia wā koke iho nō ma hope pono o ko mākou ha'alele 'ana. A 'o ko'u mea i mana'o ai pēlā, no ka mea, 'o ka 'opihī malihini a me nā mea'ai 'ē a'e a mākou i waiho ai ma laila, ua pau i ka 'ai 'ia. Ua huli hele a'e ua pū'ulu lā ma nā wahi a pau i ka mea'ai, a ua hele a he hana nui ia huli 'ana a loa'a he wahi hunahuna mea'ai e lawa ai kā māua pā'ina ahiahi.

A iā māua e 'ai ana ma kahi o ke kapuahi, lohe 'ia maila ke kūō 'ana mai a ua pū'ulu 'ilio 'āhiu lā ma luna o kahi pu'u i 'ano kokoke mai. Na ka makani ho'i ia mau leo kūō i halihali mai, a ua noke a'ela lākou i ka hana 'ana pēlā a ao a'e ka pō. Akā, i ka puka 'ana mai o ka lā, puka akula nō ho'i au i waho o ka hale. I nānā mai ka hana a 'ike ia'u, holo akula ka pū'ulu no ka 'ao'ao 'ākau o ka mukupuni, kona wahi i noho ai ma loko o kekahi ana nui.

I ia lā, 'ohi hele akula māua i mea'ai na māua. E pā 'ino mai ana ka makani a e popo'i mai ana ho'i nā nalu i luna o nā pōhaku o ka holopapa; a no ia mea i hiki 'ole ai iā māua ke hele loa aku i laila i ke ku'i 'opihī malihini. A no laila, 'ohi ihola au i nā hua nēnē 'aukai ma ka pali 'oi'ai 'o Lamo e 'ō ana i nā i'a ma nā kāheka. A li'uli'u iki, ho'i ha'aeo mai ana kēlā me kāna mau i'a i kui 'ia ma ke kāili i'a a e hi'i 'ia ana ho'i i ke kua. 'O kona mana'o nō paha ia i mea kēia po'e i'a e nā ai ka huhū o ke kaikuahine a e pau ai ho'i ka pilikia āna i ho'oili mai ai ma luna o māua.

I hui pū 'ia ua mau mea'ai lā me nā 'ano'ano a'u i 'ohi ai ma ke awāwa, ua lawa kā māua pā'ina ahiahi, 'oi'ai nō na'e 'o ka luna pālalahala o kahi pōhaku kahi i ho'omo'a hemahema 'ia ai. A no ka mea ho'i, aia ka'u mau wahi ipu ma lalo o ke kai.

Ho'i hou maila nā 'ilio hae i ka pō. A no ko lākou honi 'ana i ka hauna o ka i'a i ho'i mai ai a noho maila ma luna o ka pu'u e 'aoa a e kūō ana kekahi i kekahi. Ua hiki ke 'ike 'ia ke aka o kā māua ahi e 'oaka mai ana ma ko lākou mau maka. I ka wana'ao na'e, ua ha'alele lākou.

Ua mālie ke kai i ia lā, a ua hiki nō iā māua ke ku'i 'opihī malihini ma nā pōhaku. Me ka limu māua i ulana ai i 'ie no ka 'opihī, a ua piha ua 'ie nei ma mua o ke awakea. I ka ho'i 'ana i uka, a iā māua e halihali like ana nō ho'i i ka 'ie ma waena o māua, kū akula nō ma ka pali. Ua māla'ela'e ka lewa, a ua ahuwale ka hālāwai, a ua hiki nō ho'i iā māua ke 'ike a hiki loa aku i kahi i holo aku ai 'o ka moku.

"E ho'i mai ana ka moku i kēia lā?" i nīnau mai ai, 'o Lamo.

"Oia paha," i pane aku ai wau; 'a'ole na'e pēlā ko'u mana'o i'o. E hala ana paha nā lā he nui, no ka mea, ua mamao loa ka 'āina o ua moku lā i holo mai nei lā.

Nānā maila 'o Lamo ia'u me ke 'alohi pū mai o nā maka 'ele'ele ona.

"A'ohē o'u hoihoi iki i ko lākou ho'i mai a ho'i 'ole mai paha," wahi āna.

"He aha kāu 'o ka 'ōlelo 'ana pēlā?" wahi a'u i nīnau aku ai iā ia.

No'ono'o ihola 'o ia me ka 'ōla'ola'o pū aku i ka lepo me kahi 'ō āna.

"He aha maila kāu?" i nīnau hou aku ai wau.

"No ka mea, hau'oli au i ka noho ma 'ane'i me 'oe," i pane mai ai kēlā. "E aho nō ho'i kēia noho 'ana 'o kāua wale nō ma 'ane'i. 'Apōpō wau iho aku i kahi hūnā 'ia o nā wa'a, a e lawe mai nō ho'i i kekahi wa'a i 'ane'i, i Honoko'a. A i mea ho'i kēlā e lawai'a ai māua a e holoholo ai nō ho'i a puni ka mokupuni."

"Kā, ua kaumaha loa kahi wa'a nou e ho'olana ho'okahi ai."

"Koe aku ia," i pane mai ai 'o Lamo.

Ho'onui maila kēlā i kona umauma ma ke 'ano nanai. E lei ana 'o ia i ka lei niho sila 'elepani a ha'i i waiho mai ai. Ua kū 'ole ka nui iā ia a ua haki kekahi o nā niho, eia na'e, ua nakeke maila ua po'e niho lā iā Lamo i hou iho ai i ke 'ō ma ka lepo o waena o māua.

"Poina paha 'oe 'o ke keikikāne nō wau a ke ali'i, a Kouiki ho'i," wahi āna i kaena mai ai.

"A'ole wau i poina," i pane aku ai wau. "He keikikāne 'u'uku wale nō kā na'e 'oe. Aia a hiki mai ka lā e lawa ai kou lō'ihī a me ka ikaika nō ho'i, a laila e hiki ai iā 'oe ke hoe ho'okahi ma luna o ka wa'a nui."

"O ke keikikāne nō wau a Kouiki," i 'ōlelo hou mai ai kēlā; a iā ia nō e 'ōlelo mai ana, i ia manawa koke nō, hele a maka 'ā kona mau maka. "Nāna ke keiki 'o wau, a 'oiāi ua hā'ule 'o ia ala i ke kua, 'o au ke pani hakahaka nona. 'O wau ana nō ho'i ke ali'i hou o Kalasa'ā. E mālama 'ia ka'u mau 'ōlelo a pau."

"Alia 'oe e ho'āli'i mai. Aia wale nō 'oe a komo pae, a laila e mālama 'ia ai kāu 'ōlelo. E like me ka mea i kuluma i nā ali'i maoli, e hahau 'ia mai 'oe me ka huipa kalakala, a laila, e nāki'i 'ia ihola a pa'a aku i ka pūnana naonao 'ula'ula."

Hele a hākea maila ka maka o Lamo. Ua 'ike maka 'o ia i ia mau hana komo pae o ka lāhui a he mea ho'omāna'ona'o nō ho'i ia. Pane koke akula wau, "Oia'i 'a'ohē kāne ma 'ane'i nāna e mālama nā hana komo pae, no laila, 'a'ole 'oe pono e ho'omanawanui i ka huipa kalakala a pūnana naonao paha, e ke ali'i." "A'ole paha 'o Lamo he inoa kūpono no'u, no ke ali'i," wahi āna i 'ōlelo ai me ka mino'aka pū o kona maka no ia ho'opakele 'ia iho nei ona. A pahu akula ia i kāna 'ō i kahi nēnē 'aukai e mā'alo a'e ana. "E no'ono'o ana nō au i inoa kūpono."

Nānā akula au 'oiāi 'o ia ala e holo ana i ke ki'i aku i kāna 'ō. He keiki 'u'uku nō 'o ia ala i wīwī maoli nā lima a me nā wāwae, a e lei ana ho'i i ka lei niho sila 'elepani. A he nani ia ua lilo iho nei 'o ia i ali'i no Kalasa'ā, e māhuahua ana ka pilikia o ka mālama 'ana iā ia; akā, i loko nō o ia mana'o hopohopo o'u, ulu nō ho'i ka 'i'ini i loko o'u e lālau aku e pūliki mai.

"Ua loa'a mai nei he inoa hou," i 'ōlelo mai ai kēlā iā ia i ho'i mai ai. "O wai ho'i?" i 'ī aku ai au me ka ho'okū'o pū ihola.

"O Kanihonakekeke."

"He inoa lō'ihī maoli kēnā, a he hana nui nō ho'i ka ho'opuka-ka-ka aku."

"He ma'a wale mai koe," wahi a ke ali'i. 'A'ohē o'u mana'o iki e ho'oku'u aku i ke ali'i, iā Kanihonakekeke, e hele ho'okahi i kahi o nā wa'a i hūnā 'ia ai. Eia na'e, i ala a'e ka hana i kekahi kakahiaka a'e, a nānā aku auane'i, 'a'ole 'o Lamo ma loko o ka hale. 'A'ole kā ho'i 'o ia ma waho, a maopopo koke ihola ia'u ua ala 'o ia ma mua o ka poni li'ulā a 'o kona hele ho'okahi akula nō kā ho'i ia no

kahi o nā wa'a.

He maka'u nui ko'u o lilo 'o ia i nā pō'ino he nui a'u e no'ono'o nei. Ua iho aku nō 'o ia ma ia kaula limu ho'okahi manawa ma mua, a no laila, 'a'ole paha 'o ia e pilikia ma laila; akā na'e, i kona wā auane'i e hiki aku ai i lalo o ke kumu pali, e pilikia ana nō paha i ka ho'olana 'ana i ka wa'a, pehea ka wa'a nui a wa'a li'ili'i paha. A inā paha e ho'olana 'o ia i ka wa'a me ka pō'ino 'ole, pehea lā e hiki ai i kahi keiki me ia 'u'uku nō ke hoe ho'okahi mai me ka ikā 'ole iho ma kahi wiliu o ke kai?

Me ka nui o ko'u menemene i ua mea aloha 'o ke kaikunāne i holo māmā aku ai wau me ka mana'o e loa'a mai 'o ia ia'u ma mua o kona ho'olana 'ana i ka wa'a.

'A'ole i li'uli'u ko'u holo 'ana ma ke alahē, no'ono'o ihola au ē 'a'ole paha e pilikia ke 'ae aku au e hele ho'okahi 'o ia ala. 'Oiai 'a'ohē o māua maopopo iki āhea lā e ho'i mai ai ka moku, a 'o māua wale nō ke noho ana ma kēia mokupuni a hiki hou mai ua moku lā, e kanaka makua koke ana nō paha 'o Lamo i loko o ia noho 'o'ole'a 'ana 'o māua wale nō. A he pono ia, no ka mea, ua nui nā mea a māua e hana ai i 'ae'oia a'ela ho'i ka noho 'ana.

Ia'u e nalu ana i ia mau mea, huli honua akula au a hele aku i ke alahē e iho ana i Honoko'a. Inā ua lana ka wa'a a holo aku ma ke kai, inā paha e hiki awakea ana 'o Lamo i ke awa 'oiai ka lā e kau ana i ka lolo. E aho ho'i e kali aku au iā ia ma kahakai o laila, no ka mea, he makehewa ka huaka'i ke 'ole ka loa'a he welina aloha i ka pae 'ana.

Ua ho'opoina au iā Lamo no ka manawa, a ku'i akula i nā 'opihi malihini ma nā pōhaku. Mana'o ihola au i ka nui o ka mea'ai a māua e hō'ili'ili aku ai i mea e lawa ai, a pehea lā ho'i e mālama pono 'ia ai i 'ole e lilo aku i nā 'īlio 'ōhukahuka 'oiai māua ma kahi 'ē. E kau nui ana ko'u no'ono'o no ka moku kekahi. Ua ho'ā'o au e ho'omana'o aku i kā Matasa'ipa i 'ōlelo mai ai. 'Akahi nō au a mana'o ē 'a'ole paha e ho'i mai ana ua moku lā. 'Oi lauele akula ku'u no'ono'o 'ana no ia mau mea 'oiai nō ho'i wau e ku'i ana i nā 'opihi ma nā pōhaku; a eia aku nō a eia mai, ho'ōki ihola wau i ka'u hana, a me ka lana nui o ka mana'o e 'ike aku i kahi moku, leha akula ku'u maka i waho o ka moana ākea kai lipolipo e waiho kāhelahela ana a hiki loa aku i ka hālāwai.

Pi'i a'ela ka lā. 'A'ohē he wahi mea a 'ike 'ia mai o kahi Lamo. Ulu a'e ana ka pīhoihoi i loko o'u. I lawa nō a piha ka 'ie, ho'i koke akula wau i kula me ka hāpai pū 'ana i kahi 'ie.

Mai laila au i 'alawa iho ai i ke awa a i ia wahi aku ia wahi aku o kapakai, a i ka pu'e one nō ho'i e 'au ana i ke kai me he makau ala. Ua hiki ia'u ke 'ike i nā nalu li'ili'i e he'e ana i ka pu'e one, a ma kai aku o laila, ka pipi'o mai o ka hu'ahu'a kai ma kahi o ke au kō'ie'ie.

Kali akula au ma kula a kau ka lā i ka lolo. A laila, ho'olale akula i ke kūlanakauhale me ka lana pū aku o ka mana'o aia 'o Lamo ua hiki 'ē aku ma laila. Eia na'e, i hō'ea aku ka hana, 'a'ole 'o Lamo.

'Eli koke ihola au i lua no nā 'opihi malihini, kahi e waiho 'ia ai. 'Oloka'a akula au i ka pōhaku nui kaumaha a ma luna iho o ua lua lā i mea e mālama 'ia ai ka i'a i 'ole ho'i e lilo i nā 'īlio 'ōhukahuka; a laila, holo akula au i ka 'ao'ao hema o ka mokupuni.

Aia 'elua alahē e hiki aku ai i laila; aia kekahi ma 'ō aku o kahi pu'e one loloa, a ma 'ane'i mai kekahi o laila. 'A'ole 'o Lamo ma ke alahē a'u e hele nei, a no laila, holo akula wau me ke kāhea pū 'ana a'e i ko ia ala inoa. 'A'ohē he wahi eō a lohe 'ia mai. Akā na'e, mai kahi mamao mai, lohe kōli'uli'u 'ia maila ke 'aoa 'ana a nā 'īlio.

Ia'u i holo aku ai a kokoke i ka pali, i ia wā nō i nui iki a'e ai ka leo o ia 'aoa kūō 'ana.

A me kēia ho'i ke 'ano, he emi iho ka leo a hāmau loa i kekahi manawa, a i kekahi manawa, he māhuahua hou a'e a walo ana i ke kula. Mai ia 'ao'ao aku o nā pu'e one i lohe 'ia mai ai kēia 'aoa 'ana; a no laila, ha'alele akula wau i ke alahē a pi'i a'e i ka pu'e one a hiki pono wau ma luna iho.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ma 'ō iki aku o ka pu'e one, a ma kahi ho'i kokoke i ka pali i 'ike 'ia aku ai ka pū'ulu 'īlio 'ōhukahuka. Ua nui lākou a e ne'ene'e a'e ana ma ke 'ano he linapoepoe.

A ma waenakonu o ua linapoepoe lā, 'o Lamo kā, a e waiho ana kēlā me ke alo e huli ana i luna, a me ka moku loa a palapū o kona pu'u. 'A'ohē ona 'oni iki.

Ho'ohū akula wau i nā 'īlio, a i ko'u hāpai 'ana i ko'u kaikunāne, 'o ko'u ho'omaopopo koke ihola nō ia ua ku'u kona luhi. He mau palapū 'ē a'e ko kona kino, a na ka pū'ulu 'īlio hae nō i hana. Ua li'uli'u iki paha kona hiamoe loa 'ana pēlā; a na kona meheu nō ho'i i ha'i mai 'a'ole iki 'o ia i hiki aku i ka pali.

E moe ana 'elua 'īlio ma kahi o kona kino i waiho aku nei. A ma ka 'ao'ao o kekahi 'īlio, e kū ana kā Lamo 'ō ua haki.

Hāpai akula au iā Lamo a ho'i akula i ke kūlanakauhale me ka hiki pō'ele'ele aku na'e. Hahai maila nā 'īlio ma hope mai a hiki loa aku i laila. A i ko'u waiho 'ana i ku'u kaikunāne ma loko o ka hale a puka hou mai me kahi paukū lā'au e pa'a ana ma ka lima, 'o ko lākou holo koke akula nō ia no kahi pu'u ha'aha'a. A ma hope aku o lākou, 'o ke alaka'i kā o ka pū'ulu. He 'īlio nui 'āhinahina kēlā i lō'ihī a 'ōmilomilo kona huluhulu. A 'o kona mau maka lenalena, e haka pono mai ana iā ia e kuemi aku ana i hope.

E kau mai ana nā 'ēheu o ka pō'ele'ele i ia manawa, akā, hahai akula na'e au a hiki ka pū'ulu i ua pu'u ha'aha'a lā. Kuemi li'ili'i aku ana lākou mai o'u aku me ka hāmau. 'Oī hahai akula au a pau mai ka pi'ina a me ka ihona o 'elua pu'u. A hala kekahi awāwa li'ili'i i ka hele 'ia, hiki akula au ma ke kolu o ka pu'u, he mea ho'i i kūnihi ke alo. He ana ko kekahi 'ao'ao, a 'o ia nō kahi o nā 'īlio i komo 'āma'amau aku ai.

'O ke ākea a ki'eki'e loa o ka waha o ke ana, 'a'ole paha e hiki ke ho'opiha 'ia a pa'a i nā pōhaku. No laila, 'ohi akula au i ka wahie a ho'āhu mai, a pau, ho'ā ihola i ke ahi me ka mana'o nō ho'i e pahu aku a e pahu aku i ua ahi nei a komo loa aku i loko o ke ana. Noke akula wau i ka 'ohi wahie i mea e pao ai i ke ahi; akā na'e, ma muli o ka lawa 'ole o ia mau mea, ua hā'ule pahū kēia mana'o o'u.

I ke ahiahi 'ana iho, kau maila ka mahina a ha'alele wau i ke ana no ko'u hale ma 'ō aku o nā pu'u 'ekolu.

Ma laila nō wau i noho hia'ā wale maila me ke kino wailua o ku'u wahi kaikunāne ma ko'u 'ao'ao a ao a'e ia pō. Ua ho'opa'a ihola wau i ko'u mana'o e ho'i aku i ke ana a e pepehi aku a make ua po'e 'īlio 'āhiuhiu lā a pau. A laila, no'ono'o ihola au i nā mea e pepehi ai, akā, ia'u e no'ono'o ana pēlā, e kau nui ana ko'u mana'o i ku'u kaikunāne, iā Lamo.

9

'A'ohē mōakāka loa ko'u ho'omana'o 'ana i nā mea a pau i 'ike 'ia o ia wā. 'O ka'u wale nō i maopopo ai, ua kūnēwa akula nā lā he nui wale o ko'u noho mehameha 'ana, a 'oiāi wau e noho ana i loko o ia kūlanakauhale, e no'ono'o ana nō ho'i i ka'u mau mea e hana ai. 'A'ohē o'u ha'alele iki i ke kūlanakauhale i loko o ia mau lā. Aia wale nō na'e a pau ka 'opihī malihini i ka 'ai 'ia, a laila, ha'alele wau no ka iho wale aku nō i kahakai i ke ku'i hou i mea'ai na'u.

Eia na'e, he ho'omana'o le'a wau i ka lā i holo ai ko'u mana'o 'a'ole e noho hou aku ma ke kūlanakauhale 'o Kalasa'ā a hala nā lā a pau o ke ola 'ana o ia mua aku.

'O ke kakahiaka o ua lā nei, he pa'a i ka 'ohu a he lohe 'ia maila nō ho'i ka halulu 'ana o ke kai. 'Akahi ho'i wau a 'ike i ka hāmau kōkeano o ua kūlanakauhale nei. E nihi a'e ana ka 'ohu me ke komo aku i loko o nā hale a me ka puka hou a'e i waho; a eia aku nō a eia mai, kū a kino kanaka maila ua 'ohu nei, a hāli'ali'a wale akula nō wau i o'u po'e aloha i hā'ule i ke kaua a i holo aku paha ma luna o ka moku. A me he mea lā 'o ka halulu mai o ke kai, 'o ko lākou mau leo ia.

Noho ihola wau a li'uli'u ma laila me ka nānā pū aku i nā kino 'ohu a me ka lohe pū nō ho'i i nā leo; a i ka wā i puka hou mai ai ka lā, pau a'ela ka 'ohu, pau pū nō ho'i me ua po'e kino 'ohu lā.

A laila, ho'ā ihola wau i ke ahi ma ka paia o kekahi hale. A pau a'ela ua hale nei i ke ahi, ho'ā hou ihola i ke ahi ma kekahi hale a pēlā aku nō ho'i ma ia hale aku ia hale aku. A pau nā hale a pau i ka puhi 'ia i ke ahi, i ia wā, he lehu wale nō kai koe o Kalasa'ā.

A i ko'u wā i ha'alele ai iā laila, 'a'ohē a'u mea i lawe aku ai a koe ka 'ie mea'ai. A no laila, ua māmā ka hele 'ana, a ua hiki koke akula wau, ma mua o ka pō'ele'ele 'ana iho, i kahi a'u i mana'o ai e noho a hiki hou mai ka moku.

Aia ua wahi nei ma kekahi lae kahakai, a ma kahi o ka hapalua lekue ke ka'awale o ia lae ma ke komohana aku o Honoko'a. He pōhaku nui ko luna o ua lae nei me nā kumulā'au kanali'i nō ho'i he 'elua, a he wahi ākea nō ho'i ko hope o ia pōhaku ma kahi o ka 'elima anana kona loa, a pēlā nō ho'i ka laulā. He wahi lulu ia i hao 'ole 'ia e ka makani, a mai laila aku nō i hiki ai ke 'ike 'ia ke awa a me ke kai hohonu nō ho'i o waho a'e. A ma kahi kokoke mai ho'i i laila, e hū mai ala ka wai o kahi pūnāwai maika'i.

I ia ahiahi 'ana iho, pinana a'ela wau i luna o ua pōhaku nei e hiamoe ai. Ua pālalahala 'o luna a ua lawa ho'i ka laulā i hiki ai ia'u ke moe pāki'i. Eia kekahi, ua lawa ke ki'eki'e e hiki 'ole ai i nā 'īlio 'āhiu ke kolohe mai 'oiāi wau e hiamoe ana. A 'oiāi 'a'ohē o'u 'ike iki iā lākou mai ia manawa mai i make ai ku'u kaikunāne, 'o Lamo; eia na'e, ua hopohopo wau o loa'a mai auane'i ua wahi ho'omoana hou nei o'u iā lākou.

He pu'uhonua ia wahi no'u, a he wahi maika'i nō ho'i no ka mālama 'ana i ka'u mea'ai a mau mea 'ē a'e paha e hō'ili'ili mai ai i loko o ke ao. 'O ke kau ho'oilo na'e ia, a 'oiāi he ho'i wale mai nō paha koe o ka moku, he makehewa ka ho'āhu 'ana a nui ka mea'ai. A no laila, ua hele a ka'awale ko'u manawa, a ua loa'a mai ka manawa e hana ai i mau mea kaua i mea ho'i e pale aku ai i nā 'īlio nāna e kolohe mai, a pepehi aku ai paha iā lākou pākahi a pau a make loa.

Ua loa'a 'ē maila ka'u lā'au pālau ma loko o kekahi hale ma mua o kona puhi 'ia i ke ahi, akā, ua nele nō na'e wau i ka loa'a 'ole he kakaka a me nā pua, a me ka pololū nō ho'i. 'O ke 'ō a'u i unuhi ai mai loko mai o ka 'ao'ao o kahi 'īlio make, ua li'ili'i loa i ihe na'u. He mea maika'i ke 'ō i'a wale nō.

Ua pāpā 'ia nā wāhine o ko mākou lāhui 'a'ole e hana i nā mea kaua; ua kapu ho'i na ke kāne wale nō ia hana. A no laila, huli hele akula wau me ka mana'o e loa'a mai he mau mea kaua na'u e waiho wale ana ma kauwahi o ia mokupuni. 'O kahi i kū aku nei lā 'o ke kūlanakauhale, 'o ia nō ko'u wahi i hele mua ai me ka huli aku ma waena o nā lehu i maka ihe na'u. A, no ka loa'a 'ole, ma laila aku nō wau a hiki i kahi o

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

nā wa'a i hūnā 'ia ai ma ke kumu pali. He mana'o ko'u ē i ka wā i ho'olako 'ia ai nā wa'a i ka mea'ai a me ka wai a me ia mea aku ia mea aku e pono ai ka holo moana 'ana, ua ho'olako pū 'ia nō paha ua mau wa'a ala i nā ihe kekahi.

Eia na'e, i hō'ea aku ka hana i laila, 'a'ohē he wahi ihe a loa'a mai ma loko o nā wa'a. Akā, i ia manawa a'u e huli ana ma nā wa'a, ho'omana'o a'ela nō wau i ka pahu a nā 'Āliuka i waiho maila ma kahakai o Honoko'a, a 'o ko'u hele koke akula nō ia i laila. I ka wā o ke kaua e hahana ana, ua 'ike maka wau i ua pahu lā e waiho ana ma kahakai, akā, 'a'ohē o'u ho'omaopopo inā ua lawe 'ia 'o ia e nā 'Āliuka i ka lākou wā i he'e aku ai ma luna o nā wa'apā.

I ko'u hiki 'ana aku na'e i laila, 'a'ohē he wahi mea a 'ike 'ia mai ma kahakai a koe wale nō nā laina limu i ho'opae 'ia mai e nā 'ale o ka 'ino. Ua kai make, a ua nānā wau i kahi i kū aku nei 'o ka pahu.

Aia ia wahi ma lalo o nā holopapa o ke kumu pali, o ua pali ho'i a māua 'o 'Ulape i kū ai me ka nānā aku 'oiai ke kaua e hahana ana. Ua laumania loa ke one o kahakai a 'a'ohē he wahi pu'u a poho paha a 'ike 'ia mai o ke one i meheu na'u e 'ike ai i kahi o ua pahu lā e waiho nei. Eia na'e, 'eli akula wau i mau lua li'ililī i ma laila me kahi paukū lā'au. 'Oī 'eli akula nō a māhuahua a'ela nā lua a nui hewahewa, a me he pō'ai nui lā ka pāhola 'ana aku o ia mau lua a'u e 'eli ana; a laila, hele a pukapuka wale ua wahi lā. 'O ko'u mana'o i 'eli ai pēlā, no ka mea, ua uhi 'ia paha ua pahu lā i ke one ma kahi o laila e nā nalu a me nā kīkīao makani o ka wā 'ino.

Ma kahi o waenakonu o ia pō'ai i kū iho ai kahi pa'a o ke one i ka lā'au, a kainō he pōhaku wale nō kēlā. Akā, i 'eli hou aku ka hana me ko'u mau lima a po'opo'o iki a'e, eia kā, 'o ke po'i 'ele'ele kā o ka pahu kai 'ō'ili mai.

Noke akula wau i ka 'eli 'ana ma ke one a huli ke kau o ke awakea. Ua hohonu kahi pahu, a 'a'ole o'u mana'o e 'eli aku a hemo loa; ua 'eli aku nō na'e a hemo 'o luna wale nō, a lawa ho'i ia hemo e hiki ai ho'i ke wehe 'ia ke po'i.

'Oiai ka lā e pi'i ana, pi'i pū mai me ke kai, a nāna ka lua e ho'opiha hou mai ana i ke one. I ia manawa, e hiki 'āma'amau mai ana nā nalu i o'u lā me ka po'i pū mai ma luna o ka pahu. He lawe pū mai kēlā me kēia nalu i ke one a waiho mai i luna o ka pahu. 'A'ole i li'uli'u, hele a nalo ka lua. A i mea e lilo hou 'ole aku ai kahi e moe nei 'o ua pahu lā, kū maila wau ma luna iho o laila me ka ho'ā'o pū e pa'a ko'u kūlana i loko nō o ia 'ulupā 'ia mai e nā nalu. A i ka wā i emi hou ai ke kai, 'o ko'u 'eli hou iholā nō ia me nā wāwae a me nā lima pū nō ho'i kekahi.

Ua piha'u ka pahu i nā mea ho'onaninani he nui wale; 'o ke akalei olopī 'oe, 'o ke apo lima 'oe, 'o nā kulapepeiao nō ho'i. Ua pōina ia'u nā maka ihe a'u i hele mai nei e ki'i. Lālau akula wau a piha ko'u lima, a hāpai a'e a hūlalilali mai ana ua po'e mea ho'onaninani nei i ka lā. Lei a'ela wau i ka lei lō'ihī loa, ka mea polū o kona mau olopī, a me kekahi pa'a apo lima polū i kū pili pono ma ku'u pūlima; a 'o ko'u ho'okahakaha a'ela nō ia ma 'ō a ma 'ane'i o kapaone.

Ua hele aku wau a pau mai ka loa o ke kū'ono. E nakekeke ana nā olopī, a ia'u nō e ho'okahakaha ana ma ka'e o ka po'ina nalu, mana'o iholā wau i wahine wau na ke ali'i.

A i ko'u hiki 'ana aku ma ka nuku o ke alahēle, kahi ho'i o nā 'ao'ao 'elua i kaua aku nei, 'o ko'u hali'a wale akula nō ia i o'u mau mea aloha i hā'ule ma laila. I ia manawa nō ho'i, ho'omana'o a'ela wau i nā kānaka nāna i lawe mai nā mea a'u e komo nei, a 'o ko'u ho'i akula nō ia no kahi o ka pahu.

Kū maila wau ma laila me ka nānā pū 'ana iho i ua mau mea ho'onaninani lā e hūlalilali ana ma ko'u umauma. A li'uli'u, 'ōlelo a'ela wau me ka 'ī 'ana a'e, "He mau mea kēia na'u. 'A'ole na ka 'Āliuka." Ia'u na'e e 'ōlelo ana pēlā, pi'i ko'u manene i ke komo 'ana i ia mau mea.

'O ko'u wehe pākahi a'ela nō ia i nā lei a me nā apo lima; a me ka lālau pū aku i ke koena o loko o ka

pahu i helekū aku ai i kai aku o ka po'ina nalu a ho'olei loa aku i waho o ke kai hohonu.

'A'ohē maka ihe hao o loko o ua pahu lā, a no laila, pani akula wau i ke po'i a pa'a, a laila, uhi akula wau i ke one.

Huli hele akula wau ma ke alahahele. 'A'ohē loa'a iki o kahi mea na'u e ho'ohana ai i mea kaua, a no laila, ho'ōki ihola wau i ia huli 'ana.

'A'ohē o'u no'ono'o hou aku i nā mea kaua a hiki i ka pō i loa'a mai ai ko'u wahi i ka pū'ulu 'īlio hae. Ua noho wale mai nō lākou ma lalo o ka pōhaku me ke kūō 'ana mai. I ka he'e 'ana aku na'e o ka pouli, he'e pū aku me ua po'e 'īlio lā, 'a'ole na'e i kahi mamao. I kekahi wana'ao a'e, ua hiki ia'u ke 'ike iā lākou e ānehe mai ana ma ka nāhelehele me ka hākilo 'ana mai nō ho'i.

I ia ahiahi 'ana iho, ho'i maila ka pū'ulu i ka lae. 'O ka'u mea'ai i hūnā aku nei ma ka lua, ua 'eli 'ē 'ia a hemo a'ela, a e 'ā'ume'ume a'e ana nō lākou me ka nunulu a 'aki'aki 'ana aku kekahi i kekahi i loa'a ai kā lākou wahi hakina 'ai. A laila, ho'omaka a'ela lākou i ka hanu hele 'ana ma 'ō a ma 'ane'i o lalo o ke kumu pōhaku, no ka mea, ua loa'a ke ea kanaka ma laila, a 'o ia ka mea i maopopo ai iā lākou aia nō wau ma laila, ma kahi ho'i e kokoke mai ana.

Moe ihola au ma luna o ka pōhaku a li'uli'u 'oiai nā 'īlio e mā'alo'alo ana ma lalo a'e. I loko nō o ke ki'eki'e loa o ua pōhaku lā no ka 'īlio e pinana mai ai, ua maka'u nō na'e wau. A ia'u e moe ana ma laila, e moe ana ho'i me ka nalu pū iho i ko'u hopena inā 'a'ole wau e mālama i ke kāmāwai o ka lāhui e pāpā ana i nā wāhine 'a'ole e hana i nā mea kaua — a inā paha e 'a'e wau i ia kāmāwai a e hana wale aku nō ho'i i nā mea kaua e pale aku ai i nā 'īlio.

E hao 'ia mai nō paha wau e nā makani o nā kūkulu 'ehā o ka honua i ia manawa nō a'u e hana ana pēlā. A i 'ole ia, e nei 'ino mai paha ke ōlā'i me ka nāueue ho'i o ka honua a uhi 'ia mai wau i nā pōhaku. A e like me ka 'ōlelo a kekahi po'e, e po'i 'ia mai paha ka mokupuni e ke kai ho'ē'e. A wahi a ku'u makuakāne, inā na ka wahine e lālau aku ka mea kaua, inā nō e haki ua mea kaua lā ma ka lima i loko o ia wā iho nō e pono ai kona ho'ohana 'ia 'ana.

He 'elua lā o ka no'ono'o 'ana i ia mau mea; a ma ke kolu o ka pō, i ka wā i ho'i hou mai ai ka pū'ulu 'īlio i ka pōhaku, ho'oholo ihola wau e 'a'e i ke kāmāwai a e hana i nā mea kaua me ka nānā 'ole i ko'u pō'ino a pō'ino 'ole paha. A i kekahi kakahiaka a'e, 'a'ako akula wau i ka hana; i loko nō na'e o ka nui o ko'u maka'u a hopohopo nō ho'i o pilikia auane'i.

Ua mana'o wau i niho sila 'elepani i maka ihe ma muli o kona 'o'ole'a a me ke kūpono o kona kinona. He holoholona loa'a wale ma nā wahi a puni ko'u kahua ho'omoana. Eia na'e ka mea 'āpiki, 'a'ohē a'u mea kaua i mea e pepehi aku ai i ka sila 'elepani. 'O ka hana ma'amau a nā kāne o ko'u lāhui, 'o ke kiloi aku i kahi 'upena i hana 'ia me ka limu mānoanoa a hei kahi sila 'elepani 'oiai 'o ia ala e hiamoe ana. 'Ekolu kānaka ka mea e pono ai kēia hana, a eia kekahi, i loko nō o kona hei 'ana, i kekahi manawa, he kaulakō wale 'ia aku ua wahi 'upena lā a pakele aku nō kahi sila 'elepani i loko o ke kai.

Ma kahi o ka hao, ho'ohana ihola wau i ke a'a o kekahi kumulā'au i maka ihe. Ho'okala akula wau a 'o'oi ka maka, a laila, ho'ō iho ma loko o ke ahi i 'o'olea. Hauhoa akula wau i ke 'au me ke olonā o ka sila a'u i pepehi ai me ka pōhaku a make.

He hana nui ka hana 'ana i ke kakaka a me nā pua. Ua loa'a 'ē mai ka'u kaulapana, akā, 'o ka loa'a 'ana he paukū lā'au i lawa kona 'olu a me kona 'o'ole'a pū kekahi, he hana nui maoli. Mau lā ko'u huli hele 'ana ma ke awāwa a loa'a ka lā'au kūpono, a no ka mea, ua kāka'ikahi nā kumulā'au o ka 'Ailana o nā Nai'a Polū. He mea loa'a wale na'e ka lā'au kūpono i 'au no ka pua a me nā pōhaku 'o'oi i kūpono i maka pua, a me nā hulu manu nō ho'i i kūpono i puapua.

'O ka huli 'ana a loa'a ia mau mea, 'o ka maka mua wale nō ia o ia hana. Ua 'ike wau ma mua i nā

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

mea kua e hana 'ia ana e nā kāne, 'a'ole na'e i pa'a ia'u ia māhele. Ua 'ike wau i ko'u makuakāne i ka noho 'ana i loko o ka hale ma nā pō hu'ihu'i o ka ho'oilō me ke kahi 'ana i nā 'au ihe a me ka unu 'ana i nā pōhaku a 'o'oi, a me ke kāpili aku nō ho'i i nā hulu no ka puapua; eia na'e, 'a'ohē he wahi 'ike a pa'a ia'u. A he nani ia 'a'ohē o'u kuleana 'o ka nīele 'ana aku i loko o ia māhele, 'o ia nō ke kumu i pa'a 'ole ai ia 'ike ma ko'u na'au.

A no ia hemahema nō o'u i 'ūlōlohi ai ka hana 'ana a i nui ai ho'i nā hā'ule pahū 'ana ma mua o ka pau nani 'ana o ke kakaka kūpono a me nā pua nō ho'i i ka hana 'ia.

I ka manawa i pau ai ke kakaka i ka hana 'ia, 'o nā wahi a pau a'u i hele ai, ma kahakai paha i ke ku'i 'opihī, a ma ke awāwa paha i ke ki'i aku i ka wai, hele pū nō wau me ka'u kakaka e ha'awe 'ia ana i ke kua. A ho'oma'ama'a ihola wau i ka pana 'ana i nā pua a me ka pahu 'ana i ka ihe a mākaukau loa.

'A'ole i ho'i mai nā 'īlio i loko o ia wā a'u e hana ana i nā mea kua, 'oiai nō na'e ua hiki ke lohe 'ia lākou i ke kūō 'ana mai i kēlā pō me kēia pō.

Ho'okahi manawa, ma hope o ka pau 'ana o nā mea kua i ka hana 'ia, 'ike akula wau i ke alaka'i o ka pū'ulu, ka mea i 'āhinahina ka huluhulu a lenalena nā maka, a e hākilo mai ana nō ho'i kēlā mai loko mai o ka nāhelehele 'oiai wau ma ka pūnāwai i ke ki'i aku i ka wai. E kū ana 'o ia ala ma luna o kahi pu'u li'ili'i me ka 'oni iki 'ole a me ka haka pū 'ana mai. 'O kona po'o wale nō kai 'ike 'ia ma laila. A no kona mamao loa, 'a'ole e hiki aku ka'u pua i ona lā ke pana 'ia aku.

I nā wahi a pau a'u i hele ai i ke ao, hele pū nō me ia mau mea kua hou a'u, a 'o ia nō ka mea i 'olu'olu ai ko'u mana'o me ka no'ono'o ho'i ua palekana wau. A ua ho'omanawanui ihola nō ho'i wau i ka hiki 'ana mai o ka wā a'u e ho'ohana ai i ia mau mea no ka pepehi aku i nā 'īlio 'āhiu nāna i pepehi a make 'o Lamo. I loko o ia mau lā, 'a'ohē o'u hele aku i ko lākou ana, kahi i noho pa'a ai, no ka mea, ua maopopo, he ho'i wale mai nō paha koe o lākou i o'u lā ma ko'u kahua ho'omoana. A i loko nō o ia mana'o wiwo 'ole o'u, i nā pō a pau, pinana a'ela nō na'e wau ma luna o ko'u pōhaku e hiamoe ai.

A hala ka pō mua o ko'u hiamoe hulihuli 'ana ma luna o kahi pōhaku 'ālo'alo'a, halihali maila wau i ka limu malo'o o kahakai a kau aku ma luna iho o ua pōhaku lā i nolunolu ku'u wahi moe o ka pō.

Ua 'olu'olu nō ka noho 'ana ma ko'u wahi kahua ho'omoana o ia lae kahakai. Ua ahuwale nō ho'i nā hōkū 'ālohilohi o ka lani pō mōla'ela'e, a he helu aku nō wau i nā hōkū i kama'āina ia'u, a 'o ka mea kama'āina 'ole, na'u nō ia e kapa aku i kona inoa hou.

I ke kakahiaka, lele akula nā nēnē 'aukai mai ko lākou mau pūnana aku o nā wahi po'opo'o o ke alo 'ālo'alo'a o ka pali. Kīkahakaha ihola nō a ku'u aku ma nā kāheka, kahi ho'i i kū ai ma kahi wāwae a laila ma kekahi wāwae a'e me ka ho'opakī 'ana a'e iā lākou iho i ka wai, a me ka waewae 'ana ho'i i nā hulu me ka nuku kikiwi. A laila, lele a'ela lākou ma ka lewa e pili ana ma kapakai me ka 'imi pū aku i mea'ai na lākou. A ma kai aku o ka ulu limu e hahai 'ē ala nā pelikana i kā lākou i'a me ke kauahehe 'ana ma luna a'e o ka 'ilikai. I 'ike aku ka hana i ka i'a, he kīpoho koke mai nō a pā i ka 'ilikai me ka 'u'ina nui mai o ke kuhō.

Nānā akula nō ho'i au i nā 'ota e 'imi ana ma ka ulu limu i kā lākou 'ai. Ua ho'i mai nei ua holoholona akahai lā ma hope iho o ka ha'alele 'ana o nā 'Āliuka, a ua māhuahua a'ela a lehulehu hou mai ko lākou nui. A 'o ko lākou 'ili, e hūlalilali mai ana i ka lā me he mea kula lā.

Eia na'e, ia'u e moe ana ma luna o ko'u pōhaku ki'eki'e me ke kilo aku i nā hōkū, e moe ana ho'i me ka no'ono'o pū iho i ka moku o nā 'ilipuakea. A moku a'ela ka pawa, pāhola akula ka mā'ama'ama i ka 'ilikai, a 'o ko'u leha akula nō ia i ke awa, iā Honoko'a. He nānā aku wau i laila i kēlā me kēia kakahiaka i 'ike wau inā aia ka moku ua hiki hou mai i ia pō aku. A i kēlā me kēia kakahiaka nō ho'i, hā'ule pahū wale nō kēia mana'o o'u; a 'o ka'u wale nō e 'ike ai ma laila, he po'e manu kā e kīkahakaha ana ma luna o ke kai.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

I ka wā i noho 'ia ai 'o Kalasa'ā e kōnaka, he mea ma'amau ia'u ke ala kakahiaka nui 'ana, a me ka 'a'ako aku i ka hana me ka hō'eu'eu 'ole 'ia mai e ha'i. He wā pa'ahana loa nō i ia mea aku ia mea aku. Akā, i kēia manawa na'e a'u e noho mehameha nei, 'a'ohe nui nā mea e hana ai, a no laila, 'a'ohe o'u ha'alele i ka pōhaku a kau mai ka lā a ki'eki'e i ka lewa. A ia'u nō e ala ai, he pā'ina kakahiaka nō wau, a laila, hele aku i ka 'au'au pūnāwai [a ma kai aku nō paha ia 'au'au 'ana o kahi e inu ai i ka wai.] A pau ka 'au'au 'ana, he iho aku i kai i ke ku'i 'opihi malihini a 'ō i'a paha i mea e lawa ai ka'u pā'ina ahiahi. A i ka wā ho'i ma mua pono o ke ahiahi 'ana iho, he pinana a'e wau i luna o ko'u pōhaku a nānā aku i ke kai a hiki i ka wā e uhi mai ai nā 'ēheu o ka pō'ele'ele.

Ua kūnewa akula ke kau ho'oilō me ka ho'i 'ole mai o ka moku. A 'a'ole i li'uli'u, hiki maila ke kau kupulau.

10

'O ke kau wela ke kau i 'oi a'e ka maika'i o ka noho 'ana ma ka 'Ailana o nā Nai'a Polū. He wā mehana ia o ka lā a he pā aheahe nō ho'i o ka makani komohana a makani hema paha i kekahi manawa.

I ia mau lā ana nō paha e ho'i mai ai ka moku, a no laila, he noho loa iho nō wau ma luna o ka pōhaku me ka hākilo pū 'ana aku i ka hikina, i kahi 'āina ho'i o ko'u po'e i holo aku ai ma 'ō loa aku o ka moana ākea lihi launa 'ole mai.

Ho'okahi manawa, ia'u e hākilo ana pēlā, 'ike akula wau i kekahi mea ma ke kai. A kainō 'o ka moku kēlā, akā, i nānā hou aku auane'i ka hana, eia kā, he wai wale nō kai 'ike 'ia e puhi 'ia a'ela i ka lewa, a 'o ko'u ho'omaopopo ihola nō ia he koholā wale nō kā. A i loko o ia mau lā a pau o ke kau wela, 'a'ohē a'u mea 'ē a'e i 'ike ai ma laila.

I ka wā i hiki mai ai ka 'ino mua o ka ho'oilō, 'o ia nō ho'i ka wā i pau ai ko'u mana'olana no ka ho'i 'ana mai o kahi moku o nā Haole. No ka mea, inā lākou e ho'i mai ana, inā nō ho'i ua ho'i 'ē mai ma mua o ka 'ino, 'oiāi ho'i nā lā mālie. Eia kā na'e wau ke noho nei ma kahi mokupuni ua hala 'ē ka Pu'ulena, a 'o ka'u wale nō e hana ai, 'o ka ho'omanawanui wale 'ana iho a ka'a hope aku nā lā he nui wale o kekahi ho'oilō.

A no ia mana'o o'u e puka ana nā lā he nui wale me ka napo'o hou aku nō ho'i 'oiāi wau i loko o kēia noho mehameha 'ana, no laila, ua hele a kaumaha loa ko'u na'au. 'Akahi wale nō ho'i a 'ike 'ia ia mea he kaumaha launa 'ole, a no ka mea, ma ia manawa mai i holo aku ai 'o ka moku, he mana'o'i'o ko'u e ho'i mai ana nō e like me kā Matasa'ipa i 'ōlelo mai ai. Eia na'e wau ua hoka maoli i ka hā'ule pahū 'ana o ia mana'olana o'u, a ua hele a he mehameha mai ho'i kau kēia noho 'ana o'u. Ua hele nō ho'i a he kanea mau ka'u 'ai 'ana a he moehewa wale ko'u mau pō a pau.

A hiki mai ua 'ino lā, hao maila ka makani o ka 'ākau me ka hō'ale'ale 'ana a'e i nā nalu a halehale. E ku'ikē 'āma'amau 'ia mai ana nā kapakai o ka mokupuni e ua mau nalu halehale lā, a 'o ka ikaika loa o ka makani, 'a'ole i hiki ia'u ke noho ma luna o ka pōhaku. Ne'e akula wau mai luna iho o laila me ke kūkulu hou aku i ko'u moena ma kahi o ke kumu pōhaku. A i mea e palekana ai ko'u hiamoe, ho'ā ihola wau i ke ahi me ka mālama nō ho'i i kona 'ā 'ana a ao a'ela ia pō. He 'elima o'u hō'aumoe 'ana ma laila, a i ka pō mua i hele mai ai nā 'īlio a kū mai ma waho a'e o ka pō'ai 'ena'ena o ke ahi. Pana akula wau i ka pua a ua kū 'ekolu 'īlio a make, akā, ua pakele na'e ke ola o ke alaka'i. 'A'ohē o lākou hele hou mai ma ia hope aku.

I ke ono o ka lā, i ka wā ho'i i ma'o a'e ai ka 'ino, hele akula wau i kahi i hūnā 'ia ai nā wa'a a iho akula ma ke kaula limu a hiki i lalo o ka pali. 'O ka 'ao'ao lulu kēlā o ka mokupuni a he 'oiāi mau nō ke kūlana palekana o nā wa'a. Ua mau nō ho'i ka 'ono o ka mea'ai malo'o, akā, ua pau 'ē na'e ka 'ono o ka wai, a no laila, ho'i akula wau i ka pūnāwai e ho'opiha hou i ka'u ipu.

I ia lā nō o ka 'ino i pau ai ko'u mana'olana e 'ike hou i ka moku, ho'oholo ihola wau e e'e aku ma luna o kekahi o nā wa'a a holo aku no kahi 'āina e moe maila i ka hikina. Ho'omana'o a'ela wau iā Kimiki, a i ka wā ma mua o kona holo 'ana, pule mua akula ia i ko mākou mau kūpuna o ka wā kahiko loa i kūnewa akula. He ui ka pule, a e noi aku ana ho'i i ke kōkua o ua po'e lā nāna ho'i i holo mai i kēia mokupuni mai ua 'āina lā o ka hikina. Pule akula nō ho'i 'o ia i ke kahuna kilokilo, iā Suma, ka mea ho'i iā ia ka mana ma luna o nā makani a me nā kai. Eia na'e, 'a'ole i hiki ia'u ke hana pēlā, no ka mea, ua make akula 'o Suma i nā 'Āliuka i loko o ke kaua, a 'a'ole nō i lawa ko'u mana e hiki ai ia'u ke kama'ilio me nā kūpuna o ka wā i hala, 'oiāi nō na'e ua nui ko'u ho'ā'o 'ana e hana pēlā.

Ia'u na'e e kū ana ma ka lihi kai, e kū ana nō me ka maka'u 'ole. No ka mea, ua holo 'ē 'ia kēia kai loa ma mua e o'u mau kūpuna ma luna o ko lākou mau wahi wa'a, a ua hiki ola mai nō i 'ane'i mai ia 'āina mamao loa mai o ka hikina. 'O Kimiki kekahi i holo i ia kai loa; a 'oiāi 'a'ole i like ko'u mākaukau i ka

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

ho'okele wa'a me ka mākaukau o ia po'e, 'a'ohe na'e o'u hopohopo i nā mea weliweli a'u e hālāwai mai ai paha auane'i ma waho o ke kai hohonu, no ka mea, e aho ia ma mua o ka noho mehameha 'ana me ka loa'a 'ole o kahi hale e malu ai; a e aho nō ho'i ma mua o ke kolohe 'ia mai e nā 'īlio hae 'ōhukahuka, a me ka hāli'ali'a mau i nā mea aloha i hā'ule a i holo aku paha no ua 'āina mamao lā o ka hikina.

Ma waena mai o nā wa'a 'ehā i hūnā 'ia ma ke kumu pali, wae akula wau i ka mea li'ili'i loa; akā, i loko nō na'e o kona li'ili'i ma lalo o kekahi po'e wa'a, he wa'a na'e ia i hiki ke kau 'ia e nā kānaka he 'eono, a no laila, ua kaumaha loa ua wa'a nei no'u e ho'olana ho'okahi aku ai ma ke kai mai kona wahi aku o luna o nā pōhaku. A 'o ka lō'ihī ho'i mai laila aku a hō'ea i ke kai, ua pāhā a pālima paha i ko ua wa'a nei nō.

Me kēia nō i hana ai. 'O ka hana mua, 'oloka'a a'ela wau i nā pōhaku nui nāna e 'āke'ake'a ana i ke ala e hiki aku ai 'o ka wa'a i ke kai. A laila, ho'opihapiha akula wau i nā wahi 'ālualua i nā 'ili'ili a pālahalaha, a pau, hāli'ili'i akula wau i ka limu mānoanoa ma luna iho o nā 'ili'ili i pahe'e ke ala. A no ke 'ano kūnihi o ka ihona, ho'okahi pahu 'ana a he'e ana ua wa'a nei nona iho a lana ana i ke kai.

Aia ka lā e 'aui ana i ke komohana i ia manawa nō a'u e kā ana i ka hoe i ka makamua loa o ka'u huaka'i. Ua mālie ke kai i ka 'ao'ao lulu o nā pali. Ho'oikaika akula wau i ka hoe me ka'u hoe laulau 'elua, a 'a'ole i li'uli'u, hala koke akula ka lae hema o ka mokupuni i hope. A i ia manawa koke nō a'u i hō'ea aku ai i ua pu'e one lā nāna e 'au ana i ke kai, 'o ka pā ikaika maila nō ia a ka makani. Aia wau i ka hope o ka wa'a kahi e hoe kukuli ana, no ka mea, e aho nō ka māmā o ka holo 'ana ke hoe pēlā. Akā, 'a'ole na'e i hiki ia'u ke ho'omau aku i ka hoe 'ana pēlā a li'uli'u ma muli o ka ikaika loa o ka makani.

A no laila, ho'oikaika akula wau i ka hoe 'ana me ke kukuli pū a'e i waenakonu o ka wa'a, a 'a'ohe ho'i o'u wā i ho'omaha iki ai a pau mai nā wiliau kai nāna e kō'ie'ie ana a puni ka pu'e one. Ua 'ale'ale ke kai, a ua hele koke a pulu wau i kona 'ehuehu. Akā, i puka mai ka hana mai hope mai o ka pu'e one, emi maila ua 'ehuehu nei; a 'o nā 'ale, ua lilo i 'aiō kua loloa. A 'oiai he ma'alahi ka hoe pū 'ana me ke au o ua po'e 'aiō kua loloa lā, ua huli aku na'e ko'u hoe 'ana ma kekahi 'ao'ao i 'ole e hūhewa auane'i a holo aku ho'i i kahi a'u i mana'o 'ole ai e holo. A no laila, holo akula na'e me ke kū'ē'ē 'ana mai o nā nalu; a me ka pa'a nō o ke kūlana 'ūlōlohi o ko'u holo 'ana pēlā i emi li'ili'i ai ka mokupuni me ka napo'o li'ili'i ho'i i lalo o ka 'ilikai.

A i ka mōlehulehu 'ana iho, ua nalowale loa ka 'Ailana o nā Nai'a Polū. A i nānā hou aku auane'i ka hana, 'akahi nō ho'i a kau mai ka weli. A no ka 'ike 'ole aku i ka 'āina i maka'u ai.

Ua hele a he kai wale nō a puni a he kāwahawaha nō ho'i ke 'ano. I ka wā e iho ai ka wa'a i ka honua nalu, 'a'ohe he wahi mea a 'ike 'ia mai; a i ka wā e pi'i hou ai i ka hokua, he waiho kāhelahela a'e ke kai a puni a lilo nō ho'i 'o ia wale nō ka mea hiki ke 'ike 'ia o ia wahi.

A i ka pili o ke ahiahi, inu ihola wau i ka wai o ka ipu. 'O ka 'olu'olu koke ihola nō ia o ka pu'u me ka nā nō ho'i o ku'u make wai.

'Elua ke kai lāua me ka lewa i ke kūlana pōuliuli ho'okahi i ia manawa. 'A'ohe ho'i he leo a lohe 'ia o ke kai a koe ke kani kohā iki mai a nā 'ale e 'āpohopoho mālie mai ana ma ka mo'o wa'a, Me he leo kekē lā ua kani nei i kekahi manawa, a me he hū 'ana lā o nā leo 'aka'aka i kekahi manawa. A ua hele a kanea ihola wau i ka nui o ko'u maka'u.

'O ke kau 'ana mai o ka hōkū mua o ia ahiahi ka mea i 'olu'olu iho ai ko'u na'au a nā ai ho'i ko'u maka'u nui. 'Ō'ili maila kēlā i ka hikina ma kahi ha'aha'a o ke kūkulu o ka lani. 'A'ohe li'uli'u, 'ō'ili maila nā hōkū he lehulehu ma 'ō a ma 'ane'i o ka lani; akā, 'o ua hōkū lā i 'ō'ili mua mai, 'o ia ho'okahi ka mea a'u i haka aku ai. A no ka mea, ua kama'āina wau iā ia. He lālā nō ho'i 'o ia no ka huihui hōkū i koku nāhesa ke nānā aku a i 'ōma'oma'o ho'i kona 'ālohilohi 'ana mai. Eia aku nō a eia mai, he ālai 'ia 'o ia e ka 'ohu noe, akā na'e, he puka hou wale mai nō koe.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

'E'ole ku'u alaka'i 'ia mai e ua hōkū nei, lilo a'ela wau i ke ākea o ka moana. No ka mea, inā i ho'oku'u wale 'ia ka ho'okele 'ia 'ana o ka wa'a na ka nalu e lawe, inā nō ho'i ua hūhewa maoli ka holo, a hiki auane'i wau ma kahi a'u i makemake 'ole ai e hele. A no kēia 'ume 'ia 'ana mai o ka wa'a e nā nalu, he hana nui ka ho'okele 'ana i ka wa'a, a me he nāhesa 'ōlalilali lā ke aweawe o ka wa'a ke nānā aku. Eia na'e, ho'oikaika akula wau a moe pa'a ana ka ihu o ka wa'a i mua o ua hōkū 'ālohilohi 'ōma'oma'o lā o ka hikina.

Pi'i a'ela ua hōkū nei a kau mai ana i ka lani, a 'o kekahi hōkū i kapa 'ia 'o Hōkūpa'a kona inoa, aia mau 'o ia ma ka 'ākau a ma ka 'ao'ao hema nō ho'i o'u. Ku'u ihola ka makani, a 'oiāi he mea ma'amau ke ku'u 'ana o ka makani i loko o ke aumoe, pēlā wau i ana ai i ka loa o ko'u holo 'ana mai nei a me ka nui o ka manawa i koe a puka hou mai ka lā.

I ia manawa nō o ke kulu aumoe, ho'omaopopo ihola wau e nō mai nei ka wai i loko o ka wa'a. Ua pau 'ē ka mea'ai o kekahi 'ie ma mua o ka pō'ele'ele 'ana iho, a ua lilo ua 'ie nei i mea na'u e kā ai i ia mea wai he liu. A ke komo mai ia liu i ka wā e po'i mai ai ka nalu ma luna o ka niao wa'a, 'o ko'u wā nō ia e kā aku ai. Eia na'e, 'o kēia liu e pi'i nei ma kahi o ko'u 'olo'olo wāwae, 'a'ole ia i komo mai ma luna mai o ka nīao.

Ho'ōki ihola wau i ka hoe 'ana, a 'o ko'u kā a'ela nō ia i ua liu lā a 'ane malo'o 'o loko o ka wa'a. Hāhā pō'ele'ele ihola wau ma nā papa nemonemo i kāpili 'ia ai 'o lalo o ka wa'a, a loa'a kahi lepeulu ma ka lā'au, kahi ho'i e nō mai nei ka wai. Aia ia ma kahi kokoke i ka ihu a ua like kona lō'ihi me ke kīko'o ho'okahi, a 'o ka laulā ho'i, ua like me ka nui o ko'u manamana iki. I ka hapanui na'e o ka manawa, aia ua puka lā ma luna a'e o ka 'ilikai; a aia wale nō a pi'i ka nalu ma ka ihu, a laila e komo mai ai ka wai.

He ho'ō 'ia ke kēpau 'ele'ele e loa'a wale ma kahakai, i loko o nā wahi a pau i kāpili 'ia ai ka lā'au 'oā o ka wa'a. Akā, no ko'u nele i ke kēpau 'ole i ia manawa, lālau ihola wau a kīhae i kahi 'āpana o ko'u pā'ū a ho'ō aku i loko o ua wahi 'oā lā i mea pani wai.

A moku ka pawa, he lā mālie. A i ka lā nō a puka mai ma 'ō aku o nā nalu o ka moana ākea ma ko'u 'ao'ao hema, 'o ko'u ho'omaopopo koke ihola nō ia ē ua lanaau wale kā kahi wa'a i ia pō aku a ua hūhewa nō ho'i i ka hema o kahi a'u i mana'o ai e holo. A no laila, ho'ohuli a'ela wau i ka wa'a a moe ana ka ihu i mua o ka pi'ina a ka lā.

I ia kakahiaka, 'a'ohe he wahi makani a pā mai, a e lana mālie ana ka wa'a i ka holuholu o nā nalu mālie kua loloa o ia kai malino. A no ia kūlana mālie ho'i o ke kai, no laila, ua māmā a'ela ka holo.

Ua nui maoli ko'u luhi i ka hoe. Eia na'e, mai kinohi mai o ko'u holo 'ana mai ma ke kai a hiki i ia wā 'ānō lā, 'a'ohe wā i like ai ka lana 'olu'olu 'ana o ko'u mana'o no ka holopono 'ana o ia huaka'i a'u. A inā e mau ana ia kūlana mālie o ke kai, inā nō ho'i e māmā loa ka holo a e pau koke ho'i nā lekue he nui i ka holo 'ia ma mua o ka pō'ele'ele 'ana iho. A inā me ia nō ka māmā o ka holo, 'o ka hala 'ana o ho'okahi lā a me ka pō o ia lā, a ao a'e ho'i, a 'ike 'ia mai nō paha kahi 'āina o'u e holo aku nei. A inā pēlā, he mau wahi māpuna hoe wale nō koe a pae ka wa'a i uka.

A i ia wā ma hope iho o ka wehena kaiao, a'u ho'i e no'ono'o ana i nā hi'ohi'ona o ia wahi 'ano hou lā a'u e holo aku ana, komo hou maila ka wai i kekahi lepeulu ma ia 'āpana lā'au nō i kāpili mua 'ia ai 'o lalo. Eia kā na'e ua lepeulu hou nei kokoke i kahi a'u e kukuli nei.

'O ia 'āpana welu a'u i ho'ō aku ai i loko o ka lepeulu, ua mau nō kona pa'a ma laila, akā, e nō mai ana na'e ka wai ma kauwahi o ka wa'a. A no kona waiho lō'ihi 'ana ma kona wahi huna o nā pōhaku, ua hele a malo'o a ha'i wale nō ho'i ka lā'au mai ka ihu a ka hope i ka pā mau mai a ka lā. Inā paha e kūpikipiki'ō mai ke kai, e 'oā loa a'e nō ua wahi lepeulu nei.

I ia manawa koke nō a'u e nānā ana i ia wai e nō mai ana, ho'omaopopo ihola wau ē inā wau e noke aku i ka holo 'ana pēlā, he make ana ka hopena. He 'elua lā a keu aku paha i koe a pae i ka 'āina o ka

hikina. E aho nō kā ho'i ka huli ho'i aku no ko'u mokupuni i holo mai nei.

He hana nui na'e ka ho'oholo 'ana o ko'u mana'o e huli ho'i aku. A no ka mea, ua mālie ke kai a inā wau e ho'i aku, e lilo nō ia holo loa 'ana mai nei o'u he makehewa wale nō. Eia kekahi, 'a'ohē o'u hoihoi iki e ho'i aku i ua 'āina kanaka 'ole lā i mehameha loa ka noho 'ana e noho ai a hala nā lā a pau o ko'u ola 'ana ma kēia ao nei.

Lanaau mālie wale a'ela ka wa'a ma luna o ka 'ilikai 'oiāi ko'u mana'o e kau nui ana ma luna o kēia mau mea. Akā, i nānā hou aku auane'i ka hana a 'ike i ka wai e komo nui mai ana i loko o ka wa'a, 'o ko'u lālau ihola nō ia i ka hoe; a e like me ka'u i mana'o ai he pono, huli ho'i a'ela no ko'u mokupuni i hiki mai nei. 'A'ole i hiki ke 'alo a'e.

Eia hou, ma o ka laki pōmaika'i wale nō paha wau e hiki ola aku ai i laila.

'A'ohē pā hou mai a ka makani a kau ka lā i ka lolo. A i loko o ia manawa mālie nō wau i holo loa mai ai me ka ho'omaha wale 'ana nō e kā ai i ka liu mai loko a'e o ka wa'a. I ka wā e pā mai ai ka makani, hana nui ka holomua 'ana, a ua pono ka ho'ōki pinepine 'ana i ka hoe i mea e kā a'e ai i ka liu i nō mai ma kahi 'oā a po'i mai ho'i ma luna o ka nāo. A i loko o ia manawa, ma muli nō ho'i o kekahi ha'awina pōmaika'i, 'a'ole i 'oā hou a'e kahi lepeulu.

'O ka mua ia o ka ha'awina pōmaika'i i ili mai ma luna o'u. 'O kekahi ho'i, 'o ka hiki 'ana mai i o'u lā o ka pū'ulu nai'a; a mai ke komohana mai i holo mai ai. I nānā mai ka hana a 'ike mai ia'u, huli maila ko lākou holo a uhai ana ma hope mai o'u. Holo mālie maila lākou a kokoke loa i ka wa'a, a 'o ke kokoke loa, ua 'ike ahuwale 'ia ko lākou mau maka he nui poepoe a uliuli nō ho'i. A laila, holo akula lākou i mua a'e o ka wa'a; a 'o ke 'ano o ia holo, he lu'u aku a ea mai, a kohu mea lā e hili ana i lei hili nui loloa i mua aku o'u.

He 'ōuli ka nai'a no ka pōmaika'i, a hau'oli ihola nō ho'i wau i ko lākou holo pū mai me a'u. A 'oiāi ua hele a maoa maila ko'u mau lima a koko nō ho'i i ka nui o ka hoe 'ana, eia na'e, ia'u e nānā aku ai iā lākou, lilo ihola ia 'eha i mea 'ole ma ko'u mana'o. A no ka mea, ma mua o ko lākou 'ō'ili 'ana mai, kainō 'o wau ho'okahi wale nō ma ia moana nui kai hohonu, akā, i nānā aku ka hana, eia kā, loa'a mai nei o'u hoa 'alo i ka 'au 'ana i ke kai loa.

Ma mua pono o ka mōlehulehu 'ana iho, a mai ka lani nō ho'i a ka honua, 'au akula ia po'e nai'a polū no kahi o ka lā e welo ana i ke komohana; a 'oiāi lākou e lu'u aku ana me ke ea hou mai, 'ike 'ia maila ka 'ānapanapa 'ana o nā kua nemonemo o lākou i loko o nā kukuna hope loa o ka lā. A i ka iho 'ana mai o nā 'ēheu o ka pōuliuli, eia nō ke 'ike 'ia nei lākou ma loko o ko'u mana'o, a no ia 'ike 'ana iā lākou pēlā, hele a 'olu'olu ihola ko'u na'au, a 'o ia nō ho'i ka'u 'o ka noke 'ana aku i ka hoe i loko nō o ka luhi launa 'ole o ku'u kino i ia wā, a me ka pākela koikoi mai nō ho'i o ku'u mau maka e hiamoe.

'E'ole o'u po'e hoa hele, lilo ko'u wa'a i nā 'ale o ka moana nui ākea, lilo pū nō ho'i me a'u.

I ke kau 'ana mai o ka pō'ele'ele, kau pū mai me ka 'ohu; eia aku nō na'e a eia mai, puka maila ka hōkū 'ula'ula o ke komohana i kapa 'ia 'o Lehuakona ka inoa. He lālā nō ho'i ua hōkū 'ula'ula lā no ka huihui hōkū i kohu mo'onihō'awa ke nānā aku. I ia manawa, e māhuahua ana ka nui o kahi 'oā o ka lā'au a e ho'ō pinepine ana wau i nā 'āpana welu o ko'u pā'ū ma loko o laila me ke kā pū a'e nō ho'i i ka liu nāna e hālanalana nei a puni ko'u wāwae.

He pō lō'ihī nō ia i ne'ene'eu a'e ka lō'ihī i kahi pō aku i hala. 'Elua o'u moe ho'olana 'ana i ia pō 'oiāi wau e hoe kukuli ana ma waenakonu o ka wa'a, a 'oiāi nō na'e wau i loko o ka nui o ka maka'u. A i ke kakahiaka 'ana a'e, ua mōla'ela'e, a aia lā i mua o'u e moe ana ka mokupuni me he i'a nui lā i kūāhua a'e i ka 'ilikai a e 'ōlala ana ma laila.

'Oi hoe akula wau, a aia nō a hala aku ka pu'e one i hope, a laila, na ke au nō wau i lawe i uka a pae i

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

kula; 'a'ole na'e i kau 'ia ko'u lolo e ka lā i ia manawa. He keu ka mālo'elo'e o ko'u wāwae i ke kukuli lō'ihī 'ana, a i ko'u wā auane'i i kū a'e ai e pi'i i uka, hū a pua'a ko'u hele a hina palaha wau i lalo. Kolo a'ela wau ma ka wai papa'u a hiki aku i uka o ia 'aeone; a ma laila wau i moe ai a li'uli'u me ka pūliki pū aku i ke one a pa'a.

'O ka nui o ka luhi, 'a'ohe o'u mana'o iki i ka pū'ulu 'Ilio 'āhiu, a 'o ko'u hiamoe ihola nō auane'i ia.

11

Ua ho'āla 'ia mai au e nā nalu li'ili'i o ke kai emi nāna e 'ume ana i ku'u wāwae.

Ua pō ihola, akā, no ka nui o ka luhi, 'a'ohē a'u ha'alele i ka pu'e one i ia manawa; 'o ko'u pi'i a'ela nō na'e ia i kahi ma uka a'e o laila, kahi po'i 'ole 'ia ho'i e ka nalu. A ma laila wau i ho'i hou ai i ka hiamoe.

A kakahiaka a'e, lana mai ana kahi wa'a o'u ma kahi kokoke mai. Unuhi a'ela wau i nā 'ie mea'ai, ka'u 'ō, ke kakaka a me nā pua; a laila, ho'ohuli akula wau i ka wa'a a huli ana ke kua i luna, i 'ole ho'i e ho'olana a lawe hou 'ia e ke kai i kona wā auane'i e pi'i hou mai ai. A pau, 'o ko'u pi'i akula nō ia no uka o kahi a'u i noho ai ma mua.

Ia'u e kū ana ma luna o ko'u pōhaku nui me ka hākilo pū aku i ke kai, no'ono'o ihola ē me he mea lā ua lō'ihī loa ka'u huaka'i ma ke kai, 'oiāi nō na'e he kū manawa wale nō. Ua hau'oli nō ho'i wau i ka ho'i hou mai nei i ku'u one hānau. 'O nā mea a pau a'u e 'ike ana ma ku'u mokupuni — 'o ka 'ota 'oe e lapa ana i ka ulu limu, 'o ka pō'ai hu'ahu'a 'oe e ho'opuni ana i nā pōhaku nui nāna e kia'i mai nei i ke awa, 'o ka nēnē 'aukai 'oe e ho'ola'ila'i ana, a 'o nā wiliāu kai nō ho'i e kā'alo kō'ie'ie ana ma waho a'e o ka pu'e one — he mau mea nō ia e piha ai ku'u na'au i ka hau'oli.

Ua pū'iwa ihola nō wau i ia ho'opūnini 'ana o'u i ko'u 'āina, no ka mea, 'akahi nō wau a kū a'e nei wau ma luna o ia pōhaku nō me ka pa'a loa o ka mana'o e ha'alele i ua wahi mokupuni nei o'u.

I nānā hou aku ka hana i ka moana kai lipolipo e waiho kāhelahela aku ana i mua o'u, hāli'a wale akula ku'u mana'o i ka nui o ka weli i kau maila ma luna o'u 'oiāi wau i ka huaka'i. A no ka mea, i ia lā nō o ka'u huaka'i, a'u ho'i i 'ike mua ai i ia mea kohu i'a nui lā e 'ōlala ana i ka 'ilikai, he mokupuni, 'o ia nō ho'i ka wā i lana a'e ai ko'u mana'o e kāpili aku a pa'a hou kahi wa'a o'u i mea e huli hele hou aku ai i ua 'āina lā ma 'ō aku o ka hālāwai hikina. I kēia manawa na'e a'u e kū nei i ka mokupuni, maopopo ihola nō wau ē he makehewa wale ka noke aku i ka mana'o 'ana pēlā.

Inā e hiki hou mai ka moku o nā Haole, inā nō wau e hele aku me lākou. Akā, 'o ka 'Ailana o nā Nai'a Polū ku'u one hānau pono'i no nā kau a kau, a he mea nānā 'ole 'ia ka lō'ihī o ko'u noho 'ana ma 'ane'i. A inā e hiki koke mai paha nā Haole i kēia kau wela a'e, a inā ma hope aku paha o kahi wā lō'ihī, 'o ia mea like ana nō ia'u. Eia na'e, 'a'ole e pono ko'u noho 'ana ma laila ke 'ole ka loa'a he kaupoku ma luna o'u e malu ai a he wahi kūpono ho'i e mālama 'ia ai ka'u mea'ai. A no laila, 'o ke kūkulu hale ka pono. Aia lā na'e i hea?

Ua hiamoe wau ma luna o ka pōhaku i ia pō, a ao a'e, aia a'ela a 'imi hele aku i kahi kūpono e kūkulu ai i hale no'u. Ua kakahiaka mālie no ka manawa; aia lā na'e ma ka 'ākau, ua kau maila ke ka'apeha ao panopano a hākumakuma o ka 'ino'ino. He hiki wale mai koe a pa'a ho'i ka mokupuni i ua 'ino'ino lā. E aho ho'i ko'u hō'eleu aku i ke kūkulu hale.

Ua pono wau i kahi malu a hao 'ole 'ia e ka makani, kahi ho'i i kokoke mai i Honoko'a a loa'a ka pūnāwai maika'i nō ho'i. 'Elua wahi o ko'u mokupuni me kēlā ke 'ano — aia kekahi ma ka lae, a 'o kekahi, aia ma ka 'ao'ao komohana aku o laila, a ma lalo mai paha o ka ho'okahi mile ka mamao. E aho nō paha ka lae ke no'ono'o a'e, akā, 'oiāi he kama'āina 'ole wau i kekahi wahi, 'a'ohē hewa o ko'u māka'ika'i aku i laila i 'ike maka wau.

'O ka mea mua a'u i ho'omaopopo ai, a he mea i pōina ia'u a hiki mai ia manawa, aia nō ua wahi lā ma kahi kokoke i ke ana, kahi noho nō kā ho'i o ka pū'ulu 'lilo 'ōhukahuka. Ia'u nō a ho'okokoke aku i laila, puka maila ke alaka'i a kū mai ana i ka waha o ke ana me ka haka pono mai ia'u me kona mau maka lenalena. Inā wau e kūkulu i ko'u hale ma laila, ua pono ka pepehi mua aku iā ia a me kona pū'ulu a make; a he mana'o ko'u e hana pēlā, akā, e aho nō na'e ka ho'omanawanui a me ka ho'omākaukau pono 'ana iho.

Ua 'oi aku ka 'ono o ka wai o kēia pūnāwai ma mua o kēlā wai kai o kahi pūnāwai ma ka lae, a no ka mea, he wai kahe mau nō ia mai loko mai o ke alo pōhaku o ka pali. A no kēia puka 'ana mai o ua wai 'ono nei ma kahi kokoke nō a 'a'ole ma kahi mamao a hana nui paha ka hiki 'ana aku i laila, no laila, he hikiwawe maoli nō kona ki'i 'ia 'ana. Eia kekahi, aia ia wahi ma kahi o ke kumu pali, kahi kūpono ho'i e malu ai ko'u hale.

'A'ole i like ke ki'eki'e o nā pōhaku o 'one'i me ko ka lae mau pōhaku, a no laila, 'a'ole wau malu loa i ka wā hao nui mai o ka makani; 'oiai nō na'e ua lawa ke ki'eki'e i hiki ai ia'u ke hākilo aku i ko Honoko'a kapakai 'ākau.

'O ka mea na'e i pa'a ai ko'u mana'o e kūkulu 'ole i ko'u hale ma 'ane'i, 'o ko 'one'i sila 'elepani.

He kūnihi ka pali o kēia wahi; a aia ma lalo nō o ke kumu pali, he holopapa pōhaku i uhi 'ia i ka wai i ka wā kai piha. He wahi maika'i nō ho'i ia no ka sila 'elepani, no ka mea, i ka wā 'ino a kai ko'o paha, ua hiki iā ia ke kolo a'e i ke kumu pali e malu ai; a i ka wā mālīe a kai emi ho'i, ua hiki iā ia ke iho aku i nā kāheka e lawai'a ai a 'ōlala wale ai paha ma nā pōhaku.

He keu ka sila 'elepani kāne a ka mea kino nunui, a 'o kona mau paona, ua like me nā kānaka he kanakolu. Ua hapa mai ka nui o ka sila 'elepani wahine, eia na'e, he keu kā 'o ia a ka mea kanikani a hana kuli wale. He pākela 'alalī a 'aoa a'e ho'i a pō ka lā, a i ka pō nō ho'i i kekahi manawa. A 'o ka sila 'elepani keiki, kū nō kā ho'i i ke 'ano kanikani o kona makuahine.

Ua kai emi i kēia kakahiaka a'u e nānā aku nei i ia po'e holoholona he lehulehu e 'au ana ma waho a'e o kūlana nalu; a i loko nō o ia mamao, 'o ko lākou leo wāwā, he walo mai na'e i ke kula. Ua noho wau ma laila a pō ke ao a i loko o ia pō nō ho'i me ka māka'ika'i wale a'e nō i 'ō a i 'ane'i. A i ka wana'ao, i ka wā i ho'omaka hou a'ela ua hana kuli lā a pa'ē mai i ka pepeiao, 'o ko'u ho'i akula nō ia i uka o ka lae.

Aia ma kahi kokoke i ua wahi kūlanakauhale lā i pau aku nei i ke ahi, 'o ia ho'i 'o Kalasa'ā, kekahi 'āina maika'i no ka ho'okahua 'ana i hale hou no'u. 'A'ole na'e wau i makemake e hele ma laila, no ka mea, e ho'ohālī'ali'a mau 'ia nō paha ko'u mana'o no ku'u po'e aloha a pau i hala. Eia hou, he wahi hao nui 'ia e ka makani, a he wahi pu'e one ho'i i kuehu koke 'ia ke one e ka makani ke hao mai. 'A'ole wau e ho'okahua hale ma laila.

Ua hiki mai ka ua i ia ahiahi a'u i ho'i aku ai i ka lae. 'Oia mau ua nō a hala nā lā he 'elua a me nā pō o ua mau lā nei. Kūkulu akula wau i pāpa'i me ka la'alā'au i mea e malu ai i ia wā ua; a ma ke kumu o ua pōhaku nui lā i kūkulu ai. A pau, pā'ina ihola wau ma nā wahi mea'ai a'u e mālama ana i loko o ka 'ie. 'A'ole i hiki ke ho'ā 'ia ke ahi i ia manawa ma muli o ka nui o ka ua, a ua hele a pūanuanu 'i'o ihola nō wau.

I ke kolu o ka lā, mao a'ela ka ua. Puka akula wau i waho o ko'u wahi pāpa'i e huli aku i nā mea e pono ai ke kūkulu 'ana i ka hale, a me nā pou nō ho'i e kū ai ko'u pā. 'A'ohe o'u no'ono'o nui i nā 'īlio 'āhiu i ia wā, alia wau e pepehi aku i ka wā kūpono. 'O ka mea na'e a ko'u mana'o i kau nui ai, 'o ka nui hewahewa o ia mea he 'alopeka 'ula'ula 'o ka noho pū 'ana ma ka mokupuni. 'A'ole paha e hiki ia'u ke pepehi aku a pau ia mano kinikini 'alopeka. He akamai maoli nō ho'i ua wahi holoholona nei i ka 'aihue mea'ai, a no laila, aia wale nō a kū ko'u pā, a laila e palekana ai ka mea'ai.

'O ia kakahiaka, he keu nō a ke kakahiaka līhau 'ia e ka ua, Māpu mai ana ho'i ke 'ala kūpaoa o ka limu o nā kāheka; a mai kahi o nā pu'e one a me ke awāwa, e moani mai ana ke 'ala onaona o nā mau'u a mea ulu wale 'ē aku o laila. A ia'u nō e iho ana ma ke alahēle i kahakai a e hele aku ana ma ia kahaone a hiki aku i ka pu'e one nāna e 'au aku ana i ke kai, hele nō wau me ka hīmeni pū a'e. I ia manawa, ua ahuwale ka pae 'ōpua, a me he ala e 'ī mai ana he lā pōmaika'i ana nō.

A he lā kūpono nō ho'i e kūkulu ai i ko'u hale.

12

E kala loa, pae wale maila 'elua koholā ma ka pu'e one kahakai. Ua wae 'ē 'ia ka hapanui o nā iwi e ku'u po'e i mau mea ho'onaninani, aia nō na'e nā iwi 'ao'ao e kū ana nō ma laila me he lā ho'i ua kanu 'ia i ke one, a 'o ia nō auane'i ka'u e ho'ohana ai i pā.

'Eli pākahi ihola wau a hemo, a halihali akula wau i ua po'e iwi 'ao'ao lā a pau i uka o ka lae. Ua lō'ihī a kiwi nō ho'i ke 'ano, a i ka wā i pau ai nā mākālua i ka 'eli 'ia a kanu 'ia ai ho'i nā iwi a pa'a i ka lepo, kū ka pā a 'oi a'ela kona ki'eki'e ma luna o'u.

Kanu akula wau a pili kekahi iwi i kekahi me nā wēlau 'o'oi e pi'o ana i waho, i hiki 'ole ai ho'i ke pinana 'ia mai. A 'o ka limu mānoanoa ka'u mea i hauhoa a ho'oku'iku'i ai i nā iwi o ka pā, a no ka mea, he hele nō a mū'ekeke'i ua limu lā ke malo'o i ka lā, a 'o ia nō ho'i ka mea e pa'a ai ka pā. Ua mana'o wau i olonā sila i mea e hauhoa ai, no ka mea ua 'oi aku ka ikaika ma mua o ka limu, akā, he pākela 'ono nā holoholona 'āhiu i ia mea, a inā pēlā ka'u hana, he nali wale mai paha koe a hiolo ko'u pā. Ua hana akula wau a li'uli'u, a ke 'ole kahi pōhaku e kū ana ma laila i 'ao'ao no ka pā, inā ua keu aku ka lō'ihī o ke kūkulu 'ana.

I mea e komo mai a e puka aku ai, 'eli ihola wau i lua ma lalo o ka pā i lawa ka nui no'u e kolo aku ai. Ulana ihola wau i moena me ka nāhelehele, a 'o ia nō ka'u i hāli'i ai ma luna o ka 'ao'ao o ia lua ma waho o ka pā, i mea ho'i e pale aku ai i ka ua. 'O ka 'ao'ao o loko, kau akula wau i kahi pōhaku pālalahala i lawa kona māmā e hiki ai ia'u ke hāpai a'e.

'O ke ākea o ia pā, ma kahi o ka 'ehā anana, a ua lawa nō ho'i i wahi e mālama ai i nā mea a pau a'u e hō'ili'ili ai a mana'o ai ho'i he waiwai.

'O ka'u nō 'o ke kūkulu mua aku i ka pā, no ka mea, he pūanuanu 'i'o nō ka hiamoe 'ana ma luna o ka pōhaku i ia wā a he maka'u wau i ka hiamoe 'ana i loko o ku'u wahi pāpa'i o kolohe 'ia mai e nā 'īlio 'āhiu.

He keu aku ka lō'ihī o ke kūkulu 'ana i ka hale ma mua o ka pā ma muli o ka nui o ko'u pilikia i ka ua, a 'o ke kākā'ikahi wale nō o ka lā'au e pono ai ka hale kekahi mea i pilikia ai.

Wahi a kekahi mo'olelo ka'ao kahiko o ko'u lāhui, ua uluāhewa 'ia ka mokupuni e nā kumulā'au ki'eki'e i kekahi wā e kala loa i hala, i kinohi loa nō ho'i. 'O ia ke au iā Tūmaita'ino mā lāua me Maitaki. He po'e akua lāua a he kū'ē'ē mau ho'i ko lāua mana'o kekahi me kekahi. No ka mea, he mana'o 'ino ko Tūmaita'ino e make nā kānaka a pau o ia au. He mana'o ola nō na'e ko Maitaki. A ma muli o ia kū'ē'ē 'ana, iho akula 'o Tūmaita'ino me ka nui o kona nuha i lalo o Milu, i ke ao ho'i ma lalo a'e o kēia ao a kākou e noho nei, iho pū nō ho'i me kāna mau mea waiwai a pau. 'O kēia iho 'ana ho'i o Tūmaita'ino, 'o ia ke kumu i loa'a ai ia mea he make no kākou kānaka o kēia au.

I ia manawa, he loa'a nā kumulā'au ki'eki'e ma 'ō a ma 'ane'i a puni ka mokupuni, akā, he kākā'ikahi maoli nā kumulā'au o ia 'ano i koe i loko o kēia wā a kākou e 'ike nei. 'O nā mea loa'a, he kanali'i wale nō a mimilo nō ho'i. He hana nui ka huli 'ana a loa'a kahi lā'au kū pololei i kia no ka hale, Pō me ke ao ko'u huli 'ana a loa'a nā lā'au e lawa ai ko'u hale.

Ua lilo ka pōhaku 'o ka paia hope ia o ka hale, a ua waiho wau a hāmama 'o mua, no ka mea, 'a'ohē pā mai a ka makani i laila. 'Oki ihola wau i nā pou a like ka lō'ihī o kēia pou, a me ke ahi i 'oki ai. A 'o ka'u pahi i hana ai me ka pōhaku, ka mea ho'i i pilikia ai wau ma muli o ko'u 'ano 'akahiakahi i ka hana 'ana i ia 'ano mea, 'o ia nō kekahi mea i 'oki ai. 'Ehā pou o kekahi 'ao'ao i kanu 'ia a pa'a i ka lepo, a 'ehā nō ho'i o kekahi 'ao'ao, a ua pālua 'ia ka nui o nā pou o ke kaupoku. Hauhoa a'ela wau'i nā pou a pa'a i ke olonā sila, a 'o ke kaupoku, hāli'i 'ia ihola i ka limu mānoanoa.

I ka wā i pau ai ko'u hale i ke kūkulu 'ia, pau pū nō ho'i me ka hapalua o ke kau ho'oilo. I kēlā me

kēia pō, hiamoe ihola wau i laila me ka 'olu'olu o ka na'au, a 'o ko'u mana'o e palekana wau i loko o ko'u pā iwi ikaika, 'o ia ka mea i 'olu'olu ai. Ua hiki mai nā 'alopeka 'oia i wau e kuke ana i ka mea'ai, a kū maila ma waho a'e o ka pā me ke ki'ei 'ana mai ma nā wahi kōā o ka pā. 'O ka pū'ulu 'īlio 'āhiu kekahi i hiki mai i ia mau lā. Nali maila lākou i nā iwi koholā me ka nunulu pū mai, a me he ala ho'i e namunamu mai ana no ko lākou hiki 'ole ke komo mai i loko.

Pana akula wau a kū 'elua 'īlio i ka pua; eia kā na'e, ua pakele ke alaka'i.

I ia wā a'u e kūkulu ana i ka pā a me ka hale, 'o kahi ta'ape a'u i ho'omo'a hemahema ai ma luna o kahi pōhaku pālalahala a me nā wahi 'opihi malihini i loa'a 'ē ia'u, 'o ia wale nō ka'u mea'ai. Ma hope mai, hana ihola wau i 'elua mea e pono ai ke kuke 'ana. Aia ma kahakai, he loa'a nā pōhaku he nui wale i 'āna'anai 'ia a nemonemo e ke kai. Ua poepoe ka hapanui, akā, ma waena o ia kini lehulehu i loa'a mai ai 'elua pōhaku i poho loa 'o waenakonu. Ho'ōne ihola wau a māhuahua li'ili'i a'ela ka nui o ua wahi poho lā. A ua lilo ia po'e pōhaku a 'elua i mau ipu na'u e ho'omo'a ai i ka'u mea'ai. A ke kuke aku i ka i'a ma loko o ia 'ano ipu pōhaku, ua hiki nō ke mālama 'ia ia mea he 'aila i'a, 'o ia nō ho'i ka mea e nā ai ka 'ono a ka pu'u. I ia wā hemahema na'e o ka noho 'ana ma mua o ka loa'a 'ana o ia mau ipu pōhaku, he ho'omāunauna wale 'ia ua 'aila 'ono lā.

I mea e ho'omo'a ai i nā 'ano'ano a me nā a'a, ulana a'ela wau i 'ie makali'ili'i me ka he'upueo. Ua hikiwawe kēia hana, no ka mea, he 'ike nō ko'u i ia māhele, a na 'Ulape nō ho'i i a'o mai. A i ka wā i malo'o ai ua 'ie nei i ka lā, ki'i akula wau i ke kēpau o kahakai a ho'ohehe'e ma ke ahi. A laila, hamo ihola wau iā loko a pa'a nā puka a pau a i mea ho'i e kulu 'ole ai ka wai. A i mea e loa'a ai ka'u palaoa lūlū, ho'opiha 'ia ua ipu 'ie lā a'u i nā 'ano'ano a ho'ohui 'ia ihola me ka wai, a laila, ho'oku'u 'ia nā 'ili'ili i ho'owela 'ia a okooko loa i loko, a laila, kāwili 'ia a wali.

Ua 'eli wau i lua ma ka papahale o ko'u hale i kapuahi na'u. A po'opo'o, kīpaepae akula wau iā loko i ka pōhaku. He hana ma'amaui i ko Kalasa'a po'e ka ho'omākaukau a ho'a 'ana i ke ahi hou i kēlā me kēia pō. Akā, i kēia manawa a'u e noho mehameha nei, ho'okahi wale nō manawa o ka ho'a 'ana, a i ko'u wā e hiamoe ai, uhi aku ai i ka lehu ma luna o nā momoku ahi i mea e mālama ai i ua ahi nei. A hiki mai kekahi pō a'e, wehe a'e i ka lehu a puhi aku i ka momoku ahi. 'A'ohe li'uli'u, 'ā hou ana ke ahi. A me ia nō i hapa mai ai ka nui o ka'u hana o ia mau lā.

He nui a lehulehu nā 'iole 'āhinahina o ka noho pū 'ana ma ka mokupuni, a i kēia manawa o ka noho lako 'ana, ua pono nō ka loa'a 'ana ia'u o kahi kūpono e mālama ai i ka'u mea'ai o lilo aku i ka 'iole. Aia ma ke alo o ua pōhaku lā, 'o ia ho'i i ka paia hope o ko'u hale, he mau māwae po'opo'o i like ke ki'eki'e me ko'u po'ohiwi ke kū a'e i luna. Pao akula wau iā loko a laumania pālalahala, a ua lilo ia mau wahi i mau hakakau e mālama ai i ka mea'ai, a he mau wahi ho'i ia e pinana 'ole 'ia e ka 'iole.

A i ka wā i hala ai ka ho'oilo, a ho'omaka ai ho'i ka ulu 'ia o nā pu'u e ka mau'u, 'olu'olu ihola ka noho 'ana ma ko'u hale. 'A'ohe o'u hao 'ia mai e ka makani, 'a'ohe pulu i ka ua, a 'a'ohe ho'i o'u kolohe 'ia mai e nā holoholona 'āhiu; a 'o ko'u hale hou nō ho'i ka mea i malu ai. Ua lako wau i nā mea a pau i ia wā. A e like me ka mea a'u i mana'o ai e 'ai, 'o ia nō ka'u i kuke ai.

A no laila, ua hiki mai ko'u wā e no'ono'o ai i mea e pepehi ai i nā 'īlio hae nāna i pepehi 'o Lamo a nāna nō ho'i wau e pepehi ke hālāwai mai i ka wā loa'a 'ole o ka'u mau mea kaua. Ua pono e loa'a kekahi mau mea kaua i 'oi aku ka nui a me ke kaumaha; 'o ia ho'i, 'o ka pololū, 'o ke kakaka nui, a me nā pua nō ho'i i 'oi a'e ka 'oi. A i mea e hō'ili'ili ai i nā mea a pau e pono ai ka hana 'ia 'ana o ia mau mea kaua, huli hele akula wau ma nā wahi a pau o ka mokupuni a hala nō ho'i nā lā he nui wale. 'O ka pō wale nō ko'u wā hana i ia mau mea; a he nani ia ua pōwehiwehi ka pō i ka lawa 'ole o ka mā'ama'ama mai o ke kapuahi, hana ihola wau i mau lama me nā kino malo'o o nā i'a li'ili'i i kapa 'ia e mākou lā he saikai ka inoa.

'O ka waiho'olu'u o ka saikai, he waikālā, a 'o kona nui, 'a'ole i 'oi a'e ma mua o ka manamana lima kanaka. I nā pō 'o Hoku ka mahina, kū mai kēia i'a a nui lehulehu launa 'ole ma kapakai. A 'o ka piha'ū

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

loa o ke kai, ua 'ane hiki i ke kanaka ke hele ma luna o ka 'ilikai me ka piholo 'ole iho i lalo. Ho'opae 'ia mai ho'i ua i'a lā ma uka o ke one e ka nalu. He 'oni ka'anini a kūlepelepe ma laila, a 'oia nō 'oe he huluhula ka hana.

Lawai'a akula wau a piha nā 'ie he nui i ka saisai a kaula'i akula ma nā hākala o ko'u hale. He hauna maoli ua i'a lā ke puhi 'ia, akā he mā'ama'ama maika'i nō na'e.

Hana ihola wau i ke kakaka hou; a i ho'ā'o aku ka hana, 'olu'olu ihola ko'u mana'o i ka loa a me ka pololei o ka lele 'ana o nā pua ke pana aku.

Ho'opane'e akula wau a ka hope loa ka hana 'ana i ka pololū. Ia'u e hana ana i nā 'au lō'ihī a hana ana ho'i i kahi po'opo'o ma ka wēlau i wahi e hauhoa 'ia ai ka maka he niho sila 'elepani, kānalua ihola wau inā e like ana ka maika'i o ka'u pololū me nā pololū a nā kāne o ko'u lāhui, 'a'ole paha. Aia a loa'a mai he niho sila 'elepani, a laila, e 'ike 'ia nō.

Ua hala nā pō he nui o ko'u no'ono'o 'ana i mea e pepehi ai i ia mea holoholona kino nunui he sila 'elepani. 'A'ole ka 'upena limu 'o ke 'ano lawai'a 'ana e kō ai kēia mana'o o'u, no ka mea, he hana laulima kēlā a na nā kāne he 'ekolu paha a 'oi e hana, a 'a'ole paha e hiki ke hana ho'okahi 'ia e kahi kaikamahine. 'A'ohe ho'i a'u ho'omana'o a'e inā ua pepehi 'ia kahi sila 'elepani kāne ma mua me ka ihe wale nō a me ka pua paha. Aia wale nō a pa'a i ka 'upena, a laila e pepehi 'ia ai, a me ka lā'au pālau na'e e pepehi 'ia ai. He pepehi 'ia nō ka sila 'elepani wahine me ka ihe i loa'a ai kona 'aila, akā, 'a'ole lawa ka nui o kona niho i maka ihe.

Pehea lā e kō ai ia mana'o o'u, 'a'ohe o'u maopopo. Eia na'e, e like me ka nui o ko'u no'ono'o 'ana no kēia māhele, pēlā nō ho'i i nui a'e ai ka pa'a o ko'u mana'o e 'a'a aku i ia hana he pepehi sila 'elepani kāne. A no ka mea, 'a'ohe lua e like ai kona maika'i i maka ihe me ka niho 'o'ole'a 'o'oi o ka sila 'elepani kāne.

13

'A'ohē o'u hiamoe 'olu'olu i ia pō ma mua iho o ko'u hele 'ana i kahi o nā sila 'elepani i noho ai. Ho'omana'o a'ela na'e i ke kânāwai e pāpā ana i ka hana 'ia 'ana o nā mea kaua na ka wahine. Kānalua ihola wau inā e pololei ana ka lele a ka'u pua, a inā he pololei nō, pehea e 'ai ai ka maka o ua pua lā i ka 'i'o o ka sila 'elepani kāne, ka mea mānoanoa loa o kona 'ili. Pehea ho'i inā e huli mai ka huhū o kahi sila 'elepani i o'u lā me ka lele 'ino mai? A pehea nō ho'i inā e 'eha maoli wau a he pono ke kūpale aku i nā 'īlio 'āhiu 'oiāi wau e 'o'i hele aku ana i ko'u hale?

Nalu ihola wau i ia mau mea a kokoke e ao ka pō, akā, i lawa nō a puka mai ka lā, a i loko nō o ka hopohopo nui, 'o ko'u hele akula nō na'e ia no kahi o nā sila 'elepani i noho ai.

I hō'ea aku ka hana ma kahi o ka pali a nānā aku, eia kā, ua ha'alele 'ē ua mau holoholona lā i ka holopapa. Ua pau nō ho'i i kahakai, kahi i 'ākoakoa ai. A me he lā he po'e pōhaku nunui 'āhinahina lā e noho ana ma nā 'ili'ili o ia wahi ihona; a ma kai iki aku o laila, aia nā sila 'elepani wahine a me nā pēpē, kahi e le'ale'a ana ma nā 'ale.

'A'ole paha he 'ōlelo kūpono 'o pēpē no ka ho'ākāka 'ana i ke 'ano maoli o ka sila 'elepani keiki, no ka mea, ua like nō kona nui me ko ke kanaka makua. Eia na'e, ma kekahi 'ano a ma kāna hana nō ho'i, he pēpē 'i'o nō. He pili aku i ka makuahine a hele pū nō ho'i i nā wahi a pau āna e hele ai me ka 'oeha'a hele ma luna o nā hui. 'Oia nō 'oe lā he po'e keiki kanaka kēlā ua 'akahiakahi i ka hele wāwae. A me ke kanikani pū nō ho'i e hele ai i loko o ka nui nō o ke ohohia. Eia kekahi, 'a'ohē o lākou komo aku i loko o ke kai ke 'ole ka ho'okikina 'ia mai e ka makuahine; a he hana nui ka pahu aku i ka sila 'elepani pēpē i loko o ke kai ma muli ka nui loa o kona kino.

'O nā kāne, he noho ka'awale kekahi mai kekahi aku, ma muli o ko lākou 'ano lili a huhū wale, a lelepī nō ho'i kekahi i kekahi ma muli o ka mea li'ili'i loa a mea 'ole paha. I ia wā a'u e kū ana ma laila, aia 'eono kāne ma lalo a'e o'u, kahi e noho ka'awale ana me ke kia'i aku o kēlā me kēia mea i kāna po'e wāhine pono'i a me nā keiki nō ho'i o kona pū'ā.

He nemonemo pakika ka 'ili o ka sila 'elepani wahine, a 'o kona helehelena, he kohu 'iole lā ke nānā aku me ka ihu winiwini a me ka 'umi'umi nō ho'i. 'O ke kāne na'e, he pu'u ko luna o ka ihu, a me he 'ano lepe 'olo'olo lā ho'i o ka pelehū, e 'alu ana ka 'ili o ua pu'u lā i lalo o ka waha. 'O kona 'ili, he kalakala loa, a he kohu lepo 'ūkele ho'i i hele a malo'o a māwaewae i ka lā. He holoholona pupuka mai ho'i kau!

Mai ko'u wahi o luna o ka pali i nānā iho ai i kēlā me kēia sila 'elepani kāne pākahi a pau me ka ho'ā'o pū e wae a'e i ka mea li'ili'i loa.

Ua like ka nui o lākou a pau kekahi me kekahi a koe ka mea i mamao loa mai o'u aku, ka mea ho'i i ālai iki 'ia kona kino e kahi pōhaku nui. Ua hapa mai nō kona nui i nā kāne 'ē a'e, a kohu mea 'ole ho'i i mua o lākou lā. He mea 'ōpiopio 'o ia a 'oiāi 'a'ohē āna wahine a keiki paha nāna e le'ale'a ana i nā 'ale i mua ona, 'o ia ka'u mea i 'ike ai he mea wahine 'ole a keiki 'ole ho'i, a no laila, 'a'ohē ona maka'ala loa a pi'i koke paha o ka wela.

Iho mālie akula wau i ka pali. A i mea e hiki aku ai wau i ona lā me ka 'ike 'ole 'ia mai, ua pono ke kā'alo 'ana a'e ma hope o nā kāne 'ē a'e a i 'elima, a kā'alo hāmau loa nō ho'i i 'ole e pū'iwa mai lākou ia'u. A 'oiāi, 'a'ohē o lākou mea iki a nui paha e māka'u ai, a he lele koke mai paha ke 'ike 'ia wau ma laila, mana'o ihola wau e aho e nihi ka hele. E lawe pū ana wau i ia manawa me ka'u kakaka hou, he mea ho'i i 'ane like kona lō'ihī me ko'u, a me nā pua nō ho'i he 'elima.

Ua 'ālualua ke alahahele a nui nā pōhaku a me ka 'ili'ili, a ua akahahele loa wau i 'ole e kaka'a aku kahi pōhaku i lalo o ia ihona ma muli o ko'u hemahema. Ua akahahele nō ho'i wau o 'ike 'ia mai auane'i e nā sila 'elepani wahine nāna e 'au ana i ka 'aekai, no ka mea, inā pēlā, e pi'oloke koke iho nō lākou a he

'alalī wale mai nō a 'ike 'ia wau ma laila.

Kolo akula wau ma hope o ka pōhaku nui ma kahi kōkoke i ia sila 'elepani kāne li'ili'i. A laila, kū a'ela wau me ka 'ōmou a'e i ka pua a pa'a i ke kaulapana. Eia na'e, ho'omana'o honua akula wau i ka 'ōlelo a'o a ko'u makuakāne i ka 'ī mai e haki nō ke kakaka i loko o ka lima ke huki 'ia ke kaulapana e ka wahine.

Aia ka lā e 'au akula i ke komohana, 'a'ohē na'e i kau 'ia kahi sila 'elepani kāne e ko'u aka i ia wā. E noho ana nō 'o ia ala ma kahi 'ano mamao mai o'u aku, e noho pū ana me ka huli pono mai nō ho'i o kona kua i o'u nei; eia na'e, 'a'ole wau i 'ike i kahi kūpono o kona kino e pana aku ai i ka pua mua, 'o ka po'ohiwi paha a i 'ole ia 'o ke po'o. He 'ili lahilahi ko ka sila 'elepani, 'oiai nō na'e he kōhu kalakala ke nānā aku; akā, he 'aila mānoanoa na'e ko lalo o ua 'ili lahilahi lā a 'a'ole e hiki koke aku ka maka pua i ka 'i'o. Eia kekahi, ua 'u'uku ke po'o a e halahū wale nō paha nā pua he nui ke pana 'ia aku i laila.

Ia'u e kū ana ma hope o ua pōhaku lā, me ka 'ike 'ole ho'i i ka'u mea e hana ai, kupu maila ka 'ōlelo a ko'u makuakāne i loko o ko'u na'au no ka haki 'ana o ke kakaka i ka lima o ka wahine i kona wā nō e huki ai i ke kaulapana. I ia wā koke ihola nō, 'o ka ne'e 'oko'a akula nō ia o kahi sila 'elepani kāne no ka 'aekai. A kainō a ua lohe 'ia mai ka'u e no'ono'o ana. Eia kā, e ne'e wale ana nō kēlā no kahi o ka 'aeone e noho maila nā wāhine a kekahi kāne 'āo'o.

I loko nō o ka nui o kona kino, he māmā na'e ka hele o ka sila 'elepani kāne. He kolo 'oeha'a 'o ia ma luna o kona mau hui i kōhu lima kanaka lā ke 'ano ke 'oni a'e. I ia wā, e ho'okōkoke ana 'o ia ala i ke kai, a 'o ia nō ko'u wā i pana aku ai i ka pua, a ua lele pololei ho'i. Mai kū nō ho'i 'o ia ala i ia pua, a ke 'ole ho'i kona huli honua 'ana a'e no kahi 'ē, pēlā ihola nō. 'A'ole i haki kahi kakaka ma ko'u lima, akā, 'a'ole na'e i kū ua sila 'elepani kāne lā. Ua hala akula nō ua wahi pua lā, a 'o ke kai wale nō ma hope ona ka mea i kū.

'A'ole wau i 'ike i ua sila 'elepani 'āo'o lā e kolo 'oeha'a ana no kai o kona pū'ā, aia wale nō na'e a lohe wau i ka nehe mai o nā 'ili'ili e 'āna'anai ana kekahi i kekahi ma lalo o kona kino, a laila, ua maopopo. Me ka mio loa i hiki aku ai kēia ma kahi o kona hoa paio, a me ka ho'okuke ho'okahi 'ana aku o ka po'ohiwi i kula'i aku ai iā ia ala. Ua like ka lō'ihī o ke kāne 'ōpiopio me ko nā kānaka 'elua, eia na'e, he mea 'ole ia nui i ka ikaika o ia ho'okuke 'ana o kahi sila 'elepani 'āo'o, a 'o ko ia ala hiolo wale akula nō ia i loko o ke kai a moe wale ana ma laila me ka nui o kona pū'iwa.

Lele akula kēia a ma luna o ia 'ōpiopio, a 'onou 'ino ihola ke po'o me ke kūō pū a'e, a 'o ka nui o ka leo, e kūpina'i a'ela i ke alo o ka pali. 'O ka pū'ā sila 'elepani wahine a me nā keiki, oki ihola ko lākou lana nanea 'ana ma nā 'ale. Huli maila lākou a pau a nānā mai i ia hākōkō 'ana.

Iā ia nei i lele aku ai i kona hoa paio, aia 'elua sila 'elepani wahine ma kona ala e hiki aku ai i laila. 'O kona 'a'e wale aku nō na'e ia ma luna aku o lāua nei me he mea lā he po'e 'ili'ili wale nō a 'elua. A me kona niho 'o'oi nō ho'i i nahu aku ai a moku loa ka 'ili ma ka 'ao'ao o ua 'ōpiopio lā.

Aea a'ela kahi 'ōpio, a iā ia i huli mai ai, 'ā maila kona mau maka me ka 'ena 'ula'ula a me ka piha nō ho'i i ka hae. A i ka wā i ho'ā'o hou aku ai ka mea 'āo'o e nahu, 'iliki mua maila kēlā me ka nahu loa mai a kū ana ko ia nei 'ā'ī a pa'a i ka niho 'o'oi o ka 'ōpio. 'Ā'ume'ume ihola lāua me ia pa'a nō. 'O ke kaka'a akula nō ia o lāua ma nā 'ale o ia 'aekai me ka pakī pū a'e o ka wai i luna o ka lewa.

Ua holo pū'ā'ā a'e nei nā wāhine a me nā keiki no kahi 'ē. 'O nā kāne 'ē a'e na'e, e noho wale maila ma ka ihona i kahakai me ka nānā maka aku.

Ho'omaha iki ihola ua po'e 'ahi kananā lā o ka 'aekai me ka ho'omākaukau 'ana iho e ho'ouka hou aku i ka hakakā 'ana. He wā kūpono nō paha ia no'u e pana hou aku ai i kahi pua i ka 'ōpio nāna e moe ana ma ka wai pāpa'u me kona alo e huli ana i luna a me ka pa'a mau nō o ka 'ā'ī o kona hoa paio ma ka niho. Akā, e lana ana na'e ko'u mana'o e make ana ka mea 'āo'o i ka 'ōpio, a no laila, 'o ko'u kū wale

maila nō ia me ka pana 'ole aku.

He mau 'ālina pōaleale ko luna o ke po'o a me ka po'ohiwi o ua sila 'elepani 'āo'o lā, a he mau mea ia i 'ike 'ia ai 'o ia ala he mea ma'a i ka hakakā. I ia manawa, 'iliki honua akula kēlā me kona hi'u i mea e hemo ai ka niho o ka 'ōpio. I ia manawa, pā akula kahi pōhaku i kona hi'u. A me ia hi'u ona i pahu aku ai mai ka pōhaku aku a hemo ia pa'a 'ana o kona 'ā'i.

Kolo kikī maila 'o ia i uka o ua ihona kahakai lā me ka hāmama loa o kona waha nui, a ma hope mai ona ka 'ōpio. I ho'okokoke mai ka hana i o'u lā, kuemi pupuāhulu akula wau i hope me ka mana'o e lele mai nei kēlā no ka hō'eha mai ia'u; akā, no ko'u pīhoihoi loa, hemahema ko'u ne'e 'ana a 'ōkupe akula wau i ka pōhaku, 'o ko'u hiolo ihola nō ia ma nā kuli.

Ho'omaopopo koke ihola nō wau i kahi 'eha o ko'u wāwae, akā, kū koke a'ela nō na'e, a 'o ia ka manawa i huli a'e ai ke alo o ua sila 'elepani 'āo'o nei i kona hoa paio me ka nahu 'ino aku. 'O ka mio loa o ia huli 'ana pēlā, ua pū'iwa ihola kahi 'ōpio.

Moku poale hou ka 'ao'ao o ka 'ōpio, a kula'i hou 'ia nō ho'i 'o ia i hope ma ka wai.

'O ka hā'ula'ula maila nō ia o nā 'ale i ke koko, akā, ua huli koke maila kēlā a kali ma laila me ka mākaukau ho'i e kūpale aku i ka lele hou 'ana mai o ka mea 'āo'o. Hālāwai 'ino a'ela lāua me ka po'ohiwi o ka 'āo'o, a 'o ke kani pohā, kohu mea lā he mau pōhaku lāua e ho'oku'i ana kekahi me kekahi. Pa'a hou akula ka 'ā'i o ka mea nui i ka niho o ka 'ōpio, a 'o ko lāua poholo ihola nō ia i lalo o kahi nalu. I aea hou mai auane'i ka hana, 'oia mau pa'a nō o lāua kekahi i kekahi.

Ua welo 'ē ka lā, a 'o ka pōuliuli loa, 'a'ole i hiki i ko'u maka ke 'ike me ka maika'i. Ua hele a 'eha 'i'o nō ho'i ko'u wāwae, a 'oia ho'i, aia ko'u hale ma kahi mamao mai o'u aku, ua holo koke ko'u mana'o e ho'i aku i laila i ia manawa 'ānō lā. A i ia manawa nō a'u e pi'i ana i ka palī, a ma ia hope mai a li'uli'u nō ho'i, ua hiki nō ke lohe 'ia kā lākou lā mau kūō e walo mai ana i ke kula.

14

I ka wā i hiki aku ai wau i ko'u hale, 'o ka 'eha loa 'a'ole o ka'e mai o ko'u wāwae, ua lilo he hana nui ke kolo 'ana aku i lalo o ka lua a'u i 'eli ai i 'īpuka pā, a me ka ho'one'e 'ana nō ho'i i kahi pōhaku kaumaha a'u i waiho ai ma laila i pani no ia 'īpuka.

Ua hala 'elima lā o ko'u waiho wale 'ana ma ka hale me ka pehu loa o ko'u wāwae a me ka loa'a 'ole ho'i o ka lā'au e lapa'au ai. Ua lawa wau i ka mea'ai, akā, i ke kolu o ka lā, ua emi loa ka wai o loko o nā ipu. A i ka lua o ka lā ma ia hope aku, i pau loa ai ka wai. A laila, ua pono ko'u hele 'ana aku i ka pūnāwai ma ke awāwa e ki'i hou ai i ka wai.

Hele akula wau i ka wā i pi'i mai ai ka lā. Lawe akula i ka 'opihi malihini i mea'ai o nā'u, lawe pū nō ho'i me nā mea kaua a'u, he ihe, he kakaka a me nā pua nō ho'i. He 'ūlōlohi maoli ka hele, no ka mea, 'o ke kolo ma nā kuli a me nā wāwae me ka mea'ai e ha'awe 'ia ana ma ke kua, a me nā mea kaua nō ho'i e kaulakō 'ia mai ana ma hope, pēlā wale nō ke 'ano o ko'u hele 'ana i ia manawa 'eha loa o ka wāwae.

Ua loa'a kekahi ala e hiki koke aku ai i ka pūnāwai, akā, he ala 'ālualua na'e a me ka ihona kūnihi nō ho'i i hiki 'ole ia'u ke pinana; a no laila, hele akula wau ma ke ala loloa ma loko o ka nāhelehele. Hiki akula wau i ke awāwa i ka wā i kau ai ka lā i ka lolo. 'A'ole i nui ke ka'awale o ka pūnāwai mai laila aku a ua nui ko'u make wai, eia na'e, ho'omaha ihola wau ma laila a mama akula i ka lau o ka pānini i mea e nā ai ka 'ono a ko'u pu'u.

Ia'u e ho'omaha ana ma laila me ke omo pū 'ana i ka wai o ka pānini, 'ike akula i ka 'īlio nui 'āhinahina, i ke alaka'i ho'i o ka pū'ulu 'īlio 'ōhukahuka, a ma loko 'o ia o ka nāhelehele ma luna a'e o'u. E hahai mai ana kēlā i ko'u ea me ke kunou pū o ke po'o i lalo a me ka hanu hele mālie mai i ko'u mau meheu. I 'ike mai auane'i ka hana, 'o kona kū koke ihola nō ia. A ma hope mai ona, 'o kona pū'ulu ke ka'i mai ana ma ke 'ano holo peki; a 'o lākou pū kekahi i kū mai.

Lālau akula wau a pa'a ke kakaka ma ka lima, akā, ia'u na'e a 'ōmou i ka pua, 'o ka hue koke akula nō ia o ua 'īlio alaka'i lā a nalowale i loko o ka nāhelehele; a 'o kona pū'ulu nō ho'i, ma hope aku nō lākou. A 'oia nō 'oe lā, ua 'ō'ili mai a heo aku i loko o ka hanu ho'okahi 'ana. 'A'ohe a'u mea e pana aku ai i ka pua, a me he lā ho'i, he 'ole wale nō kai hiki mai.

Ho'olohe pono akula wau, akā, 'o ko lākou palamimo loa, 'a'ohe he wahi mea iki a lohe 'ia mai; eia na'e, he mana'o ho'ohuoi ko'u e ho'ā'o mai auane'i lākou e ho'opuni mai ia'u. A no laila, 'o ko'u kolo mālie akula nō ia me ke kū wale aku nō no ka ho'olohe a 'alawa 'ana aku i hope i 'ike maopopo wau i ka mamao e ka'awale nei au mai ka pūnāwai aku. He keu ka 'eha o ko'u wāwae i ia manawa, a kāpae akula wau i ke kakaka a me nā pua ma ka 'ao'ao, no ka mea, ua hele a hihia loa ka nāhelehele, a no ko'u hiki 'ole ke pana pono aku i ka pua 'oiai wau ma ia wahi hihia, no laila, ua hele a pau ka pono o ia mau mea. 'O ka'u pololū wale nō kai koe o nā mea kaua, a aia ma ko'u lima e pa'a ana.

Ua hō'ea a'ela wau i ka pūnāwai. He wai kahe mau ia mai loko mai o kahi māwae o ka pōhaku; a 'o ua pōhaku lā, he kau mai ma nā 'ao'ao 'ekolu o laila. A he mau 'ao'ao ho'omalū nō i mea e kolohe 'ole 'ia mai ai wau e nā 'īlio. A no laila, inu ihola wau me ka maka'ala mau aku i ka 'ao'ao hāmama a ma 'ō aku ho'i o ka ihona o ua awāwa lā. Ua li'uli'u ko'u inu 'ana ma laila, a ma hope, kī'o'e ihola wau a piha nā ipu. A laila, me ka 'olu'olu o ka na'au i ka mana'o ua palekana wau, kolo aku no ka waha o kekahi ana a'u i 'ike ai.

Aia he lihi kaola pōhaku 'ele'ele ma luna a'e o laila i ulu 'ia ho'i a pa'apū i ka nāhelehele. A ma waena ho'i o ia nāhelehele, kahi i kū ai ua 'īlio 'āhinahina nei, a 'o kona po'o wale nō kai hiki ke 'ike lihi 'ia. 'A'ohe he wahi mea a 'oni iki mai o kona kino a koe kona mau maka lenalena. 'O ia wale nō kai 'oni me ka haka pono mai i nā wahi a pau a'u e hele ana 'oiai e ho'okokoke 'ana aku i ke ana. A ma ia hope iho, puka maila kekahi po'o, a laila, kekahi po'o ma hope mai o kēlā. Aia na'e lākou ma kahi mamao loa

e hiki 'ole ai ka'u pololū ke pahu aku wau.

'A'ohē i 'emo, 'ike lihi akula wau i ka nehe 'oko'a o ka nāhelehele ma kekahi kapa a'e o ke awāwa. Ua ka'awale a'ela ka pū'ulu; aia kekahi hapa ma kekahi kapa a 'o kekahi hapa, aia ma kekahi kapa a'e e kali ana i ko'u mā'alo 'ana aku i laila me ka mana'o e ho'ohālua mai.

Aia ke ana ma mua pono o'u a ua kolo aku wau a hiki i loko a'e o kona waha. A mai luna mai o'u, ua lohe 'ia mai ke kani ko'ele a nā wāwae 'īlio e holo ana ma laila a me ka nakekeke 'ana mai o ua nāhelehele lā i kona hehi 'ia 'ana. A laila, 'o ka hāmau ihola nō ia.

Ua palekana ihola wau no ka manawa, akā, ua maopopo, he ho'i wale mai koe o ka pū'ulu; a pēlā ihola nō. I ia ahiahi 'ana iho nō ho'i i ho'i mai ai me ka mā'alo'alo 'ana a'e i 'ō a i 'ane'i o ka nāhelehele a ao a'e ka pō.

Ua nui 'o loko o ke ana, 'oiai nō na'e he waha li'ili'i kona, a ua lawa ka nui i hiki ai i ke kanaka ke kū a'e i luna me ka ho'oku'i 'ole 'ia o ke po'o. He wai kulukulu ko luna, a he hu'ihu'i nō ho'i ko loko o laila ma muli o ka loa'a 'ole he ahi e ho'opumehana ai; 'o ia na'e ko'u wahi noho o nā lā he 'eono o ia mua aku, a hiki ho'i i ka polapola 'ana mai o ko'u wāwae. 'O ka'u mea wale nō 'o ka puka 'ana aku i waho, i ki'i aku wau i wai ma ka pūnāwai.

I ia wā nō a'u e noho ana ma laila, mana'o ihola wau i hale kūpono paha ua ana nei no'u, a i hale keu nō ho'i no ka wā e hiki 'ole ai ia'u ke noho ma kekahi hale o'u. A ua lilo nō ia i kahi no'u e noho ai i loko o ka wā pō'ino a 'ōma'ima'i paha o ke kino. A i lawa nō a ola hou ko'u wāwae, 'o ia ihola nō ka'u i hana ai.

'A'ohē lihi launa 'ole o ke komo loa aku o ia ana i loko lilo o ke kīkala o ua pu'u lā, a he kīke'eke'e nō ho'i me he puhi 'ōlalilali lā. Akā, 'o kahi wale nō o ia ana i alahula ia'u, a'u ho'i i noho mau ai, 'o ia nō kahi a ka lā e pā mai ai ma loko koke a'e o ka waha.

I loko o kekahi au i kūnewa loa akula, he ho'ohana 'ia ua ana nei e o'u po'e kūpuna. I mea aha na'e i ho'ohana 'ia ai, 'a'ole wau i maopopo, akā, ua kālai 'ia nā ki'i ma nā paia pōhaku o loko. He pelikana 'oe e lana ana i ke kai a e lele ana ho'i i ka lewa, he nai'a 'oe, he koholā 'oe, he sila 'elepani 'oe, a me nā nēnē 'aukai, nā kolaka, nā 'īlio a me nā 'alopeka nō ho'i. A ma kahi o ka waha o ke ana i pao 'ia ai he mau kīpoho 'elua a po'opo'oa loa i loko o ka pōhaku. Ua mana'o wau i mau wahi lāua e mālama 'ia ai ka wai, a no ka mea ho'i, ua 'oi aku ka nui o ia mau wahi ma mua o ka'u mau ipu.

Hana akula wau i mau hakakau ma nā māwae pōhaku e like me ka'u i hana ai ma kekahi hale, a 'o ka'u mea'ai a pau e hō'ili'ili ai, he ho'āhu 'ia nō ma laila. Ua 'ohi aku nō ho'i wau i nā lā'au mai luna mai o ua pu'u lā o ko'u ana i mea e pono ai ka lapa'au 'ana. 'O ke kakaka li'ili'i a me nā pua a'u i hana mua ai kekahi i waiho 'ia ma ke ana. A 'o ka'u mea hope loa i hana ai, ma hope o ke kūkulu 'ana i ko'u pela me ka limu a ma hope ho'i o ka 'ohi 'ana i ka wahie no ke ahi, 'o ka ho'āhu a'e i nā pōhaku ma ka waha o ke ana i pani no ka puka. 'O kekahi puka li'ili'i wale nō kai koe i lawa ka nui no'u e kolo aku ai i loko.

'O kēia mau mea a pau a'u i hana ai, hana 'ia nō me ka ho'omana'o pū a'e i ia lā o'u i 'ōma'ima'i ai a nele ai ho'i i ka wai. A he mau hana 'o'ole'a ia, a hana kāne nō paha, akā, 'a'ole hiki ke 'alo a'e, no ka mea, aia wale nō a mākaukau ua hale hou nei o'u, a laila, e ho'i aku nō wau no kahi i noho ai 'o nā sila 'elepani.

Ua kai make i ia manawa a'u i hiki aku ai i laila. A i nānā aku ka hana o'u iā uka o ka ihona kahakai, 'ike akula nō wau i ke kino wailua o ua sila 'elepani 'āo'o lā e waiho wale ana ma laila. Ua holehole 'ē 'ia nā iwi, a na ka nēnē 'aukai nō ho'i i holehole; eia na'e, ua loa'a maila ka'u mea i hele aku ai ma laila, 'o ia ho'i ka niho.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ua lō'ihī kekahi mau niho, e like ho'i me ke kīko'o lima, a 'o ka laulā, ua hapa ka laulā o ko'u poho lima. He wēlau kiwi ko ka hapanui, a 'o kekahi hapa, ua haki. Wae ihola na'e wau ma nā mea maika'i loa a ho'okala aku a 'o'oi loa ka maka, a pau, ua loa'a 'ehā niho i kūmūmū 'o lalo a winiwini 'o luna a maika'i loa nō ho'i i maka ihe.

Hana ihola wau i 'elua ihe hou aku me 'elua o ia mau maka ihe, a pau, ua mākaukau nō wau e hele i ke ana o nā 'īlio 'āhiu.

15

'A'ole i kala ka noho 'ia o ka 'Ailana o nā Nai'a Polū e ia mea he 'īlio 'āhiu, a mai ko'u wā mai nō ho'i e kamali'i ana. Akā, i ka wā i luku 'ia ai ka hapanui o ko Kalasa'ā po'e kāne, 'auana akula kā lākou mau 'īlio. A i hui aku ka hana me ua mau 'īlio 'āhiu lā, lilo lākou i pū'ulu 'āhiu nāhoahoa. A i kēlā me kēia pō, he mā'au hele mai ua pū'ulu lā ma ke kūlanakauhale; a i ke ao, he noho ma kahi kokoke mai nō. I ia mau lā i ho'olālā 'ia ai ka ho'opau 'ia 'ana o kahi pū'ulu, akā, 'a'ole i kō kēia mana'o o mākou, no ka mea, 'o ia nō ho'i ka wā i kū mai ai ka moku a ha'alele ai ho'i ko'u po'e.

'O ke kumu i 'oi a'e ai ke 'ano nāhoahoa o ka pū'ulu, ma muli nō ho'i ia o ke 'ano ho'onanā o kona alaka'i, ka mea kino nunui, 'ā'i pūhuluhulu a maka lenalena nō ho'i.

'A'ohe mea o mākou nāna i 'ike i ua 'īlio alaka'i lā ma mua o ka hiki 'ana mai o nā 'Āliuka, a no laila, ua hiki pū mai nō paha 'o ia me lākou i ko lākou wā i holo mai ai, a ua ha'alele 'ia nō ho'i ma 'ane'i i ko lākou wā i holo hou aku ai. 'O kekahi mea o'u i mana'o ai pēlā, ua 'oi loa aku kona nui ma mua o ko mākou po'e 'īlio o ka mokupuni, a eia kekahi, 'o ko mākou, he huluhulu pōkole a palaunu nō ho'i ka 'ōnohi. A no laila, ua pa'a ko'u mana'o ē he 'īlio 'Āliuka nō kēlā.

Ua pau 'ē he 'ehā 'īlio i ka pepehi 'ia e a'u, akā, ua nui na'e nā 'īlio i koe, a eia nō ho'i ke māhuhua nei, no ka mea, mai ia manawa mai i ha'alele ai ka moku Haole, ua hānau 'ia mai he mau keiki hou, a 'o ua po'e keiki lā, he keu kā ho'i ka hae a me ka 'āhiu.

Ua hele akula wau i ia pu'u o ke ana i noho ai ka pū'ulu 'īlio 'oiai ua pū'ulu lā ma kahi 'ē. 'Ohi akula nō wau i ka nāhelehele malo'o i la'ola'o, a ho'āhu aku ma kahi o ka waha o ia ana. A laila, kali akula wau i ke komo hou aku o ka pū'ulu i loko. He ho'i mai nō kahi pū'ulu i ke kakahiaka nui e hiamoe ai, a aia wale nō a pau ka mā'au hele 'ana o ia pō aku, a laila e ho'i mai. Ua lawe aku wau i ke kakaka nui me 'elima pua, a ua lawe pū nō ho'i me 'elua ihe. Ānehe mālie akula wau i mua o ka waha o ia ana a ho'okokoke akula nō ma kekahi 'ao'ao. A ma laila wau i waiho ai i nā mea kua a pau a koe ho'okahi ihe.

Ua ho'ā wau i ke ahi ma ka la'ola'o a ho'ō aku i loko o ke ana. 'A'ole paha wau i lohe 'ia, a 'o ko'u mea i mana'o ai pēlā, no ka mea, 'a'ohe nō he wahi leo 'aoa iki o lākou a lohe 'ia i ke ana. A no laila, lālau akula wau i ka'u mau mea kua a pinana a'e i luna o kahi lihi kaola pōhaku i kokoke ma laila.

'Ā a'ela ke ahi a ki'eki'e me ka pua a'e nō ho'i o kekahi hapa o ka uahi a puehu a'ela i 'ō aku o ka pu'u. Akā, 'o kekahi hapa na'e, a 'o ka hapanui paha o ia uahi, ua pa'a i loko o ke ana. 'A'ole e hiki i ka pū'ulu ke noho ma loko o laila, a e pono nō auane'i e puka mai lākou i waho. 'A'ole wau i mana'o e pana aku i nā 'īlio a 'oi aku ma mua o ka 'elima ka nui, a no ka mea ho'i, he 'elima wale nō a'u pua i lawe mai nei. Akā, inā 'o ke alaka'i kekahi e kū i kekahi o ia mau pua, e 'olu'olu ana nō ko'u mana'o. A no ia mea, no laila, mana'o ihola wau e aho paha ka mālama 'ana i ia mau pua a pau a i 'elima no ka pana aku iā ia, a pēiā ihola nō ka loa'a 'ana mai.

'A'ohe he wahi 'īlio a puka mai ma mua o ka pio pono 'ana iho o ke ahi, a i ia manawa i pio ai i puka mai ai ho'i nā 'īlio mua 'ekolu a holo aku. A ma hope mai o lākou, he 'ehiku hou mai, a li'uli'u iki, 'ehiku hou a'e, a ua holo wale aku nō. Ua nui na'e nā 'īlio i koe i loko o ke ana.

A laila, puka mai ke alaka'i. Akā, 'a'ohe ona holo wale aku e like me nā 'īlio i puka mua mai. 'O kona lele maila nō na'e ia ma luna o nā momoku ahi a kū ana ma 'ane'i mai o ka waha o ke ana me ka hanu pū a'e i ke ea. 'O ke kokoke loa o kona wahi e kū ana i ia manawa i o'u lā, ua hiki nō ke 'ike 'ia kona mau pukaihu i ke kapalili 'ana a'e; 'a'ohe na'e āna 'ike mai ia'u a kau ana ke kakaka i luna, a he nani nō ia 'a'ole 'o ia i maka'u ia'u o he'e koke aku paha auane'i.

Kū ki'ihelai maila 'o ia ma laila e huli ana ke alo i o'u nei, a me he lā ua mākaukau no ka lele 'ana

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

mai; a 'o kona mau 'ōnohi lenalena nō ho'i, ua hele a maka pili. I ia manawa koke ihola nō, kū a'ela kona umauma i ka pua. 'O kona huli a'ela nō ia e holo aku, akā, ho'okahi wale nō kapua'i a hina ihola i lalo. Pana hou akula wau i ka pua, akā, ua hala wale a'ela na'e ma ka 'ao'ao.

I ia manawa, e puka mai ana 'ekolu 'īlio hou a'e mai loko mai o ke ana. Pana akula wau a pau nā pua, a i nānā hou aku ka hana, ua make 'elua o lākou.

Me ka lawe pū 'ana i nā ihe 'elua i iho aku ai wau mai luna aku o ka lihi kaola pōhaku a komo aku ma loko o ka nāhelehele no kahi i hā'ule ai ua alaka'i lā, A i ko'u wā i hō'ea aku ai i laila, 'a'ohē ua wahi 'īlio 'āhiu lā. 'Oiai nō paha wau e pana aku ana i kekahi po'e 'īlio i hele aku ai kēia nō kahi 'ē. A kainō, 'a'ole e hiki iā ia ke hele a mamao me ia kūlana 'eha nō ona, eia kā, i huli aku ka hana, a me ka nānā pū aku ma kona wahi o mua o ke ana i kū a'e nei, aia kā ho'i, ua pau 'ē i ka nalowale.

Ua kali au a li'uli'u, a laila, komo akula wau i loko o ke ana. A 'oiai he ana komo loa aku nō ia, ua hiki nō na'e ia'u ke 'ike me ka maika'i.

Aia lā ma kahi kū'ono o ua ana nei ke kino kupapa'u i 'ai hapa 'ia o kahi 'alopeka, a ma ka 'ao'ao o ia 'alopeka lā, he 'īlio 'ele'ele me nā 'īlio keiki 'āhinahina 'ehā. Hele maila kekahi 'īlio keiki a kokoke, a ua hiki paha ia'u ke lālau aku a hāpai a'e. A ua ulu maila ka 'i'ini i loko o'u e hana pēla, akā, ia'u na'e e mana'o ana e lālau aku, kū a'ela ka makuahine me ka hō'ike pū mai i kona mau niho weliweli. Kuemi akula wau i hope a hiki i waho o ke ana me ka pa'a pū o ka ihe ma ka lima a me ka mākaukau nō ho'i e pahu aku ke lele mai kēlā. 'A'ole na'e wau i pahu aku i ia manawa.

E pāhola mai ana ka pō'ele'ele i ia manawa a'u i ha'alele ai i ke ana. Hele akula wau ma ke kumu o ka pu'u a hō'ea aku i ka pali. 'A'ole i li'uli'u ko'u hele 'ana ma kēla alahēle e moe ana ma waena o ke ana a me ko'u hale, he wahi ho'i i alahula i nā 'īlio, a laila, 'ike akula wau i kahi pua e waiho ana ma ka lepo me kona 'au ua haki. Ua nali 'ia nō ho'i ma kahi kokoke i ka maka a hemo loa, a 'o ko'u ho'omaopopo koke ihola nō ia 'o ia nō kā ua 'au nei o ia pua i kū ai kahi alaka'i o ua pū'ulu 'īlio 'āhiu lā.

A ma 'ō aku o laila, 'ike akula wau i kona meheu ma ka 'ehu lepo. Ua pa'ewa ke 'ano o ia mau meheu ona, a me he mea lā ua mālie loa ka hele 'ana. Hahai akula wau a hiki i ka pali, a i kahi ho'i i lilo ai ia meheu i ka pōuliuli.

He ua ko kekahi lā a'e a me ia lā aku nō ho'i, a 'a'ohē o'u huli aku iā ia i ia mau lā. Hana ihola nō na'e au i nā pua, a i ke kolu o ka lā, hele akula ma ua alahēle lā a nā 'īlio i hele mau ai ma waena o ke ana a me ko'u hale.

Ua pau nā meheu i ka ua, akā, ua hele aku wau i ia alahēle a hiki i ke ahu pōhaku, kahi a'u i 'ike ai i ka pū'ulu ma mua. Aia ma 'ō aku o ia ahu pōhaku, loa'a maila ua 'īlio nui 'āhinahina lā. E kū ana nō ko ia ala umauma i kahi pua ua haki, a e moe wale ana kēlā me kekahi wāwae e pelu ana ma lalo ona.

Aia 'o ia ma kahi o ka 'elima anana i mua aku o'u, a no laila, ua hiki nō ia'u ke 'ike pono aku iā ia. Kau a'ela wau i ka'u ihe me ka mana'o e pahu aku, 'oiai nō na'e e mana'o ana ua pau 'ē 'o ia ala i ka make. I ia manawa koke iho nō a'u e ho'omākaukau ana e pahu aku i ka ihe, aea iki a'ela kona po'o a ku'u hou aku i lalo.

'O ka nui o ko'u pū'iwa 'a'ole o kana mai, kūnānā wale akula wau ma laila me ka 'ike 'ole i ka'u e hana ai. E pahu aku wau i ka ihe a i 'ole e pana aku paha i ka pua? Ua 'ike maka nō wau ma mua i ia hana he ho'omake. Kainō ua make loa, eia kā, he pūlapu wale na'e, a he kū honua a'e nō a lele mai.

E aho ka ihe i ke kakaka ma muli o ke kokoke loa o ua wahi 'īlio lā i ko'u wahi e kū ana, akā, 'ano hemahema wau i ka pahu ihe 'ana a ua 'oi aku nō ko'u akamai i ka pana pua. A no laila, pinana a'ela wau i luna o ke ahu pōhaku a ma kahi ho'i e hiki ai ia'u ke maka'ala aku i kahi 'īlio i 'ole 'o ia e pakele aku. A pa'a ko'u kūlana ma luna o nā pōhaku, hāpai a'ela wau i ke kakaka, a me ka mākaukau e lālau koke

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

aku i kekahi pua inā 'o ia ka mea e pono ai, 'ōmou a'ela wau i kekahi pua. Huki a'ela i ke kaulapana a kaulona pololei aku i ko ia ala po'o.

'O ka'u mea 'o ka pana 'ole aku i ia manawa, koe aku ia i ka mea maopopo. E kū ana wau ma luna o nā pōhaku me ka huki pū a mālō ke kaulapana, 'a'ohē na'e he ho'oku'u iki o ko'u lima i lele ka pua. Moe wale ana kahi 'īlio nui 'āhinahina ma laila me ka 'oni iki 'ole, a 'o ia paha ko'u kumu i pana 'ole ai. No ka mea, inā 'o ia i ala a'e, inā nō ua pana aku. Akā, ua li'uli'u ko'u kū 'ana ma laila me ka haka pono aku iā ia me ia 'oni 'ole a'e ona, a no laila, iho akula wau i lalo.

Ia'u e ho'okoko ke aku ana i ona lā, 'oia mau kūlana mālīe nō; aia wale nō a kokoke loa wau i laila, hiki nō ke 'ike 'ia 'o ia ala e hanu ana nō. Aia nō ka maka o ka pua ma kona umauma, kahi i kū ai. A 'o ke 'au i koe nāna e 'oi'oi mai ana ma laila, ua hāpala 'ia i ke koko. 'O ka 'ā'ī pūhuluhulu nō ho'i, ua hele a pipili i ka ua.

'A'ole paha i ho'omaopopo kēlā i kona hāpai 'ia 'ana a'e e a'u. Ua malule loa kona kino, a kohu mea lā ua make. Ua kaumaha loa nō ho'i, a 'o ka mea wale nō i hiki ai ia'u ke hāpai iā ia, 'o ke kukuli iho a hā'awe a'e ma ke kua.

Me ia nō wau i halihali aku ai i kona kino a hiki loa aku i ka lae. Eia aku nō na'e a eia mai, ho'omaha iki ihola i ku'u ka nae.

'A'ole i hiki iā māua ke komo pū aku ma ka 'īpuka me ia hāpai 'ana, a no laila, 'oki akula wau i ke olonā sila i pa'a ai nā iwi kekahi i kekahi a huhuki a'ela i 'elua iwi. Komo akula māua i loko o ka hale a ia'u i waiho ai iā ia i lalo o ka papahēle, 'a'ohē ona nānā mai, 'a'ohē ea a'e ho'i o kona po'o; e hanu mālīe ana nō na'e me ka hāmama pū o ka waha.

He mea pōmaika'i nō ka 'u'uku o ka maka pua a ua hikiwawe kona unuhi 'ia 'ana, 'oia nō na'e ua komo loa aku i loko. 'A'ohē 'oni iki o ia ala i ia manawa a'u e unuhi ana i ka pua, a ma hope aku ho'i, i ia wā a'u e ho'oma'ema'e ana i kahi palapū me ka lālā lā'au ko'a 'u'uku i kīhae 'ia kekahi wēlau, 'oia mālīe nō. He lā'au make ka hua o ke kumu ko'a, akā, he ho'ohana 'ia kona mau lālā i mea e lapa'au ai i nā 'ano palapū i mana'o 'ia 'a'ohē ona mea e ola ai.

'A'ole wau i 'ohi mea'ai no nā lā he nui a ua hele a hakahaka mai nei nā 'ie. No laila, waiho ihola au i wai na ka 'īlio; a pa'a hou ka pā i ke kāpili 'ia, 'o ko'u iho akula nō ia no ke kai me ka 'ike 'ole inā e ola hou ana 'o ia ala. He ola paha a he make, 'o ia nō mea like ia'u i ia wā.

Ku'i akula wau i nā 'opihī malihini ma nā pōhaku kahakai a pō ihola ke ao, a ia'u nō e ku'i ana ma laila, 'a'ohē o'u no'ono'o nui i kahi 'īlio, i ko'u 'enemi ho'i e noho ana ma ko'u hale. Akā, i ia wā ho'okahi wale nō i huli aku ai ko'u no'ono'o iā ia, kānalua ihola nō i ko'u pepehi 'ole aku iā ia a make.

I hō'ea aku ka hana i ka hale, aia nō 'o ia ala me ia ola nō, a aia nō ho'i 'o ia ma ia wahi like a'u i waiho ai iā ia. Ho'oma'ema'e hou akula wau i kahi palapū me ka lālā ko'a 'u'uku. A laila, hāpai iki a'ela wau i kona po'o a ho'ohāinu aku i ka wai. 'Akahi nō 'o ia a nānā mai ia'u mai ia manawa mai i loa'a mai ai 'o ia ma ke alahēle. Nānā maila kēlā me nā maka 'olohaka, a me he mea lā ho'i, mai loko lilo mai o kona 'uhane e nānā mai ana.

Ma mua iho o ko'u ho'i 'ana i ka hiamoe, ho'ohāinu hou aku i ka wai. A i ke kakahiaka 'ana a'e, waiho ihola wau i mea'ai nāna, a i ko'u wā i ho'i mai ai mai ke ku'i 'opihī mai, ua pau ua mea'ai lā i ka 'ai 'ia. Aia 'o ia ma ke kū'ono i ia manawa, kahi e moe ana me ka haka pono mai o nā maka. A ia'u nō ho'i i ho'ā ai i ke ahi a e ho'omo'a ana i ka mea'ai, mau nō ko ia ala haka 'ana mai pēlā. Ma nā wahi a pau a'u i hele ai, ma laila nō kona mau 'ōnohi lenalena i huli ai.

Ma luna o ka pōhaku ko'u wahi i hiamoe ai o ia pō ma muli o ko'u maka'u i kahi 'īlio. A i kekahi wana'ao a'e, i ko'u wā ho'i i ha'alele ai i ka hale, waiho hāmama a'ela wau i ka 'īpuka i wahi nona e

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

puka aku ai a hele aku ke ulu ka makemake. I ko'u wā na'e i ho'i mai ai, aia nō 'o ia ma laila e moe wale ana ma ka lā me ke po'o e kau ana ma luna o nā wāwae. Ua 'ō aku nei au i 'elua i'a i pā'ina ahiahi na'u, a 'oiai ua wīwī loa kahi 'īlio, hū wale a'ela ke aloha a hā'awi akula nō au i kahi i'a nāna. A pau ka 'ai 'ana, hele maila kēlā a kokoke i ke ahi, a ma laila i moe iho ai me ka haka pono 'ana mai nō o nā 'ōnohi lenalena ona, he mau 'ōnohi ho'i i 'ano pili kekahi i kekahi a lilio nō ho'i ke nānā aku.

'Ehā pō o ko'u hiamoe 'ana ma luna o ka pōhaku, a i kēlā me kēia kakahiaka i waiho ai i ka 'īpuka a hāmama i hiki i ua wahi 'īlio lā ke puka aku. Ua lilo he mea ma'amau ka'u 'ō 'ana i i'a nāna, a i kēlā me kēia lā a'u e ho'i mai ai i ka hale, aia nō 'o ia ma ka 'īpuka pā e kali ana i ua i'a lā. 'A'ole 'o ia e ki'i mai i ka i'a ma ko'u lima i ia wā, aia wale nō a waiho 'ia i lalo o ka lepo, a laila e ki'i mai ai. I kekahi manawa a'u i kīko'o ai i ko'u lima i mua ona, 'o kona kuemi koke akula nō ia me ka nunulu a me ka hō'ike pū mai ho'i i kona mau niho.

I ka hā o ka lā, a ia'u nō i ho'i mai ai mai nā pōhaku kahakai, 'a'ole 'o ia ma ka pā e kali ana i kāna i'a e like me ka mea ma'amau iā ia. 'O ko'u ho'omaopopo koke ihola nō ia i ke 'ano 'ē loa o ku'u na'au. A no ka mea, i nā wā a pau a'u i ho'i mai ai ma mua, he lana ko'u mana'o ē ua pau kahi 'īlio i ka ha'alele. 'A'ole na'e pēlā ko'u mana'o i kēia manawa a'u e kolo aku nei i loko o ka 'īpuka.

Hea akula wau iā ia i ka 'ī a'ela, "E 'īlio ē! E 'īlio ē!" Kapa akula wau 'o 'īlio kona inoa no ka manawa, a no ka mea ho'i, 'a'ohe a'u inoa 'ē a'e e kapa aku ai iā ia.

Hele akula wau i ka hale me ke kāhea pū 'ana a'e i ia inoa. Aia ho'i 'o ia ma loko o laila. E kū a'e ana kēlā me ke kīko'o 'ana i kona mau wāwae a me ka hāmama loa nō ho'i o kona waha, a kohu mea lā 'akahi nō a ala a'e nei kona hiamoe. Nānā maila kēlā i ka i'a a'u i lawe mai ai, a i kona huli 'ana mai ia'u, 'o ka niniu koke a'ela nō ia o kona huelo.

Hiamoe ihola wau i ka hale i ia ahiahi me ka 'olu'olu, a 'o ko ia ala ha'alele 'ole ka mea i 'olu'olu ai. Akā, ma mua o ke kui lima aku me Niolopua, nalu ihola wau i inoa hou nona, no ka mea, 'a'ole pono ka heahea aku i kona inoa iā 'īlio. 'O ka inoa i loa'a mai i ia pō, 'o Lonotū, a 'o ka mana'o o ia inoa ma ka'u 'ōlelo, 'o ia ho'i 'o Maka 'Alopeka.

16

'A'ole i ho'i mai ka moku Haole i ia kau kupulua a i ke kau wela nō ho'i. Eia na'e, i nā lā a pau 'oi'ai wau ma luna o ka lae a ma nā pōhaku kahakai paha e ku'i 'opihi ana, a kāpili ana paha i ko'u wa'a, hākilo akula nō wau i ka hiki hou 'ana mai o ua moku lā o nā 'ilipuakea. 'O nā pe'a 'ula'ula o ka moku 'Āliuka kekahi mea a'u i maka'ala ai i ia mau lā.

'A'ohe o'u maopopo le'a i ka'u mea e hana ai inā e pae hou mai nā 'Āliuka. Ua hiki nō paha ke pe'e aku i loko o ko'u ana ma kahi o ka pūnāwai, a'u ho'i i ho'olako ai i ka mea'ai a me ka wai. A no ka mea, ua puni ua ana lā i ka nāhelehele hihia loa, a mai ke kai wale mai nō e hiki ai kahi mea i laila. I ia wā ma mua, iā lākou lā e ho'omoana ana ma ko'u mokupuni, e ho'omoana ana kokoke i kekahi pūnāwai a'e, a no ia kumu i maopopo 'ole ai iā lākou 'o wau pū ke noho nei ma ka mokupuni, a 'o ua ana nei nō ko'u wahi i noho ai. Akā, inā paha ma o kekahi ulia laki (a pakalaki paha no'u) e loa'a mai ai ku'u wahi ana iā lākou, e pono e mākaukau no ka he'e koke aku.

A no ia kumu nō i pa'a ai ko'u mana'o e ho'omau i ke kāpili 'ana i kahi wa'a a'u i ha'alele ai ma ka pu'e one kahakai. Hele akula wau i kahi o nā wa'a 'ē a'e i hūnā 'ia ai, akā, ua malo'o a 'oā'oā nō kā ho'i. Eia kekahi, ua kaumaha loa ia mau wa'a no kahi kaikamahine e ho'olana aku ai nona iho, 'oi'ai nō na'e he kaikamahine ikaika loa kēia.

Ho'i akula au i ka pu'e one kahakai. I hō'ea aku ka hana, 'ike akula wau i ua wa'a nei o'u i holo aku ai ma ka moana nui kai hohonu, ua 'ane ho'āhu 'ia kā i ke one, a na ke kai i ho'āhu mai. Ua hala nā lā he nui o ko'u 'eli 'ana a hemo hou mai. A 'oi'ai he wā mahana ia o nā lā, 'a'ole wau i ho'opau manawa me ka hele aku i ko'u hale ma ka lae i kēiā me kēia ahiahi me ka ho'i hou mai i kekahi lā a'e; kuke ihola na'e i ka'u mea'ai ma laila nō, ma ka pu'e one, a ma luna o ka wa'a ko'u wahi i hiamoe ai.

'O kēia wa'a pū kekahi i kaumaha loa no'u e ho'olana aku a e ho'opae mai ai me ka hikiwawe, a no laila, hana akula wau i kekahi mau mea e hapa mai ai kona nui. Ho'ohemo a'ela wau i nā 'āpana lā'au a pau me ka 'oki 'ana i nā olonā a me ka ho'omahana 'ana i ke kēpau nāna e ho'opa'a ana i ua mau lā'au lā kekahi i kekahi. Kālai pākahi akula wau i nā lā'au a hapalua maila ko lākou lō'ihi, a me ka pahi i kālai ai, me ia pahi ho'i i hana 'ia me ka pōhaku 'ele'ele, ka mea i hiki ke loa'a ma kahi ho'okahi wale nō o ka mokupuni. A laila, hauhoa hou akula i ke olonā a ho'opili ho'i me ke kēpau.

'A'ole i like ka nani o ia wa'a hou me ko ka wa'a mua, akā, 'o ka hikiwawe o kona kauō 'ia 'ana ka mea nui.

I nā manawa a pau a'u e kāpili hou ana i ka wa'a, a ua 'ane puni ke kauwela, 'o Lonotū kekahi me a'u. He hiamoe kēlā ma ka malu o ka wa'a, a i 'ole ia, he holo aku ma 'ō a ma 'ane'i o ka pu'e one me ke alualu pū aku i nā pelikana he nui hewahewa nāna i ho'opūnana ma laila ma muli o ka nui o ka i'a. 'A'ohe na'e he wahi pelikana ho'okahi i loa'a iā ia, 'oi'ai nō na'e ua nui kona ho'oikaika 'ana i ia hana. He alualu aku nō 'o ia a mālululule ana ke alelo me ka haha nui. He paupauaho mai ho'i kau.

Ua 'a'apo koke ihola ia i kona inoa hou, a ua a'o aku nō ho'i wau i nā hua'ōlelo he nui o kēlā me kēia mana'o. 'O 'salawika' kekahi, a ua like kona mana'o me pelikana; a 'o 'na'ipi' kā mākou 'ōlelo no i'a. He ho'opuka aku wau i ia mau hua'ōlelo a me nā hua'ōlelo 'ē a'e nō ho'i he nui i maopopo 'ole iā ia. A me he lā he kanaka kēlā, a kekahi nō ho'i paha o ka po'e o ko'u lāhui.

"E Lonotū," wahi a'u e nuku aku ai inā ua 'aihue 'o ia i kahi i'a a'u i mana'o ai i pā'ina ahiahi na'u, "e ho'ākāka mai 'oe i ke kumu i kū ai kahi 'īlio me kēnā ka u'i i ke 'ano maoli kā o ka 'aihue."

He lulululi kona po'o ma kekahi 'ao'ao a i kahi 'ao'ao a nānā mai me he lā ua maopopo, 'oi'ai nō na'e, he 'elua wale nō hua'ōlelo kai pa'a iā ia.

A i 'ole ia, e 'ōlelo wau me ka 'ī 'ana aku penei, "He lā mālie mai ho'i kau. 'Akahi ho'i ka mālie o

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

ke kai, a 'o ka lewa, 'a'ohē lua e like ai kona nani uliuli. 'Auhea 'oe, e kēnā wahi 'īlio, he wā anei e pau ai kēia mālie lihi launa 'ole mai?"

He nānā mai kēlā, a i loko nō o ka hiki 'ole iā ia ke ho'omaopopo i ka'u 'ōlelo, he ho'omeamea maopopo kāna e hana ai.

Ua pau ko'u mau lā o ka noho mehameha 'ana. Ua loa'a mai nei ho'i ko'u hoa wala'au, 'o Lonotū.

I ka pau nani 'ana o ka wa'a i ke kāpili 'ia, a i ka wā ho'i i malo'o pono ai ke kēpau, mana'o ihola wau e ho'ā'o i kona maika'i i ka holo a me kona pa'a ho'i i hiki 'ole ai i ka liu ke nō mai i loko. No laila, holo a'ela māua 'o Lonotū i ka holopuni aku i ka mokupuni; a mai ka wana'ao a pō ke ao ka lō'ihī o ia wahi huaka'i.

Aia ma nā hula'ana o ka 'Ailana o nā Nai'a Polū, kahi e hālāwai mau ai ke kumu pali me nā nalu, he mau ana i pao 'ia e ke kai, a he komo loa aku ia mau ana i loko lilo o ka poli o ka mokupuni. Aia kekahi o ia po'e ana ma kāhi kokoke i ka lae e kū ana ko'u hale.

Ua hāiki loa ka waha o ua ana lā, akā, ua lawa na'e ke ākea e komo aku ai ka wa'a. I lawa nō na'e a komo aku, hele a ākea hou a'e a nui a'e ho'i ma mua o ko'u wahi ana o ka lae.

Ua pōuliuli nā paia a nemonemo nō ho'i, a ma ke 'ano hiō e pi'i a'e ai ma luna a'e o ku'u po'o. Ua like ka pōuliuli o ka wai me ko ka paia ke 'ole ka waha o ke ana, kahi i komo mai ai ka mā'ama'ama. He kula melemele ke 'ano o ka wai o ia wahi ke nānā aku, a ua hiki nō ho'i ke 'ike 'ia nā i'a e holo ana ma laila. Ua 'oko'a kēia 'ano i'a 'oko'a ka i'a o ka 'āpapa. He maka nui ko kēia a he mau lā e māewa ana i ke kai me he po'e oho limu lā.

Ma loko aku o kēia ana a komo ana i loko o kekahi lumi i hapa mai kona nui, 'o ka pō'ele'ele loa, 'a'ole he wahi mea iki i hiki ia'u ke 'ike o laila. He ano wale mai nō ho'i ko loko, a 'o ka'u wale nō i lohe ai, 'o ka 'āpohopoho 'ana mai o ke kai i nā paia pōhaku. Ho'omana'o a'ela wau iā Tūmaita'ino mā lāua me Maitaki a i ko Tūmaita'ino huhū loa iā Maitaki. A no kēia huhū loa ona i iho aku ai i lalo loa o Milu. A e mana'o ana wau ē ua like nō paha 'o Milu me kēia wahi a'u e noho nei.

Aia lā i mua loa aku o'u he kukui li'ili'i ke 'uiki maila me he mā'ama'ama 'ana lā o kahi hōkū ho'okahi. I loko nō o ko'u makemake e huli ho'i mai, noke akula nō na'e i ka holo aku i mua o ua 'uiki 'ana lā. 'O ia wahi lana hele 'ōlalilali nō ma loko o ia kōā a komo aku ma kekahi lumi i like loa ka hi'ohi'ona me kekahi lumi a'u i komo mua mai nei.

Ma kekahi 'ao'ao o ia lumi, he kaola pōhaku e hele ana a puka aku i ke kai ma kahi puka hāiki i 'uiki mai ai ua kukui lā. Ua kai piha i ia manawa a 'a'ole he uhi 'ia o ua kaola pōhaku nei i ka wai. A no ia mea i mana'o ai wau i wahi maika'i kēia no ka hūnā mai i kahi wa'a o'u. He hiki nō ke ho'opae 'ia aku ma luna o ua kaola pōhaku nei i ka wā kai piha, a mālama 'ia ho'i ma laila me kona 'ike 'ole 'ia mai. 'O kahi e puka mai ai o ia kaola pōhaku, ma lalo pono nō ia o ia pali e kū maila 'o ko'u hale. Akā, ua pono ka loa'a he alahēle ma ia wahi hihia o ka nāhelehele ma waena o ko'u hale a me ke kumu pali, i mea e loa'a koke mai ai ko'u wa'a ia'u.

"Eā, pōmaika'i maoli mai nei nō kāua i ka loa'a 'ana mai o kēia wahi," i 'ī aku ai wau iā Lonotū.

'A'ohē ona lohe mai i ka'u i ia wā. E nānā aku ana na'e i kekahi he'e e holo ana ma waho iki a'e o ka waha o ke ana. He pū 'u'uku kona me nā maka pu'u, a he mau 'awe'awe nō ho'i e māewa wale ana. Pākela 'aoa aku 'o Lonotū a pō ke ao i nā manu lawai'a, nā nēnē 'aukai, nā sila, a me ia mea aku ia mea aku nāna e 'oni a'e. 'Ānō lā na'e, ua hāmau 'i'o nō me ia haka pono 'ana aku ona i ia mea 'ele'ele lā o ke kai, he he'e.

Ua ho'oku'u wau i ka wa'a e lanaau wale aku no kahi o ua i'a nei. Kūlou ihola nō ho'i wau i lalo ia'u e lālau aku ana i ke 'ō i 'ole e 'ike 'ia mai e ia ala.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Aia ua he'e lā ma mua pono o māua e holo mālie ana kokoke i ka 'ilikai me ke kōwelowelo pū 'ana a'e i 'ō a i 'ane'i o kona mau 'awe'awe a pau i ka wā ho'okahi. He mea maka'u ka he'e nui, a no ka mea, 'o kona mau 'awe'awe, he lō'ihī loa i 'ane like me ka lō'ihī o ke kanaka, a inā 'o 'oe pū, e ka mea heluhelu, ma ia wahi like o ke kai, he kīpuni koke 'ia nō 'oe e ia mau 'awe'awe a pa'a, a hiki 'ole ho'i ke pakele aku. Eia hou, he niho ko ka waha, aia ma kahi e ho'oku'i ana nā 'awe'awe me ka pū, a 'o kēia he'e a'u e nānā nei, 'o ia ka mea nui loa o ke kino a'u i 'ike ai.

'Oiai e kū ana 'o Lonotū ma waena o'u a me ka he'e, a 'oiai ho'i 'a'ole hiki ia'u ke kō'ai iho me ka hoe a huli ana ka ihu o ka wa'a i kahi kūpono, no laila, ua pono ko'u kāhiō a'e ma ka 'ao'ao i hiki ai ia'u ke pahu aku i ke 'ō. Ia'u na'e e hana ana pēlā, 'ike maila ka i'a. Me ka ho'ohākālia 'ole iho, kīkī maila kēlā i kona weka a ālai 'ia kona nui kino e ia mea uliuli nāna e pāhola mai ana me he pua 'ana lā o ka uahi.

'A'ohe a'u pahu aku i ke 'ō ma laila i ia manawa, no ka mea, ua maopopo 'a'ole 'o ia ma laila. Ua ne'e nō paha i kahi 'ē, a no laila, ua waiho au i ke 'ō a lālau hou aku i ka hoe, a hākilo iholā nō wau i kona 'ō'ili hou 'ana mai. A i aea hou mai auane'i ka hana, aia 'o ia ma kahi o ka 'elua wa'a ke ka'awale mai o'u aku. 'O ko'u ho'oikaika akula nō ia i ka hoe, akā, 'o ko ia ala mio koke akula nō ia a 'āha'i ana i ka hohonu. Ho'i nele akula nō māua i ke kula o Kaneoneo.

"E Lonotū," wahi a'u i 'ī aku ai 'oiai kēlā e hō'ā'ā ana i kahi uliuli i nalo iho nei ka he'e, "'a'ole i pau ka 'ike no ia mea he he'e i ka moni 'ia e 'oe,"

'A'ohe a ia nei nānā mai, 'a'ohe 'aoa. Moe hiō akula kona po'o ma ka 'ao'ao a kūnānā mai. Akā, 'o ka mea na'e i keu a'e ai ko ia ala ha'oha'o, 'eā, i ia wā i puehu a'e ai ka weka uliuli a akāka hou ai ka wai, 'a'ohe kā ua he'e lā.

He keu ka he'e a ka i'a 'ono o ke kai. He ke'oke'o a palupalu kona iho a he 'ono momona mai ho'i kau. He hana nui nō na'e ka hopu aku i ia i'a ke 'ole ke 'ō kūpono. A no laila, ho'oholo iholā wau e hana aku i 'ō he'e maoli 'oi nui ko'u manawa ka'awale o ke kau ho'oilo.

Holo akula wau i Honoko'a, i kahi ho'i kokoke i ke ana, a pae akula. Kauō a'ela wau i ua wa'a nei o'u i uka o kahi po'i 'ole 'ia e ka nalu. Ma laila nō e pakele ai i nā 'ino'ino o ka ho'oilo a palekana ai nō ho'i a hiki hou mai ke kau kupulau. A i ia manawa ana nō wau e ho'ihō'i aku ai i ka wa'a i loko o kona wahi huna o ke ana i loa'a iho nei iā māua 'o Lonotū. He mahalo nui ko'u i ke kūlana pa'a a kulukulu 'ole o ia wa'a nei o'u, a 'o kona māmā nō ho'i i ka holo kekahi mea i 'olu'olu ai ko'u mana'o.

17

Ua hō'ea koke maila nā 'ino'ino o ia ho'oilō, hiki pū mai nō ho'i me ka ua loku, a i ke ku'u 'ana o ka ua, hao maila nā makani kuehu one a pa'apū ke ea i ke one. I ia wā nō wau i hana ai i lōle hou no'u, akā, 'o ka hapanui o ka manawa, ua lilo i ka hana 'ana i 'ō he'e.

Ua 'ike wau i ia 'ano 'ō i ka hana 'ia 'ana ma mua, me a'u nō ho'i i 'ike ai i ku'u makuakāne i ka hana 'ana i ke kakaka a me nā pua. Eia na'e, e like me ko'u mākaukau 'ole i ka hana 'ana i ia mau mea, 'oia mau hemahema nō i ka hana 'ana i ke 'ō he'e. Nani ua ho'omaopopo wau i kona nānā 'ana, a no laila, me ia mau ho'omaopopo 'ana nō wau i hana aku ai. I ia mau lā o ka hana 'ana pēlā, he noho hana aku nō wau ma kahi o Lonotū e hiamoe ana a 'oia nō ho'i nā 'ino'ino o ka ho'oilō e hao mai ana i nā kala hale. A aia wale nō a ahū a'e ka 'ala'ala a ki'eki'e loa, a laila i pa'a ai kahi 'ō maika'i.

Ua koe 'ehā niho sila 'elepani, akā ua haki 'ekolu ia'u ma muli o ka'u pono hana wale aku. 'O ia mea na'e i koe, ua akahana wau i ka ho'okala aku a loa'a mai he maka 'o'oi a me kona lālā 'o'oi nō ho'i. A laila, hana ihola wau i paukū 'oloka'a no ka wēlau o ke 'au a i mea ho'i e ho'oku'i ai i ka maka me ke 'au. Ua nīki'i 'ia he aho lō'ihī i hana 'ia me ke olonā sila i ua maka nei, a i ka wā e pahu ai i ke 'ō a kū ka he'e, hemo ke 'au a lana a'e, akā, 'oia mau pa'a nō na'e o ka i'a i ka lālā o ka maka. A 'o ke aho ho'i, ua pa'a i ka nīki'i 'ia i ko'u pūlima. Ua maika'i kēia 'ano 'ō, 'oi loa aku no ka pahu 'ana aku a mamao loa.

I ka lā mua o ke kau kupulau, iho akula wau i Honoko'a, iho pū nō me ka'u 'ō hou. 'O ko'u mea i maopopo ai ua hiki mai ke kau kupulau, e lelekē ana nā manu he nui hewahewa ma 'ō a ma 'ane'i o ka lewa me ka māmā loa. 'O kēia 'ano manu 'u'uku a 'ele'ele ho'i, he hiki mai i ka mokupuni i ia kau wale nō o ka makahiki. Mai ka hema mai e hiki mai ai i ka 'imi aku ma nā awāwa i ka mea'ai. A hala 'elua lā, lele like akula nō lākou ma ka lele nui ho'okahi 'ana no ka 'ākau.

'A'ole i iho pū aku 'o Lonotū i kahakai me a'u, no ka mea, ua ho'oku'u akula au iā ia e puka aku i waho o ka pā, 'a'ole na'e 'o ia i ho'i mai. Ua hele pinepine mai kahi pū'ulu 'īlio 'āhiu ma ko'u pā i loko o ia kau ho'oilō iho nei i ka'a hope. A kainō he mea nānā 'ole 'ia e Lonotū ia kipa 'ana mai, akā, i hiki hou mai ka hana o ka pū'ulu i ka pō nei a i ia pō aku, a i ko lākou hala 'ana aku nō ho'i, eia kā 'o Lonotū ma ka'e o ka pā e peki hele ana me ka uē kani'uhū 'ana a'e. Ua lilo ia hana 'ano 'ē 'ana a Lonotū i mea e hopohopo ai, a i kona wā kanea a ho'okē 'ai ho'i, 'o ia nō ku'u wā i ho'oku'u aku ai iā ia.

Ho'olana akula wau i ka wa'a a holo akula no kahi o ka 'āpapa i noho ai ka he'e. 'O ke a'ia'i loa o ke kai, kohu ea ke nānā aku, e like ho'i me ke ea o ka lewa. A ma kahi hohonu o lalo o ke kai e māewa ana nā limu me he lā e puhi 'ia ana e ke aheahe makani. A ma waena o ia mau limu lā, nā he'e, kahi e holo a'e ana me nā 'awe'awe e kōwelowelo ana i hope.

Nani maika'i ka holo wa'a 'ana i ka wā mālīe o ke kai a pau ai ho'i nā 'ino'ino o ka ho'oilō i ka hala a'e. Akā, ia'u nō e lawai'a ana i ka he'e nui i ia kakahiaka a huli ke kau o ke awakea, e hali'a mau ana na'e ko'u mana'o iā Lonotū. A i loko nō o ia hau'oli o'u, he nui na'e nā mea a'u e hopohopo ana. E ho'i mai ana anei kēlā? A i 'ole ia, e ho'i aku ana paha e komo hou aku i ka pū'ulu 'īlio 'āhiu? E lilo hou ana anei i 'enemi no'u? Inā pēlā, 'a'ole nō paha e hiki ana ia'u ke pepehi aku iā ia ke hakakā māua. A ma muli nō o ko'u ho'ohoaaloha 'ana iā ia e hiki 'ole ai.

I ka wā i kau ai ka lā i ka lolo, hūnā akula wau i ka wa'a ma loko o ua ana lā i loa'a iā māua 'o Lonotū. A no ka mea, ua hiki hou mai ka wā e hō'ea hou mai ai paha 'o nā 'Āliuka a ua pono ko'u ho'i hou aku i ka hale. A me nā 'o'opu Haole 'u'uku wale nō a 'elua a'u i 'ō a'e nei, a 'a'ole me ka he'e e like me ka'u i mana'o ai, i pi'i aku ai i ka pali. Ua kāpae wau i ia mana'o o'u e hana i alahahe mai ko'u hale aku i ke ana. A no ko'u maka'u o 'ike 'ia mai auane'i mai luna mai o ka moku a mai ka lae kahakai mai paha ke kā'alo a'e kānaka ma laila, 'o ia ke kumu i kāpae 'ia ai ua mana'o nei.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ua kūnihi ka pi'ina. A ia'u i hiki ai i luna, 'o ko'u ho'omaha ihola nō ia e ku'u ka nae. 'O ka mea wale nō i hiki ke lohe 'ia o ia kakahiaka, 'o ia ho'i ka lele 'ana o nā manu 'u'uku mai kahi lālā lā'au a i kekahi a me ke ke'u 'ana a nā nēnē 'aukai ma muli o ko lākou hoihoi 'ole i kēia po'e malihini. I ia manawa, lohe maila wau i ka leo kōli'uli'u o nā 'īlio 'āhiu e hakakā ana ma kahi mamao, a ma ke awāwa paha ia wahi. 'O ko'u lālau koke akula nō ia i ke kakaka a alawiki akula nō ho'i no kahi o laila.

Iho akula wau ma ke alahahele e hiki aku ai i ka pūnāwai. Aia nā meheu 'īlio ma kēlā wahi kēia wahi a puni ka pūnāwai, a ma waena o ia mau meheu i loa'a mai ai kekahi meheu i 'oi a'e ka nui ma mua o nā mea 'ē aku a pau, ka meheu ho'i kēlā o Lonotū. E hele ana ia mau meheu ma loko o ke awāwa kīke'eke'e a 'o ia wahi kīke'eke'e a hiki aku ma kahakai. Lohe hou akula wau i ka hakakā 'ana a nā 'īlio.

He mālie ko'u hele 'ana ma ia awāwa, no ka mea, he wahi hele hemahema nō ka hele pū 'ana me ke kakaka.

A laila, puka akula wau ma kahi ākea o ke kula mau'u e kāhela ana a hiki aku i ka lihi kīpāpali. 'A'ole i kala ka noho 'ana o ko'u po'e ma 'ane'i ma loko o kēlā me kēia kau wela. He ku'i 'opihi malihini lākou ma nā pōhaku. A pau ka i'a i ka 'ai 'ia, ho'olei 'ia akula ka iwi ma kahi ho'okahi a kū ka paila. Uluāhewa 'ia ua pu'u iwi lā e ka mau'u a ma luna aku o laila, kahi e ulu ana ke kumu kanāpana.

Ma ia pu'u i uluāhewa 'ia e ka mau'u a me ka lā'au i kū ai 'o Lonotū. E kū ana ho'i kēlā me kona alo e huli ana i o'u lā a me kona kua kā ho'i e huli ana i kai o ia kīpāpali. A aia i mua ona e kū pipi'o ana nā 'īlio o ka pū'ulu. Kohu mea lā na ka pū'ulu ia i hō'auhe'e mai a kū ana ma ka lihi pali, a i ia manawa ana nō paha auane'i lākou e lele aku ai e pepehi iā ia. Akā, i nānā hou aku auane'i ka hana, 'o ko'u 'ike akula nō ia i 'elua 'īlio e kū ka'awale ana ma waena o ia ala a me ka pū'ulu me nā waha i ma'ū i ke koko.

'O kekahi o ia mau 'īlio a 'elua, ke pani hakahaka ia no Lonotū i kona wā i noho mai ai me a'u. 'O kekahi 'īlio i kikokiko ka huluhulu, 'akahi nō wau a 'ike iā ia. Eia na'e, 'o ia hakakā 'ana, ma waena ia o Lonotū a me lāua lā wale nō, a 'o ke koena o ka pū'ulu, aia a 'ike aku i ka mea eo a nāwaliwali loa paha, a laila e hao aku.

Ma muli o ka nui o ka leo o ia hakakā 'ana, 'a'ole wau i lohe 'ia i ko'u wā i ānehe mai ai ma ka nāhelehele, 'a'ole ho'i i 'ike 'ia i ia wā nō a'u i hō'ea ai a kū ana ma ka'e o ke kula mau'u. E noho ana lākou lā ma nā wāwae hope me ke 'aoa pū 'ana a'e a me ka nānā maka aku i ua mau mea hakakā lā 'ekolu. Eia na'e, ua maopopo iā Lonotū aia wau ma kahi o laila, no ka mea, i ia manawa nō a'u e kū ana ma laila, aea a'ela kona ihu a hanu aku i ke ea.

E holokē ana lāua nei ma 'ō a ma 'ane'i i mua o ka pu'u e kū ana 'o Lonotū a me ka ho'onanā pū aku ho'i. 'O ka pūnāwai nō paha kahi i ho'omaka ai ka hakakā 'ana a ua hahai 'ia mai nō ho'i 'o Lonotū i kēia wahi āna i mana'o ai i kahua kaua kūpono.

He nani ia e huli ana ke kua o Lonotū i ka lihi o ia kīpāpali, 'a'ole e hiki i ua mau 'īlio lā 'elua ke lele mai ia 'ao'ao mai. A no laila, e no'ono'o ana lāua i ala 'ē a'e e hiki aku ai. E aho nō ka lele 'ana mai nā 'ao'ao 'elua i ka wā ho'okahi, i hana nui ho'i ke kūpale 'ana, akā, me ia ala nō e kū ana pēlā, 'a'ole e hiki.

'A'ohē ne'e iki o Lonotū mai kona wahi aku o luna o ka pu'u iwi e kū ana. Eia aku nō na'e a eia mai, he palu aku i kahi palapū o kona wāwae, akā, i nā manawa nō a pau āna e hana ai pēlā, maka'ala pū aku i ia mau 'īlio 'elua e holokē ana i mua ona.

Ua hiki ia'u ke pana aku iā lāua, 'oiāi lāua ma kahi kokoke nō e hiki aku ai ka'u pua i laila ke pana aku, a ua hiki nō ho'i paha ke hō'auhe'e 'ia ka pū'ulu. 'O ka'u na'e, he kū wale nō i ka nāhelehele me ka nānā maka aku. 'A'ohē o'u kuleana e komo aku i loko o kēia hakakā 'ana ma waena o lākou. He makehewa nō ho'i ka'u ho'ōki aku i ia hakakā 'ana i ia manawa, no ka mea, e hakakā hou wale aku ana

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

nō lākou ma kahi 'ē a'e, kahi ho'i paha nāna e kākō'o i ko lāua lā 'ao'ao.

I ia manawa, palu hou ihola 'o Lonotū i kona palapū me ka maka'ala 'ole aku na'e i nā 'īlio 'elua. I ia manawa nō, ānehe a'ela lāua ma nā 'ao'ao 'elua o ka pu'u. E mana'o ana wau he hana 'āpiki paha kēia i mea e pūlapu ai iā Lonotū, a i nānā hou aku auane'i ka hana, eia kā, pēlā ihola nō. I ia manawa koke ihola nō, 'o ko lāua holo nui maila nō ia i ona lā. Mai nā 'ao'ao 'elua ho'i i lele mai ai me nā pepeiao e pili ana i ke po'o a me ka hō'ike pū mai nō ho'i i nā niho.

'A'ole i kali 'o Lonotū i ka hao 'ia mai. 'O kona lele mua aku nō na'e ia i ka 'īlio i kokoke loa, a me ke po'o e ha'aha'a ana i lalo i nahu aku ai i ka wāwae mua o ia ala. Ua ano hāmau maila ka pū'ulu, a ua hiki ia'u ke lohe i ka iwi e haki 'ia ana. Kuemi 'o'opa akula kēlā ma nā wāwae 'ekolu wale nō.

I ia manawa, hō'ea maila ka 'īlio kikokiko ma luna o ka pu'u. 'O ko Lonotū huli koke akula nō ia mai ia 'īlio aku āna i hō'o'opa a'e nei a i mua o ia 'īlio hou a'e. Akā, ua 'iliki mua mai na'e kēlā me ka māmā loa i hiki 'ole ai iā ia nei ke 'alo a'e. Ke 'ole ho'i ka huli koke o ko ia nei kino, pa'a ka pu'u i ka nahu 'ia e ia ala. Ua pā lihi wale mai na'e ka pu'u a moku, a 'o ke kīkala kai kū i ka niho. 'O ko ia nei hā'ule koke ihola nō ia.

I ia manawa nō e moe ana 'o ia nei ma ka mau'u a e ka'apuni akahēle a'e ana ho'i kahi 'īlio huluhulu kikokiko a ho'okokoke mai ana nō ho'i ke koena o ka pū'ulu, 'o ko'u 'ōmou a'ela nō ia i ka pua i ke kakaka me ko Lonotū 'ike 'ole mai na'e i ka'u hana 'ana pēlā. Aia nō ke ka'awale nei kahi 'īlio mai o Lonotū aku i ia manawa a aia ia'u ka ho'ōki aku i ua hakakā weliweli 'ana lā a me ka ho'opakele ho'i iā Lonotū i 'ole e loa'a hou aku i ka 'eha a hao 'ia mai paha a ka pū'ulu. Eia na'e, e like me ka'u i hana 'ole ai ma mua, 'a'ohe a'u pana aku i ka pua.

Ho'ōki ihola kahi 'īlio kikokiko i kona ka'apuni 'ana iā ia nei, a me ka huli mai nō o ke alo, lele hou maila i ke kua o Lonotū.

I ia manawa, e waiho ana nō 'o ia nei ma ka mau'u me kona mau wāwae ma lalo a'e ona, a kainō 'a'ohe āna 'ike i ia lele hou 'ana mai a kahi 'īlio kikokiko, eia kā, 'a'ole pēlā. Ma ia wahi mai āna e moe ana i aea honua a'e ai kona po'o a i ia manawa like nō ho'i i nahu aku ai i ka pu'u o ua 'īlio kikokiko lā.

Kaka'a pū ihola lāua ma ka pu'u, a hiki lāua i lalo, 'oia mau pa'a nō o ko ia ala pu'u i ka niho o Lonotū. Noho maila ka pū'ulu ma ka'e o ka mau'u me ka nui o ko lākou pīhoihoi.

'A'ole i li'uli'u, kū maila 'o Lonotū a ha'alele i kahi 'īlio kikokiko e waiho wale ana ma laila. Pi'i a'ela ia i luna o ka pu'u a me ka hika'a a'e o ke po'o i kūō lō'ihī a'e ai. 'Akahi nō wau a lohe i ia leo kūō ona. A me he ala e ho'ākāka mai ana i nā mea pohihihi a pau o ke ao nei i ho'opāha'oha'o mai ia'u.

Holo kūkū maila kēlā a kā'alo a'ela i mua o'u a i uka ho'i o ke awāwa. A i hō'ea aku ka hana i ko'u hale, aia lā 'o ia ma laila e kali ana ia'u me he mea lā 'a'ohe he wahi mea a hana 'ia o ia lā.

Ma ia mua aku a hiki i kona lā hope loa ma ke ao nei, 'a'ohe ha'alele hou o Lonotū ia'u, a 'o kahi pū'ulu 'īlio 'āhiu i hele na'e a ka'awale ma nā pū'ulu 'elua no kekahi kumu i maopopo 'ole ia'u, 'a'ohe he ho'i iki mai i ka lae.

18

E uluāhewa ana nā pua o ke kau kupulau ma muli o ka nui o ka ua o ke kau ho'oilō i ka'a a'e nei, a me he mea lā ua uhi 'ia nā pu'e one i kahi hāli'i pua 'ula'ula. He pua one ka pua, a he maka 'u'uku kona i 'ākala a ke'oke'o paha i kekahi manawa. Aia ka iuka e ulu ana ma nā pōhaku o nā awāwa. He lā'au 'ole'a a ma'awe ho'i o kona lau, a 'o ka pua ho'i, he poepoe li'ili'i a ua like kona ke'oke'o me ko ka lā ke pi'i a'e. E ulu ana nā lupina ma kahi o ka wai kahe o nā pūnāwai. A ma nā wahi po'opo'o 'ālo'alo'a o ka pali e pā mau ai ho'i ka lā, a ma ia wahi aku ia wahi aku nō ho'i i mana'o 'ia e hiki 'ole ke ulu 'ia e ka lā'au, ma laila i kupu wale mai ai ke kumu komula 'ula'ula a melemele paha.

Ua nui a hewahewa nā manu kekahi o ia kupulau. He loa'a ka manu hū i kohu mea hinuhinu lā i kona wā e ho'ola'i ai ma kahi ho'okahi o ka lewa me ka mūkiki pū aku i ka wai o nā pua me kona nuku lō'ihī. 'O ka polūkē kekahi manu i loa'a. 'O ia ala ma ka ho'opa'apa'a mau. He nuku ke'oke'o a 'ele'ele kona i mea e pao aku ai i ke kumu iuka a me nā pou nō ho'i o ko'u hale; 'o nā iwi koholā kā o ka'u pā kekahi i pao 'ia e ia. 'O ka manu 'ele'ele 'ēheu 'ula'ula kekahi i lele mai i ia mau lā, a mai ka hema mai i lele mai ai. He loa'a nā pū'ā 'alalā nō ho'i a me kekahi manu hulu melemele a po'o 'ula'ula a'u i kama'āina 'ole ai.

Ho'opūnana ihola 'elua o ia 'ano manu ma luna o kahi kumulā'au kanali'i kokoke i ko'u hale, A me nā ma'awe o ka lau o ka iuka i kūkulu ai i ko lāua pūnana me ka waha e huli ana i luna a me he mea lā ho'i he wahi poho e lewalewa ana i lalo. Ho'olu'a ihola ka makuahine i 'elua hua 'ōpulepule i loko o laila, a na lāua me kāna kāne i moe aku ma luna o ia po'e hua. A kiko mai nā keiki, waiho ihola wau i ka 'i'o weluwelu o ka 'opihi malihini ma lalo o ua kumu lā i mea na ka makuahine e hānai aku ai i nā keiki.

Kū 'ole nā keiki i ka makuahine a makuakāne paha. He maku'e na'e a pupuka ho'i, akā, kā'ili akula na'e wau a ho'ō akula ma loko o kahi pahu 'u'uku a'u i hana ai me ka he'upueo. A no laila, i ka wā auane'i o ke kau kupulau i ha'alele ai nā manu a pau i ka moku-puni no ka 'ākau a koe wale mai nō nā 'alalā, ua lilo ia po'e manu a i 'elua i mau hoa no'u.

'A'ole i li'uli'u, ulu maila nā hulu nani i like ka nani me ko nā hulu o nā mākuā, a 'o ka ho'omaka a'ela nō ho'i ia o ko lāua hana 'ana i ia kani piopio a nā mākuā e hana mau ai. He kani honehōne ia i 'oi aku ka nahenahe a mōakāka ma mua o ke ke'u 'alalī 'ana o ka nēnē 'aukai a 'alalā paha, a he 'oi aku ho'i ma mua o ka 'ōlelo a ka pelikana, ka mea i kohu po'e 'elemākule niho 'ole lā i ka walawala'au ho'opa'apa'a a'e.

Ma mua o ka hiki 'ana mai o ke kau wela, ua hele a li'ili'i loa ka pahu i hale kūpono no ka'u po'e manu 'elua e noho aku ai, akā, ma kahi o ke kūkulu 'ana i pahu hou a 'oi a'e ho'i o ka nui, 'oki ihola na'e wau i ka wēlau o ho'okahi 'ēheu o kēlā me kēia manu i hiki 'ole ai iā lāua ke lele aku, a laila, ho'oku'u akula wau iā lāua ma loko o ka hale. A i ka wā i ulu ai nā 'ēheu a nui, ua ma'a lāua i ke kikokiko mai i ka mea'ai mai loko aku o ko'u lima. He lele nō lāua mai luna iho o ke kaupoku a kau mai ma luna iho o ku'u lima e mākilo mai ana me ke kani piopio 'ana mai.

I ka hulu 'ana mai o nā 'ēheu, 'oki hou ihola wau. I ia manawa na'e, ho'oku'u akula wau iā lāua ma ka pā hale, a ma laila lāua i lelele ai me ke kikokiko hele aku ma 'ō a ma 'ane'i o lalo o ka honua i ka mea'ai, a i kau aku ai nō ho'i ma luna o ke kua o Lonotū, o ka mea ho'i i hele a ma'a iā lāua. I ka wā i hulu hou mai ai, 'a'ole wau i 'oki hou iho i nā 'ēheu. I kēia manawa na'e, 'a'ohe o lāua lele loa aku a ma 'ō aku o ke awāwa, a he mea mau iā lāua ka ho'i mai i ke ahiahi e hiamoe a e mākilo ai nō ho'i. A he 'ai hou iho nō lāua me ka nānā 'ole i ka nui o kā lāua i 'ai aku nei i ia lā.

'O kekahi manu, ma muli o kona nui a'e ma mua o kekahi, kapa akula wau i ka inoa o kekahi 'ōpio o ka lāhui a'u i aloha ai a i make ho'i i nā 'Āliuka, 'o ia ho'i, 'o Kainola. 'O kekahi, kapa 'ia kona inoa 'o Lūlai. 'O ia nō ka inoa a'u i ake nui ai e kapa 'ia mai wau ma kahi o Kalana.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

I loko o ia manawa a'u e a'o ana i nā manu, hana akula wau i pā'ū hou no'u. Hana akula wau me nā ma'awe iuka i hō'ū 'ia i ka wai a palupalu a hilo 'ia ho'i a loa'a ke kuaina, a 'o ke kuaina ka mea i hana ai. Hana akula wau a 'opi lau loa 'ia e like me nā pā'ū mua. Ua hāmama ho'i nā 'ao'ao 'elua a he hiki aku ka pelu i ke kuli ke komo aku. 'O ke kuapo, hana 'ia me ka 'ili sila i hiki ke hīpu'u 'ia. Hana ihola nō ho'i wau i pa'a pale wāwae no'u me ka 'ili sila i mea e hele wāwae ai ma nā pu'e one me ka wela 'ole mai o ka wāwae a i mea wale nō paha e kāhiko ai ke komo aku wau i ko'u pā'ū hou.

He 'a'ahu pinepine nō wau i ko'u pā'ū hou a me nā pale wāwae me ka hele wāwae aku ma nā pali me Lonotū. I kekahi manawa, he haku a'e nō ho'i i lei po'o me nā pua nani a 'a'ala a lei a'e. Ma hope mai o ia luku nui 'ia mai e nā 'Āliuka o ko mākou po'e kāne ma Honoko'a, unuunu ihola nā wāhine o ko'u lāhui i ko lākou lauoho pono'i i hō'ailona no ka wā kūmākena. 'O au kekahi i unuunu i ka lauoho, a me ka momoku ahi i hana ai. Akā, ua lō'ihī hou mai nei, a hiki ana ho'i i lalo o ka pūhaka. He mea ma'amau ia'u ke kahi 'ana a ka'awale ko'u lauoho ma nā 'ao'ao 'elua a me ka ho'oku'u aku a ku'uwelū iho ana i ke kua. Akā, i ka wā na'e e lei ana i ka lei po'o, he hili a'e wau i ku'u lauoho a ho'opa'a aku i nā huelo me nā kui iwi koholā.

Eia kekahi, haku ihola wau i lei no Lonotū e lei ai i ka 'ā'T; 'a'ohe na'e ona hoihoi i ia 'ano. He hele wāwae pū māua ma ka'e o ka lihi pali me ka hākilo aku i ke kai, a he wā piha i ka hau'oli, 'oiai nō na'e, 'a'ohe nō a he ho'i iki mai i ia kau kupulau o kahi moku o nā 'ilipuakea. Ua puā ke ea i ke 'ala onaona o nā pua a he lohe 'ia nō ho'i ke mele a nā manu o ia wahi a puni.

19

Ua hiki maila kekahi kau wela me ka 'u 'ō 'ole aku i kahi he'e o ke ana, kahi i noho ai.

I nā lā a pau o ia kau kupulau i hala, hele akula māua 'o Lonotū i ka hahai aku iā ia ala. E ho'olana aku wau i ka wa'a a hoe mālie a'e ma 'ō a ma 'ane'i o loko o ke ana, a mai kekahi puka a i kekahi puka e huli hele ai, a he mau manawa nō ho'i. He nui nā he'e a'u i 'ike ai ma ia wai pōuliuli o loko o ke ana i ho'omālamalama iki 'ia e nā wana o ka lā, 'a'ohe na'e 'o ua pilikua lā.

A i ko'u hoka 'ana iho i ka loa'a 'ole, hā'ule pahū ia mana'o hahai o'u a huli a'ela wau i ke ku'i 'opihī malihini i lako ai ko'u ho'oilo. 'O ka 'opihī hā'ula'ula o ka iwi ka mea i momona a'e o kona 'i'o a maika'i loa nō ho'i no ke kaula'i 'ana, 'oiāi nō na'e, he maika'i nā 'opihī 'ōma'oma'o a 'ele'ele kekahi. A ma muli o kona momona i lilo ai ka mea hā'ula'ula 'o ka puni a ka pe'ape'a.

He kau kēia i'a i kohu hōkū ke nānā aku, ma luna o ka iwi o ka 'opihī, a me nā 'awe'awe 'elima e kīko'o ana ma ia pōhaku i pa'a ai 'o ka 'opihī, a me ka pa'a pono ho'i o ia 'opihī i nā pikapika ona, e 'unu ikaika mai ai ka pe'ape'a. 'O huki ka pe'ape'a i ka iwi me kona mau pikapika a me ka pahu pū aku ho'i o nā 'awe'awe i ka pōhaku a hala he mau lā i kekahi manawa. A laila, hemo li'ili'i a'ela ka iwi a hiki i ke ka'awale loa 'ana o ka iwi mai kona i'a aku.

Ho'okahi kakahiaka, ua ha'alele māua i ke ana a hoe akula no ka 'āpapa e pili ana ma ka 'ao'ao o kona waha.

He mau lā ka'u ku'i 'opihī 'ana ma nā pōhaku o Honoko'a me ka li'ili'i na'e o ka loa'a. I ia mau lā, e nānā ana wau i ka 'āpapa i kona hi'ohi'ona ho'i i 'ike wau i ka wā kūpono e ku'i ai, 'o ia ho'i, ka wā e emi ai ka pe'ape'a. A no ka mea, he keu ua i'a nei a ka mea ho'opili pa'a aku, a ke pa'a aku i ka iwi 'opihī, he hana nui kona une 'ia 'ana a hemo, a he 'ane like ho'i ka pa'akikī me ke ku'i 'ana i ka 'opihī malihini i pili loa aku a pa'a i ka pōhaku.

Ua kai emi i ia manawa a ua ahuwale ka 'āpapa ma luna o ka 'ilikai, ahuwale pū nō ho'i me nā 'opihī malihini hā'ula'ula he nui lehulehu e pa'a ana ma ko laila mau 'ao'ao 'āko'ako'a. 'A'ole i nui nā pe'ape'a, a no laila, ua hele a piha koke 'o loko o ka wa'a i ia i'a 'ono 'o ka 'opihī malihini, ma mua nō ho'i o ka pi'i loa a'e a ka lā.

He lā pā 'ole ia o ka makani, a 'oiāi ua loa'a ka nui o ka i'a i hiki ia'u ke halihali, no laila, nīki'i akula wau i ka wa'a i laila, a me Lonotū e hahai mai ana ma hope mai i pi'i aku ai i luna o ia 'āpapa i ke 'ō aku i mau i'a no ka pā'ina ahiahi.

Aia ma waho a'e o nā ulu limu he mau nai'a polū, kahi e lelekē ana, a aia he mau 'ota ma loko o ua mau ulu lima lā e pā'ani ana i nā pā'ani pau 'ole o ka le'ale'a. A ma nā wahi a pau nō ho'i a puni 'o laila, kahi e lawai'a ana nā nēnē 'aukai i ke kākī, he i'a loa'a wale e ulu ana ma nā oho o ka limu i loko o ke kau wela. 'O ka nui hewahewa o ia mau i'a e ulu ana ma ka limu kokoke i ka 'āpapa, hele a kaumaha loa ihola ua limu lā a piholo aku nō ho'i i lalo o ka 'ilikai. Ua nui na'e nā kākī e koe ana ma nā wahi o luna o ka 'ilikai e hiki aku ai ka nēnē 'aukai, a he ki'i aku nō 'o ia a pa'a ka iwi ma ka nuku. A laila, e lele a'e a hiki ma kahi i luna loa aku o ka 'āpapa, a ma laila ia e ho'oku'u ai i kāna iwi. I ka wā e pā ai i ka 'āpapa, hele a nāhāhā ka iwi, a 'o ia nō ho'i ka wā e lele mai ai ka manu e wae aku i ka 'i'o ma waena a'e o nā māmala iwi.

Me he ua lā ka helele'i 'ana mai o nā iwi kākī i ka 'āpapa, a 'oiāi he mea hoihoi ia no'u, he mea ho'opāha'oha'o na'e iā Lonotū ma muli o kona hiki 'ole ke ho'omaopopo i ke kumu e hana ana ia po'e nēnē 'aukai pēlā. Hō'alo'alo hele akula wau a pau mai ka loa o ka 'āpapa, a kahi ho'i o nā i'a nunui i noho ai. Me ka'u aho he olonā sila a me ka'u makau he 'āpana iwi 'opihī i lawai'a ai a loa'a mai 'elua i'a i nui ke po'o a lō'ihī ka niho a 'ono nō ho'i ka 'ai 'ana. Hā'awi akula wau i kahi na Lonotū, a i ka

ho'i 'ana aku i ka wa'a, ku'i akula wau i nā i'a iwi poni [he hā'uke'uke paha] a'u e hō'awa ai a loa'a ka waiho'olu'u.

'O Lonotū, ka mea ho'i e holo kūkū ana i mua a'e o'u, ho'oku'u honua ihola i kāna i'a a kū a'e ma ka lihi o ka 'āpapa me ka hō'ā'ā aku i ke kai.

Aia lā ma ka wai a'ia'i e holo ana kahi he'e, a 'o ia nō ua he'e nunui lā a'u i 'i'ini nui ai e 'ō aku. 'O ka pilikua nō kā ho'i!

Kāka'ikahi ka loa'a 'ana o ka he'e ma 'ane'i, a no ka mea, he puni 'o ia i nā wahi hohonu. 'O kēia wahi na'e, he pāpa'u wale nō ka wai. Mali'a paha 'o ke ana ko ia nei wahi noho mau, a i hiki wale mai nei na'e i ka 'imi mea'ai ma muli o ka loa'a 'ole he wahi mea'ai nāna ma ke ana.

'A'ohē 'ekemu iki a Lonotū i ia manawa. Ho'opili akula wau i ka maka o ke 'ō ma kona wahi paukū 'oloka'a o luna o ke 'au, a me ke aho e pa'a ana ma ko'u pūlima i kolo ānehe aku ai i ka lihi o ka 'āpapa.

Aia nō kahi pilikua ma laila e lana hele ana ma lalo iki a'e o ka 'ili o ke kai, a ua hiki nō ho'i ke 'ike pono 'ia kona mau maka e 'oi'oi maila ma luna o kona po'o. He mau maka kula me ka lihi 'ele'ele o ka pona e ho'opuni ana, a 'o nā ki'i 'ōnohi ho'i, he uliuli mai ho'i kau. A ua like ia me nā maka o kahi 'uhane a'u i 'ike ai i loko o kahi pō 'ino'ino i loku mai ai ka ua a 'olapa a'e ai ho'i ka uila i ka lewa.

Aia ma ia wahi o ua lihi 'āpapa lā e kau ana ko'u lima, he māwae hohonu, a ma laila e pe'e ana kahi i'a li'ili'i.

'O ke ka'awale o ua he'e lā mai ka lihi 'āpapa aku, ua like me hapalua ka lō'ihī o ka'u ihe. Ia'u na'e e nānā ana, kīko'o maila kekahi 'awe'awe lō'ihī ona a hāhā maila i ke ko'a a komo ana ma ka māwae. 'O ia nō komo mālie aku ma kahi 'ao'ao o ia māwae a hala ka i'a. A laila, pi'o ihola ka wēlau o ua 'awe'awe nei a mimiki aku. I ia 'awe'awe nō e ho'opuni mālie ana i kahi i'a, kukuli a'ela wau a pahu aku i ke 'ō.

I ke po'o wau i pahu aku ai, akā, i loko nō o kona nui a'e ma mua o nā i'a 'elua a'u i 'ō a'e nei, hala a'ela na'e ke 'ō ma ka 'ao'ao. Mio ihola ua 'ō lā i lalo i ke kai a pi'o aku, a me ka ho'ohākālia 'ole iho i pua mai ai ka weka a ālai 'ia ka i'a e ka uliuli. 'O ka mea wale nō i hiki ke 'ike 'ia o ua i'a lā, 'o ua 'awe'awe nei ona i pa'a ai ho'i ka i'a.

Kū koke a'ela wau a huki a'e i ke aho me ka mana'o e hiki ana paha ia'u ke pahu hou aku i ke 'ō. Ia'u na'e e huki ana pēlā, ea maila ke 'au a lana ana i ka 'ilikai, a 'o ko'u ho'omaopopo ihola nō ia ua hemo ka maka mai laila aku.

I ia manawa like nō, ua hele a mālō ke aho. 'O ka hemo koke ihola nō ia o ka pa'a 'ana o ke aho i ku'u lima, a me ka ho'omaopopo ē ua mau nō kahi he'e, ho'oku'u koke ihola wau i ka pōka'a aho e holo wale aku. A no ka mea ho'i, inā e mau ka pa'a o ke aho ma ka lima 'oi'ai ia e holo aku'ana pēlā, inā nō ho'i e wela koke ka lima a hihia paha ke aho.

'A'ole like ka holo o ka he'e me ko ka i'a mea hui a lā paha. He māhele ko loko o ke kino i 'ano like me ka 'iliwai, a he omo 'ia ka wai ma kahi puka o luna o kona pū a komo i loko o ia 'iliwai, a laila, kīkī 'ia akula ma kekahi mau paipu 'elua o lalo. I ka wā e holo mālie ana, he hiki nō ke 'ike 'ia ke kōwelo 'ana o nā awe wai 'elua e puka mai ana mai loko mai o ia mau paipu. Akā, i kona wā holo māmā na'e, 'o ke awe ho'okahi wale nō kai 'ike 'ia o ka wai.

Kūlapa ana ka pōka'a aho ma luna o ke ko'a 'oi'ai ke aho e holo aku ana ma hope o ua pilikua lā. A 'ane pau ka loa o ke aho, a i mea ho'i e huki 'ino 'ole 'ia ai ku'u lima, lele akula wau i kekahi 'ao'ao o ka māwae i holo aku ai ho'i ka he'e. Me ke aho e pa'a ana i ko'u mau lima 'elua i ke'ehi aku ai nā wāwae ma kahi pakika o ia 'āpapa a ho'okūpa'a akula ma laila.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ua huki 'ino 'ia akula ke aho a mālō pono e ke kaumaha o ka i'a. E ho'olilio 'ia a'e ana nō ke aho, a no ko'u mana'o hopohopo o moku, no laila, ne'e li'ili'i akula wau i mua me ia ala na'e e hana nui mai ana i ka hukihuki.

E ne'e aku ana kēlā ma ka'e o ka 'āpapa no ke ana. A 'oiiai nō na'e he 'ano mamao ke ka'awale mai o mākou aku a hiki i ke ana, inā e hiki aku 'o ia ala i laila, inā nō ua lilo. Aia lā ko'u wa'a ma mua a'e o'u ua nāki'i 'ia i ke ko'a. Inā e hiki ia'u ke e'e aku ma luna ona, na kahi i'a nō au e kō aku a pauaho. Eia na'e, 'a'ole e hiki ia'u ke wehe a'e i ia kaula i nāki'i 'ia ai ka wa'a me ka pa'a pū nō ho'i o ke aho i ka lima.

I ia manawa, e holokē ana 'o Lonotū i 'ō a i 'ane'i o ka 'āpapa me ke 'aoa a'e a me ka lelele pū 'ana ma hope o'u. A he keu kā ho'i kēia a ka hana hōkai a ho'opilikia mai ia'u.

'O'i ne'e akula wau a hiki aku 'o ia ala ma kahi hohonu o mua o ka waha o ke ana. Ua 'ane'ane 'o ia e komo aku. A no laila, I loko nō o ia hopohopo nui o'u o moku ke aho a pakele ka i'a, ke'ehi ihola nō na'e wau a pa'a ke kūlana ma laila. 'O ka lio koke a'ela nō ia o ke aho, a me he kani 'ana lā o ka uepa ka mea i lohe 'ia mai. I ia manawa i lio ai ke aho, lele a'ela nā mākili wai kai a helele'i hou mai. I ko'u 'ike 'ana i kēia, hele a pa'a ko'u mana'o ē he moku wale mai koe o ke aho. 'A'ohe o'u 'ike i ia mea he 'eha i ia manawa, 'oiiai nō na'e e koko 'i'o mai ana ko'u mau lima.

A laila, emi honua ihola ka ikaika o ia huki 'ia 'ana o ke aho a 'alu'alu. Kainō ua lilo ka i'a, eia kā, 'a'ole. I ia manawa koke ihola nō i 'ō'ili hou mai ai ua aho nei e kaha pipi'o a'e ana i ka 'ilikai. Ua huli aku ko ia ala holo mai ka 'ao'ao 'āpapa aku o ke ana a no kekahi 'ao'ao i kau mai ai nā pōhaku. 'O ke ka'awale ho'i mai o'u aku a hō'ea i laila, ua pālua i ka lō'ihī o ke aho. He wahi nui nō ho'i o nā wahi po'opo'o e pe'e ai kahi he'e, a inā e hiki aku 'o ia i laila, inā ua pakele 'i'o nō.

'Oiai 'o ia e huli ana no nā pōhaku, huki maila wau a hapa mai ka lō'ihī o ke aho. 'A'ole na'e i li'uli'u, ua pono ka ho'oku'u hou aku. A pau kona lō'ihī i ka ho'oku'u 'ia aku, ho'olilio hou 'ia ana ke aho. 'Oiai he wai pāpa'u ko laila, a ma kahi o ko'u pūhaka wale nō ka hohonu ke kū a'e, iho akula wau a helekū ana i loko.

Aia he pu'e one e 'au ana i ke kai ma kahi kokoke i nā pōhaku, a me ke akahēle loa wau i ne'e aku ai ma luna o ia papakū 'ālualua loa no ua wahi one lā. 'O Lonotū pū kekahi i hele me ka 'au 'ana ma ko'u 'ao'ao.

Hiki 'ē akula wau ma laila ma mua o ko ka i'a wā e hiki ai ke pe'e aku ma waena o nā pōhaku. 'Oia mau pa'a nō ho'i o ia ala i ke aho, a no laila, huli hou akula ko ia ala holo no ke ana. 'Elua āna huli hou 'ana pēlā, a iā ia nō e huli ai, ho'oikaika iho nō wau i ka huki mai. I ke kolu na'e o ka manawa āna i hana ai pēlā, peki akula wau i hope a hiki aku ma kekahi 'ao'ao a'e o ka pu'e one. A hiki wau ma kahi 'ike 'ole 'ia mai e ia ala, 'o ko'u huki maila nō ia i ke aho me ka nui o ka ikaika e loa'a ana ia'u.

Pae maila ua pilikua lā i uka o ke one, Waiho ana 'o ia ala ma laila, hapa ma ke one, hapa ma ke kai, a me nā 'awe'awe nō ho'i e kīko'o a'e ana. Mana'o ihola wau ua make.

Akā, i nānā hou aku ka hana, e 'oni ana kā ko ia ala maka. A ma mua o ko'u kāhea a'o 'ana aku, lele 'oko'a maila 'o Lonotū me ke apu pū mai. Akā, 'o ke kaumaha loa o ia he'e, 'a'ole i hiki iā ia nei ke hāpai a'e a kauō mai paha i uka. A i ko Lonotū wā e ho'ā'o ana e nahu hou aku a pa'a pono ka i'a, lālau maila 'ekolu 'awe'awe me ka 'ōwili mai a pa'a ko ia nei 'ā'i a puni.

'Oiai he i'a maka'u ka he'e, ma ke kai wale nō na'e kona wahi nui o ka ikaika. He akamai nō ho'i 'o ia i ka lālau mai me kona mau 'awe'awe a pa'a kona 'enemi. He pikapika ko lalo o ia mau 'awe'awe, a 'o ia ka mea e pa'a ai. Ke pa'a kahi 'enemi, kaualakō 'ia iho a piholo i lalo o ka 'ilikai, a ho'opa'a 'ia nō ho'i i laila a make. Ma ka 'āina kekahi e hiki ai i ka he'e ke hō'eha i nā 'enemi, no ka mea, ikaika 'o ia a 'a'ole make wale.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

'Oni'oni 'ino ana nā 'awe'awe o ua pilikua lā iā ia e ho'oikaika ana e ho'i aku i loko o ke kai a e kauō li'ili'i ana ho'i iā Lonotū me ia. Ua hele a hihia ke aho ma ko ia nei 'ā'ī, a no laila, maka'u wau o kā'awe 'ia 'o ia ke noke aku au i ka huki.

'O ka'u pahi iwi koholā a'u e ho'ohana ai i mea ku'i 'opihī, aia ma ko'u 'ao'ao, kahi i nīkī'i 'ia ai i ke kuapo. He lapa mānoanoa kona, akā, he 'ōmu'omu'o na'e a 'o'oi ka lihi. Ho'oku'u ihola wau i ka pōka'a aho me ka wehe a'e i ua pahi nei i ia wā like nō a'u e holo ana i o lāua lā.

Holo akula wau a hala a'e ma kai aku o laila a ma waena ho'i o lāua a me ke kai hohonu. 'O ka nui o kona mau 'awe'awe e kākā 'ino ana i ia wā, he makehewa ka hou aku i ka pahi. I ia manawa, pā maila ko'u wāwae i kekahi 'awe'awe, a 'o ka 'eha koni koke ihola nō ia me he lā ho'i ua hahau 'ia me ka uepa. 'O kekahi 'awe'awe a Lonotū ho'i i nahu aku ai a hemo loa, e ka'anini ana i ke one ma ka'e o ke kai; a me he mea lā ho'i, e huli ana i kahi e hiki ai ke pipili aku.

Pi'i a'ela ka pū mai waena a'e o ia mau 'awe'awe kākā a ka'anini ho'i ona a kohu pū nui lā o ka mai'a ke nānā aku.

E haka pono mai ana nā maka kula me nā lihi 'ele'ele o ka pona. A i loko nō o ka leo nui o nā nalu e ha'i ana i ka 'aeone a me ka 'u'ina o ke kai e ho'opakī 'ia ana ma loko o kēia 'ā'ume'ume 'ana a lāua lā, a me ke 'aoa nui 'ana nō ho'i a Lonotū, ua hiki nō na'e ke lohe mōakāka 'ia ke kani a ko ia ala niho e 'ūpikipiki mai ana. A he niho ia i 'oi aku kona 'o'oi i ko ka'u pahi e pa'a ana.

Hou loa akula wau i ko ia ala kino i ka pahi, a i ia manawa koke ihola nō a'u i hana ai pēlā, pa'apū maila ko'u kino i nā pikapika, a me he mea lā he mau mākoko kai uhi mai ma luna o'u me ke omo pū 'ana mai i ko'u 'ili. Nani ua ka'awale ho'okahi lima, ka lima ho'i e pa'a ana ka pahi, a ua hou aku a hou aku wau i ko ia ala 'ili uaua a hemo li'ili'i a'ela ka pa'a o ia mau pikapika nāna wau e hō'eha nui mai ana. 'O ka nāwaliwali ihola nō ia o nā 'awe'awe a mālulelule ana i lalo o ke one.

Ua ho'ā'o au e kauō i kahi he'e i uka, akā, ua lilo 'ē ka nui o ko'u ikaika i ka hakakā 'ana a ua hā'uile pahū ia mana'o o'u. A no ka nui o kēia pauaho o'u, ho'i akula wau no ko'u hale me ka ho'i 'ole aku i ka 'āpapa e ki'i i ka wa'a. 'O ka'u 'ō a me ka pōka'a aho a'u i hana ai me ka nui loa na'e o ka hana, a no ko'u minamina nui, no laila, lawe pū 'ia akula ia mau mea me a'u.

Ua iho 'ē maila ka pō'ele'ele ma mua o ko māua 'o Lonotū hō'ea 'ana aku i ka hale.

Ua moku ko Lonotū ihu i ka niho o ka pilikua, a 'o ko'u kino ho'i, ua moku a māui loa a ua pa'apū nō ho'i i nā pohole. I loko o ia kau wela, 'ike akula wau i 'elua he'e hou aku; 'a'ohe na'e o'u hoihoi e 'ō aku.

20

A ma ia hope iho, ku'i akula wau a lawa ka 'opihī malihini e piha ai nā wa'a 'elua, a ma nā mea hā'ula'ula au i ku'i ai. Poke akula wau ma laila, a pau, halihali akula i ka hale. Ma ka 'ao'ao hema o ka pā, kahi ho'i e pā mau ai 'o ka lā, kūkulu akula wau i hakakau lō'ihī me nā lālā lā'au i mea e kaula'i ai i ka 'opihī. 'O ka 'opihī malihini 'akahi a ku'i a poke 'ia, ua 'oi aku kona nui ma mua o ka lima kanaka, a pālūa ho'i kona mānoanoa. Eia na'e, he 'ekeke'i mai a hapa mai ka nui ke kaula'i 'ia i ka lā, a no laila, 'o ke ku'i aku a nui ka pono.

I ka wā ma mua ma ka mokupuni, he loa'a nā kamali'i nāna e ho'ohū aku i nā nēnē 'aukai puni 'opihī. A no ka mea, inā 'a'ole e kia'i 'ia, ho'okahi kakahiaka a lilo i ka manu. A inā pēlā i kēia wā a'u e noho a hana ho'okahi nei, e pohō koke nō ka'u hana o ka mahina holo'oko'a i loko o ho'okahi wale nō kakahiaka o kēia manu akamai i ka 'aihue, he nēnē 'aukai.

I kinohi, i nā wā a pau a'u i hele ai i ka pūnāwai a i kahakai paha, waiho maila nō wau na Lonotū e ho'ohū aku i nā manu, 'A'ohē na'e ona hoihoi iki i ia 'oihana hou āna, a he pākela kūō a'e nō a ho'i hou aku wau. A no laila, nāki'iki'i akula wau i nā iwi 'opihī i ke aho a lewalewa ana mai luna iho o nā pou. He keu ka nemonemo o loko o nā iwi, a ke ho'oluliluli 'ia mai e ke ahe makani, 'o ka hūlalilali nō ia i ka pā 'ana mai a ka lā, a lilo ia i mea e ho'omaka'u ai i nā manu. Ma loko o ia mua aku, 'a'ohē o'u pilikia hou mai i nā nēnē 'aukai.

Lawai'a akula wau ma nā i'a li'ili'i kekahi i ia mau lā, a 'o ka 'upena ka'u mea 'o ka lawai'a 'ana, a kaula'i akula wau i loa'a ka'u mea e ho'omālamalama ai i nā pō ho'oilo. A me ia mau 'opihī e kaula'i ana ma ka hakakau, a me nā iwi ho'i e hūlalilali ana i ka lā, a me nā kālī i'a li'ili'i nō ho'i e kau ana ma ka pā, kohu mea lā ua lehulehu ka po'e e noho ana ma laila, 'oi ai nō na'e, 'o māua wale nō me Lonotū.

I kēlā me kēia kakahiaka, ma hope o ka 'ohi 'ana i ka mea'ai e lako ai ka ho'oilo, holo akula māua i waho o ke kai. Ke hiki mai nā lā hope o ke kau wela, e nui ana ka hana o ka 'ohi a'a a 'ano'ano ho'i, akā, i kēia mau lā mua o ke kau wela, ua loa'a he mau wahi manawa ka'awale e holoholo wale aku ai i ka māka'ika'i a puni ka mokupuni. Hele akula māua i ia kahakai i noho ai 'o ka sila 'elepani, a ma laila aku i Keanauli, i ke ana ho'i nona ka nui i 'oi a'e ma mua o ia ana mua i loa'a iā māua, a ma laila aku i Pōhakuloa nō ho'i, kahi a ka manu lawai'a e kau mau ai.

Aia 'o Pōhakuloa e 'au ana i ke kai ma kahi o ka ho'okahi lekue a 'oi aku paha mai ka mokupuni aku. A he hūlalilali 'ele'ele mai kēlā ma muli o kona kau mau 'ia e nā kini manu lawai'a lehulehu. Ua pepehi akula wau a he 'umi manu, a hohole ihola a hemo ka 'i'o, a laila, kaula'i aku i ka 'ili i ka lā; a no ka mea, he mana'o ko'u e hana i pā'ū hou no'u me nā hulu o ia po'e manu lawai'a.

Aia 'o Keanauli ma nā kapakai hema o ka mokupuni, ma kahi ho'i kokoke i ia wahi i hūnā 'ia ai nā wa'a. Aia nō ho'i he holopapa pōhaku ki'eki'e ma laila e waiho ana i mua o ua ana lā me ka ulu limu e lana ana i ke kai ma lalo a'e. Mai hala a'e ia wahi ia'u i ka hoe aku, a ke 'ole ho'i ko'u 'ike aku i kekahi 'io kai e kā'alo a'e ana, inā ua hala nō. E 'au ana ka lā i ia manawa a ua lō'ihī ka holo e koe ana a hiki aku ma kahi o ko'u hale, eia na'e, ua pi'i mai nei ku'u nīele ma muli o kēia 'io a me kona wahi nō ho'i i noho ai.

Ua li'ili'i ka waha o ia ana. Ua like ho'i kona nui me ko ke ana o lalo o ka lae, a ua pono ka 'alu 'ana iho i hiki ai iā māua 'o Lonotū ke komo aku i loko. Ho'omālamalama pōwehiwehi 'ia mai ana 'o loko e ke ao o waho, a i ka ma'a 'ana o ko'u mau maka i ka pōuliuli, 'o ko'u ho'omaopopo ihola nō ia ē aia nō māua i loko o kahi lumi e pipi'o ana nā paia hulali 'ele'ele ma luna a'e. Ma kekahi 'ao'ao aku o ia lumi, 'ike 'ia maila kekahi puka. A i holo loa aku ka hana i loko o ia pōuliuli a hiki aku i laila, komo akula i loko o kekahi lumi nona ka nui a'e i ko ka lumi mua a nona ho'i kahi pōhaka lā nui e wana mai ana a mālamalama. A mai kahi māwae mai o ke kaupoku pōhaku i pā mai ai.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Iā ia nō a 'ike aku i nā aka hāuliuli e 'au ana i ka 'ilikai o kahi i pā mai ai ua pōhaka lā nei, 'o ke 'aoa a kūō akula nō ia o Lonotū. Kūpina'i a'ela kona leo i nā paia a puni ke ana, a me he lā, he pū'ulu 'īlio kēlā i ke kūō 'ana a'e. A he mea ho'i ua leo lā e pi'i ai ka manene.

"Kulikuli!" i ho'ōho aku ai wau me ka lālau pū aku a pa'a kona waha, a 'o ka'u mau 'ōlelo nō ho'i kekahi i kūpina'i a'e ma 'ō a ma 'ane'i o ia ana.

Huli ho'i akula ko'u holo no waho o ia puka a'u i komo mai nei. He kaola pōhaku ko luna e hele ana mai kahi 'ao'ao a i kekahi 'ao'ao, a ma laila wau i 'ike ai i ke kupanaha o nā kupanaha. He lalani kino kanaka kā e kukū ana ma laila! 'Elua kākini a keu a'e paha ko lākou nui, a e kū ana nō ho'i ma ka paia uliuli. He po'e kēlā i like ko lākou lō'ihī me ko'u, a he keu kā ho'i a ka lima a wāwae lō'ihī. 'O ka paukū kino na'e, ua pōkole, a ua hana 'ia me ka he'u pueo a 'a'ahu 'ia i nā hulu manu lawai'a. 'O nā maka, ua hana 'ia me ka iwi poepoe a 'ololaha paha o ka 'opihi malihini; 'o ia wale nō na'e ka mea i loa'a o ko lākou mau helehelena. E hulali mai ana ia mau maka i o'u lā, a e like me ka 'oni a ka 'ilikai o ia wahi e pā mai nei ka pōhaka lā, pēlā nō ho'i e 'oaka mai nei ke aka o ua mālamalama ala i ko lākou lā mau maka, A ua 'oi aku ka 'eleu ma mua o ko ke kanaka ola.

Aia ma waenakonu o ia pū'ulu, e noho pupu'u ana kahi mea kino iwi me ka hiō aku i ka paia, a ma kona mau manamanalima, e pa'a a'ela kahi puluka ['ohe kani] i hana 'ia me ka iwi pelikana.

Ua loa'a kekahi mau mea 'ē a'e ma luna o ia kaola pōhaku e pe'e ana ma nā aka hāuliuli. Akā, ua lanaau wale akula wau ma kahi mamao i hiki 'ole ai ho'i ke 'ike pono. Kā hou ihola wau i ka hoe, a i nānā hou aku ka hana, kāhāhā, ua pi'i mai nei ke kai me ke emi loa o ka waha o ke ana. Ua hāiki loa e hiki ai ia'u ke puka hou aku. 'O kā māua wale nō, 'o ka hō'aumoe iho i laila a kai make hou, a hiki mai ho'i ka wana'ao.

Hoe akula wau ma kekahi 'ao'ao aku o ke ana. 'A'ole a'u nānā hou aku i ia po'e maka 'oaka lā ma luna o ke kaola i ia manawa. Pupue ihola na'e wau i lalo o ka wa'a me ka nānā aku i ke emi 'ana kā o kahi pōhaka lā. A ia'u nō e moe ana ma laila, emi li'ili'i ana nō ho'i ua waha lā o ke ana nāna e puka aku i ke kai. 'A'ole i li'uli'u, pa'a loa ka puka a kau maila nā 'ēheu o ka pō'ele'ele; ua hiki na'e ke 'ike 'ia ho'okahi hōkū ma 'ō aku o ka māwae, kahi e pā mai ana kona mā'ama'ama.

Mā'alo a'ela ua hōkū nei a hala loa mai ka'u 'ike aku, akā na'e, ma ia hope koke iho, hiki maila kekahi hōkū i pani hakahaka nona. I ia wā, e pi'i mai ana ke kai i loko o ia lumi, pi'i pū mai nō ho'i me ka wa'a. 'Āpohopoho ana ka wai i nā paia me he leo honehona lā o ka puluka. A 'oiāi he nui nā mele a ka wai, a'u ho'i i lohe ai i ia pō lō'ihī, 'a'ole na'e i 'olu'oiu ko'u hiamoe 'ana. Ua maopopo ia'u, 'o kēlā kanaka iwi e noho ana ma ke kaola me ka ho'okani 'ana i ka puluka, he kupuna ia no'u, a pēlā nō ho'i me kona po'e hoa e 'oaka mai ana ko lākou mau maka, eia na'e, ua hia'ā maoli nō wau ma muli o ka nui o ko'u maka'u.

I ka wana'ao 'ana a'e, i ka wā ho'i i 'ane'ane ai e kai piha hou mai, 'o ko māua ha'alele nō ia i ke ana. 'A'ole wau i 'alawa iki a'e i ia po'e e kū ana ma ke kaola a i ia mea ho'i nāna e ho'okani puluka ana no lākou. 'O ko'u hoe ikaika akula nō na'e ia i waho o ke kai o ia kakahiaka me ka huli hou 'ole aku e nānā i hope.

"He inoa nō paha ko kēlā ana," wahi a'u i 'ōlelo aku ai iā Lonotū, kekahi mea i hau'oli i kēia ha'alele 'ana i ua ana 'e'ehia lā. "Inā nō paha ua lohe 'ē wau i ia inoa i ka 'ōlelo 'ia mai, inā nō ua poina. A no laila, e kapa aku paha kāua i kona inoa hou iā Keanauli, a e ho'okapu iho i ko kāua ho'i hou aku i laila."

I ka wā i ho'i mai ai kā māua huaka'i i Pōhakuloa, hūnā akula wau i ka wa'a ma loko o ke ana o lalo o ka lae. I kēlā me kēia manawa a'u i ho'i mai ai, ho'opae a'ela wau i ka wa'a ma luna o ua holopapa lā o loko o ke ana, 'oiāi nō na'e he hana nui ia, a he holo hou wale aku nō ho'i koe i kekahi kakahiaka a'e.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Ua hiki mai 'elua kau wela a heo aku me ka ho'i 'ole mai o nā 'Āliuka; eia na'e, ua mau nō ko'u maka'ala i ia mau lā i ia ho'i 'ana mai paha o lākou. A i kēlā me kēia kakahiaka nui, iā māua 'o Lonotū e iho aku ai i ka pali, iho pū me ka hākilo aku i ke kai, i ka 'ō'ili hou mai nō ho'i paha auane'i o nā pe'a 'ula'ula. Ua māla'ela'e ka lewa o ia kau wela, a ua hiki nō i ka maka ke 'ike aku a mamao loa i kai, a he mau lekue nō paha ia mamao. A i nā wā a pau a māua e holo aku ai ma luna o ka wa'a, 'a'ole e hala ma mua a'e o ka hapalua lā i ka holo a ho'i mai. A 'oiai i ka ho'i 'ana mai, e holo nō kokoke ma kapakai me ka maka'ala aku ho'i iā lākou.

I ka hope loa o ko māua hele 'ana i Pōhakuloa i hō'ea hou mai ai nā 'Āliuka.

Ua pau ka wa'a i ka hūnā 'ia ma ke ana a ua hiki a'ela wau i luna o ka pali me nā 'ili manu lawai'a he 'umi a'u e hā'awe ana i ke kua. I ia wā a'u e kū ana ma laila me ka hākilo aku i kai, 'ike akula nō ho'i he 'ekolu 'ōpua ua hiki mai. 'O ka mea kupanaha na'e, 'o kekahi 'ōpua, ka mea ho'i i 'u'uku loa, ua 'oko'a kona 'ano. A i nānā hou aku ka hana, he pe'a kā kēlā o kekahi moku.

E 'oliliko ana ka 'ilikai i ka pā 'ana mai a ka lā me he unahi lā o ka i'a. Eia na'e, ua ahuwale nā mea a pau i ka 'ike aku. A he moku kā ho'i kēlā nona nā pe'a 'elua e holo maila i ke kai. Hākilo pono akula wau a li'uli'u i 'ike wau i ka waiho'olu'u o nā pe'a a inā ho'i 'o ka moku paha auane'i kēlā o nā 'ilipuakea. 'Oiai, he kāka'ikahi wale nō ko'u mana'o 'ana iā lākou i ia mau lā, 'a'ole na'e lākou he mea poina loa, a eia aku nō ho'i a eia mai, e lana a'ela ko'u mana'o no ko lākou ho'i 'ana mai i ko'u mokupuni.

Kau a'ela wau i nā manu lawai'a ma luna o ka pā a hele akula i ka pōhaku nui ma ka lae. 'A'ole na'e i maika'i ka 'ikena o laila i ia wā, no ka mea, e 'au'i ana ka lā me ka pā mai i ka 'ilikai a mālamalama loa a puni. Ia'u na'e e kū ana ma laila, ho'omana'o a'ela wau i ka hiki 'ana mai o ka moku Haole, a mai ka hikina nō i hiki mai ai. 'O kēia moku na'e e holo maila, mai kekahi kūkulu mai i holo mai nei, a mai ka 'ākau ho'i.

'A'ole wau i 'ike le'a inā 'o ia nō ka moku o nā 'Āliuka, eia na'e, ho'oholo koke ihola wau i ko'u mana'o e hele aku i ke ana o ke awāwa me ka lawe pū aku i nā mea a pau e pono ai ka noho lō'ihī 'ana i laila. Ua nui nā mea e lawe 'ia ai, 'o ka'u mau manu 'elua, 'o ka pā'ū a'u i hana ai, nā mea pōhaku e pono ai ka hana, nā akalei olopī, nā kulapepeiao, nā hulu manu lawai'a, a me ka'u mau mea kaua nō ho'i a pau. A 'oiai 'a'ole i malo'o pono ka 'i'o 'opihi malihini i ia manawa, 'o ka waiho 'ia ma laila ka pono.

A mākaukau nā mea a pau, waiho 'ia ihola ma ka'e o ka 'īpuka pā, a 'o ko'u hele akula nō ia i ka lae. Moe ihola wau ma hope o kekahi pōhaku i 'ole e 'ike 'ia mai a ki'ei akula i ke kai o ka 'ākau. 'A'ole i loa'a koke kahi moku i ka'u 'ike i ia manawa 'ānō lā, akā, i nānā hou aku auane'i ka hana, eia kā ua moku nei ua 'āwīwī 'ē maila a kokoke loa i ka mokupuni. A eia kā ho'i 'o ia ke holo pipi'o maila a puni ka ulu limu a 'ane'ane ho'i e hiki mai i nā pōhaku nui 'elua nāna e kia'i iā Honoko'a. E welo ana ka lā me kona mau kukuna hope loa e pā ana i ka ihu o ka moku, he mea i hana 'ia a kohu nuku manu, a i nā pe'a nō ho'i, he mau mea 'ula'ula kā.

Ua maopopo ia'u 'a'ole lākou e pae mai i uka i loko o ka pō'ele'ele, a no laila, ua hiki ia'u ke halihali i ka'u mau ukana i ke ana a ao ka pō me ka ho'opō'ino 'ole 'ia mai. 'A'ole na'e wau i hō'apa'apa. 'O ko'u ho'oikaika nō na'e ia a hala ka hapanui o ka pō. He 'elua o'u hele 'ana i ke ana a pau ka ukana i ka halihali 'ia. I ka wana'ao 'ana a'e, ho'i hou akula wau i ka hale e ho'onalo aku i nā lehu o ke ahi. Ua lūlū aku nō ho'i wau i ke one ma luna o ka hakakau a me ka papahale i 'ole e 'ike 'ia he wahi noho 'ia ua hale lā o'u. Wāwahi akula wau i ua mau pou lā e lewalewa ana nā iwi 'opihi ho'omaka'u manu, a ho'olei akula ho'i i ka 'i'o 'opihi i ka pali. A laila, me ka 'ēheu o kahi pelikana, pūlumi ihola wau a nalowale ko'u mau meheu a pau; a pau, kohu mea lā, e kala loa ka ha'alele 'ia 'ana o ia wahi.

I ia manawa, ua ki'eki'e ka lā i luna, pinana a'ela wau i luna o ua pōhaku hālonā lā o ka lae. Aia lā

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

e kū ana ka moku i ke awa, a e halihali 'ia mai ana nā ukana i uka nei lā ma luna o kekahi mau wa'a. A 'o kekahi mau wa'a, i waho aku nō lākou o ka ulu limu i ka hahai 'ota. Eia kekahi, aia lā ma uka o ka 'aeone he kaikamahine kā e kū ana ma ka'e o ke kapuahi e 'ā maila ke ahi. E kuke ana kēlā i kekahi mea, a 'o kona lauoho, e hulali mai ana i ka mā'ama'ama a ke ahi.

'A'ole i li'uli'u ko'u noho 'ana ma ka lae a ha'alele. I ka wā ma mua, ia'u e ho'i ai i ke awāwa, ho'i na'e ma nā ala like 'ole i 'ole e ahu mai nā meheu. A i kēia manawa a'u e ho'i nei, ma ka lihi pali nō a no ke komohana. 'O ia wahi hele aku nō ma laila a huli a'e i loko o ka nāhelehele, a me ke akahele loa nō ho'i i 'ole e waiho 'ia kahi meheu. He mea 'ole na'e ka meheu a Lonotū e hana ai, no ka mea, ua maopopo i nā 'Āliuka he loa'a ka 'īlio ma ka mokupuni.

'O ka pōuliuli loa o ke ana, ua lilo he hana nui ke koi aku iā Lonotū e komo aku i loko. Ala wale nō a 'ike maka maila kēlā ia'u i ke komo aku he mau manawa me ka puka hou mai, a laila wale nō 'o ia ala i hahai mai ai ma hope o'u a komo aku. Ho'āhu a'ela wau i nā pōhaku a pa'a a'ela ka puka, a ma muli o ka nui o ko'u luhi, 'o ko'u moe ihola nō ia e hiamoe a pō ihola ia lā. I ka wā i ala hou mai ai ko'u hiamoe, ua hiki ke 'ike 'ia nā hōkū e 'alohi mai ana ma loko o nā māwae pōhaku.

21

I ia ahiahi a'u i ha'alele ai i ke ana, 'a'ole au i lawe pū iā Lonotū me a'u. Pani akula nō ho'i wau i ka puka ma hope o'u i hiki 'ole ai iā ia ke hahai mai. A no ka mea, inā ua pae mai he 'īlio 'Āliuka, inā nō he hanu wale aku koe a loa'a ke ea iā Lonotū. Nihī akula wau ma ka nāhelehele a hiki aku i ka lae.

Ma mua o ko'u hiki 'ana a'e i luna o ka pōhaku, 'ike 'ē akula i ka 'ena'ena mai o ke ahi a nā 'Āliuka. Ua ho'omoana ihola lākou i ke kula, a ma ia wahi like nō o ka pūnāwai a lākou i ho'omoana ai ma mua. A ma kahi o ka hapalua lekue wale nō ke ka'awale o ia wahi mai ku'u wahi ana aku.

Ua li'uli'u ko'u kū 'ana ma laila me ka nanea pū ihola i ka 'ena'ena mai o ke ahi, a me ka nalu nui ihola nō ho'i inā e pono wau ke ne'e aku i kekahi 'ao'ao o ka mokupuni, a i ke ana paha o ka pū'ulu 'īlio, kahi i noho ai. 'A'ohe o'u maka'u o loa'a mai wau i nā 'Āliuka i ia manawa, no ka mea, ua pa'ahana maoli lākou, a pō ho'i nā lā a pau, i ka hana 'ana ma kahakai a i ka hahai 'ota paha i waho o ke kai ma luna o nā wa'a o lākou. 'O ke kaikamahine nō na'e ko'u mea i maka'u ai. Ua uluāhewa 'ia ke awāwa i ka nāhelehele hihia loa 'a'ole o kana mai, a he hana nui ho'i ka hele 'ana ma laila. Eia na'e, ua ulu pū 'ia nō ho'i ua awāwa lā e nā 'ano'ano me nā a'a, a e pi'i mai ana paha kahi kaikamahine i kekahi lā i ka 'ohi mea'ai. Inā ho'i pēlā, e 'ike 'ia mai paha auane' i ka'u ho'ohana 'ana i ka pūnāwai a ko'u mau meheu paha e ahu ana ma laila.

Kū maila wau ma luna o ua pōhaku lā a pio ihola nā ahi a nā 'Āliuka. No'ono'o ihola wau i nā mea a pau e hiki ai ia'u ke hana a me nā wahi a pau o ka mokupuni e hiki ai ia'u ke hele, a laila, ho'oholo ihola wau e noho pa'a ma ke awāwa, 'oiai 'a'ohe pūnāwai 'ē a'e o ka mokupuni, a 'a'ohe ho'i he wahi e hūnā ai i ka wa'a, kekahi mea o'u e pono ai paha i loko o ia mua aku.

Ho'i akula wau i ko'u ana a noho ma laila a piha hou mai ka mahina. Ua 'ane'ane e nele loa māua i ka mea'ai 'ole, a no laila, iho akula māua 'o Lonotū i ke ku'i 'opihi malihini. Iā māua na'e e mā'alo ana i mua o ko'u hale, 'ike akula wau ua wehe 'ia a hemo 'ekolu o nā iwi koholā o ka pā. Akā, ua maopopo nō na'e 'a'ohe kanaka o loko o ka hale i ia manawa, a ma muli o kā Lonotū 'aoa 'ole aku i maopopo ai. Kali ihola nō au a hiki hou maila ka wā kai make, a ma mua iki ho'i ia manawa o ka wana'ao. A laila, ku'i akula wau. A lawa, hō'ū 'ia ihola i loko o ka 'ie, a ho'iho'i 'ia akula nō ho'i i ke ana ma mua o ke ao 'ana a'e.

He hō'ū 'ia ka 'opihi i loko o ka wai kai i 'ole e 'ino'ino koke ka 'i'o. 'O ka 'opihi nō kā māua 'ai ma'amau o ia mau lā. Akā, i kekahi wā nele i ka 'opihi 'ole, a hiki 'ole ho'i iā māua ke hele i ka 'āpapa ma muli o ka pō'ele'ele loa [ka wā pā 'ole o ka mahina,] 'ohi akula wau i nā a'a. A 'oiai 'a'ole e lawa māua i nā a'a e hiki ke 'ohi 'ia i loko o ka pō ho'okahi wale nō, 'ohi akula nō i kēlā me kēia pō a hiki hou mai ka mahina piha, a laila, iho hou akula i ke ku'i 'opihi ma kai o ka 'āpapa.

I loko o ia mau lā, 'a'ohe a'u 'ike iki aku i kahi 'Āliuka. 'A'ohe ho'i he ho'okokoke mai o kahi kaikamahine i ko'u ana, 'oiai nō na'e, ua loa'a kona mau meheu ma nā wahi i uka mai o ke awāwa, kahi i pi'i mai ai i ka 'eli a'a. 'A'ole i lawe pū 'ia mai nā 'īlio 'Āliuka me kēia huaka'i hahai 'ota, a he nani ia nō, no ka mea, inā i hiki pū mai nā 'īlio me ia po'e 'Āliuka, inā nō ua honi 'ē 'ia ko Lonotū ea a loa'a ho'i kona meheu e hele ana i ke ana.

He mau lā lō'ihī a manakā ia mau lā no māua 'o Lonotū. I kinohi o ia pae hou mai a nā 'Āliuka, he peki hele kahi Lonotū mai kahi 'ao'ao a i kekahi 'ao'ao i mua o ka waha o ke ana a kū aku ma laila me ka hanu pū aku ma nā kōā pōhaku i ke ea o waho. 'A'ole wau i ho'oku'u iā ia e puka aku i waho nona iho ma muli o ko'u hopohopo o hele loa aku kēlā i ke kahua ho'omoana o nā 'Āliuka me ka ho'i 'ole mai. A li'uli'u iki, hele a ma'a 'o ia i kēia noho pa'a 'ana, a e moe mālīe iho kēlā me ka nanea wale mai nō i ka nānā i ka'u mau mea a pau e hana ai.

He pō'ele'ele ko loko o ke ana, 'oiai na'e ka lā e kau mai ana i luna, a no laila, ho'ā ihola wau i nā

i'a li'ili'i malo'o i mea e mālamalama ai. A ma ia mālamalama nō wau i ho'omaka ai e hana i ko'u pā'ū me nā hulu o ka manu lawai'a, a me ka hana li'ili'i i aku ho'i i kēlā me kēia lā. Ua malo'o mai nei ia mau 'ili he 'umi a'u i hopu akula ma Pōhakuloa, a ua hiki nō ke humuhumu 'ia. He mau 'ili kēlā o ka manu lawai'a kāne, ka mea ho'i i 'oi aku ka maika'i a me ka nani o nā hulu i ko ka wahine. A 'oi ai ua ma'alahi wale nō ka hana 'ana i ka pā'ū iuka, he hana nui ana kēia. No ka mea, ua mana'o wau i pā'ū maika'i loa kēia i 'oi a'e ho'i ka nani i ko ka pā'ū iuka; a no laila, 'a'ole wau e pono hana wale aku, 'o ka mai au ka pono ia'u e 'oki ana i nā 'ili a humuhumu ana nō ho'i i nā 'āpana.

Ua hana mua wau i ka māhele o lalo o ka pā'ū me ka ho'oku'i aku i kekahi wēlau me kekahi wēlau, a pau ke anapuni o ia kā'e i nā 'ili 'ekolu. No kekahi māhele o ka pā'ū, ho'oku'i 'ia nā 'ili kekahi 'ao'ao e pili ana me kekahi 'ao'ao a moe like ana nā hulu. A no laila, e holopuni ana nā hulu o lalo o ka pā'ū, akā, e moe like ana nā hulu o kekahi māhele mai luna a lalo.

He pā'ū nani mai ho'i kau, a ua pau nani ho'i i ia lā nō ['o Hoaka] ma hope iho o ka piha 'ana o ka lua o ka mahina o ka hana 'ana. Ua pau 'ē na'e nā i'a li'ili'i a pau, 'o ia ho'i 'o ka saisai. Ua pau pū nō kā ho'i me ko ke ana mea e mālamalama ai. A he nani ia 'a'ole e hiki ia'u ke lawai'a hou aku a ha'alele nā 'Āliuka, no laila, ho'i akula wau i waho o ke ana e hana ai. I ia wā o ka hana 'ana i waho i loa'a hou mai ai nā meheu 'ē ma ke awāwa; 'a'ole na'e wau i hopohopo, no ka mea, 'a'ole i hiki mai ua mau meheu lā a kokoke i ko'u wahi. Hele a 'olu'olu ihola ku'u na'au i ka mana'o 'ana e palekana au i loko o ia mua koke aku, a no ka mea ho'i, e hiki koke mai ana ka ho'oilo me ka puni 'ana o ia mahina ho'okahi nō. A ke hiki mai ka ho'oilo, hiki pū mai nō me ko nā 'Āliuka wā auane'i e ha'alele ai i ku'u mokupuni.

'Akahi nō a 'ike 'ia ko'u pā'ū i loko o ka pā 'ana mai a ka lā. Ua 'ele'ele ka hapanui a koe nā wahi māhele o lalo, kahi i 'āwili 'ia ai me ka 'ōma'ōma'o a me ke kula nō ho'i. He keu ho'i ia a ka mea hūlalilali mai, a me he ahi lā nō ho'i e 'ā maila ke nānā aku. Pākela ho'i ku'u mahalo i kona nani. A no ka nui o ko'u pīhoihoi i ka mana'o e pau koke ana, hō'eu'eu ihola wau i ka'u hana. Eia aku nō na'e a eia mai, ho'omaha ihola wau e mahalo aku i ka nani o ia pā'ū iā o'u.

"E Lonotū ē," i 'ī aku ai wau, "inā 'a'ole 'oe he 'īlio kāne, inā ua hana aku nō wau i pā'ū nou kekahi, e like ho'i kona nani me kēia."

'O Lonotū na'e, he mea e moe pāki'i ana i mua o ka waha o ke ana, kau a'ela i kona po'o i luna a hāmama pū maila. A laila, ho'i akula ia i ka hiamoe.

I ia manawa a'u e kū ana i ka mālamalama mai a ka lā me ke kau pū 'ana i ka pā'ū a pili i ko'u pūhaka, lele 'oko'a a'ela 'o Lonotū a kū ana me ka haka aku i kekahi 'ao'ao o ia wahi. Ma ia hope koke iho i lohe 'ia mai ai ke kani ko'ele o ka wāwae kanaka e ho'okokoke maila, a mai ka pūnāwai ho'i i lohe 'ia mai ai. I huli koke a'e ka hana, 'ike akula wau a he kaikamahine kā kēlā e nānā maila mai loko mai o ka nāhelehele.

Aia ka'u ihe e kū ana ma kahi o ka waha o ke ana, a ma kahi ho'i e lālau koke 'ia aku ai. Aia ho'i ua wahi kaikamahine nei e kū ana ma kahi o ka 'umi wale nō ke'ehi 'ana ka lō'ihī mai o'u aku. A 'oi ai ua hiki nō ke lālau koke 'ia ka ihe me ka pahu pū aku i loko o ka 'oni ho'okahi wale 'ana nō, 'a'ole wau i hana pēlā. A 'o ka'u nō kā ho'i 'o ka pahu 'ole aku i ka ihe a kū kēia 'enemi o'u nānā ho'i ko'u po'e i luku ma kahakai o Honoko'a, he koe aku ia i ka mea o kākou i 'ike.

Ho'opuka maila kēlā i kekahi hua a 'o ko Lonotū ha'alele akula nō ia i ka waha o ke ana a ho'okokoke mālie akula i ona lā, me ka pi'i na'e o ka huluhulu o ko ia nei 'ā'ī. A hiki aku kēia ma kahi e kū ana ua kaikamahine lā, hamohamo maila kēlā i ke kua o ia nei.

Nānā maila ke kaikamahine a kuhikuhi 'o ia iā ia iho me he lā e 'ī mai ana 'o kāna 'īlio kēlā.

"A'ole loa!" i ho'ōho aku ai wau me ka luliluli pū o ke po'o.

Lālau akula wau a kau a'e ana ka'u ihe.

Huli a'ela kēlā, a kainō e he'e aku ana kēlā i loko o ka nāhelehele. Eia kā na'e, huli hou maila a kuhikuhi hou mai, a me he mea lā e 'ōlelo ana 'o ia ala ē ua lilo mai nei 'o Lonotū ia'u. 'A'ohe na'e o'u mana'o'i'o i kēia wahi 'ōlelo āna i 'ōlelo a'e nei ma o ke kuhikuhi 'ana o ka lima, a no laila, kau hou a'ela wau i ka ihe ma luna o ka po'ohiwi me ka mākaukau nō ho'i e pahu aku.

"Tutoka," i pane mai ai ke kaikamahine me ke kuhikuhi 'ana iā ia iho.

'A'ole wau i ha'i aku i ko'u inoa. Kāhea akula na'e iā Lonotū a 'o kona ho'i koke maila nō ia.

Nānā maila kahi kaikamahine iā Lonotū, a laila, nānā maila ia'u me ka mino'aka nō ho'i. Ua 'ōpiopio wau iā ia, akā na'e, 'o wau ka mea nona ka nui a'e o ka lō'ihī. He mea maha pepe 'o ia a me nā maka 'u'uku 'ele'ele nō ho'i, a i kona wā i mino'aka ai, 'ike 'ia kona mau niho ua 'ānai 'ia ma muli o ka nui o kāna nali 'ana i ke olonā sila. He mau niho ke'oke'o maoli nō na'e.

I ia manawa, aia nō ke pa'a nei ka pā'ū hulu manu lawai'a i ko'u lima, a kuhikuhi maila 'o ia ala i ua pā'ū nei o'u me ka 'ī 'ana mai ho'i i kekahi mau hua'ōlelo namu. Aia ho'okahi hua'ōlelo i 'ano maopopo ia'u, 'o ia ho'i 'o winiehā, a i 'ano like nō ho'i ia me kā mākou 'ōlelo no nani.

'O ka nui o ko'u ha'aheo i ko'u pā'ū, loloiāhili ana ko'ū mana'o. Me ka pa'a mau nō o ka ihe i kekahi lima i hāpai a'e ai i ka pā'ū me kekahi lima i hūlalilali mai ai kona mau hulu 'ele'ele i ka lā.

Iho maila ua kaikamahine lā mai kona wahi o ke kaola i kū ai a ho'opā maila i nā hulu.

"Winiehā," i 'ōlelo hou mai ai 'o ia.

'A'ole au i 'ae aku ma ka leo e milimili mai kēlā, akā, ua maopopo ia'u 'o ka ho'opā wale mai nō kā ia ala e ake nei, a no laila, ho'oku'u a'ela wau nāna e ho'opa'a. Kau 'ia ihola ua pā'ū nei a ho'opā 'ia i ka pūhaka. Hulihuli a'ela kona kino ma kekahi 'ao'ao a i kekahi 'ao'ao me ka nui o kona mahalo i ka nani. A ia'u nō e nānā ana, ua hele a pō'ai 'o ia ala i ka neki nāna e lewa i ka makani. No ko'u mana'o 'ino na'e i nā 'Āliuka, kā'ili akula wau i ko'u pā'ū mai loko aku o ko ia ala lima.

"Winiehā," i 'ōlelo hou mai ai kēlā.

E kala loa ko'u lohe 'ole i ka leo kanaka i ka ho'opuka 'ia mai, a no ka ma'a 'ole ho'i, no laila, ua hele a he mea 'ano 'ē loa i ka'u lohe. He mahalo nui nō na'e ko'u i kēia lohe hou 'ana, 'oiai nō na'e he leo ia no ka waha mai o ka 'enemi.

He mau 'ōlelo 'ē a'e kā ia ala, a he mau mea ia na'e i hala a'e i ko'u ho'omaopopo 'ana. Akā, i kēia manawa āna e namu maila, namu pū mai me ka nānā a'e i kekahi mea ma hope aku o'u, i ke ana kā ho'i. Kūhi akula kona lima i laila, a laila, kuhikuhi ihola i lalo i ka lepo me he lā e ho'omākaukau ana i ke ahi. A me he lā ho'i e nīele mai nei inā 'o ke ana ko'u wahi i noho ai. He ake nō kā paha kona e 'ike i ko'u wahi noho i hiki iā ia ke ho'i mai me nā kāne a lawe pio aku ia'u i ko lākou kahua ho'omoana. 'A'ole wau i hō'ike aku, a ma muli o ko'u hilina'i 'ole iā ia, 'o ka luliluli nō ia o ko'u po'o me ke kuhi aku ho'i o ko'u lima i kekahi 'ao'ao o ka mokupuni ma 'ō loa aku.

Noke akula kēlā i ka nānā aku i ko'u ana, me ka ho'opuka hou 'ole mai na'e i kahi 'ōlelo e pili ana iā laila. Aia nō ka ihe e pa'a ana ma ko'u lima i ia manawa, akā, 'a'ohe a'u hou aku, 'oiai nō na'e he maka'u nui ko'u o ho'i mai 'o ia ala me nā kāne.

Ne'e maila kēlā a ho'opā i ko'u lima. Pi'i koke a'ela ko'u manene i kēia ho'opā 'ia mai, pi'i pū nō ho'i me ka 'ōkakala o ka 'ilī. Namu hou maila ia me ka mino'aka pū, a laila, hele akula i ka pūnāwai i ka inu wai. I nānā hou aku ka hana o'u, ua nalowale 'o ia ala i loko o ka nāhelehele. 'A'ohe he wahi mea iki a lohe 'ia mai o kona hele 'ana ma laila, a 'o Lonotū ho'i, noho pa'a ihola nō ma ko'u 'ao'ao.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Kolo akula wau i loko o ke ana a ho'omaka ihola i ka ho'oukana 'ana i ka'u mau waiwai. Ua loa'a ka nui o ka lā e hana ai, no ka mea, ua pau nā 'Āliuka i kai i ka hahai 'ota a 'a'ole lākou e ho'i mai a pō ka lā.

A ahiahi iho, mākaukau ihola nō wau e ha'alele i ku'u ana. He mana'o ko'u e halihali aku i ka'u mau ukana ma luna o ko'u wa'a a hiki aku i ka 'ao'ao komohana o ka mokupuni, kahi ho'i e moe ai ko'u mau pō a hiki mai ka wā e ha'alele ai nā 'Āliuka.

Halihali akula wau i 'elima 'ie i uka o ke awāwa a hūnā ihola ma kahi e kokoke ana i ko'u hale. E kau mai ana ka pō'ele'ele i ia manawa, a ua pono wau e ho'i aku i ke ki'i aku i 'elua 'ie hou a'e nāna e koe ana ma ke ana. A no laila, me ka nihi loa o ko'u hele i kolo aku ai i loko o ka nāhelehele a kū aku ana ma luna iki a'e o ka waha o ke ana me ka ho'olohe aku. Aia 'o Lonotū ma ko'u 'ao'ao, a 'o ia kekahi i ho'olohe aku. 'A'ole loa'a ka mea hiki iā ia ke hele ma loko o ka nāhelehele i ka wā mōlehulehu me ka hana kuli 'ole, a koe wale nō na'e ka mea i alahula ia wahi iā ia.

'Oi hele akula wau a hala mai ka pūnāwai. Kū manawa wau ma laila a nānā i 'ō a i 'ane'i, a ma laila aku nō wau a hiki i ke ana. I hō'ea aku ka hana, kohu mea lā ua hiki iho nei kekahi mea ma laila 'oiai wau i ka halihali ukana. Aia nō paha i loko o ke ana e kali ana i ko'u komo 'ana aku i laila me ka mana'o e ho'ohālua mai.

Ma muli o ko'u maka'u, no laila, 'a'ole wau i komo aku. 'O ko'u huli koke akula nō na'e ia e ho'i mai, akā, i ia manawa koke ihola nō a'u e huli ana pēlā, 'ike lihi akula wau i kekahi mea i mua o ke ana, a ma luna ho'i o kahi pōhaku pālalahala. He lei kā i hana 'ia me nā 'ili'ili 'ele'ele a'u i 'ike 'ole ai ma mua.

22

'A'ole wau i komo aku i loko o ke ana, 'a'ole ho'i i lālau aku i ua lei 'ili'ili nei. A i ia pō, hiamoe ihola wau ma ka lae, i kahi ho'i i hūnā 'ia aku nei nā 'ie. I kekahi kakahiaka a'e, ho'i akula wau i ke awāwa a pe'e ihola ma kahi kaola i ulu 'ia e ka nāhelehele. Aia ua wahi nāhelehele nei kokoke i ka pūnāwai, a mai laila aku nō i hiki ai ke 'ike ahuwale 'ia ka waha o ke ana.

Pi'i a'ela ka lā a pā mai i ke awāwa. A i nānā aku ka hana, aia nō kahi lei 'ili'ili e waiho mai ana ma luna o ua pōhaku pālalahala nei. He keu aku ka 'ele'ele o nā 'ili'ili i kēia manawa a ka lā e pā maila i ko ka 'ike pōwehiwehi 'ia i loko o ka pōuliuli o ke ahiahi. Ua 'ano nui nā 'ili'ili, a e ulu a'e ana ka 'i'ini i loko o'u e hele aku i ke ana e helu aku, i 'ike nō ho'i inā ua lawa nā 'ili'ili i mea e pālua ai ua lei lā ma ko'u 'ā'ī. 'A'ole na'e wau i ha'alele i ke kaola.

'Oi noho ihola wau ma laila a huli ke kau o ke awakea, a i ka wā i kau ai ka lā i ka lolo i pa'ē mai ai ho'i ke 'aoa a Lonotū ma ko'u pepeiao. I ia manawa, lohe 'ia maila ke kani ko'ele a nā wāwae ma lalo a'e o laila. A ma ia hope koke iho, puka maila ke kaikamahine mai loko mai o ka nāhelehele me ka hīmeni pū 'ana. Hele akula kēlā i ke ana, akā, i nānā aku ka hana a 'ike aku i kāna lei e waiho ana ma ka pōhaku, 'o ke oki ihola nō ia o ia hīmeni 'ana. Lālau akula 'o ia i ka lei a waiho hou aku i lalo, a laila, ki'ei akula 'o ia ma ka waha o ke ana. Aia nō 'elua o ka'u mau 'ie ma laila, a e mana'o iho ana wau e loa'a ana nō lāua iā ia ala. Akā, 'o ko ia ala huli maila nō na'e ia me ka hele mai ho'i i ka pūnāwai e inu iho, a laila, ho'i akula ia ma ka nāhelehele.

Me ka ho'ohākālia 'ole iho, kū a'ela wau i luna a holo akula i loko o ke awāwa me ke kāhea pū 'ana aku, "E Tutoka ē! E Tutoka ē!"

'O ka 'āwiwī loa o ko ia ala puka hou mai, kohu mea lā e kali ana 'o ia ma laila i 'ike inā paha auane'i e ho'i mai ana wau ma loko o ia mua koke aku.

Holo akula wau i ka pōhaku. Lālau akula i ka lei 'ili'ili a lei a'ela i 'ike mai kēlā i ko'u mahalo. 'O ka lō'ihī ho'i o ia lei, ua hiki nō ke pākolu 'ia kona holopuni 'ana i ka 'ā'ī. He kinona 'ololaha ko nā 'ili'ili, i like 'ole ho'i me ka'u kuhihewa mua 'ana he poepoe, a he hana 'ia nō me ka maiau loa a me ka hana nui nō ho'i.

"Winiehā!" i 'ōlelo mai ai kēlā.

"Winiehā ho'i!" wahi a'u i ho'opilipili aku ai. A he mea 'ano 'ē ia hua'ōlelo ma ko'u alelo ke puana aku. A laila, ho'opuka akula wau i ka hua'ōlelo o ka'u 'ōlelo nona ia mana'o, 'o ia ho'i 'o nani.

"Winitai," i pane mai ai kēlā me ka 'aka'aka pū, no ka mea, ua 'ano 'ē ua 'ōlelo nei a'u ma kona pepeiao.

Ho'opā maila 'o ia ala i ka lei me ka ho'opuka 'ana i kāna 'ōlelo no lei, a pane akula wau ma ka'u 'ōlelo. A'o pū ihola māua me ke kuhikuhi 'ana aku pēlā i kēlā mea kēia mea e loa'a ana o laila — 'o ka pūnāwai, ke ana, ka lā i kau i ka lewa, he nēnē 'aukai nō ho'i e lele ana, a me Lonotū, ka mea e moe ana ma ko'u 'ao'ao. Ua a'o aku nō a a'o mai me ka hū a'e ho'i o ka 'aka i ke 'ano 'ē loa o ia mau 'ōlelo. 'Oi noho ihola māua ma luna iho o ua pōhaku pālalahala lā me ka pā'ani 'ana i kēia pā'ani 'ōlelo a 'auī loa aku ho'i ka lā i ke komohana. A laila, kū a'ela 'o Tutoka, a kuhikuhi maila me nā lima me he ala e 'ī mai ana, "Aloha a hui hou."

Ma kāna 'ōlelo na'e i 'ī mai ai, "Mahanei."

A laila, ha'i akula wau i ko'u inoa i ka 'ī a'e, "'O Wōnapalei." A e like me ia i hō'ike 'ia ma luna a'ela, 'o ka mana'o o ia inoa o'u, 'o ia ho'i 'o Ke Kaikamahine Lauoho Lō'ihī a 'Ele'ele. 'A'ole na'e wau i hō'ike aku i ko'u inoa huna.

"Mahanei, Wōnapalei," i 'ōlelo ai kēlā.

"A hui hou aku nō, e Tutoka," i pane aku ai wau.

Nānā akula wau i ko ia ala ho'i 'ana aku ma ka nāhelehele. Li'uli'u ko'u kū 'ana ma laila me ka ho'olohe pū aku i ka nehe mai o ka nāhelehele. A i ka wā i pau ai ia nehe 'ana, ho'i akula wau i ka lae a ho'ihō'i maila i nā 'ie i ke ana.

I kekahi lā a'e, kipa hou maila 'o Tutoka. Noho ihola māua ma ka pōhaku ma lalo o ka pā 'ana mai a ka lā me ke a'o aku a a'o mai ho'i i nā hua'ōlelo he nui no ia mea aku ia mea aku, a me ka 'aka'aka pū nō ho'i i ke 'ano 'ē o kā ha'i 'ōlelo ma ka pepeiao. 'Oia mau kūkahekahe a'e nō a 'au i ka lā i ke komohana, a hiki mai nō ho'i ko ia ala wā e ha'alele ai. A 'oia nō ua maopopo he ho'i wale mai nō koe o ia ala i kekahi lā a'e, kaumaha ihola nō na'e wau. A no laila, ma ia lā nō ho'i āna e ha'alele ana, hū a'ela ke aloha a hō'ike akula wau i ko'u inoa huna.

"O Kalana," i 'ōlelo aku ai au me ke kuhikahi 'ana o ka lima ia'u iho.

Puana maila 'o ia ala i ia inoa huna o'u me ka ho'omaopopo 'ole na'e i kona mana'o.

"Wōnapalei," i pane hou mai ai kēlā me ka pupuku ho'i o kona lae a me he lā ho'i e kū'ē ana me ka 'oia'i'o o ka'u 'ōlelo.

Me ka luliluli a'e o ko'u po'o a me ke kuhikahi hou 'ana ia'u iho i ho'opuka hou aku ai i ko'u inoa huna i ka 'ī aku, "O Kalana."

Ka'aka'a a'ela kona mau maka a nui, a mino'aka li'ili'i maila.

"Pahasei, Kalana," wahi āna i 'ī mai ai.

I ia ahiahi, ho'omaka ihola wau i ka hana 'ana i makana nāna, i mea e pāna'i ai i ka lei 'ili'ili āna i hā'awi mai ai ia'u. Ua mana'o mua au i kulapepeiao nāna, akā na'e, i ho'omana'o a'e ka hana i ko ia ala pepeiao, 'a'ole i loa'a ka puka; a 'oia ua loa'a 'ē ia'u ho'okahi 'ie i piha i nā hunahuna iwi 'opihi malihini i wāwahi 'ia a lahilahi, mana'o ihola wau i lei po'o maika'i nō paha ia mau iwi no Tutoka. Hou akula wau i ke kukū a puka kēlā me kēia iwi 'opihi ma nā 'ao'ao 'elua. A laila, kui pū a'ela wau me nā pūpū 'oliwele 'u'uku loa, i like ho'i ka 'u'uku me ko ka miki'ao o ko'u manamana iki, a paukū 'ia ka'u lei he 'umi 'oliwele i ka 'opihi ho'okahi. A me ke olonā sila nō ho'i i kui aku ai.

'Elima pō o ka hana 'ana pēlā, a i ke ao o ia lima o ka pō, i ko ia ala wā ho'i i kipa mai ai, makana akula wau i ua lei po'o nei me ke kau 'ana a'e ma kona po'o a me ka nāki'i aku nō ho'i iā hope.

"Winiehā," i 'ōlelo mai ai kēlā me ka pūliki mai ho'i ia'u. A no ka 'ike 'ana i ko ia ala mahalo nui i ia makana makamae, lilo i mea pōina wale ke konikoni 'ana o ko'u mau manamana lima i hele a'e nei a 'eha loa i ka houhou puka 'ana.

Kipa pinepine maila 'o ia ala i ku'u wahi ana i loko o ia mua aku. Akā, i kekahi kakahiaka, 'a'ole 'o ia i hele mai. Kali ihola wau a 'au akula ka lā, a i ka mōlehulehu 'ana iho, ua ha'alele wau i ke ana a pi'i a'ela i uka o ke kaola, kahi e hiki ai ia'u ke hākilo aku i ka loa a me ka laulā o ke awāwa. 'O ka'u nō 'o ka hana 'ana pēlā, ua maka'u nō ho'i o 'ike 'ē 'ia wau i ka noho 'ana ma 'ane'i a he hele mai nō paha koe o nā 'Āliuka a loa'a wau. I ia pō, hiamoe ihola wau ma luna o ke kaola. He pō anuanu nō ho'i kēlā i ka pā mai a ka makani mua o ka ho'oilo,

'A'ole i ho'i mai 'o Tutoka i kekahi lā a'e nō ho'i, a laila, ho'omana'o a'ela wau ua 'ane hiki mai ka wā e ha'alele ai 'o ka moku 'Āliuka. Mali'a paha ua pau 'ē i ka ha'alele, I ia 'auinalā, hele akula wau i ka lae a pinana a'ela i luna o ka pōhaku nui. A hiki aku wau i luna, kolo akula i ka lihi e ki'ei aku ai. I 'alawa iho ka hana i ke awa, hele a nui ka leo o ko'u pu'uwai i ka pana ikaika mai.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Aia lā ke kū maila ka moku 'Āliuka i ke awa, akā, i ia wā a'u e nānā aku ana, e hana ana nā kānaka ma luna o ka 'oneki, a e holo aku ana nā wa'a i ka moku me ka huli ho'i mai a pae hou i uka. Hao mai ana ka makani i ia manawa a ua loa'a nā 'ope 'ili 'ota he kāka'ikahi wale nō e koe ana ma kahakai, a no ia mea i mana'o ai wau e holo ana paha ua moku lā i kekahi wana'ao a'e.

I ko'u wā i ho'i aku ai i ke awāwa, ua uhi 'ē 'ia maila ka mokupuni i ka pō'ele'ele. A he nani ia ua pūanuanu ka makani a 'oiai ho'i 'a'ole wau i maka'u o loa'a i nā 'Āliuka, ho'ā ihola wau i ke ahi ma loko o ke ana no ka ho'omo'a 'ana aku i nā a'a a me ka 'i'o 'opihī malihini i pā'ina ahiahi na'u. Kuke akula wau a lawa ka mea'ai na māua 'o Lonotū a me Tutoka pū kekahi. A 'oiai nō 'a'ole paha 'o ia ala kekahi e 'ai ana me māua i ia pō, waiho akula nō na'e wau i pā mea'ai nāna ma ka'e o ke kapuahi.

Iā māua e pā'ina ana i ia pō, ho'okahi manawa 'aoa 'oko'a a'ela 'o Lonotū, a kainō ua lohe wau i ke kani ko'ele o nā wāwae kanaka e ho'okokoke mai ana. Ne'e akula wau i ka waha o ke ana e ho'olohe aku ai. Li'uli'u nō ho'i ia ho'olohe 'ana a'u ma laila me ka 'ai 'ole aku i ka'u wahi 'aina ahiahi. E kokolo mai ana nā ao o ka 'ākau i ia wā a pa'a ka mokupuni. Hele a nui a'ela ka leo o ka makani e hū ana i ke awāwa. A no laila, ho'āhu a'ela wau i nā pōhaku a pa'a ka waha o ke ana.

A moku a'ela ka pawa, hele akula wau i ka lae. Ua ku'u ihola ka makani. Pa'a ho'i ka moana i ka 'ohu nāna e kokolo mai ana a pae i nā kapakai o ka mokupuni me he mau nalu 'āhinahina lā. Kali ihola wau a li'uli'u ma laila i 'ike wau iā Honoko'a, kali nō ho'i a he'e a'ela ka 'ohu i ka wela mai a ka lā. Ua mehameha ua wahi awa ala i ka mā'alo'alo 'ole 'ia e kānaka. Ua hala 'ē ho'i ka moku 'Āliuka a me kona mau pe'a 'ula'ula nō ho'i i ka holo aku.

No kēia ha'alele 'ana o ko'u 'enemi, ua maopopo, e hiki ana nō ia'u ke ho'i aku i ku'u hale o ka lae e noho ai. Kainō ho'i he mea ia e 'oli'oli ai, eia kā, 'a'ole. Kū wale na'e au i laila me ka nānā aku i ka mehameha o ke awa a me kona kai moana ākea, a hali'a wale akula ko'u mana'o iā Tutoka. Ho'omana'o a'ela wau i ia mau manawa a māua i noho ho'onanea ai ma ka lā. A ia'u nō ho'i e kū ana ma laila i loko o ku'u mehameha, me he mea lā ua hiki nō ke lohe 'ia ko ia ala leo a 'ike 'ia ho'i kona mau maka 'ele'ele i ka mino'aka mai.

Aia 'o Lonotū i ka pali ma lalo a'e o'u i ka 'imi hana aku i nā nēnē 'aukai, a i loko nō o ka nui o ko lākou lā 'alalī 'ana, he lohe 'ia na'e kona pākela 'aoa aku iā lākou. 'O ke kanikani a nā pelikana kekahi mea i lohe 'ia i ia wā, iā lakou lā ho'i i ka lawai'a aku ma ke kai. A mai kahi mamao mai i lohe 'ia mai ai ke kūō 'ana a kahi sila 'elepani. Akā, i ia wā nō a'u e mana'o ana iā Tutoka, kohu mea lā ua hāmau nā mea a pau.

23

He nui nā 'ota 'eha a waiho wale 'ia e nā 'Āliuka.

Ua lanaau mai kekahi a pae i uka, a ma laila i make ai. 'O kekahi na'e, a he nui nō, no ka hiki 'ole ke ho'ōla 'ia, na'u nō i hou aku i ka ihe a make, i pau nō ho'i ko lākou 'eha walawalania loa. Akā, ua loa'a maila kekahi 'ota keiki i loa'a 'ole i ka 'eha loa.

E waiho wale ana kēlā i ka ulu limu, a ke 'ole ko Lonotū 'aoa 'ana aku, hala a'e nō paha i ka'u 'ike. I nānā aku ka hana, kohu mea lā ua 'ōwili 'ia 'o ia i ke oho limu, a kainō e hiamoe ana. No ka mea, he mea ma'amau i ka 'ota ka ho'ohihia 'ana iā ia iho i loko o ka limu ma mua o ka hiamoe 'ana i 'ole e lawe 'ia aku e ke au. Akā, i nānā hou aku ka hana i ua mea lā a'u i kuhihewa mua ai he oho limu, eia kā, 'a'ole. 'O kahi moku loa kā na'e ia o kona kua.

A i ko'u wā auane'i i ho'okokoke aku ai i ona lā me ke kīko'o aku ho'i o ko'u lima ma ka 'ao'ao o ka wa'a, 'a'ohē āna 'eu iki a'e e 'au aku. A 'oiāi ua 'ike 'ia he mea maka nunui ka 'ota 'oi 'ōpiopio, 'o kēia 'ota keiki na'e a'u e ho'okokoke aku ana, he keu a ka mea maka nunui launa 'ole, a 'o ka nui o kona maka'u a me ka 'eha ho'i, 'o ia ka mea i nui ai pēlā. 'O ka nunui loa nō ho'i o ia mau ki'i 'ōnohi ona, ua hiki ke 'ike 'ia ku'u aka ma laila. 'Okī akula wau i ka limu a hemo, a laila, kolo akula wau iā ia a ho'opae ma nā kāheka o uka aku o ka 'āpapa, kahi po'i 'ole ho'i o ka nalu.

Ua mālie ke kakahiaka o ia lā ma hope o ka 'ino'ino, a ua hopu akula wau i 'elua i'a ma kahi o ka 'āpapa. Mālama ihola wau i ke ola o lāua a waiho akula ma ke kāheka me ia ola nō. A no ka mea, 'a'ohē 'ai o ka 'ota i ka mea make. He keu ho'i a ka mea kamawae.

I ia 'auinalā, ho'i akula wau i ke kāheka. 'A'ohē ua mau i'a lā a i 'elua. E hiamoe ana kahi 'ota 'ōpiopio me ka lana wale a'e ma luna o ka wai me ka huli 'ana a'e ho'i o ke alo i luna. 'A'ole wau i ho'ā'o e lapa'au aku i ka lā'au, no ka mea ho'i, ua lawa ka wai kai i lā'au e ola hou ai kahi moku o ka 'ili. A inā nō paha e hamo aku i ka lā'au, e hemo wale nō paha auane'i i ka wai kai.

I kēlā me kēia lā, lawe maila nō wau a he 'elua i'a a waiho ihola i loko o ke kāheka. 'A'ole na'e 'o ia ala e 'ai 'oiāi wau ma laila. Ma ia hope aku, ua lawe mai wau i 'ehā i'a, a 'oia nalowale nō. A laila, lawe maila nō he 'eono i'a, a ua kūpono ia nui. A he lawe mai nō wau i kā ia ala i'a i nā lā a pau, pehea ka lā 'ino'ino a mālie paha.

I ka mōhāhā 'ana a'e o kahi 'ota, kōhi maila nō ho'i ia wahi o kona kua i moku 'ia. 'Oia mau nō na'e kona noho 'ana i loko o ke kāheka, a i kēia mau lā a'u e hele mai ai, he kali nō 'o ia i ka i'a a'u i lawe mai ai, a he 'ai mai nō ho'i 'oiāi ka i'a ma ko'u lima. Me ia li'ili'i nō o ke kāheka, he mea ma'alahi wale ka mahuka 'ana aku i waho o ke kai, eia kā na'e 'o ia ala ke noho nei ma ia kāheka, a 'o kāna wale nō, 'o ka hiamoe a 'o ke kali paha i ko'u hiki hou mai me kāna i'a.

Ua hiki mai nei ka lō'ihi o ua wahi 'ota 'ōpiopio nei ma kahi o ka ho'okahi iwilei, a ua hinuhinu loa nō ho'i kona 'ili. Ua hele a lō'ihi a miomio kona ihu, he mea ho'i i ulu nui 'ia e ka 'umi'umi; a 'o kona mau ki'i 'ōnohi ho'i, 'o ka nunui lua 'ole ia o nā maka a'u i 'ike ai. He hākilo mau mai nō ho'i ia mau maka nunui ona 'oiāi wau ma kahi o ke kāheka, a 'a'ohē a'u mea e hana ai i hala iā ia me ka 'ike 'ole 'ia. A i ko'u wā e 'ōlelo ai iā ia, 'ano 'ē maila kona helehelena ma ke 'ano kaumaha a hau'oli pū i ka wā ho'okahi. A he mea ia e menemene ai ke nānā aku.

A no ka wā lō'ihi i kapa 'ia ai kēlā 'o 'Ota kona inoa, me Lonotū nō i kapa 'ia ai 'o 'Īlio i kona wā i lilo mua ai he hoaloha no'u. A laila, no'ono'o ihola wau i inoa kūpono nona, 'o ia ho'i 'o Mōnāni. Ua like kēia me ke kapa 'ana aku iā ia 'o Ke Keikikāne 'U'uku Maka Nunui.

He hana nui ka lawai'a aku i kēlā lā kēia lā, a he keu a'e ka hana nui i ka wā pā nui mai o ka makani a 'ale'ale ho'i o ke kai. Ho'okahi manawa, he 'elua wale nō i'a kai loa'a mai, a i ko'u wā i

hānai aku ai iā Mōnānī, 'ai koke ihola 'o ia i ia mau wahi i'a lā a kali i ke koena. Akā, i kona wā auane'i i maopopo ai 'o ia wale ihola nō ka i'a e loa'a ana, 'au pō'ai akula 'o ia ma loko o ke kāheka me ka ho'ohalahala mai nō a ka maka.

'O ka nui halehale o nā nalu o kekahi lā a'e, 'a'ole i hiki ia'u ke hele i ka 'āpapa e lawai'a ai, a i ka wā kai emi ho'i, 'oia mau halehale nō. A 'oiai, 'a'ohe a'u mea e hānai aku ai iā Mōnānī, 'a'ole wau i hele aku i ke kāheka.

Ua hala 'ekolu lā me ka loa'a 'ole he wahi i'a nāna, a i ka hā o ka lā, i ho'i aku ka hana i ke kāheka, 'a'ohe ua wahi 'ota nei. A 'oiai he mea maopopo e hiki mai ana nō kona wā e ho'i aku ai i ke kai, ua nui nō na'e ko'u kaumaha i ia ha'alele 'ana, a ua minamina ho'i ko'u hiki 'ole ke hānai hou aku iā ia. A eia kekahi, inā e hālāwai hou māua ma waho o ka ulu limu i kekahi lā, 'a'ole nō paha wau e 'ike ana 'o Mōnānī kēlā. A no ka mea, i kēia mōhāhā 'ana ona, a kōhi 'ana ho'i o kahi moku 'ia o kona kua, e like loa ana nō kona nānā 'ana me ko nā 'ota 'ē a'e a pau o ke kai.

I ka wā ma hope iho o ka ha'alele 'ana o nā 'Āliuka, ne'e hou akula wau i ka lae.

'A'ohe he wahi mea a kolohe 'ia mai a koe ka pā, a kāpili akula wau i ia wahi hemo o nā iwi a pa'a. A 'a'ole i li'uli'u, ua ho'oponopono 'ia nā mea a pau o ko'u wahi hale a like loa kona mau hi'ohi'ona me ko ka wā ma mua. Ho'okahi wale nō na'e mea ho'opāha'oha'o i ko'u mana'o, 'o ia ho'i, 'a'ohe ua mau 'opihi lā a'u i hō'ili'ili ai i ia kau wela i ka'a a'e nei i hope. A no laila, 'o nā i'a a'u i lawai'a ai, 'o ia wale nō ka mea i ola ai ko'u mau lā o ia mua aku. 'A'ole na'e i hiki ia'u ke lawai'a i nā lā a pau, a no laila, ho'oikaika nō i ka lā mālīe i lawa nā i'a e ola ai ka lā 'ino'ino a lā hiki 'ole ho'i ke hele i ka lawai'a. He hana nui kēia i nā lā mua o ka ho'oilo ma mua ho'i o ko Mōnānī ha'alele 'ana, akā, ma hope o ia ha'alele 'ana, ua lawa nō kā māua 'o Lonotū i'a.

I ia wā e noho ana nā 'Āliuka ma ka mokupuni, 'a'ole i hiki ia'u ke lawai'a aku i ka saisai, i ka mea ho'i nāna e ho'omālamalama i ka pō'ele'ele o nā pō ho'oilo. A no laila, he hiamoe koke wau i ia mau ahiahi, 'o ke ao wale nō ko'u wā hana. Akā, i loko nō o ia hana 'ana i ke ao wale nō, hana ihola nō na'e wau i aho hou no ke 'ō a me nā makau iwi 'opihi he nui. Eia kekahi, ua lawa ko'u manawa e hana ai i pa'a kulapepeiao i pili pono me ka lei 'ili'ili a Tutoka i hā'awi mau ai.

He mea pa'akikī ka huli aku a loa'a 'elua 'ili'ili i like loa ka nānā 'ana me ko nā 'ili'ili o ua lei lā o'u, a i lawa ho'i ka palupalu i hiki ke kālai 'ia; a aia wale nō a hoka ko'u mau lā he nui o ia huli 'ana, a laila, ua loa'a he mau 'ili'ili kūpono. 'O ka hou puka 'ana kekahi hana nui o ka pa'akikī, a no ka hiki 'ole ke pa'a pono ka 'ili'ili i ka lima ke kumu i pa'akikī ai. Akā, i ka pau 'ana o ia hou puka 'ana, pau pū me ka māhele pa'akikī o ia hana. He ho'ōne wale iho nō me ke one a me ka wai a hinuhinu. Hana ihola wau i iwi manu i mea e ho'opa'a 'ia ai ke kulapepeiao i ka lepe pepeiao. A pau, he nani mai ho'i kau ke nānā aku.

I nā lā pā nui mai o ka lā, he komo pū wau i ia mau kulapepeiao me ko'u pā'ū hulu manu lawai'a, a me ka lei 'ana ho'i i ka lei 'ili'ili e hele aku ai ma ka lihi pali me Lonotū.

He hāli'ali'a mau nō ko'u mana'o iā Tutoka i ia mau lā, a he hākilo mau aku nō ho'i wau i ka 'ākau me ka mana'o ē he mea nani nō inā ua hiki iā ia ala ke 'ike mai ia'u me ia kāhiko 'ia nō. Ho'omana'o a'ela wau i kāna 'ōlelo 'ano 'ē, a e haku nō wau i 'ōlelo na'u e 'ōlelo aku ai iā ia a i 'ōlelo ho'i nāna e 'ōlelo mai ai ia'u. A me ia nō i loa'a ai ko'u hoa wala'au ho'omeamea e kama'ilio ai.

24

He wā pua ke kau kupulau a he wā kahe hou ho'i o ka wai i loko o ke awāwa a hiki aku i ke kai. A 'o nā manu nō ho'i, ho'i maila i ka mokupuni.

Ho'opūnana ihola 'o Kainola mā lāua me Lūlai ma loko o ia kumulā'au nō i hānau 'ia ai lāua. 'O ka limu malo'o a me nā lau lā'au ka mea i kūkulu ai, a me ka huluhulu nō ho'i o ko Lonotū kua. Inā paha 'o Lonotū ma ka pā hale 'oia i ua pūnana nei e kūkulu 'ia ana, he lele kīpoho mai nō lāua i ko ia nei wā e maka'ala 'ole ana a apu mai i ka huluhulu ma ka nuku, a huki, a laila, e heo aku. 'A'ohe o ia ala hoihoi i kēia hana 'āpiki a nā manu, a no laila, pe'e akula ia a pau ka pūnana i ke kūkulu 'ia.

He pono ka'u kapa aku iā Lūlai i ia inoa wahine [he 'oko'a ka inoa kāne, 'oko'a ka inoa wahine ma ka'u 'ōlelo,] no ka mea, ma ia hope koke iho, hānau ihola kēlā i mau hua kikokiko. Mālama pū akula lāua me kāna kāne a kiko maila 'elua keiki pupuka loa nāna na'e e lilo auane'i i mau manu u'i. Kapa akula wau i ko lāua mau inoa pono'i a 'oki akula ho'i i nā 'ēheu. 'A'ole i li'uli'u, kū i ke 'ano laka o nā mākuā.

Eia hou, ua loa'a mai ia'u kekahi nēnē 'aukai keiki i hā'ule mai kona pūnana o ka pali kūnihi a i lalo o ke one o kahakāi. He manu ho'opūnana ka nēnē 'aukai i loko o nā wahi po'opo'o o ke alo pali ki'eki'e. A he 'ike pinepine nō ho'i ka'u i nā nēnē 'aukai keiki i ke kūlanalana a'e ma ka lihi o ka pūnana me ka pāha'oha'o iho nō o ko'u mana'o i ka hā'ule 'ole o lākou. He kāka'ikahi maoli nō ka hā'ule 'ana o kahi manu.

'O kēia wahi manu hulu ke'oke'o nuku melemele, 'a'ole i lilo loa aku i ka 'eha pō'ino, akā, ua ha'i nō ka wāwae. Ho'iho'i akula wau iā ia i ka hale a ho'opa'a akula i ka iwi ma waena o nā lā'au pololei 'u'uku 'elua a nīki'i ho'i i ke olonā sila a pa'a. Li'uli'u kona 'a'a 'ole i ka huluhula, a i kona wā i ho'ā'o hou ai e hele wāwae, a no ka mea 'a'ole i lawa kona nui e lele ai, he 'o'i hele wale aku nō mai 'ō a 'ō o ka pā hale.

'O ia noho pū 'ana me a'u keiki, me nā manu makua, nā manu keiki, ka nēnē 'aukai a me Lonotū nō ho'i e holo ana ma ko'u 'ao'ao i nā wā a pau, he wā ia i piha i ka hau'oli. I loko nō na'e o ia noho hau'oli 'ana, hāli'ali'a mau a'ela nō wau iā Tutoka, a he mea ia e kaumaha ai ka na'au. No'ono'o pinepine a'ela nō ho'i wau i ko'u kaikua'ana, iā 'Ulape, a i kona wahi e noho nei lā. Nūnē ihola inā ua kō kona 'i'ini, kona kumu ho'i i pena ai i kona maka. A inā paha ua kō, inā nō ua ho'āo me Nanako a ua lilo ho'i i makuahine mea keiki. A inā nō paha ua hiki iā ia ke 'ike i ka'u mau keiki, a'u i mana'o 'ole ai ma mua he mau keiki ana ia na'u, inā nō ho'i ua mino'aka 'o ia ala me ka nui o kona hau'oli.

I loko o nā lā mua o ia kau kupulau, ho'omaka akula au i ke ku'i hou aku i ka 'opihi malihini. Ua ku'i wau a nui lehulehu me ka ho'iho'i aku i ka lae e kaula'i ai. He mana'o ko'u e lako pono i ka mea'ai ke hiki hou mai nā 'Āliuka.

Ho'okahi lā, ia'u i ka lawai'a ma ka 'āpapa, nānā akula wau a he pū'ulu 'ota ma kahi kokoke mai o ka ulu limu. E alualu aku ana kekahi i kekahi me ka lu'u aku i lalo o ka limu a aea hou mai ho'i ma kahi 'ē a'e o laila. Ua 'ano like ia pā'ani a nā 'ota me kekahi pā'ani a mākou i pā'ani ai ma ka ulu nahele i ka wā loa'a o nā kamali'i ma ka mokupuni. I kēia wā na'e, e huli aku ana wau iā Mōnānī ma waena o ua po'e 'ota le'ale'a lā, akā, he hana nui ia, no ka mea, ua like loa nā 'ota a pau ma ka nānā aku.

I ka wā i piha ai ka wa'a i ka 'opihi, a hoe aku ana wau no uka, a i nānā aku ka hana i hope, aia lā kahi 'ota e hahai maila. I ke kū 'ana o ka wa'a i laila, lu'u ihola kēlā a ea hou mai i mua aku o'u. I loko nō o ka mamao o ua wahi 'ota nei mai o'u aku, ua maopopo nō na'e ia'u 'o wai lā kēlā. Ua hā'ule 'ē ko'u mana'olana e hālāwai hou aku me ia, akā, no kēia 'ike 'ana i kahi 'ota i ka hahai mai, pa'a loa ihola ko'u mana'o 'o Mōnānī nō kā ho'i kēlā, a kau a'ela wau i kahi i'a i luna i 'ike mai 'o ia ala.

He māmā ka holo o ka 'ota, a i loko nō o ka hanu ho'okahi 'ana o'u, pau kahi i'a i ke apu 'ia mai loko aku o ko'u lima.

'Elua mahina o ka'u 'ike hou 'ole aku iā ia, a i kekahi kakahiaka 'oiai wau i ka lawai'a, puka honua maila ia mai lalo mai o ka limu. A ma hope mai ona, 'elua 'ota keiki e 'au maila. 'O ka nui o ke kino o ua po'e keiki lā, ua like me ko ka 'īlio keiki, a no ka mili'apa ho'i i ka 'au, he mea mau ka huli ho'i a'e o ka makua e hō'eu'eu aku iā lāua e wikiwiki mai. I ka wā 'akahī a hānau 'ia ka 'ota keiki, 'a'ole hiki iā ia ke 'au. Na ka makuahine e 'au aku a na ke keiki e pa'a pono. A na ka makuahine ho'i ia e a'o aku ma ka palepale li'ili'i aku i ke keiki me ka hui a 'au ana kēlā nona iho. A laila, he holo ka makua a puni kahi keiki a maopopo iā ia 'o ka hahai aku ka pono.

'Au maila 'o Mōnānī a kokoke i ka 'āpapa, a ho'olei akula wau i ka i'a. 'A'ohē 'o ia i apu koke aku e like me kāna hana ma'amau. Eia na'e, kali ihola ia e 'ike i kā nā keiki e hana ai. Aia a 'ike 'ia ka hoihoi 'ole o kāna mau kelki a me ka piholo nō ho'i o kahi i'a i lalo, a laila e lu'u aku ai kēia i ka i'a me ke apu 'ana iho me kona niho 'o'oi a ho'olei aku ho'i i mua pono o lāua.

Ho'olei hou akula wau i kekahi i'a na Mōnānī i loko o ke kai, 'o ka hana hou wale nō na'e ia o ia ala e like me kāna i hana ai ma mua. 'Oia mau hoihoi 'ole nō o nā keiki, a i ka manakā 'ana iho o ia pā'ani, 'au akula nā keiki no kahi o ua 'o Mōnānī a naku aku.

'Akahi nō a maopopo ia'u 'o Mōnānī nō kā ho'i ko lāua makuahine. 'Oiai he ho'okahi wale nō pili'ao'ao o ka 'ota i loko o kona ola 'ana, a inā paha e make ka makuahine 'oi 'ōpiopio, na ke kāne nō e hānai aku nā keiki e like me ka mea hiki iā ia. A 'o ia nō ka'u i kuhihewa ai pēlā i hana 'ia ihola.

'Alawa ihola wau i ia wahi 'ohana e 'au ana ma ka'e o ka 'āpapa a 'ōlelo akula iā Mōnānī i ka 'ī aku penei, "E Mōnānī ē, e kapa aku nō paha wau iā 'oe i kou inoa hou iā Wōnānī. A he kū nō ia inoa hou, no ka mea, 'o kona mana'o, 'o ia ho'i 'o Ke Kaikamahine Maka Nunui.

Mōhāhā koke a'ela ia po'e 'ota keiki, a 'a'ole i li'uli'u, hele mai nō i ko'u lima e ki'i ai i ka i'a. 'O Wōnānī na'e, pākela kona 'ono i ka 'opihi malihini. He kali 'o ia i nā 'opihi a'u e ho'olei ai a piholo i lalo loa o ke kai, a laila, e lu'u aku nō 'o ia e ki'i. I kona wā auane'i e aea hou mai ai, e pa'a ana ka 'opihi ma waena o ke kino a me ka hui, a e pa'a ana nō ho'i kahi pōhaku ma kona waha. He lana a'e nō me ke alo e huli ana i luna a me ka 'opihi e waiho ana ma ka poli. A me ka pōhaku e kīkē aku ai a nahā ka iwi.

A'o akula kēia i kāna mau keiki i ka hana 'ana pēlā, a he nanea iho nō ko'u mau kakahiaka i ka nānā aku iā lākou 'ekolu i ke kīkē 'opihi. A inā ho'i 'a'ole i maopopo 'ē ia'u he hana kēla i kuluma i ka 'ota, inā ua kuhihewa wau no'u iho nō kēia hō'ike a Wōnānī mā i mea e ho'ohau'oli mai ai. 'O kā lākou 'o ka hana 'ana pēiā, he mea ia o ko'u mana'o i ha'oha'o ai a hiki nō i kēia wā.

A ma ia hope mai, a ma muli ho'i o ko'u hoaaloha 'ana me Wōnānī mā a me kāna mau keiki, 'a'ole wau i pepehi hou aku i ka 'ota hou aku. 'O ko'u koloka ho'i i hana 'ia me ka 'ili 'ota, ho'ohana akula nō wau a 'āpulu, a pau ho'i ka pono, a laila kiloi. 'A'ole nō wau i hana hou aku i kekahi koloka o ia 'ano. 'A'ole ho'i wau i pepehi hou aku i ka manu lawai'a no kona mau hulu nani, 'oiai nō na'e he keu kēlā a ka manu pupuka a 'ā'ī loloa a he pa'ē 'i'o nō ho'i kāna 'alalī ma ko'u pepeiao ma ke 'ano ho'onāukiuki loa. 'A'ole nō ho'i wau i pepehi hou aku i ka sila no kona olonā. 'O ka limu nō na'e ka'u i ho'ohana ai ma kahi o ke olonā i mea nāki'i a hauhoa paha. 'A'ole wau i pepehi hou aku i ka 'īlio 'āhiu a hou aku paha i ka sila 'elepani i ka ihe.

Inā ua 'ike 'ia kēia mana'o ho'omalū o'u i nā holoholona, inā ua 'aka'aka 'ia wau e 'Ulape mā a me ku'u po'e a pau. A 'o ku'u makuakāne pū nō ho'i kekahi i ka 'aka'aka pū mai. Akā, i loko nō o ia 'aka'aka 'ia mai o'u, 'o ia nō na'e ko'u mana'o. He mea pono ka ho'omalū 'ia 'ana o nā holoholona a pau nāna i ho'ohoaaloha mai me a'u, a me nā mea ho'i i ho'ohoaaloha 'ole mai, nāna nō na'e e lilo paha auane'i i hoaaloha no'u i kekahi lā. A inā i ho'i mai ku'u makuakāne me ka 'aka'aka mai ia'u, a

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

me ia nō ho'i ka nui o ko Kalasa'ā a pau, 'oia ana pa'a nō o ko'u mana'o ho'omalū. No ka mea, he hoalike nā holoholona a me nā manu a pau no kānaka, 'oiai nō na'e he 'oko'a lākou ma ka 'ōlelo a ma ka hana paha. A no ka mea ho'i, ke 'ole kēia po'e mea, pau ka nani o kēia ao a kākou e noho nei.

25

Ma ia hope mai, 'a'ole i ho'i hou mai nā 'Āliuka i ka 'Ailana o nā Nai'a Polū, akā na'e, i kēlā me kēia kau wela, maka'ala akula nō wau iā lākou. A i loko o nā lā mua o kēlā me kēia kau kupulau, ku'i akula wau i ka 'opihī malihini a kaula'i a'ela a malo'o. A laila, hō'ili'ili akula ma loko o ia ana i waiho 'ia ai ko'u wa'a.

'Elua ho'oilo ma hope mai o ko lākou ha'alele 'ana, hana hou ihola wau i mau mea kua na'u— he ihe, he kakaka, a me ka 'a'a pua nō ho'i. 'O kēia mau mea kekahi i waiho 'ia ma ke ana o lalo o ka lae i hikiwawe ke ki'i 'ana no ka ne'e koke aku i kekahi 'ao'ao o ka mokupuni ke ho'i mai nā 'Āliuka. Inā ho'i pēlā, e noho wau ma nā ana a ma ko'u wa'a paha i loa'a 'ole mai ai wau iā lākou.

Ua hele a he mea ma'amau ka ha'alele 'ana o ka pū'ulu 'ota iā Honoko'a i nā kau wela he nui mai ia manawa mai i ha'alele ai nā 'Āliuka. Na nā 'ota 'āo'o nō ho'i i pakele i nā 'ō a nā 'Āliuka, a ma muli o ko lākou ho'omaopopo 'ana he wā make ke kau wela, i alaka'i aku i ka pū'ulu no kahi 'ē. He hele aku nō lākou ma 'ō loa aku o nā ulu limu o Pōhakuloa, a ma laila e noho ai a hō'ea mai nā 'ino'ino mua o ka ho'oilo.

He hele pinepine aku nō māua me Lonotū i Pōhakuloa e noho ai a e lawai'a ai i i'a na Wōnānī mā a me nā 'ota 'ē a'e a'u i kama'āina a'e nei.

I kekahi kau wela, i ia kau wela nō ho'i i hala ai 'o Lonotū, 'a'ole i ha'alele ka pū'ulu 'ota, a ma muli o ia ha'alele 'ole a lākou i maopopo ai ia'u 'a'ohe he wahi 'ota i koe i ho'omana'o i ia mea he 'Āliuka. 'O wau kekahi i pōina i ia po'e 'Āliuka a me nā Haole nō kā ho'i nāna i 'ōlelo ho'ohiki mai e ho'i mai ana nō, me ka ho'i 'ole mai na'e.

Mai ia wā i ha'alele 'ia ai māua 'o Lamo ma ka mokupuni, he mea ma'amau ia'u ka helu 'ana i nā mahina ma o ke kālāi 'ana i kaha ma kahi pou o ko'u hale no kēlā a me kēia mahina i hala akula. Ua ahu mai nei nā kaha, a mai ke kaupoku i ka papahēle o ia pou, 'a'ohe he wahi nele i ke kaha 'ole. Ma hope mai na'e o ua kau wela lā, 'a'ohe o'u ho'omau aku i ka helu 'ana i nā mahina, a no ka mea, ua hele a he mea 'ole ia'u ka mahina ho'okahi ke hala a'e. Ua helu nō na'e wau ma nā kikina 'ehā wale nō o kēlā me kēia makahiki i ke ka'a hope aku. Akā, i kēlā makahiki i ka'a hope aku nei, ua ho'ōki loa wau i ia helu 'ana.

Ua hala ka hapalua like o ke kau wela i ia wā i hala ai 'o Lonotū. I ia mau lā ho'i mai ia kau kupulau mai, ke hele wau i ka lawai'a ma ka 'āpapa, 'a'ohe ona hoihoi e hele pū me a'u ke 'ole ho'i kona koi 'ia mai e hele. He puni na'e i ka moe wale ma mua o ka puka o ka hale i ka pā mai a ka lā. A ua 'ae wau e hana 'o ia pēlā. A no ka mea, 'o wau kekahi i kāka'ikahi ka hele 'ana i ka lawai'a i ia mau lā.

Ho'omana'o a'ela wau i ka pō i kū ai 'o Lonotū i ka pā e 'aoa mai ana, a me he ala e 'ōlelo mai ana ia'u e ho'oku'u iā ia e puka aku i waho. He mea ma'amau iā ia ka hana 'ana pēlā i nā pō mahina piha. He hele aku nō 'o ia i ia pō, a kakahiaka, ho'i mai. Akā, i ia pō hope loa, 'a'ohe mahina, 'a'ohe ho'i āna ho'i mai.

Kali ihola wau iā ia i ia lā a 'ane kau mai ka mōlehulehu, a laila, ho'omaka akula wau i ka huli hele aku iā ia. Ua loa'a koke maila kona meheu, a 'o ko'u hahai akula nō ia ma nā pu'e one, a ma ka pi'ina me ka ihona o kahi pu'u a hō'ea akula i kona wahi ana i noho ai ma mua. Ma laila 'o ia i loa'a ai e noho ho'okahi ana i loko lilo o ke ana. Kainō ua hō'eha 'ia 'o ia, eia kā, i nānā aku ka hana, 'a'ohe he wahi mea a 'eha iki o kona kino. Ho'okahi 'oni 'ana e palu mai i ko'u lima a noho mālie hou ana kēlā me ka nāwaliwali ho'i o ka hanu.

'Oiai ua kau 'ē ka pō'ele'ele, a no ko'u makemake 'ole e ho'ihō'i aku iā Lonotū i ka hale i ia

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

manawa, no laila, hō'aumoe ihola wau ma laila. Ua noho wau ma kona 'ao'ao i ia pō me ka 'ōlelo pū aku i nā 'ōlelo ho'olana mana'o. A ao a'e, hi'i a'ela wau iā ia i ke alo a ha'alele i ke ana. 'O ka māmā loa o kona kino, me he mea lā ua ha'alele 'ē kekahi hapa o Lonotū, a 'o kona 'uhane wale nō kai koe.

E pi'i ana ka lā ia'u e hele ana ma ka lihi pali. E 'alalā ana ho'i nā nēnē 'aukai ma ka lewa. I ko ia nei lohe 'ana i ia 'alalā 'ana, kau a'ela nā pepeiao. Waiho ihola wau iā ia nei i lalo me ka mana'o e makemake ana nō paha ia e 'aoa aku iā lākou lā e like me kāna hana ma'amau. Kau a'ela ko ia nei po'o a hahai akula kona mau maka iā lākou, 'a'ohe na'e he wahi leo 'aoa iki a lohe 'ia i ia wā.

"E Lonotū ē," i 'ōlelo ai wau, "kainō he puni 'aoa 'oe i ka manu. I ka wā ma mua, ua lohe wau i ia 'aoa 'ana mai kakahiaka a 'au i ka lā. E 'aoa aku 'oe i kēia manawa i lohe hou wau i kou leo."

'A'ole na'e 'o ia nei i nānā hou aku iā lākou. Hele maila nō na'e i o'u lā a moe ihola ma ko'u mau wāwae me ka nui o kona hinapē. Kau ko'u lima ma kona umauma a 'ike 'ia mai nō ka pana o kona pu'uwai. 'Elua pana nui kai lohe 'ia mai i ia manawa, a he kani 'olohaka nō ho'i me he nalu lā e po'i ana i ka 'aeone, a laila, pau, 'a'ole lohe hou 'ia.

"Auē nō ho'i ē, hala a'e nei ua mea aloha 'o ka 'īlio, 'o Lonotū, ā," i uē helu a'e ai wau.

Ua kanu akula wau i kona kino wailua ma ka lae. 'Eli ihola wau i lua kupapa'u nona ma kahi māwae o nā pōhaku. He 'elua lā o ka 'eli 'ana mai kakahiaka a napo'o ka lā. A laila, waiho ihola wau iā ia i laila me nā pua one a me kāna paukū lā'au punahele nō ho'i, āna e alualu aku ai ke ho'olei aku wau. A laila, uhi akula wau i nā 'ili'ili o nā waiho'olu'u like 'ole a'u i hō'ili'ili ai ma kahakai.

26

'A'ohē o'u hele iki aku i ka 'āpapa i ia ho'oilō. 'Ai wale na'e wau ma nā mea'ai a'u i hō'ili'ili 'ē ai ma mua. 'O ko'u wā wale nō i ha'alele ai i ka hale, no ke ki'i aku i ka wai ma ka pūnāwai. He ho'oilō nui ia o ka makani a me ka ua, a 'o ke kai ho'i, he keu ke kūpikipiki'ō a 'ulupā mai nō ho'i i nā hula'ana, a 'o ia nō kekahi mea i ha'alele 'ole ai wau i ka hale. I loko o ia mau lā 'ino'ino, hana ihola wau i 'ehā pahele me nā paukū lā'au mea mana.

Ho'okahi wā o ke kau wela, ia'u e hele ana i kahi o nā sila 'elepani i noho ai, ua 'ike akula nō i kekahi 'īlio keiki i kū 'i'o nō iā Lonotū ma kona helehelena. He holo pū nō kēlā me kekahi pū'ulu 'īlio 'āhiu, a i loko nō o ka'u 'ike lihi wale aku nō iā ia, ua pa'a nō na'e ko'u mana'o na Lonotū nō 'o ia ala.

He keu aku kona nui i ko nā 'īlio 'ē a'e o kona pū'ulu, me ka 'oi a'e ho'i o ka huluhulu nu'a a me nā 'ōnohi lenalena, a ua like nō 'o ia me Lonotū ma kona nani a me ka māmā nō ho'i o kona holo. A he mana'o ko'u e hopu aku iā ia i ke kau kupulau me nā pahele a'u e hana ana.

He nani ia 'a'ohē 'o Lonotū i ia ho'oilō, hele pinepine maila nā 'īlio 'āhiu i ka lae. A no laila, i ka wā i hala ai nā 'ino'ino, ho'onoho ihola wau i nā pahele ma waho a'e o ka pā a nīki'i ihola i ka i'a i mea e kono ai iā lākou e ho'okokoke mai. Ua pa'a kekahi mau 'īlio i nā pahele i ia manawa mua, 'oia nō na'e, 'a'ole 'o ka mea nui 'ōnohi lenalena. A ma muli o ko'u maka'u i ia po'e 'īlio 'ē a'e, 'o ka'u wale nō, 'o ka ho'oku'u aku iā lākou.

Hana hou ihola wau i nā pahele a ho'onohonoho hou akula. A i loko nō o ko lākou lā ho'okokoke 'ana mai, 'a'ole lākou i ho'ā'o e kā'ili mai i ka i'a. 'O kahi 'alopeka 'ula'ula wale nō kai pa'a i ia lua o ka manawa. Ua nahu maila nō kā ho'i ua 'alopeka nei ia'u 'oia wau e ho'oku'u ana iā ia, akā, ma ia hope iho, ua hele a 'ano laka kēlā, a he hahai mau 'o ia ia'u a puni ka pā hale me ka mākilo 'ana i ka 'opihi. A he keu nō ho'i ko ia ala akamai i ka 'aihue. Ia'u nō a hele i kahi 'ē, e hō'eleu nō 'o ia i ka huli 'ana a loa'a kahi i hūnā 'ia ai 'o ka mea'ai, a he mea 'ole ke akamai o ka hūnā 'ana. A no ia kumu wau i ho'oku'u aku ai iā ia e ho'i aku i ke awāwa. Eia aku nō na'e a eia mai, 'ō'ili hou maila kēlā a walu mai i ko'u pā me ka mākilo mai i ka mea'ai.

Ua lilo he mea ho'opau manawa wale nō ko'u ho'ā'o 'ana e hopu aku i kahi keiki a Lonotū me ka pahele, a mai hā'awi pio nō ho'i wau me ka hā'ule pahū nō ho'i o ia mana'o hopu o'u. Akā na'e, mana'o ihola wau i ia mea lā'au he toluache ka inoa. He ho'ohana 'ia ua lā'au nei i mea e ma'alahi ai ka hopu 'ana i nā i'a o ke kāheka. 'A'ole nō ia he lā'au make, akā, inā e ho'okomo 'ia aku i ka wai, he lana wale mai koe o nā i'a me ka 'ōpū e huli ana i luna.

Hele akula wau i ka huhuki toluache ma kona wahi ulu nui o ka 'ao'ao loa o ka mokupuni. Wāwahi ihola wau ma nā 'āpana pōkole a ho'okomo i loko o ka pūnāwai, kahi o nā 'īlio 'āhiu e hele mai ai i ka inu wai. 'A'ole i li'uli'u, hele maila nō lākou, a ua inu nō ho'i a kena, akā, 'a'ohē he wahi mea o lākou a 'ike 'ia i ka pōniuniu a 'ona paha. 'Oia mau 'eleu nō na'e o lākou 'oia wau e ki'ei mai ana mai ka nāhelehele, a laila, holo akula lākou no kahi 'ē.

I ia manawa, ho'omana'o a'ela au i ka suchala. He paka makanahēle kēlā i ho'ohui 'ia me nā iwi pūpū i wili 'ia, a ho'ohana 'ia nō ho'i e nā kāne 'oia i ka lawai'a. Hana ihola wau i ia mea a piha ka pola nui, a laila, ho'ohui i ka wai a ho'okomo aku i loko o ka pūnāwai. Pe'e akula wau ma ka nāhelehele a kali ihola. A 'au i a'e ka lā a mōlehulehu iho nō ho'i, hiki maila nā 'īlio. I hanu aku ka hana a honi i ia ea 'ano 'ē o ka wai, kuemi akula lākou i hope me ka nānā aku a nānā mai kekahi i kekahi. Eia na'e, i ka hopena, inu ihola nō lākou a pau. 'A'ole i li'uli'u, hele pō'ai ana ma ke 'ano pōniuniu a kāhi'ohi'o paha, a laila, moe 'oko'a ihola nō ia po'e 'īlio i lalo, a 'o ka pau auane'i ia i ka hiamoe.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Aia 'eiwa 'īlio e moe ana ma laila i ia manawa, akā, no ka mōlehulehu a lawa 'ole ho'i o ka mā'ama'ama, 'a'ole i loa'a koke ka'u 'īlio i ake nui ai e ho'iho'i aku i ko'u hale. 'Oī nānā akula wau i kēlā me kēia 'īlio a loa'a 'o ia ala e moe 'olu'olu ana me ka nonolo pū iho o ka puka ihu me he mea lā ua hiki iho nei 'o Keoni Pulu a holo aku ho'i 'o Hanalē ['o ia ho'i, ua 'ai a mā'ona.] Lālau akula wau a hāpai a'e, a 'āwīwī akula wau ma ke ala pali me ka maka'u nō ho'i o ala mai 'o ia ala ma mua o ko'u hō'ea 'ana aku i ka lae.

I hō'ea aku na'e ka hana i ka pā, 'oia mau hiamoe nō. Komo mua akula wau, a laila, kauō maila i kahi 'īlio ma lalo o ia 'īpuka pā, he lua, a komo mai i loko. Nāki'i akula wau iā ia i ka pā me ke kaula a waiho ihola i mea'ai no kona wā auane'i e ala mai ai a me ka wai nō ho'i. 'A'ole i li'uli'u, e kū ana kēlā me ka nali pū aku i ke kaula. Kūō a'e ana 'o ia me ka holokē aku ma 'ō a ma 'ane'i o ka pā 'oiai wau e kuke ana no ka'u pā'ina ahiahi. Noke nō kā ho'i kēlā i ia kūō 'ana a ao ka pō, akā, i ko'u ala 'ana i ia kakahiaka a'e a nānā aku, ua pau kēlā i ka hiamoe.

'Oiai 'o ia e hiamoe ana ma ka pā, no'ono'o ihola wau i inoa kūpono nona. Leo akula wau i ia inoa aku ia inoa aku i lohe wau i ke kūpono a me ka 'ole. A laila, 'oiai he kū 'i'o nō 'o ia i ka makuakāne, iā Lonotū, kapa akula wau i kona inoa iā Lonotū 'Alu. 'O ka mana'o o ia inoa, 'o ia ho'i 'o ke keiki a Lonotū.

A li'uli'u iki, 'olu'olu maila kēlā a lilo nō ho'i he hoaloha maika'i no'u. Ua hapa iki mai ka nui o ia nei i ko ka makuakāne, eia na'e, ua like loa ma ka huluhulu nu'a a me nā maka lenalena nō ho'i. A eia aku nō a eia mai, iā ia ma ka pu'e one kai i ke alualu nēnē 'aukai a ma ka 'āpapa paha i ke 'aoa aku i nā 'ota, mai pōina wau 'a'ole kēlā 'o Lonotū.

He kau wela ia i piha i ka hau'oli. Ua le'ale'a nō ho'i ka lawai'a 'ana a me ka holo 'ana i Pōhakuloa ma luna o ka wa'a. Akā, i loko nō o kēia noho hau'oli 'ana, he hāli'ali'a wale aku nō ko'u mana'o no Tutoka, a no ko'u kaikua'ana nō ho'i, no 'Ulape. Eia aku nō a eia mai, lohe a'ela wau i ko lāua mau leo e hali 'ia mai ana e ke aheahe makani. A i kekahi manawa, ia'u ma ke kai, lohe 'ia ia mau leo ma nā 'ale e 'āpohopoho mālie mai ana i ka mo'o wa'a.

27

Ma hope o nā lā 'ino'ino o ke kau ho'oilo, hō'ea maila nā lā pā 'ole o ka makani. Me he mea lā ua kaumaha ke ea a ua lilo he hana nui ka hanu 'ana. A 'o ka 'ālohilohi loa o ka 'ilikai i ka pā 'ana mai a ka lā, kohu mea lā 'o kekahi lā hou kēlā e pā maila, a he hele koke a 'eha ka maka ke nānā aku iā laila.

I ka hala 'ana o ia 'ano aniau, hoe akula wau mai ke ana aku a hō'ea i ka pu'e one kai ma 'ō aku o ka 'āpapa. 'A'ole i holo pū 'o Lonotū 'Alu me a'u i ia manawa, no ka mea, he puni 'olu'olu kēlā a 'a'ohē ona hoihoi iki i ka wela. Ua nani ho'i kona hele 'ole mai i ia lā, no ka mea, 'o ka helu 'ekahi ia o ka lā wela 'i'o nō, a 'o ka 'oliliko o ka 'ilikai, he wena 'ula'ula lua 'ole ke nānā aku. A i mea e pale aku ai i ka lā, ua hana ihola wau i ka pālulu me kahi 'āpana lā'au lahilahi a kau a'ela ma luna o ko'u maka. 'A'ohē lele o ka nēnē 'aukai i ia wā. E lana mālie ana nā 'ota ma ka ulu limu me ka hāmau ho'i o ka leo. A 'o nā pāpā'i nō ho'i, aia ma loko lilo o ko lākou mau lua.

Ho'opae akula wau i ka wa'a ma uka o ke one. 'O ka nui loa o ka wela ma laila, e pi'i a'e ana ka māhu mai kahi pulu o ua one lā. He mea ma'amau ia'u ka lawe aku i ko'u wa'a i ia wahi pu'e one ma nā lā mua o ke kau kupulau i mea e hamo hou 'ia ihola nā wahi 'oā i ke kēpau. A ia'u e hana ana i ia kakahiaka a i ka lā ho'i e pi'i ana, ho'omaha pinepine ihola nō wau e komo aku i ke kai e 'olu'olu iho ai. A i ka wā i kau ai ka lā i ka lolo, ho'ohuli wau i ka wa'a a huli ana ka waha i lalo, a laila, kolo akula wau i ko laila malu e hiamoe ai.

'A'ole i li'uli'u ko'u hiamoe a puoho honua a'ela wau i kahi kani nakolo nui e pa'apa'ina a'ela i ka lewa me he ku'i 'ana lā a ka hekili. I nānā aku na'e ka hana mai ko'u wahi malu a'e, 'a'ohē he wahi ao a 'ike 'ia aku o ka lewa. Eia na'e, ia'u e lohe ana, 'o ia nākolokolo mai nō me ka māhuahua li'ili'i a'e o ka leo a nui, a mai kahi mamao mai nō ma 'ō aku o ka 'ao'ao hema o ka mokupuni e hiki mai ala.

'O ko'u kū koke a'ela nō ia a hō'ā'ā aku. 'O ka mea mua a'u i 'ike ai, 'o kahakai o ka pu'e one e hūlalilali maila i ka lā. 'Akahi nō wau a 'ike i ke emi loa o ke kai me ia ha'aha'a loa. 'O nā pōhaku a pūko'a o lalo o ke kai a'u ho'i i 'ike 'ole ai he loa'a, e kū ahuwale maila ma lalo o ia mālamalama loa mai a ka lā. Kohu mea lā ua hiamoe wau a ala hou mai i kahi 'ē.

I ia manawa koke ihola nō, hele a pūlikiliki maila ke ea o nā wahi a puni. Lohe 'ia maila he kani kōli'uli'u mai kahi mamao mai, a me he kani mūkī nui lā a kahi pilikua e omo ana i ke ea ma waena o kona mau niho. Ho'okokoke maila ua nākolokolo lā, a mai loko mai o ka lewa 'alaneo i pa'ē mai ai i ka pepeiao. I nānā hou aku ka hana i kai, aia lā ma waho aku o ia kai emi a me nā pūko'a a pōhaku ho'i e kū maila, a ma kahi ho'i i 'oi aku ma mua o ka ho'okahi lekue ka mamao, 'ike 'ia ke kuakea nunui palena 'ole o ke kai e ne'e maila i ka mokupuni.

Kainō he nalu nunui kēlā e ne'e mālie maila mai loko mai o ka hālāwai, eia kā, 'o ke kai iho nō e pi'i maila. Mai ka lani nō a ka honua, kau ka weli ma luna o'u. Wehe a'ela wau i ka pālulu mai ko'u maka aku a hō'ā'ā akula i ia mea nui 'e'ehia. 'O ko'u holo na'aupō akula nō ia ma ka pu'e one, a ia'u nō e holo ana, 'o ko'u 'ōkupe akula nō ia a hā'ule palaha i lalo, akā, kū hou a'ela nō wau a ho'omau akula i ka holo. I ia wā nō i e'e mai ai ke kai a 'ulupā mai i kahakai, nāueue ihola ka honua ma lalo a'e o ko'u mau wāwae. E helele'i makawalu mai ana nā mākili wai kai me nā hunahuna limu a me nā i'a nō ho'i, a me he ua lā e ua ana ma nā wahi a pau mai 'ō a 'ō o laila.

'A'ole i lawa ko'u manawa e hiki aku ai i ke alahēle e pi'i ana i uka o ka pali. A no ka mea, i ia manawa nō, e pi'i mai ana ke kai ma kahi o nā kuli me ka huki aku a huki mai mai kēlā a me kēia 'ao'ao. Kū maila ka pali ma mua pono o'u a i loko nō o ka pakika loa o nā pōhaku o kumu pali ma muli o ka ulu 'ia mai e ka limu, pinana li'ili'i a'ela wau me ke akahēle loa a me ka ikaika ho'i a pau e loa'a ana ia'u.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

Pakele māhūnehune a'ela nō wau i ia kai ho'ē'e nāna i kā'alo maila ma lalo a'e me ka ho'omau aku no Honoko'a.

Ma ia hope iho, a no kekahi manawa ho'i, 'a'ohē he wahi mea a lohe 'ia mai. A li'uli'u iki, a laila, ho'omaka maila ke kai e ho'i aku i kona wahi i hiki mai nei me ke kō'ie'ie nui a'e ma lalo o'u, a me he kai mā'oki'oki lā ka hu'ahu'a kuakea ke nānā aku. Akā, ma mua o kona hiki 'ana aku i kona kūlana ma'amau, pi'i hou maila ke kai ma waho aku o ia 'ao'ao hema o ka mokupuni a ne'e maila. Mali'a paha e 'oi a'e ana ka nui o kēlā i ko ka mua. Nānā a'ela wau i ke alo pali ma luna a'e o'u. 'O ke kūnihi loa, 'a'ole e hiki ia'u ke pinana hou a'e.

E kū ana wau ma ia alo pali, he alo a he alo, me ka pili pa'a aku i ka pōhaku a kohu 'opihi lā ke nānā aku. 'O nā wāwae ho'i, e ke'ehi pono ana ma luna o kahi kaola hāiki loa, a 'o kekahi lima nō ho'i, ua ho'ō 'ia aku a i loko loa o kahi māwae pōhaku. 'O ia pi'i hou mai a ke kai, 'a'ole i hiki ke 'alawiki mai 'oiāi kekahi māhele o ia kai like nō e ho'i aku ana i laila. Hālāwai akula lāua ma 'ō aku o ia pu'e one e 'au ala i ke kai a kū a'ela ma laila no ka manawa. A he mea ia i ho'olana ai i ko'u mana'o e hiki 'ole mai ana paha kēlā i o'u lā.

I ia hālāwai 'ana na'e o ia mau pilikua a 'elua, 'ulupā akula kekahi i kekahi a pi'i a'ela ho'i ma ka hokua ho'okahi. A 'o ua hokua lā, e hā'ukē'ukē a'e ana i 'ō aku a i 'ane'i mai o ia wahi i hālāwai a'e nei. 'O ka leo halulu nui i lohe 'ia mai, me he mau pololū lā e nāhāhā ana i loko o ke kaua. A 'o ka 'ehuehu ho'i o ke kai e 'ōlinolino hā'ula'ula ana i ka lā, me he mau mākili koko lehulehu lā e helele'i ana i 'ō a i 'ane'i o ia wahi a puni.

I nānā hou aku ka hana, e'e mālie malia 'o ia ala ma luna o ia nei, a me he mea lanakila lā ho'i e kauō ana i ka mea eo i ne'e mai ai no uka o ka mokupuni.

'Ulupā maila ia kai i ke kumu pali a pahū a'ela. A me he mau alelo loloa lā e palu mai ana ia'u, lele a'ela nā welelau o ke kai a puni wau a hiki 'ole ho'i ia'u ke lohe a 'ike nō ho'i. Palu loa maila ia po'e alelo kai i loko o nā māwae pōhaku a pau me ka huki pū a'e i ko'u lima a me ko'u mau wāwae. Ua lele nō ho'i ia kai ma luna a'e o'u ma ke alo pali a ki'eki'e loa a pāhola a'ela ho'i i ka lewa. A laila, helele'i hou maila me ka leo hīhī a hui hou ana me ia kai nāna e kō'ie'ie a'e ana no uka o Honoko'a.

'A'ohē 'emo, 'o ka hāmau ihola nō ia o ia wahi a puni. A i loko o ia hāmau, ua hiki ia'u ke lohe ihola i ka pana o ko'u pu'uwai. 'O ia ka mea i maopopo ai ia'u 'a'ole i hemo ia pa'a o ka pōhaku i ko'u lima, a aia nō wau ma ua kaola hāiki lā e kū ola ana nō.

I ia wā, e iho mai ana ka pō a maopopo ihola nō wau 'a'ole e hiki ana ke pa'a ko'u kūlana ma laila a ao a'e, ma hope hiamoe wau a hā'ule i lalo. Eia kekahi, 'o ka pō'ele'ele loa, 'a'ole paha e hiki ke loa'a ke ala e hiki aku ai i ko'u hale, a no laila, iho akula wau i lalo a pupue ihola ma ia kumu pali e hiamoe ai.

'A'ohē pā mai a ka makani i ia wana'ao a'e, a ua wela nō ho'i. Ua lūlū 'ia ka limu mai 'ō a 'ō o ka pu'e one a ahū a'ela ho'i ma kekahi wahi. Waiho mōkākī ana nā i'a make ma nā wahi a pau; he saisai 'oe, he ula 'oe, a me nā pāpa'i hā'ula'ula nō ho'i kekahi. Ua ili maila 'elua koholā nō ho'i ma nā pōhaku o ke kumu pali o ke kū'ono. 'O ka mea kupanaha na'e, ia'u e ho'i ana i uka loa o ke alahele ma ke awāwa, loa'a maila he mau mea o ke kai ma laila, a he mea 'i'o nō ia e ha'oha'o ai ke nānā aku.

Aia 'o Lonotū 'Alu e kali ana ma ka 'īpuka pā. Ia'u nō ho'i a kolo aku i loko, lele maila kēlā ma luna o'u me ka nui o ka hau'oli a ho'opūnini mai nō ho'i, a me he mea lā 'a'ole ia e 'ae e ka'awale hou māua.

Ua nui ko'u hau'oli kekahi i ka ho'i 'ana mai i ko'u hale ma ia wahi ki'eki'e o ka lae, kahi ho'i e

e'e 'ole 'ia mai ai e ke kai. A ke ho'omana'o a'e, kainō a he nui nā lā i hala 'oiai wau ma kahakai, akā, e like me ka'u i kuhihewa mua ai i ia manawa a'u i 'au aku ai i ke kai loa ma luna o ka wa'a, eia kā, he ho'okahi wale nō lā. Hiamoe ihola wau a 'au ana ka lā, ma loko na'e o ka nui o nā moe'uhane 'ino. A i ko'u ala 'ana a'e, ua 'ano 'ē nā mea a pau. 'A'ohe hāwanawana iki a ke kai i kapakai, 'a'ohe kani leo o nā nēnē 'aukai. Ua ano mai nei nā mea a pau. Me he mea lā, e hō'ū ana ka honua i kona hanu iho, a me he mea lā ho'i e kali ana 'o ia i ka ili mai o kekahi ha'awina pō'ino.

I ka mōlehulehu 'ana iho, e ho'i mai ana māua 'o Lonotū 'Alu mai ka pūnāwai mai ma ke ala pali me ka halihali pū 'ana i kahi 'ie wai ma luna iho o ko'u po'o. Ua malino lua 'ole ke kai a ua ho'oaniani 'ia e ka pā mai a ka lā, a me he mea lā e moe mania wale maila ma ka'e o ka mokupuni. 'Oia mau hāmau nō o nā nēnē 'aukai ma ko lākou mau pūnana i kau ma nā wahi po'opo'o pōhaku o ke alo pali.

I ia manawa, ho'omaka li'ili'i a'ela ka nāueue 'ana o ka honua. Ua nalowale honua nō ho'i ka lepo mai lalo aku o ko'u mau wāwae, a kohu mea lā e ho'olewa ana wau i luna o ke ea i ia manawa nō. Hanini li'ili'i maila ka wai o ka 'ie a ho'opulu ana i ko'u maka, a laila, hā'ule loa ka 'ie i lalo. Me ka nānā 'ole aku i 'ike wau i ka mea i hana 'ia, kuhihewa na'aupō ihola wau 'o ke kai kēlā ua e'e hou mai. 'Ānō iho nō, ho'omaka a'ela wau e holo pupūhulu aku no kahi 'ē. I nānā aku na'e ka hana i hope, 'a'ole kā kēlā he pi'i 'ana mai o ke kai, 'o ka honua nō kā na'e ke pi'i maila, a e holu mai ana nō me he 'aiō lā o ka moana a hala a'ela ma lalo o'u.

Ia'u e holo ana i luna o ka pali, hiki maila kekahi 'ale honua. A i nānā hou aku ka hana i hope, 'ike 'ia maila nā 'ale'ale he nui wale o ka honua e holu mai ana mai ka 'ao'ao hema mai o ka mokupuni. 'O ia mea hou a'e a'u i ho'omaopopo ai, 'o ia nō ko'u palaha kīko'o 'ana ma ka lepo me Lonotū 'Alu ma ko'u 'ao'ao. E wawa'u ana nō ho'i nā wāwae a me nā lima o māua i ka lepo me ka ho'ā'o 'ana e kū hou a'e a holo aku. A kū hou ana, holo akula māua no ka lae a no ka hale. 'O ka mea 'āpiki na'e, iā māua e holo ana i laila, kohu mea lā e holo aku ana nō ho'i ua hale lā mai o māua aku.

I hō'ea aku ka hana, ua hane'e 'ē ihola ka pā a pa'a ka 'īpuka. No laila, i mea e hiki ai iā māua ke komo aku i loko o laila, ua pono e wehe 'ia a'e nā pōhaku a me ka lepo nāna e 'āke'ake'a ana i ua 'īpuka lua lā o ka pā. I ia ahiahi, 'oia mau nāueue nō o ka honua me ka pi'i a'e a hane'e hou iho nō ho'i, a me he hanu 'ana lā o kahi holoholona nunui palena 'ole ke no'ono'o a'e. Lohe 'ia maila nā pōhaku e hiolo ana mai ka pali aku a kuhō ana i loko o ke kai.

'Oiai māua e moe hia'ā ana i loko o ua hale lā i ia pō a ao, noke ihola ia ho'onāueue 'ia mai o ka honua a me ia kaka'a 'ana aku nō ho'i o nā pōhaku nunui i loko o ke kai, 'oiai nō na'e, 'a'ole ua pōhaku nunui lā o ka lae. Inā nō paha i huhū maoli nā mea nāna e ho'onāueue honua i ia wā, inā nō ua hiolo ua pōhaku lā kekahi.

I ia kakahiaka a'e, 'o ka mālie hou ihola nō ia o ka honua, a mai ke kūkulu 'ākau mai o ke kai i moani maila ke 'ala o ka limu.

28

'A'ole i nui ka pohō ma muli o ke ōla'i a koe ke kahe 'ole mai o ka pūnāwai no kekahi wā pōkole wale nō. A hala aku na'e ia wā pōkole, hū hou maila ua pūnāwai lā a kahe maila me ka 'oi a'e ho'i o kona ikaika. Eia na'e, 'o ke kai ho'ē'e ka mea i pohō ai ka mea'ai a me nā mea kaua ho'i a'u i ho'āhu ai i loko o ke ana kai. 'O ua wa'a lā nō ho'i a'u e kāpili ana ma lalo o nā pali o ka 'ao'ao hema o ka mokupuni i ia wā i hiki mai ai ke kai ho'ē'e, ua pohō.

'O ua wa'a lā nō ka'u i minamina nui ai, no ka mea, he hana nui ka huli aku a loa'a ka nui o ka lā'au e lawa ai ke kūkulu hou 'ana i kekahi wa'a. E lilo ana nō paha ke kau kupulau holo'oko'a a me ka nui ho'i o ia kau wela e hiki mai ana i ia huli 'ana. A no laila, i kahi kakahiaka mālie hou a hiki maila, ho'omaka a'ela ko'u huli 'ana aku i nā 'āpana wa'a i nāhāhā a i ho'opae 'ia mai ma kula e ke kai ho'ē'e.

Ma waena mai o nā pōhaku pali o ka 'ao'ao hema o ka mokupuni i loa'a mai ai kekahi hapa o ko'u wa'a ua uhi 'ia i ke one a 'ōwili 'ia ho'i a pa'a i ka limu. 'Eli ihola wau a pili ke kau o ke awakea, a i ka hemo 'ana mai, 'a'ole i maopopo ia'u ka mea aha lā a'u e hana ai. Ua hiki paha ia'u ke 'oki i kona mau olonā i hauhoa 'ia ai a hā'awe pālua aku i nā 'āpana lā'au i ke kua a halihali li'ili'i aku i uka o ka pali, a ma laila aku a hiki i 'ō aku o nā pu'e one a hō'ea ana ho'i i Honoko'a, me ka hala aku na'e o nā lā he nui. A i 'ole ia, ua hiki paha ke hana ma laila nō, ma nā pōhaku ho'i, me ka lana nō ho'i o ka mana'o e kā'ili 'ole 'ia e ka 'ino'ino a lawe 'ia aku ho'i i ke kai ma mua o ka pau 'ana.

'A'ole wau i hana pēlā. Ua kali na'e wau a hiki mai ka lā malino o ke kai, a laila, ho'olana akula i ke koena o ua wa'a lā, a me ka helekū nō ho'i ma kahi pāpa'u o ia kapakai i pahu hele aku ai a hala mai ka pu'e one kai a hō'ea loa aku nō ho'i i loko o ke kū'ono. Ma laila wau i wāwahi ihola i ua wa'a nei a halihali akula i nā 'āpana i uka loa o ke alahahele a hala mai nō ho'i ia wahi i hiki mai ai ke kai ho'ē'e.

Ua loa'a maila ke koena o kekahi wa'a o'u, akā, aia ma loko lilo o ke ana kai a 'a'ole i hiki ia'u ke unuhi mai. No laila, ho'i akula wau i nā pali o ka 'ao'ao hema, kahi i ahu a'ela ka limu a kū ka paila, a ma laila wau i huli ai a lawa nā 'āpana lā'au, ke ho'ohui 'ia me nā 'āpana i loa'a 'ē ma mua, e pono ai ke kūkulu 'ana i ko'u wa'a hou.

Ua 'ane hala nā lā o ke kau kupulau. 'Oia mau hiki 'ole nō na'e ke kauka'i i ka maika'i o ke anilā, 'oia e hiki mai ana nō ka ua i kēlā me kēia lā. 'A'ole ho'i e pono wau ke kali a ka lā mālie, no ka mea, 'o ka wa'a ka mea e pono ai ke ku'i 'opihi malihini 'ana. A no laila, ho'omaka ihola wau i ia kūkulu 'ana. 'Oia, 'a'ohe o'u hopohopo o hiki hou mai nā 'Āliuka i kēia mau lā, eia na'e, 'a'ole i 'olu'olu ko'u na'au i ia noho 'ana me ka loa'a 'ole o ko'u wa'a e holoholo ai ma ia wahi aku ia wahi aku e like me ko'u makemake.

Ua like ka lō'ihī o nā 'āpana lā'au a pau me ka lō'ihī o ko'u lima, 'o ia ho'i me ka iwilei ho'okahi. Eia na'e, 'oia he mau 'āpana ia no nā wa'a like 'ole mai, no laila, ua pa'akikī ka ho'opili hou aku a kū kekahi i kekahi. Ua loa'a 'ē na'e nā puka no ka hauhoa 'ana i ke olonā, a he mea ho'i ia e hapa mai ai ka nui o ka'u hana a me ka nui nō ho'i o ka manawa e hana ai. 'O kekahi mea i ma'alahi ai ka hana, 'o ka ho'opae 'ia mai o nā kaula kēpau lō'ihī. 'O ia ho'i kekahi mea e pono ai ke kāpili 'ana i ka wa'a, a he mea laha 'ole ho'i i ka mokupuni. Ua pōmaika'i 'i'o nō wau i ia loa'a 'ana mai.

Aia nō wau a wae akula i ia po'e 'āpana lā'au a ho'oka'awale ma nā kinona like, me ke kālāi na'e i kekahi, a laila, ua hele a hikiwawe ka hana. A hō'ea mai ke kau kupulau, ua mākaukau nā ku'ina lā'au no ka hamohamo 'ia mai i ke kēpau. He kakahiaka pā mai o ka makani ia kakahiaka a'u i ho'ā ai i ke ahi i mea e ho'ohehe'e ai i ke kēpau. He makani pūanuanu ikaika nō na'e a ua pa'akikī ia

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

ho'ā 'ana. A no laila, i mea e 'ā koke ai, iho akula wau i kai i ka 'ohi limu malo'o.

I ko'u wā auane'i i ho'omaka ai e ho'i mai me nā lima i piha i ka limu, nānā akula wau i ka lewa me ka mana'o ē, ma muli o ke 'ano hu'ihu'i o ke ea, he hiki wale mai nō paha koe o ka 'ino'ino i ka mokupuni, i nānā aku ka hana i 'ō o ke kūkulu 'ākau, i kahi ma'amau o ka 'ino'ino e hiki mai ai, ua mālie. Akā, aia lā na'e ma ka hikina, kahi o ka 'ino'ino e hiki kāka'ikahi mai ai i ia kikina, kau maila nā ao 'ōpua panopano hāuliuli kekahi ma luna iho o kekahi.

'Ānō lā, kū maila kekahi mea ma loko o ka malu o ua po'e 'ōpua lā. 'O ka nui palena 'ole o ku'u pīhoihoi, ho'olei a'ela wau i ka limu a helele'i mai ana i ka honua ma nā wahi a puni.

Aia lā he pe'a, he moku nō ho'i, i waho o ke kai hohonu lipolipo, a ma 'ane'i mai ho'i o ka hālāwai!

I ia wā a'u i hiki aku ai i luna o ka pōhaku nui ma ka lae, a i nānā hou aku ho'i ka hana, ua niau 'ē maila ua moku lā me ka māmā loa i mua o ka makani a kokoke mai nō. Ua hiki nō ho'i ia'u ke 'ike pono aku 'a'ole ia 'o ua moku pe'a 'ula'ula lā o nā 'Āliuka. 'A'ole ho'i ia 'o ka moku a'u i ho'omana'o ai o nā 'ilipuakea.

He aha lā ho'i kā kahi moku 'o ka holo 'ana mai i ka 'Ailana o nā Nai'a Polū?

'Ōku'u ihola wau ma ka lae, a me ke kapalili ho'i o ko'u pu'uwai i nalu iho ai inā ua hiki mai ua po'e lā i ka hahai 'ota. A no ka mea, inā pēlā, inā nō ua aho e pe'e koke aku wau o hopu 'ia mai auane'i. A 'oi ai e loa'a mai ana nō ka'u ahi a me ka wa'a a'u e kāpili ana, a e maopopo ana iā lākou lā he kanaka ko ka mokupuni, 'a'ole wau pono e ho'i aku i laila o hopu 'ia mai. Eia na'e, ua hiki nō ke hele aku i ku'u ana e pe'e ai. Akā, inā paha ua ho'ouna 'ia mai lākou e ku'u po'e no ke ki'i 'ana mai ia'u, 'a'ole nō e pono ko'u pe'e 'ana.

Niau mālie maila ua moku lā ma waena o nā pōhaku nui 'ele'ele 'elua a hō'ea maila i loko o Honoko'a. I ia manawa, ua hiki ia'u ke 'ike i ka helehelena o nā kākā. 'A'ole lākou he 'Āliuka.

Ho'oku'u 'ia ihola kahi wa'a i ka 'ilikai, a 'o ka hoe maila nō ia o 'elua kāne no uka o kahakai. 'O ka ikaika loa o ka pā 'ana mai a ka makani i ia manawa, ua pilikia ko lāua ho'opae 'ana i ka wa'a. A no ia mea, no laila, ua noho kekahi kanaka ma luna o ka wa'a, a 'o kekahi, ka mea 'umi'umi 'ole nō ho'i, lele akula i loko o ke kai a helekū maila. A pae mai kēlā i kahakai, pi'i maila i uka ma ke alahele.

'A'ole i hiki ia'u ke 'ike iā ia, akā, lohe 'ia maila kāna 'uā aku i kekahi kanaka e kali ana ma luna o ka wa'a, a 'a'ole li'uli'u, lohe 'ia kekahi 'uā. Ua loa'a mai nei nō kā paha ka'u ahi a me ka wa'a nō ho'i. 'A'ohe 'ekemu mai i ia manawa a ko ia ala kōko'olua āna i waiho 'ai ma ka wa'a. 'A'ohe ho'i he wahi 'ekemu iki a lohe 'ia mai mai ia po'e kānaka mai o luna o ka moku. 'O ia nō ko'u mea i maopopo ai ē 'o au nō kā ho'i ke kāhea 'ia maila.

Iho akula wau mai luna iho o ko'u hālona he pōhaku, a hele akula i ka hale. A he nani ia ua 'a'ahu 'ole 'ia ko'u po'ohiwi, no laila, komo akula wau i ko'u koloka 'ota. Lawe pū akula nō ho'i wau i ko'u pā'ū hulu manu lawai'a a me ka'u pahu iwi 'opihi, kahi i mālama 'ia ai ko'u lei 'ili'ili a me nā kulapepeiao. A laila, hele pū akula māua me Lonotū 'Alu i ke alahele e iho ana i Honoko'a.

Hō'ea akula māua i ia wahi pu'u iwi 'opihi o ko'u mau kūpuna i ho'omoana pinepine ai i nā kau wela o ka wā ma mua, a hali'a wale a'ela ko'u mana'o i laila. A laila, ho'omana'o ihola wau i nā lā hau'oli o ka noho 'ana i ko'u hale ma ka lae a me ko'u wa'a i 'ane pau i ke kāpili 'ia nāna ho'i e waiho wale ana ma ka'e o ke alahele. E ha'o ana nō wau i ia mau mea a pau. Akā, 'o ka mea na'e a ko'u mana'o e kau nui nei, 'o ia ho'i ka noho pū 'ana me kānaka, me ka lohe hou aku i ko lākou mau leo a me ka hū mai nō ho'i o kā lākou 'aka.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

I ko'u wā i ha'alele ai i ua pu'u lā me kona mau'u uliuli i uluwehi ai, ho'omaopopo ihola wau ua oki 'ē ihola ia kāhea 'ana mai a kahi kanaka. A no laila, ho'omaka a'ela wau i ka holo nui aku. A hiki aku wau i kahi o nā alahahele 'elua i hui ai, i kahi ho'i a'u i ho'ā aku nei i ke ahi, loa'a maila ko ia ala meheu e waiho ana i ka lepo.

'O ia wahi hahai akula nō a hō'ea aku i ke kū'ono. I nānā aku ka hana, 'a'ole 'o kahi wa'a. Ua hala 'ē nō ho'i i ka holo aku i ka moku, i ia wā, ho'omaka maila ka hao mai a ka makani me ka hū a'e nō ho'i o kona leo. Na ia makani i halihali mai ka 'ohu a pa'a ke kū'ono. 'Ale'ale maila nō ho'i ka 'ilikai a po'i 'ino mai ana nā nalu i kapakai. Kāhea leo nui akula wau me ka ho'āni 'ino pū a'e o nā lima ma luna o ka lewa. Noke akula wau i ke kāhea aku me ka halihali 'ia aku na'e o ko'u leo e ka makani no kahi 'ē. A no laila, holo akula wau ma kahakai a komo helekū akula i loko o ke kai. 'A'ohe na'e kanaka o ua moku lā i 'ike mai ia'u.

I ia manawa, hū a'ela nā wai o Kūlanihāko'i, a ma muli o ia hao mai a ka makani, houhou mai ana ka ua i ka 'ili o ko'u lae. Noke akula wau i ka helekū aku i kai me nā lima e kākā ana i ke ea. Niau mālie akula ua moku lā i loko o ka 'ohu, a no ka hema nō e holo ana. Kū maila wau me ka nānā maka aku a hala kahi moku i ka'u 'ike.

29

A hala nā kau kupulau 'elua, a i kekahi kakahiaka ke'oke'o o nā ao a malino nō ho'i o ke kai, ho'i maila ua moku lā. I ka wana'ao ho'i, a i nānā aku ka hana mai ko'u wahi hālona aku o ka lae, 'ike 'ia akula kahi moku ma waho lilo o ka hālāwai. A i ka wā i kau ai ka lā i ka lolo, e kū ana nō kēlā i loko o Honoko'a.

'Oi hākilo akula wau mai ka lae aku a napo'o ka lā 'oiai nā kānaka e ho'omākaukau ana i ko lākou kahua ho'omoana o kahakai a e ho'ā ana ho'i i ke ahi ma laila. A laila, ho'i akula wau i ko'u hale. Hia'ā a'ela wau i ia pō a ao ma muli o ko'u no'ono'o 'ana i ia kanaka i kāhea mua mai ia'u.

Mai ia wā 'ino'ino ho'i i holo aku ai ka moku i no'ono'o iho ai wau i kona leo i ke kāhea 'ana mai. I kēlā me kēia lā o ia mau makahiki 'elua, he hele aku nō wau i ka lae e hākilo aku i ke kai, ho'okahi manawa i ka wana'ao a kekahi manawa nō ho'i i ka mōlehulehu.

I ia kakahiaka a'e, honi maila wau i ka uahi o kā lākou lā ahi. Iho akula wau i ke awāwa a 'au'au aku i loko o ka pūnāwai [mai pōina e ka mea heluhelu, ma kai aku nō paha ia wahi 'au'au o kahi e inu wai ai.] A laila, 'a'ahu ihola i ko'u koloka 'ota a me ka pā'ū hulu manu lawai'a. Lei a'ela i ko'u lei 'ili'ili a kau nō ho'i i nā kulapepeiao. A me ka lepo mānoanoa polū i pena iho ai i ko'u ihu i nā kaha o ko'u lāhui.

A laila, hana ihola wau i kekahi mea no'u e hiala'ai iho ai. Ua hana nō ho'i wau i ia mea like nō a 'Ulape i hana ai i kona wā i ha'alele ai i ka 'Ailana o nā Nai'a Polū. 'O ia ho'i, me ka maiāu loa wau i pena ai i kekahi kaha ma lalo a'e o ke kaha o ka lāhui, i mea ho'i e hō'ike ai i ko'u kūlana male 'ole. Ua 'ano o'o mai nei wau, a 'a'ole nō ho'i wau me ia kūlana 'ōpiopio o ia wā i ha'alele ai ku'u po'e, eia na'e, i loko nō o ia kūlana 'āo'o, pena ihola nō na'e wau i ia kaha polū. A me ka lepo mānoanoa ke'oke'o i pena iho ai i nā kikokiko.

A pau kēia ho'onaninani 'ana, ho'i akula wau i ka hale a ho'omo'a ihola i mea'ai na māua 'o Lonotū 'Alu. 'A'ole na'e wau i pōloli i ia manawa, a na Lonotū 'Alu i 'ai ho'onu'unu'u mai i kā māua mea'ai a pau.

"E ha'alele ana nō kāua i ko kāua mokupuni aloha 'o ka noho pū 'ana i ia mau makahiki he nui," wahi a'u i 'ōlelo aku ai iā ia, "a no kahi 'ē ana nō auane'i e holo aku ai."

Ho'ohiō wale akula nō na'e 'o ia ala i kona po'o ma kekahi 'ao'ao a huli ana ho'i ka pāpālina i luna e like me ka hana ma'amau a kona makuakāne i nā wā pāha'oha'o o kona mana'o. A i ka pau 'ana o kēia 'ōlelo a'u, holo peki akula kēlā i kahi e pā mai ana ka lā, a 'o kona ho'i koke ihola nō ia i ka hiamoe.

I kēia ho'i 'ana mai o nā Haole, ua kō ko'u 'i'ini e lawe 'ia wau i kahi i holo aku ai ko'u po'e i ia wā i ka'a loa akula i hope. Eia na'e, 'a'ole i maopopo ka'u e hana ai ke hiki aku wau i laila, Nalu ihola wau i ua 'āina lā o ka hikina me ke ake nui nō ho'i e komo mai kahi ki'i i loko o ko'u mana'o e hō'ike ana i nā hi'ohi'ona o ia 'āina a me nā mea a pau a kona po'e e hana ai. Malī'a paha o 'ike 'ia ko'u po'e i loko o kahi ki'i o ia 'ano. 'A'ohe na'e he wahi ki'i a loa'a mai. Auē nō ho'i ē, e kala loa ka ha'alele 'ana o lākou no ka 'āina 'ē. A ma muli ho'i o ka nui o nā kikina i hala akula, 'a'ole i hiki ia'u ke ho'omana'o i nā helehelena o lākou. Ho'okahi nō na'e lākou i ia 'eha koni ma loko o ku'u poli.

He kakahiaka pāhola 'i'o mai nō o ka lā, a he mālamalama loa 'a'ole o kana mai. 'O ka makani ho'i, e halihali mai ana i ke 'ala o ke kai a me nā meaola nō ho'i o ke kai, kahi i noho ai. 'Ike 'ē akula wau i nā kāne ma 'ō loa aku o nā pu'e one i ka 'ao'ao hema o ka mokupuni, a ma mua loa ho'i o kā lākou 'ike mai i ko'u hale ma ka lae. He 'ekolu lākou, a ma waena o ia 'ekolu, he 'elua lō'ihī a

me ho'okahi pōkole, a e komo ana ka pōkole i ke koloka 'āhinahina lō'ihī. A puka mai lākou ma 'ane'i mai o nā pu'e one, hele maila ma ka lihi pali, a i 'ike mai ka hana i ka uahi o ka'u ahi a'u e mālama nei i 'ole e pio, noke maila nō i ka hahai mai i ua uahi nei a hō'ea mai i ko'u hale.

Kolo akula wau ma ka 'īpuka a puka, a laila, kū maila wau i mua o lākou he alo a he alo. E lei ana ke kāne nona ke koloka 'āhinahina i ke akalei olopī ma kona 'ā'ī, a aia ma ia lei e lewalewa ana kekahi mea lā'au i kālai 'ia a ho'ohinuhinu 'ia nō ho'i a nani, a kau ana ma ka umauma i mea ho'onaninani. Kuhikuhi maila kēlā a like ana kona lima me ke 'ano o ua mea lā'au lā āna e lei ana. A laila, 'ōlelo maila kekahi o ua po'e lā 'elua e kū maila ma hope o ia nei. 'O ke 'ano 'ē loa o ia 'ōlelo namu āna, mai hū a'ela ka 'aka i loko o'u. Eia na'e, ua kāohi ihola nō wau.

Luliluli a'ela ko'u po'o me ka mino'aka pū aku. 'Ōlelo hou maila kēlā me ka mālie na'e. A 'oiiai he 'oi aku ka nahenahe o ia pane hou 'ana mai, 'oiia mau namunamu nō na'e ke 'ano ke lohe mai. Akā, i loko nō o ko'u ho'omaopopo 'ole i ko ia ala mana'o, ua nui nō na'e ko'u mahalo i kēia lohe hou 'ana i ka leo kanaka. A no ka mea, 'a'ohe lua o kēla ao e like ai me ka leo kanaka.

Kau maila ka lima o ua kanaka lā, a me ke kuhikuhi aku iā Honoko'a i kahaki'i a'e ai ma ke ea i kekahi mea kohu moku lā ke nānā aku.

'O ko'u 'ike koke ihola nō ia i kēia mana'o ona e hele pū wau i ka moku me lākou. 'Ae koke akula wau me ka luliluli 'ana o ke po'o. Kuhikuhi ihola wau ia'u iho, a laila, kuhikuhi akula i nā 'ie 'elua a'u i waiho mai ai ma ka'e o ke ahi a me ka pahu manu nō ho'i, kahi e mālama 'ia ana nā manu li'ili'i 'elua. A laila, kuhikuhi akula wau i ka moku i mea e hō'ike ai i ko'u makemake e hele pū kēia mau mea me a'u.

Noke akula māua i kēia kuhikuhi aku a kuhikuhi mai a ho'oholo 'ia nā mea a pau, 'oiiai kekahi mau kāne 'elua e kūkākūkā ana ma kā lāua 'ōlelo. A kainō e mahalo ana i ka nani o ko'u lei 'ili'ili a me ko'u koloka 'ota, a me ka pā'ū hulu manu lawai'a nō ho'i e 'ōlinolino mai ana i ka lā, eia kā, 'a'ole. I hō'ea aku ka hana i kahakai, kahi o ua po'e lā e ho'omoana ana, 'o ka hana mua a ke kāne nāna ka hapanui o ka 'ōlelo, 'o ke kēnā aku nō i nā kānaka 'ē a'e e hana i lole hou no'u.

'O ka mea i maopopo ai ia'u ka mana'o o kāna 'ōlelo namu, 'o ke kū mai o kekahi kanaka i mua o'u me ke kaula e pa'a ana ma nā lima. E ana mai ana kēlā i ko'u lō'ihī mai ke po'o a ka hi'u a me ka laulā mai kekahi kīpo'ohiwi a kekahi kīpo'ohiwi.

Ua polū ua lole lā, a ua hana 'ia ho'i mai loko mai o nā lole wāwae 'elua, 'o ia ho'i, mai loko mai nō o ia 'ano lole wāwae like a nā luina 'ilipuakea e komo ana. Ua 'oki'oki 'ia ia mau lole wāwae ma nā 'āpana li'ili'i. A laila, na kekahi kanaka e noho ana ma ka pōhaku i humuhumu aku me ka lopi ke'oke'o a pau ua mau 'āpana nei i ka ho'oku'iku'i 'ia kekahi me kekahi. He kanaka ihu winiwini kēlā a kohu kui lā nō ho'i ua ihu lā ona ke nānā aku, a 'o kāna wale nō, 'o ka noho ma luna o ia pōhaku a pō ka lā me ka humuhumu aku i ko'u lole. A i ke kui e nalo aku a puka hou mai ai, 'ānapanapa pū nō ho'i i ka lā.

Eia aku nō a eia mai, he hāpai a'e kēlā i kāna lole e mahalo aku ai i ka nani. He luliluli nō ho'i ko ia ala po'o i loko o kona 'olu'olu i kāna e hana ana. 'O ko'u po'o pū kekahi i luliluli i mea e hō'ike ai i ko'u 'olu'olu, 'oiiai nō na'e 'a'ole pēlā ko'u mana'o. He makemake nō na'e ko'u e komo i ko'u pā'ū hulu manu lawai'a a me ko'u koloka 'ota. 'O ia nō ho'i nā mea i 'oi a'e o ka nani.

E ku'uwelu ana kahi lole mai ka iwilei iho a hō'ea ana i ka wāwae, a 'a'ohe o'u hoihoi iki i kona waiho'olu'u a me kona 'ano ho'omane'o nō ho'i i ka 'ili. Eia kekahi, ua mahana loa ke komo aku. Mino'aka nō na'e wau i ia manawa a ho'ō akula i ko'u pā'ū i loko o ka 'ie me ka mana'o e komo hou aku ke hiki mākou i 'ō aku o ka moana a i kekahi wā ho'i e nānā 'ole mai ana ua po'e kāne nei.

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

'Eiwa lā o ia kū 'ana mai o ka moku ma Honoko'a. Ua holo mai nei ho'i i ka hahai 'ota, akā, ua pau 'ē nā 'ota i ka 'au aku no kahi 'ē. I ia kakahiaka nō i hiki mua mai ai kēia moku, 'a'ohē he wahi 'ota a 'ike 'ia aku ma laila. A 'o ia nō ko'u mea i mana'o ai e koe ana nō paha kekahi po'e 'ota nāna i ho'omana'o i ka luku nui 'ia mai e nā 'Āliuka.

Ua 'ike nō wau 'o Pōhaku loa ko lākou wahi i hele aku nei. Akā, i nā 'ilipuakea i hō'ike mai ai i nā 'ō a me ia mea aku ia mea aku a lākou e ho'ohana ai no ka pepehi 'ota, a i ko'u nīnau 'ia mai no kahi i hele aku nei, luliluli hō'ole a'ela ko'u po'o me ka ho'omeamea na'aupō a maopopo 'ole ho'i i kā lākou 'o ka namu 'ana mai. A i ko lākou kuhikuhi 'ana mai i ko'u koloka 'ota, 'oia mau luliluli nō o ko'u po'o.

Nīnau akula wau iā lākou e pili ana i kahi moku o ko'u po'e i holo aku ai i ia wā i kūnēwa loa akula. A me ko'u mau lima i kuhikuhi aku ai i kekahi moku i holo aku nei i ka hikina, me ka maopopo 'ole na'e iā lākou. Aia wale nō a hiki akula wau i ka misiona ma Sāna Pāpalā a hui mai me Makua Konazalo i hō'ike mai ai kēlā ē, 'oiai 'a'ohē moku i 'ike 'ia i like kona nānā 'ana me ia a'u e huli nei, a ma nā pe'a a pau nō ho'i o ia 'āina, no laila, ua piholo paha ua moku lā ma loko o kekahi 'ino'ino ma ke kai. Eia na'e, ua pae ola mai ku'u po'e ma mua o ka lilo 'ana o ia moku. A ma muli nō paha o ia ulia pō'ino i ho'i 'ole mai ai nā 'ilipuakea i ke ki'i mai iā māua 'o Lamo.

I ka 'umi o ka lā i holo aku ai mākou. He kakahiaka mālie ia o ka lewa a pā 'ole nō ho'i o ka makani. Holo pololei akula mākou me ka ihu e moe ana i kahi o ka lā e pi'i maila.

Kū maila wau a li'ul'u me ka huli aku o ka'u nānā 'ana i hope i ka 'Ailana o nā Nai'a Polū. Ka mea hope loa a'u i 'ike ai o ua mokupuni lā, 'o kona lae e kau maila. Hali'a wale akula ko'u mana'o iā Lonotū a me ia wahi o lalo o nā 'ili'ili o nā waiho'olu'u like 'ole āna e waiho nei lā, a me Wōnānī ma kona wahi hea lā e noho nei, a me kahi 'alopeka li'ili'i nāna i wa'uwa'u mai i ko'u pā me ka mākilo mai i ka mea'ai, a me ko'u wa'a ma loko o ke ana, kahi i hūnā 'ia ai. Aloha wale nō ia mau lā hau'oli a pau.

Pi'i maila nā nai'a i ka 'ilikai a holo akula i mua o ka moku. E hili ana nō lākou i ia lei a'u i 'ike mua ai i kekahi holo 'ana. 'Oi hili hele akula nō lākou ma ia kai 'ōlinolino a hala ke kakahiaka, a hala pū nō ho'i me nā lekue he nui. E kani mai ana nā manu li'ili'i ma ko lāua pahu, a 'o Lonotū 'Alu, e noho ana ma ko'u 'ao'ao.

'Olelo Ho'ākāka

'O ka mukupuni i kapa 'ia 'o ka 'Ailana o nā Nai'a Polū ma loko o kēia puke, ua noho mua 'ia e nā 'Ilikini ma kahi o ka 2000 makahiki ma mua o ka Hānau 'ia mai o ka Haku, 'a'ole na'e ia i loa'a i ka Haole a hiki i ka MH. o ka Haku 1602.

I ia makahiki i holo mai ai 'o Sebastian Vizcaino mai Mekiko mai me ka mana'o e loa'a iā ia kekahi awa maika'i e kū ai nā moku halihali mea makamae e holo mai ana i 'ia wā mai ka 'Āina Pilipino mai ke lilo aku i ka pilikia. Ma kona holo 'ana i ka 'ākau ma nā kapakai o Kaleponi, 'ike akula 'o ia i ka mukupuni. Ho'ouna akula i kona po'e ma nā wa'apā a pae i uka. Kapa akula 'o ia i ka inoa o ua mukupuni lā 'o ka 'Ailana o Sāna Nicholas i mea e ho'ohanohano ai i ka pakelona o nā selamoku, nā kama hele, a me nā kālepa ka'ahēle nō ho'i.

'Oiai nā kenekulia e ka'a hope ana, ka'a akula nō ho'i ka ho'omalū 'ia 'ana o Kaleponi mai nā lima aku o ke aupuni Sepania a ma lalo aku nō o ka mana o ke aupuni Mekiko. Ma ia hope mai, hiki maila nā Haole 'Amelika a me nā mea hahai holoholona, 'oiai nō na'e he kipa kāka'ikahi wale mai nō ia po'e hahai holoholona i ka mukupuni. 'A'ole i kala ka noho ka'awale 'ana o nā 'Ilikini ma laila.

'O ua kaikamahine lā nona kēia mo'olelo, ka mea ho'i i hiki ke ho'ohālike 'ia kona mo'olelo me ko Lopikana Kalusō, he mea 'oia'i'o nō kona noho ho'okahi 'ana ma kēia mukupuni mai ka MH. 1835 a hiki i ka MH. 1853, a ua kapa 'ia nō ho'i 'o ia 'o ka Wahine Lilo o Sāna Nicholas ma nā mo'olelo.

He kāka'ikahi wale nō nā kū'ikena i 'ike 'ia e pili ana iā ia. Ma ka hō'ike a Kāpena Hubbard, ka mea nona ke kuna nāna i halihali i nā 'Ilikini o Kalasa'a mai ka mukupuni aku, i 'ike 'ia ai ē he 'oia'i'o ka lele 'ana o ua wahi kaikamahine lā i loko o ke kai, i loko nō na'e o kona kāohi 'ia 'ana i ia manawa e nā luina. A mai ka hō'ike i waiho 'ia mai e Kāpena Nidever i maopopo ai iā kākou ē ua loa'a ua wahine lā iā ia he 'umi kūmāwalu makahiki ma ia hope mai. E noho ana lāua me kāna 'īlio ma loko o kekahi hale hemahema o ke kūkulu 'ia 'ana ma luna o ka lae, a e komo ana nō ho'i kēlā i ka pā'ū hulu manu lawai'a. A e like me ka mea i hō'ike 'ia iā Makua Konazalo o ka misiona ma Sāna Pāpalā, ka mea ho'i nāna i ho'ohoaaloha aku ua wahine lā ma hope o kona ho'opakele 'ia mai, ua make ko ia ala kaikunāne i nā 'īlio 'āhiu. 'A'ole nō he nui nā mea 'ē a'e i maopopo iā Makua Konazalo no ua wahine lā, no ka mea, he 'ōlelo wale mai nō kēlā ma o ke kuhikuhi 'ana o ka lima; a 'oiai ua nalowale 'ē akula nā 'Ilikini 'ē a'e o Kalasa'a i ia manawa, 'a'ohe he wahi mea o ka misiona i koe i maopopo iā ia kēia 'ōlelo 'ē loa a kahi wahine.

Ua kanu 'ia ka Wahine Lilo o Sāna Nicholas ma luna o kekahi pu'u ma kahi kokoke i ua misiona lā o Sāna Pāpalā. Ua ho'ouna 'ia aku na'e kona pā'ū hulu manu lawai'a i Roma.

'O ka mukupuni ma ke komohana loa o ka pae moku 'o Channel (he mau mukupuni 'ewalu), 'o ia 'o Sāna Nicholas, a ma kahi o ke kanahiku kūmālima mile kona ka'awale mai Los Angeles aku. 'A'ole i kala ka mana'o 'ana o ka po'e 'imi mo'olelo ē ua noho mua 'ia ua mukupuni lā i kekahi wā ma kahi o ka 'eono wale nō kenekulia aku nei i hala. Eia na'e, ma muli o kekahi 'ike hou o kēia au, 'o ia ho'i 'o ka Hō'ike Kalepona 14, ua 'ike 'ia ma nā mea i 'eli 'ia o ka mukupuni ua ne'e mua mai nā 'Ilikini mai ka 'ākau mai i kekahi wā ma mua loa o ke au iā Iesū Kristo, 'o kā lākou mau ki'i i kālai ai me ka nui loa o ka maiau, nā mea ho'i i like me nā ki'i loa'a wale o nā meaola o ka 'āina, ke kai, a me ka lewa o ko 'Ālika mau kapakai, aia nō ke hō'ike 'ia nei ma ka Hale Hō'ike'ike o ke Komohana Hema ma Los Angeles.

'A'ole i maopopo ka hopena o Sāna Nicholas e 'ike 'ia ma loko o kēia mua aku. I kēia manawa na'e a kākou e 'ike nei, aia 'o ia ma lalo o ka malu o ka 'Oihana Moku o 'Amelika Hui'ū'ia e ho'ohana 'ia nei ma ke 'ano huna. Eia na'e, ke wānana nei ka po'e 'epekema ē ma muli o kona 'ulupā mau 'ia mai e nā nalu a me kona hao nui 'ia nō ho'i e ka makani, e hiki mai ana ka lā o kona

Ka 'Ailana o nā Nai'a Polū

ho'i 'ana i loko o ke kai.

Ma ke kākau 'ana i kēia puke, i ka 'Ailana o nā Nai'a Polū, ua nui palena 'ole ko'u 'ai'ē i ke kōkua o Maude lāua 'o Delos Lovelace, Benjamin Eastman Johnson o ka Hale Hō'ike'ike o ke Komohana Hema, a me Fletcher Carr, ke Kahu o ka Hale Hō'ike'ike Mea Kanaka o Sāna Diego.

